MARIAJUL

MISTIC

Bucur Paul-Dan

Mariajul Mistic

Informațiile prezentate în acest material electronic au fost pregătite pentru o tabără de studiu și misiune, organizată în anul 2011 de Departamentul Școala de Sabat, Conferința Banat. După o perioada de studiu și analiză, de peste un an și jumătate, a infiltrării misticismului în creștinism, rezultatele găsite au fost prezentate în tabăra mai sus amintită cu scopul de a trage un semnal de alarmă față de curentul mistic care străbătea adventismul și care își făcuse deja intrarea în Biserica Adventistă din România printr-un curs predat la Institutul Teologic Adventist și prin anumite cărți vândute prin librăriile Sola Scriptura. Datorită faptului că timpul necesar corectării materialului, până la tabăra amintită, nu a fost suficient, acesta prezintă încă multe greșeli de ortografie, dar necesitatea de a fi pus la dispoziția celor interesați de subiect mă determină să îl distibui în această formă.

Paul Bucur

PREFAȚĂ

Misticismul este un fenomen care a cucerit lumea în care trăim. Chiar dacă pentru unii oameni el pare caracteristic lumii primitive, şi incompatibil cu societatea dezvoltată în care trăim, el este prezent astăzi aproape peste tot. Dacă te duci la est te întâlneşti cu el, dacă mergi spre vest el este şi acolo. Nici nordul şi sudul nu au scăpat. Oriunde îţi îndrepţi privirile vezi misticismul, sau anumite elemente caracteristice, ivindu-se de parcă este numai normal să fie aşa. Emisiunile de la televizor, revistele din aproape toate domeniile, desenele animate, cabinetele psihologice, sportul, ş.a.m.d, ne obişnuiesc astăzi cu mistica. Dacă păşeşti în bisericile sau mănăstirile bisericii răsăritene sau latine eşti învăluit de mistica ce te primeşte de parcă biserica ar fi casa ei. Astăzi, nici bisericile protestante şi neoprotestante nu au rămas neatinse de acest fenomen. Dar parcă toate acestea nu ar fi aşa de deranjate - luând în considerare faptul că Lucifer se consideră stăpânul de drept al pământului - ca prezenţa elementul mistic în creştinismul care ridică pretenţii serioase de cunoaştere a Evangheliei. Aici el este promovat ca o lucrare religioasă care te conduce spre Dumnezeu.

Misticismul este un fenomen pe care o singură carte nu-l poate cuprinde sau defini comprehensiv. În general se referă la o experienţă directă cu sacrul, cu divinitatea, sau la cunoaşterea care derivă din această experienţă. Prin mistică se poate înţelege astfel, o experienţă a unirii omului cu Dumnezeu. El se regăseşte în cultura religioasă a multor popoare păgâne, dar pe noi ne interesează misticismul creştin şi procesul prin care acesta a fost adus la existenţă.

Din cele mai vechi timpuri poporul lui Dumnezeu a fost asaltat de Lucifer, în fiinţa căruia a început să se manifeste dorinţa de a fi ca Dumnezeu, iar de aici dorința lui de a primi închinare din partea celorlalţi. A fost o vreme când ascuns sub chipurile cioplite ale popoarelor păgâne, primea închinarea evreilor, care pe atunci

formau poporul special al lui Dumnezeu. Sau când sub numele astrelor cereşti, cerea aceluiaşi popor să-i slujească.

Sfintele Scripturi relatează deseori despre unirea dintre Dumnezeu şi poporul Său, folosind o analogie frumoasă – Dumnezeu este bărbatul, biserica este femeia. Unirea dintre cei doi se face prin lucrarea şi puterea Duhului Sfânt, prin ceea ce întreprinde Dumnezeu pentru el şi în el.

Lucifer a creat în teologia creştină un pseudomariaj. Mariajul mistic. A reuşit să clădească în cultura religioasă a popoarelor fără de Dumnezeu, un sistem care să ofere practicantului o deosebită plăcere şi senzaţie de unire cu ceea ce este sacru, apoi acest sistem a fost transferat şi adaptat bisericii creştine, astfel încât unirea mistică dintre Lucifer şi închinător să fie socotită o dovadă a prezenţei Duhului Sfânt şi a unirii cu Dumnezeu.

Cartea *Mariajul Mistic*, analizează trei momente de timp din viaţa bisericii creştine şi modul în care la aceste momente biserica a fost influenţată de mistică. Primul moment este reprezentat de primele patru veacuri creştine şi tratează începutul misticii creştine, cel de-al doilea se ocupă de o perioadă a Evului Mediu cuprinsă între anii 1.200 şi 1.300, iar ultimul de timpul prezent, începând cu anii 1965 până astăzi.

Misticismul nu este magie, parapsihologie, ocultism, sau orice altceva de genul acesta. Totuşi ele rămân înrudite cu acesta şi au anumite lucruri comune. Mistica este căutarea intimă a sufletului după Dumnezeu, este dragoste, experienţă directă cu El, simţirea şi auzirea Lui. Dar nu îşi are originea în Scripturi. Chiar dacă nu este magie și ocultism, mistica este rudă cu acestea. Tatăl este comun: Lucifer. Scopul este acelaşi. Demonul să primească ceea ce numai lui Dumnezeu i se cuvine: închinarea. O cercetare, chiar simplă cum este cea de faţă, a istoriei dezvoltării misticismului în creştinism, este esenţială pentru a înţelege ce este misticismul şi cum lucrează el, precum şi pentru a vedea pericolele care îl însoţesc şi ameninţă creştinismul autentic.

Desigur, este de la sine înţeles că, de vreme ce există mistici creştini, aceştia nu consideră misticismul creştin ca fiind o problemă pentru credinţa lor, sau abatere de la Cuvânt, ci văd în el o posibilitate de a ajunge la Dumnezeu. Trebuie să vedem dacă pretenţia lor este justificată de Scripturi şi corectă din punctul de vedere al lui Dumnezeu. Pentru a fi aşa, trebuie ca sursa misticismului creştin să fie Dumnezeu şi nicio influenţă externă, păgână, nu trebuie să fi existat. De vreme ce mistica creştină ne promite unirea cu Dumnezeu, bănuiesc că doar Dumnezeu ştie cel mai bine cum se poate realiza o astfel de unire, care este procesul, filozofia din spatele lui, cum se procedează, etc. Astfel, doritor să vadă omul unit cu El, Dumnezeu a încredinţat acestuia prin Cuvânt, întregul proces mistic. Oare?

Introducere

Pericolul la adresa creştinismului este mare. Lucifer se află la uşile fiecărui suflet şi fiecărei biserici care mărturisesc Numele lui Dumnezeu. În special Lucifer este atras de o anumită clasă, despre care Sfintele Scripturi avertizează că:

> *„balaurul, mâniat pe femeie, s-a dus să facă război cu rămăşiţa seminţei ei, care păzesc poruncile lui Dumnezeu, şi ţin mărturia lui Isus Hristos.”*[1]

Aceia dintre noi, care am decis că vrem să primim darul mântuirii prin sângele Domnului Isus Hristos, care păzim poruncile lui Dumnezeu şi ţinem mărturia lui Isus, suntem într-un război declarat cu Lucifer. Dincolo de încercările lui de a ne face rău, de a ne produce suferinţă şi de a ne determina să ne îndoim de Dumnezeu, stă visul pe care şi l-a făurit în ceruri – ca eu şi tu să ne închinăm lui, chiar dacă nu direct, dar măcar prin elementele

[1] Apocalipsa 12: 17.

„spirituale”, adică mistice, pe care el le-a introdus în creştinism, îmbrăcând aceste sofisme cu lucruri plăcute, necesare, sau chiar cu adevăr.

Subtilitatea cu care a lucrat pentru a-şi îndeplini planurile în ceea ce priveşte poporul Israel, trebuie să ne determine să fim atenţi la noi înşine şi la bisericile din care facem parte. Să credem că atacurile lui nu ne vizează pe noi ar însemna cu siguranţă un mare avantaj pentru demon. Poporul lui Dumnezeu de astăzi trebuie să fie permanent în gardă, atât la atacurile din exterior, dar mai ales la cele din interior.

Războiul pe care Lucifer l-a pornit se dă pe mai multe fronturi. Nu este scopul cărţii de faţă acela de a analiza aceste fronturi. Vom aduce în discuţie numai unul, chiar dacă uneori acesta poate să se intersecteze cu altele. Este vorba de încercarea diavolului de a introduce misticismul în trăirea creştină ca pe o metodă de apropiere de Dumnezeu, ca formă de comunicare întâlnire şi unire cu Creatorul. El a făcut aceasta de-a lungul istoriei creştine şi o continuă şi în prezent.

Mireasa, care aşteaptă întoarcerea Mirelui, pare că nu ştie ce se întâmplă în jurul ei, deci nu poate realiza consecinţele care ar rezulta dacă ar ceda avansurilor demonului. Mirele ne-a făcut chemarea de a ne uni cu El, prin lucrarea pe care o desfăşoară în Sanctuar și în noi prin Duhul Sfânt. Lucifer ne invită la un mariaj mistic, dar ne va trăda.

Misticismul creştin, urmând modelele celui păgân, este însoţit de simţăminte de unire cu divinul, de viziuni, experienţe neobişnuite de extaz, levitaţie, contemplaţie, meditaţie şi practicarea disciplinelor ascetice cu ajutorul cărora se crede că se poate realiza transformarea omului. Scopul urmărit este unul înalt şi de dorit. Cine nu-şi doreşte o apropiere aşa de profundă de Dumnezeu încât să-I audă vocea, să-I simtă prezenţa, să fie schimbat din starea şi natura pe care o are? Trebuie cercetat dacă metodele mistice pot conduce la o astfel de unire, dacă sursa lor este Cuvântul, sau dimpotrivă.

La început a fost Cuvântul

Expert în arta războiului spiritual, Lucifer nu şi-a orientat atacurile împotriva bisericii formate de Domnul Hristos doar din exterior, ci a folosit strategii interne pentru a determina biserica să-L trădeze pe Dumnezeu. Acestea au dat rezultatele cele mai bune. Atacurile frontale şi directe au avut ca scop slăbirea trupului bisericii în anumite puncte, atacurile plecate din interior aveau să zdruncine chiar structura de bază a bisericii: credinţa şi închinarea. Duşmanul era creştin, făcea parte din trup. Din păcate a reuşit să se camufleze aşa de bine, încât cu greu puteai să spui cine e prieten cu Isus şi cine-i este duşman.

Una din primele dileme cu care s-a lovit omul şi teologul creştin după primul veac, era necesitatea de adaptare a vieţii şi a gândirii lui, la cultura şi gândirea celor evanghelizaţi, mai precis a neamurilor. Creştinismul s-a născut ca o extensie a religiei revelate a Vechiului Testament. Apostolii Domnului Isus, în procesul de prezentare a Evangheliei la neamuri, nu au căutat modalităţi specifice de abordare sau prezentare, şi ei nu au simţit necesitatea contextualizării mesajului Biblic. Evanghelia era chiar inima învăţăturilor Sfintelor Scripturi, care reprezentau fără nicio obiecţie Cuvântul lui Dumnezeu. Cu timpul, numărul creştinilor proveniţi din rândul evreilor era din ce în ce mai mic, comparativ cu cel al neamurilor, ceea ce determina biserica să fie mai puţin orientată spre Sfintele Scripturi despre care vorbeşte Pavel în 2 Timotei 3: 15–17. Acest fapt, dar şi altele, au dat naştere unui simţământ, născut poate din dorinţe sincere, şi anume acela de a considera că trebuie să existe o relevanţă a creştinismului în lumea romană de atunci, şi că acesta trebuie să fie gata să răspundă atacurilor necredincioşilor, folosind chiar armele lor.

În consecinţă biserica s-a apucat de lucru. Îndepărtând din ce în ce mai mult Textul Sacru al Vechiului Testament[2], ea şi-a

[2] *„Primii creştini au fost evrei şi în noua lor credinţă au găsit o continuitate cu cea veche... Ceea ce îi ofensa pe păgâni în privinţa creştinismului era în mare măsură ceea ce moştenise acesta de la iudaism... Aproape fiecare*

formulat şi definit dogma folosind pentru aceasta minţile „strălucite" ale filozofiei greceşti: Platon, Aristotel, Plotin, Zeno, etc. Scopul pe care îl urmărea era acela de a atrage privirile păgânilor spre creştinism şi dorinţa de a-i vedea pe aceştia întorşi la Hristos. Scopul în sine era unul bun, mijloacele folosite nu. Teologii creştini au început să privească filozofia platonică ca fiind cea mai bună unealtă care să ajute mintea să înţeleagă Sfintele Scripturi, precum şi o armă care să apere Cuvântul Sfânt de modelele de gândire greşite pe care le aveau popoarele păgâne, apariţia neoplatonimsului făcând ca teologia creştină să cunoască noi arii de dezvoltare în acest sens.

Este bine cunoscut astăzi, faptul că biserica creştină a permis ca filozofia păgână să-şi aducă aportul la clădirea creştinismului primelor veacuri. Adică revelaţia lui Dumnezeu a ajuns să fie gândită prin modele şi structurile filozofice greceşti. Iată ce spun specialiştii în acest domeniu:

> *„În sfârşit, chiar şi un concept fundamental al unui scriitor atât de îndepărtate de mentalitatea şi de modul de exprimare al grecilor, cum este autorul celei de-a patra Evanghelii, a fost curând interpretat (începând cu primele decenii ale secolului al II-lea) conform parametrilor filozofiei stoice şi după aceea, ai celei platoniciene. Ne referim la Hristos, conceptualizat drept Cuvânt al Tatălui, în care termenul Logos a fost transferat într-un cadru de*

autor creştin important din primele cinci veacuri ori a scris un tratat împotriva iudaismului, ori a făcut din această chestiune o temă dominantă într-un tratat dedicat altui subiect." – Jaroslav Pelikan, *Tradiţia Creştină, o istorie a dezvoltării doctrinei*, vol. I – *Naşterea tradiţiei universale*, Editura Polirom, Iaşi, 2004, pagina 36-39.

gânduri şi idei în care acesta avea o funcţie bine precizată."[3]

„Totuşi, în timp ce se răspândea, creştinismul trebuia să ajungă la o înţelegere cu mişcările religioase şi intelectuale din întreaga lume – lucru pe care l-a făcut de atunci încoace. Pe parcursul primelor secole, teologii au fost nevoiţi să evalueze mişcările rivale şi să încerce să stabilească locul propriei credinţe în relaţie cu ele. Trebuia oare să se supună categoric oricărui element necreştin sau să încerce să preia ideile cele mai bune ale rivalilor? Mişcările cu cea mai mare influenţă asupra creştinismului timpuriu au fost şcolile filozofice greceşti."[4]

Miresei lui Hristos nu-i era necesar să împrumute „înţelepciune" din filozofia greacă. Tot ceea ce era necesar pentru dezvoltarea armonioasă a trupului ei, astfel încât aceasta să se potrivească cerinţelor Mirelui, îi era deja oferit în Sfintele Scripturi ale Vechiului Testament, precum şi în scrierile inspirate ale apostolilor Domnului Hristos.

Legătura pe care şi-au creat-o părinţii bisericii cu gândirea greacă a influenţat în mare măsură ceea ce au început să creadă şi să predice, fie în scris, fie oral. Desigur, aportul culturii elene la definirea dogmei creştine este privit cu ochi buni de foarte multe biserici şi teologi, dar omul care nu este „prea inteligent" şi „prea învăţat" ca să creadă Textul Sacru, nu poate vedea cu ochi buni această unire şi nu o poate percepe ca pe ceva folositor pentru viaţa

[3] Claudio Moreschini, *Istoria Filozofiei Patristice*, Editura Polirom, Iaşi, 2009, pagina 12

[4] Jonathan Hill, *Istoria Gândirii Creştine*, Editura Casa Cărţii, Oradea, 2007, pagina 14.

lui spirituală. De fapt, rezultatele acestei uniri vor fi văzute foarte curând în istoria bisericească. Filozofia, care la început a părut a fi o unealtă destinată dezvoltării creştinismului, avea să favorizeze mai apoi intrarea misticismului[5] şi a practicilor religioase păgâne în biserica creştină.

Misticismul păgân primeşte o recunoaştere deosebită în primele secole ale evoluţiei creştinismului şi ajunge să fie un înlocuitor pentru credinţa şi închinarea adevărată. Misticismul nu a intrat în biserică prin invadare din afară, ci a fost introdus chiar de către cei care mărturiseau că sunt creştini. Situaţia aceasta nu este decât materializarea planurilor luciferiene de seducere a miresei lui Hristos.

Pe la jumătatea secolului al II–lea, creştinii care aveau ceva cunoştinţe de filozofie grecească au început să simtă necesitatea de a-şi exprima credinţa creştină prin termenii filozofiei, atât pentru creşterea lor intelectuală, cât şi pentru atragerea păgânilor spre Hristos, Mântuitorul. Filozofia care s-a potrivit cel mai bine acestui scop a fost platonismul şi mai apoi neoplatonismul. Nu doresc să ridic un semn de întrebare asupra sincerităţii celor care au făcut aceasta, fiecare va răspunde personal în faţa lui Dumnezeu. Vreau însă ca cei ce citesc aceasta carte să înceapă să gândească, singuri, nu alţii pentru ei. Şi dacă aş vrea să ridic nişte semne de întrebare

[5] Misticismul (din grecescul μυστικός, mystikos, un iniţiat într-o religie misterioasă) are ca scop comuniunea cu divinitatea prin experienţă directă, intuiţie, instinct sau înţelegere. Conform etimologiei cuvântului grecesc, misticismul implică o relaţie cu misterul. În filozofie, misticismul este identificat în dorinţa sufletului uman după o unire intimă cu divinitatea. Scopul final al filozofiei, ar fi astfel, legătura directă a sufletului cu divinitatea prin dragoste şi contemplare. În vreme ce aceste cuvinte definesc un scop nobil şi de dorit pentru un creştin, practicile asociate cu acest ţel nu sunt învăţate de Sfintele Scripturi, ele apar însă în practica popoarelor păgâne. Mai mult, religia misterelor, nu este o religie Biblică, ci de factură opusă.

le-aş ridica în legătură cu corectitudinea de a folosi modele de gândire profane, pentru sprijinirea şi dezvoltarea Sacrului.

Trebuie să alocăm un spaţiu pentru a prezenta pe omul care a influenţat cele mai multe doctrine şi practici creştine, Platon, dar şi filozofia neoplatonică dezvoltată de Plotin.

PLATON

Platon s-a născut în jurul anului 427 î.Hr. şi a decedat undeva în jurul lui 347 î.Hr. A fost un filozof al Greciei antice, student al lui Socrate și învățător al lui Aristotel. Împreună cu aceștia, Platon a pus bazele filozofice ale culturii occidentale. Platon a mai fost matematician, scriitor al dialogurilor filozofice și fondatorul Academiei din Atena, prima instituție de învățământ superior din lumea occidentală. S-a născut într-o familie aristocrată, la Atena sau pe insula Egina, având ca tată un descendent al regelui Codros și ca mamă o femeie dintr-o familie înrudită cu Solon. Numele de naștere al său era Aristocles; Platon a fost o poreclă primită datorită pieptului său lat.

La 20 de ani devine discipolul lui Socrate, stând alături de el timp de 8 ani, până la moartea acestuia. Având unele orientări spre alte arte, se dedică totuşi filozofiei. Este cel dintâi filozof de la care au rămas scrieri complete: 35 de scrieri și 13 scrisori. El a creat specia literară a dialogului, în care problemele filozofice sunt abordate prin discuția dintre mai mulți interlocutori, Socrate fiind cel mai adesea personajul principal.

În unele din dialogurile din tinerețe, Socrate este prezentat de Platon ca oferind răspunsuri clare la întrebările interlocutorilor, punând baza unei doctrine filozofice. În dialogurile ținute de Socrate intervine și Platon, care începe să promoveze ideile proprii, cum ar fi că bunătatea este înțelepciune, și că nimeni nu face răul cu bunăvoință. Probabil aceste idei îi aparţineau lui Socrate, dar sunt preluate de Platon și ulterior elaborate. Specifice acestui grup de dialoguri sunt ideile platonice despre imortalitatea sufletului,

justiție, și cunoștințe. Pentru prima dată, Platon exprimă ideea potrivit căreia cunoștințele vin din înțelegea formelor neschimbătoare ale lucrurilor, elaborând astfel binecunoscuta „teorie a formelor". „Teoria formelor", se referă la încrederea lui Platon precum că lumea materială care ne înconjoară nu este una reală, ci numai o umbră a lumii reale. Platon vorbea despre forme când încerca să explice noțiunea de universalii. Formele, după Platon, sunt prototipuri sau reprezentări abstracte a unor tipuri sau proprietăți (adică universalii) a lucrurilor pe care le vedem în jurul nostru.

„Teoria ideilor" este o altă doctrină filozofică platoniciană şi reprezintă nucleul filozofiei platonice, regăsindu-se în operele Phaidon, Republica, Banchetul și Phaidros. Sufletul se aseamănă cu Ideile pentru că este simplu, nemuritor, cunoaște lumea inteligibilă printr-un proces de conversiune a cărui forță o constituie erosul; cunoașterea Ideilor este doar o reamintire a sufletului încarcerat în corpul fizic[6]; menirea sufletului este să pregătească omul pentru moartea văzută de Platon a fi de fapt eliberarea sufletului nemuritor și întoarcerea în lumea ideilor; condiția eliberării definitive a sufletului este o viață virtuoasă; filozofia este pregătirea sufletului pentru recunoașterea imortalității sale. Lumea reală este cea a Ideilor, pe care o ajungem, nu prin sens-cunoaştere, ci prin contemplare intuitivă. Pentru Platon, dragostea de adevăr este ridicată de contemplarea frumoaselor Idei. Contemplarea frumuseţii este calea spre contemplarea Adevărului. Pentru filozoful grec, Ideile la care contemplăm transcend întotdeauna lucrurile la care avem experienţă sensibilă. Doctrina ezoterică a iniţiaţilor este legată şi de contemplarea platonică. Pentru Platon, doar câţiva aleşi, sunt capabili să stăpânească calea spre adevărata cunoaştere, deoarece au fost înzestraţi cu capacitatea înnăscută de a contempla. Contemplaţia este o practică folosită în mistica budistă, hindusă,

[6] Ideea corpului privit ca o închisoare pare că este o reminescență a orfismului.

precum şi a altor popoare păgâne. De asemenea ea a făcut parte din filozofia marelui filozof.

> *„Importanţa contemplaţiei în gândirea lui Platon şi influenţa ei asupra gândirii şi practicii contemplative creştine, este desigur binecunoscută."*[7]

> *„Dar filozofii, de asemenea, au vorbit culturii greceşti, şi aproape întotdeauna au identificat cel mai înalt bine uman cu contemplaţia solitară. Platon este un exemplu interesant..."*[8]

NEOPLATONISMUL

Neoplatonismul se referă la stadiul final a tradiției platoniciene, inaugurat de gândirea lui Plotin, durând până în secolul al VI–lea d. Hr., când ultimul bastion platonician, Școala din Atena, a fost desființată de împăratul bizantin Iustinian. Termenul de neoplatonism nu a apărut atunci, ci a fost dat ulterior prin secolul al XVIII – lea de către cercetătorii istorici ai filozofiei platonice. Termenul este folosit în scop didactic sau metodic, fiind o unealtă care face diferenţa între platonismul precreştin şi cel din timpul erei noastre. Termenul este folosit astăzi pentru a defini acel segment al tradiţiei platonice care s-a dezvoltat odată cu creştinismul, fiind o tradiţie de esenţă mistică, distinctă de creştinism, dar care a ajutat la „mistificarea" creştinismului.

Specialişti afirmă că fondatorul de drept al neoplatonismului este Ammonius Saccas, personalitate ce va avea o

[7] F. Rosen, *Contemplation and virtue in Plato*, Religious Studies, Vol. 16, No. 1, martie 1980.

[8] Philip Koch, *Solitude: a Philosophical Encounter*, Open Court Publishing Company, Illinois, 1994, pagina 203.

mare influenţă asupra lui Plotin, care este considerat părintele acestei filozofii. Neoplatonismul a alunecat spre misticism şi ocultism şi a influenţat şi creştinismul. În ceea ce priveşte mistica şi ocultismul acestea se pot observa în neoplatonism foarte limpede, spre exemplu la Proclus, unde naşterea unei fiinţe umane înseamnă coborârea sufletului în materie (vezi teoria lui Platon despre trup ca închisoare); sufletul poate accede din nou şi apoi coborî într-o altă naştere (reîncarnarea, comună şi altor religii păgâne). Ascensiunea sufletului are loc numai prin asceză, contemplaţie şi invocarea puterilor superioare cu ajutorul magiei, divinaţiei, oracolelor etc.

Din această scurtă descriere a platonismului şi neoplatonismului, putem observa câteva elemente pe care trebuie să le reţinem pentru că ne vor fi de folos pentru mai târziu. Sufletul este de origine nobilă, dar a fost introdus într-o închisoare care este trupul. Acesta poate urca spre înalt numai dacă omul practică asceza şi contemplaţia. Aceste practici ajută sufletului în călătoria pe care acesta o efectuează în vederea întoarcerii în sfera de unde provine.

În cele pe care le vom spune mai departe vom vedea cum a reuşit Lucifer să seducă minţile unor teologi şi prin ei a întregii bisericii[9], astfel încât aceste teorii platonice şi neoplatonice să facă parte din pregătirea spirituală a creştinilor.

Iustin Martirul

Istoria bisericească îl numeşte pe Iustin Martirul ca fiind primul creştin care a folosit filozofia elenă în „serviciul" teoriei creştine. Acesta a manifestat o respingere plină de pasiune faţă de politeismul care caracteriza lumea greacă. Dar avea o apreciere deosebită pentru sistemul religios filozofic platonic şi credea, fără să

[9] Au fost creştini care s-au opus acestor influenţe, dar numărul lor mic şi opoziţia fără putere nu au reuşit să determine ca nuanţa principală care să caracterizeze biserica să fie adevărul Sfintelor Scripturi.

poată fi mişcat de pe poziţie, într-o armonie a acestuia cu religia creştină. Această viziune, posibilă doar prin negarea Sfintelor Scripturi[10], a stat la baza tradiţiei creştine platonice.

Iustin a trăit între anii 100-160. Născut din părinţi păgâni într-o localitate din Samaria, probabil fiind de origine latină, el s-a „convertit" la creştinism înainte de anul 132 şi a fost martirizat la Roma. A scris două apologii, în fapt scrisori de pledoarie în favoarea creştinilor, prima fiind adresată împăratului Antonius Pius şi fiilor săi (Marc Aureliu şi Lucius Verus), iar a doua adresată lui Marc Aureliu, în care solicita toleranţă faţă de creştini, într-o perioadă în care aceştia din urmă, refuzând ritualul religios roman, erau acuzaţi de lipsă de fidelitate faţă de Imperiu.

A fost crescut în cultura şi tradiţia păgână, primind o formare spirituală aleasă. Prima dată a studiat filozofia cu un filozof stoic, dar pentru că acesta nu putea să-l învețe nimic despre divinitate l-a părăsit. Apoi a încercat filozofia lui Aristotel. Apoi un urmaș de-al lui Pitagora i-a propus să studieze geometria, muzica și astronomia, dar Iustin nu a vrut să acorde timp unei astfel de ocupații. În cele din urmă apelează la un filozof platonician, pentru ca în sfârșit să găsească filozofia care era pe placul lui – platonismul. El consideră că această filozofie i-a arătat calea spre Dumnezeu.

Iată ce spune el în opera *Dialog cu iudeul Trifon*, capitolul 2[11]:

[10] A nu se înţelege o negare totală a Sfintei Scripturi. Atitudinea de a alege pe baza interpretărilor umane, doar ceea ce considerăm noi a fi benefic din Textul Sacru, nu este mai puţin vinovată decât respingerea acestuia în totalitate. Una din problemele pe care gândirea lui Iustin o avea, era legată de antinomianism, deci de o mare parte a Sfintelor Scripturi.

[11] Opera este un dialog imaginar între un evreu și un creștin, în care Iustin relatează felul în care s-a convertit la creștinism. Căutându-l pe Dumnezeu și mai ales simțind nevoia de a se salva, a încercat să se apropie întâi de un stoic. Acesta însă nu credea el însuși în existența unui Dumnezeu, ceea ce lui Iustin i s-a părut o nebunie. A mers apoi la un Peripatetic, adică un urmaș al lui Aristotel, care i-ar fi solicitat onorariu. L-a părăsit pentru un

> *„În starea mea fără de ajutor, m-am gândit că ar trebui să am o întâlnire cu platonicienii, deoarece faima lor era mare. Apoi am petrecut cât de mult timp posibil cu unul dintre ei care s-a stabilit în orașul nostru – un om inteligent, cu o poziție înaltă între platonicieni – am progresat și aveam îmbunătățiri zilnice. Percepția lucrurilor imateriale m-a umplut de putere, iar **contemplarea formelor a dat aripi minții mele**, astfel încât, în scurt timp am crezut că am devenit înțelept; dar eram atât da naiv, încât am crezut că am să-L văd pe Dumnezeu curând, pentru că scopul filozofiei lui Platon chiar acesta este."*

Departe era însă Platon de Cuvântul scris sau întrupat. Între filozofia lui și frumusețea şi sacralitatea Cuvântului nu exista o simbioză. Din păcate pentru creștini, apropierea de mentalitatea platonică a dat naștere fenomenului redefinirii şi/sau regândirii creștinismului implementat de Isus. Percepția aceasta se va vedea foarte clar în faptul că modul în care el vedea creștinismul derivă în ceea mai mare parte din platonism. Ca mulți platonicieni ai vremii, Iustin accentuează măreția lui Dumnezeu și detașarea Sa față de lume. Tot platonică, este la Iustin, și concepția că din cauza distanței dintre Dumnezeu și lume, trebuie să existe între aceștia un

---

pitagorician, care însă îi amâna căutarea mântuirii cu teorii matematice ale armoniei, cu astronomie și geometrie, motiv pentru care, simțind că mântuirea este înaintea acestora și nu condiționată de ele, a mers mai departe, întâlnind un platonician. Acesta a fost în sfârșit pe măsura căutărilor sale: încuviințarea că există lucrurile incorporale, **aspirația spre contemplarea ideilor**, l-au făcut pe Iustin să creadă în scurt timp că a dat peste înțelepciune și să aștepte viziunea lui Dumnezeu, însuși țelul filozofiei platonice.

intermediar, prin care Dumnezeu să intervină în lume[12]. Acest intermediar fiind „sufletul lumii", după formularea platonică, sau „logosul" după cea stoică. Iustin se vedea pe el ca fiind un adevărat filozof și nu doar că se socotea un filozof creștin, ci ajunsese să-i numească pe Socrate și Heraclit creștini. Iată ce spune legat de aceasta în *Prima Apologie*, capitolul 46:

> *„Noi am fost învățați că Hristos este primul născut al lui Dumnezeu, și am declarat mai sus că El este Cuvântul la care a fost părtașă fiecare rasă de oameni, și aceia care au trăit conduși de rațiune sunt creștini, chiar dacă au fost crezuți atei ca, spre exemplu: printre greci Socrate și Heraclit."*

Iustin transmite astfel ideea că aparțin lui Dumnezeu toți aceia care au trăit cu rațiune, fără a conta ce raport au avut față de Dumnezeu. Mai departe spune că cei care au trăit înainte de Hristos, fără rațiune, sunt împotriva lui Hristos. Amestecarea filozofiei grecești cu elemente biblice l-a făcut să considere că filozofia și credința creștină sunt elemente apărute din același izvor. În *A doua apologie*, la capitolul 13 spune:

> *„Mărturisesc că mă laud, și mă străduiesc din răsputeri ca să pot fi considerat creștin; nu pentru că învățăturile lui Platon sunt diferite de cele ale lui Hristos, ci pentru că nu se aseamănă în toate privințele. Și nici cele ale celorlalți, stoici, poeți și istorici. Căci fiecare om a vorbit bine, în funcție de partea pe care a avut-o din sămânța logosului, văzând ceea ce se află în relație cu acesta."*

[12] Există o separare între Dumnezeu şi lume şi este adevărat că între Dumnezeu şi lumea creată este nevoie de un mijlocitor. Dar motivul pentru care s-a ajuns aici este păcatul şi nimic altceva.

Analizând simbioza dintre creştinism şi filozofia elenă, Jaroslav Pelikan spune:

> *„În toiul disputei cu apărătorii păgâni, apologeţii au fost nevoiţi să admită că atât creştinismul cât şi strămoşul său, iudaismul, nu deţineau monopolul asupra învăţăturilor morale şi doctrinare a căror superioritate încercau să o demonstreze apologeţii creştini. Într-o oarecare măsură acest lucru implica și recunoașterea tacită a prezenței în sânul gândirii creștine a multor doctrine împrumutate din filozofia greacă. Pentru a justifica prezența acestor învățături în filozofia păgână, apologeții au recurs la mai multe mijloace. Iustin a încercat să găsească o legătură între filozofi și logosul preexistent. Sămânța rațiunii din om a fost ceea care i-a ajutat pe gânditorii păgâni precum Socrate să întrevadă ceea ce a ajuns să fie văzut cu claritate prin revelația Logosului în persoana lui Isus."*[13]

Filozofia reprezenta pentru „sfântul" Iustin mai mult decât o ştiinţă pur teoretică sau o posibilitate de a-şi câştiga faimă şi ucenici. *„Filozofia este bunul cel mai mare şi cel mai vrednic de Dumnezeu. Ea singură poate să ne înalţe până la Dumnezeu şi să ne apropie de El; iar sfinţi cu adevărat sunt numai aceia care-şi deprind mintea cu filozofia*[14]". Cei care sunt de acord cu acţiunile lui Iustin consideră că filozofia de care vorbeşte Iustin este o metodă, nu doar un sistem religios. Este o metodă atât meditativă, cât şi practică, de apropiere

[13] Jaroslav Pelikan, *Tradiţia creştină, o istorie a dezvoltării doctrinei*, Vol. I *Naşterea tradiţiei universale*, Editura Polirom, Iaşi, 2004, pagina 54 – 55.
[14] *Dialog cu iudeul Trifon*, II, 1.

a omului de Dumnezeu. Apropierea aceasta trebuie înţeleasă mai degrabă în sens mistic decât ca învăţătură a Sfintelor Scripturi, deoarece era practicată şi învăţată de creştini pentru care ansamblul Textelor Sacre nu mai era relevant în totalitate, dispărând aproape definitiv adevărul dogmatic[15].

Legătura dintre filozofie şi misticism este puternică, în sensul că misticismul a influenţat extrem de mult filozofia, cu timpul devenind baza mai multor sisteme de gândire. Misticismul a dominat filozofia simbolică a Egiptului antic, taoismul este de asemenea un sistem metafizic care-l conţine ca element fundamental, iar filozofia indiană este tributară acestuia. În primele şcoli greceşti, misticismul era reprezentat cu moderaţie, dar odată cu filozofia dezvoltată de Platon acesta este din ce în ce mai îndrăzneţ, şi a culminat cu neoplatonismul. În teoriile lui legate de lumea ideilor, de originea cuvântului „suflet" şi a sufletului uman, în doctrina împăcării, etc., elementele mistice contrare revelaţiei lui Dumnezeu au început să definească filozofia elenă. Prin teoriile lui Platon, aceste elemente definite de misticism au intrat în creştinism, nu la nivelul oamenilor de la plug, neştiutori de carte, ci în rândul învăţaţilor.

Problematica care înconjoară misticismul filozofic, este legată de comuniunea cu Dumnezeu şi metodele de realizare a acesteia. Sfintele Scripturi afirmă că Dumnezeu a pus în inima omului „chiar şi gândul veşniciei"[16], arătând astfel că fiinţa umană este înzestrată cu o dorinţă după darul lui Dumnezeu, viaţa veşnică. Există cu adevărat în sufletul uman o dorinţă naturală, o aspiraţie către adevărurile înalte, către adevărul absolut, către binele infinit, către divin. Ştim din experienţa noastră că viaţa comună nu ne poate satisface aceste aspiraţii şi nevoi. Lucifer ştie şi el. În consecinţă, cu aceia care caută umplerea vidului prin imoralitate,

[15] Numesc aici, adevăr dogmatic, totalitatea Cuvintelor pe care Dumnezeu le-a dat prin inspiraţie scriitorilor Scripturii.
[16] Eclesiastul 3: 11.

înşelăciune, necinste, distracţii neîngăduite, etc., nu are nicio problemă. Are mai mult de lucru cu cei care doresc şi aspiră la o relaţie cu Dumnezeu. Pe aceştia, lăsându-i să creadă că drumurile căutărilor lor sunt după voia lui Dumnezeu, încearcă să-i facă să se orienteze spre un sistem dezvoltat de el şi îi îndepărtează de sistemul Biblic de reîntoarcere la Dumnezeu. Aşa a procedat începând din cel de-al doilea secol creştin, ştiind că introducerea sistemului mistic în cadrul trupului lui Hristos va aduce mari pierderi cauzei lui Dumnezeu. Mai multe elemente despre misticism vor fi prezentate în paginile următoare pe măsură ce analizăm tradiţia creştină a primelor veacuri.

Şcoala din Alexandria

În paginile precedente ne-am ocupat de unul dintre cei mai importanţi oameni ai bisericii creştine timpurii, Iustin Martirul. Nu trebuie să vedem în el prima persoană care a încercat o apropiere de filozofia elenă, dar cu siguranţă este primul[17] care a reuşit să apropie filozofia păgână de creştinism într-o formă acceptată şi care urma să dea naştere unui curent ce urma să devină fundamentul religiei creştine de mai târziu. De la Iustin înainte vom observa o dezvoltare a acestei apropieri. *„Pe măsură ce creştinismul era tot mai puţin ebraic, acesta devenea tot mai elenistic. Răspândirea rapidă a religiei în imperiu, chiar în secolul I a însemnat că creştinismul a devenit parte a ansamblului filozofic care constituia elenismul... O dezvoltare mai accentuată a avut loc pe măsură ce categoriile filozofiei elenistice au început să determine modul de a raţiona al creştinilor.”*[18] Păstrând această afirmaţie în minte vom merge mai departe spre Şcoala din Alexandria, unul din locurile

[17] Acest fapt reiese cu necesitate din toate operele care tratează istoria creştinismului.

[18] Jonathan Hill, *Ghid al istoriei creştinismului*, Editura Casa Cărţii, Oradea, 2008, pagina 62.

cheie care au ajutat la despărţirea bisericii creştine de lumea în care aceasta s-a născut, Israel. Desigur, în afară de Iustin Martirul au existat şi alte persoane sau acţiuni, care au apropiat misticismul păgân şi filozofia de creştinism, dar această carte nu are ca scop analiza istoriei filozofiei patristice, ci doar să arate în linii mari, care au fost tendinţele predominante din creştinismul primelor veacuri în legătură cu credinţa şi închinarea mistică. De asemenea nu ne vom ocupa de curente religioase desprinse din creştinism sau cu tangenţa la creştinism ca gnosticismul, cultul împăratului, arianismul, montanismul, pelagianismul, deoarece acestea erau percepute ca un atac la credinţa adevărată. Vom trata doar acele elemente şi personalităţi, care au schimbat paradigma din interiorul creştinismului mai mult sau mai puţin oficial. Şcoala din Alexandria se impune a fi analizată în această carte deoarece a fost o şcoală de factură internă, dar care a avut o influenţă deosebită în direcţia impusă de gânditori ca Iustin. Şcoala catehetică din Alexandria a fost fondată în jurul anului 190 şi avea ca scop instruirea teologilor şi preoţilor din oraşul Alexandria. Această şcoală a dat naştere unor nume sonore ale lumii creştine şi a creat teologi şi profesori influenţi pentru acele vremuri. Influenţa acestora asupra teologiei s-a păstrat în unele cazuri până în zilele noastre. Dintre numele mari pe care această şcoală le-a creat vom aminti pe Origen şi Clement din Alexandria, despre a căror gândire vom vorbi mai târziu.

Iată câteva aspecte legate de Alexandria până la întâlnirea cu creştinismul. Oraşul construit de Alexandru era gândit a deveni legătura dintre Grecia şi bogata vale a Nilului, fiind astfel un centru de influenţă al elenismului. Cu timpul Alexandria a devenit cunoscută şi pentru cea mai mare comunitate evreiască pe care o avea[19]. Acest fapt ne arată de ce Alexandria a devenit principalul

[19] Personalitatea de marcă a comunităţii evreieşti din Alexandria din timpul vieţii Domnului Isus a fost Filon, un gânditor care a încercat să îmbine filozofia platoniciană cu credinţa evreiască. Se poate observa şi în operele acestuia, încercarea lui Lucifer de a distruge Textul Sacru prin exprimarea

centru al filozofiei din lumea greco-romană. Doctrinele şcolii erau un hibrid de gândire estică şi vestică, combinând în diferite proporţii elemente ale gândirii greceşti cu gândirea ebraică. Ideile evreieşti legate de autoritatea divină erau atrăgătoare pentru filozofii greci, iar cultura cosmopolită a oraşului ajutată de elementele atractive ale filozofiei elene, i-au determinat pe evrei să renunţe la exclusivitatea pe care şi-o acordau ca popor ales. Prima filozofie pură a şcolii din Alexandria a fost neopitagorismul, iar mai apoi neoplatonismul. Doctrinele acestei filozofii erau o sinteză între platonism, stoicism şi aristotelianism, condimentate cu o doză de misticism oriental, care a devenit cu timpul din ce în ce mai important, generând discuţii despre natura sufletului, salvare, mistere, iniţiere, etc. Aici a putut să ia naştere fără nicio problemă gnosticismul, teologia patristică şi şcolile filozofice neopitagoreice şi neoplatoniste. Dezvoltarea teologiei creştine prin absorbirea unor elemente filozofice nu părea a fi ieşită din normalul acelei vremuri şi părea că va duce creştinismul pe noi culmi. Alexandria a dat acestei viziuni un sprijin social şi educaţional, care au ajutat la implementarea ei fără probleme . Procesul creării apologeticii creştine era bine văzut şi părea că va avea un drum în ascensiune şi nu părea că se va opri curând.

> *„În secolul următor[20], ne furnizează o dovadă cu privire la acest fapt cea pe care ne-am obişnuit să o numim Şcoala din Alexandria, unde elaborarea doctrinei cu ajutorul instrumentelor filozofiei greceşti ajunge unul dintre punctele sale*

valorilor evreieşti prin termeni platonicieni precum şi prin folosirea metodei alegorice de interpretare a Sfintelor Scripturi; folosind inspiraţia divină ca o fereastră spre misterele filozofice, adică misticism. Această tendinţă o vom vedea foarte desluşit şi la Origen.

[20] Cel de-al III – lea secol.

cele mai elevate, uneori chiar cu riscul de a pierde din vedere specificitatea creştină.[21]"

Renumele unei şcoli este determinat de renumele profesorilor, iar ştiinţa care se predă într-o şcoală este derivată din sistemul intelectual al profesorilor. Această şcoală a devenit cunoscută „*destul de clar doar începând cu Origen*[22]", dar nu trebuie trecută cu vederea şi perioada de dinainte. Vom analiza în continuare Şcoala din Alexandria şi pe unii profesori[23], doar în legătură cu subiectul central al acestei cărţi – misticismul şi sau ocultismul şi ezoterismul care, deşi nu erau identice, aveau aceeaşi sursă. Aceasta deoarece aici s-a dezvoltat foarte mult metoda alegorică de interpretare[24] a Sfintelor Scripturi, lucru ce a făcut ca acceptarea misticismului păgân în viaţa spirituală creştină să nu fie o problemă. Ceea ce trebuie remarcat încă de la început, este faptul că misticismul a fost dezvoltat acolo unde ar fi trebuit predicat Cuvântul, adică în teologia creştină, prin canale interne, mai exact prin şcolile de teologie. Lucifer a înţeles că dacă va încerca să introducă misticismul prin canale externe şansele de a distruge marea masă creştină ar fi eşuat sau ar fi fost minime. Cine s-ar fi aşteptat ca nelegiuirea şi desconsiderarea Sfintelor Scripturi să se dezvolte în creştinism chiar prin şcolile de formare teologică? De fapt, îndepărtarea de Cuvânt şi ascunderea elementelor mistice sub motive creştine a făcut ca religia lui Hristos să fie interpretată mistic.

Biserica triumfătoare este biserica care rupe jugul educaţiei lumeşti şi care dezvoltă în educarea copiilor ei principiile educaţiei

[21] Claudio Moreschini, *Istoria filozofiei patristice*, Editura Polirom, Iaşi, 2009, pagina 95.

[22] Idem.

[23] Este vorba de Pantenus, Clement şi Origen care au promovat şi introdus în această şcoală devenită creştină, metoda alegorică şi misticismul.

[24] În opoziţie cu Şcoala din Alexandria stătea Şcoala din Antiohia care promova interpretarea literală a Textului Sacru.

din Sfânta Scriptură. Nu a fost cazul bisericii creştine din acele vremuri. În primii ani de existenţă biserica nu a avut organizat un sistem educaţional, apoi a folosit şcolile filozofice ale grecilor, în consecinţă filozofia greacă a instruit generaţiile creştine, iar rezultatele le vedem şi astăzi în mentalitatea noastră. Atunci când biserica şi-a făcut propriile şcoli acestea erau tributare filozofiei elene. Undeva după moartea lui Plotin, biserica creştină a început să-şi educe copii, dar educaţia a fost în conformitate cu mentalitatea socială de atunci.

PANTENUS

Despre Pantenus nu putem avea multe informaţii directe, datorită faptului că scrierile lui nu s-au păstrat, sau că nu a scris nimic. Cele mai multe informaţii ne revin din surse indirecte, cum ar fi, scrierile lui Eusebiu[25]. Despre el ni se spune că ar fi fost întemeietorul Şcolii din Alexandria. Mărturiile despre Pantenus arată că acesta avea o vastă pregătire în filozofie. Eusebiu afirmă că Pantenus a fost expert în stoicism, însă unii specialişti[26] în acest domeniu consideră că această părere nu este neapărat sigură. Pe baza celor scrise de cei care au urmat după Pantenus, în special din scrierile lui Clement, s-a tras concluzia că acesta ar fi fost un membru al lungului şir de tradiţii secrete moştenite de la apostoli şi deci un susţinător al ideilor ezoterice. Dacă acest lucru este corect, cel mai vechi reprezentant al Şcolii din Alexandria promova tradiţia mistică a păgânismului, desigur adaptând-o la elemente creştine. Neexistând niciun document scris de Pantenus, vom spune doar aceste lucruri, analizând mai în detaliu gândirea celui care l-a succedat şi care l-a avut ca profesor.

[25] Episcop de Cezareea în Palestina, teolog, apologet și istoric al Bisericii creștine.

[26] Cum ar fi Claudio Moreschini, profesor de literatura creștină la Universitatea din Pisa (vezi Istoria filozofiei patristice).

Clement din Alexandria

Gândirea „creştină" a Şcolii din Alexandria a fost recunoscută prin modelele de gândire a doi importanţi filozofi creştini, Clement şi Origen. Numele celui care a ajuns să fie cunoscut în istoria bisericească ca şi Clement din Alexandria a fost Titus Flavius Clement. Provenind dintr-o familie păgână s-a născut în Alexandria, sau Atena, în jurul anului 150. A ajuns un teolog renumit şi a devenit conducătorul Şcolii din Alexandria. Clement are o semnificaţie deosebită în lumea creştină tradiţională, datorită faptului că a dezvoltat doctrina acesteia într-o teologie dogmatică ştiinţifică. A apreciat foarte mult filozofia şi a considerat că aceasta este cea care poate da plinătate cunoştinţei creştine. A fost un critic tăios al celor care nu doreau să folosească filozofia pentru dezvoltarea şi explicarea credinţei Domnului Hristos. Dintre lucrările lui amintim aici: Protrepticul, Pedagogul şi Stromatele. Acestea împreună cu alte materiale scrise, fragmente din opere şi scrisori, ne arată foarte clar care a fost concepţia teologică a acestui om.

Formarea intelectuală a lui Clement era de natură filozofică. Atunci când a trecut la creştinism, a adus cu el formarea intelectuală pe care o primise în păgânism. Spre sfârşitul celui de al doilea secol tendinţele mistice din creştinism au fost dezvoltate de scrierile literale ale lui Clement. Despre el se crede că a fost primul teolog creştin care a folosit limbajul misterelor păgâne în teoria creştină a vieţii spirituale. Un studiu atent asupra dezvoltării tradiţiei doctrinale creştine scoate în evidenţă faptul că misticismul grecesc şi cel oriental au fost amestecate cu concepte creştine, dând naştere multor doctrine care nu au suport teologic în Sfintele Scripturi. Astfel religia creştină a început să aibă o latură mistică, care urma să fie din ce în ce mai apreciată şi aprofundată. Dacă nu ar fi existat contactul cu filozofia elenă şi misticismul oriental, iar creştinii ar fi rămas strict la cele notate în Scriptură, aceste elemente nu ar fi ajuns să definească mari părţi ale doctrinei

creştine: nemurirea sufletului, natura umană a Domnului Isus, transsubstanţierea, sau chiar metamorfoza prin care omul redevine părtaş al chipului lui Dumnezeu. Nici viaţa spirituală a unui credincios nu ar fi fost scoasă din contextul Scripturilor. Desigur, toţi aceşti teologi care sprijineau teoriile mistice încercau să găsească forme de misticism şi în Sfintele Scripturi, lucru posibil doar prin forţarea textului şi interpretarea alegorică, căci Cuvântul aşa cum era scris nu permitea aşa ceva.

> *„Termenul misticism este legat prin rădăcina sa grecească de idee de percepţie a ceea ce este ţinut secret şi protejat de tăcere, invizibila realitate...”*[27]

Spuneam la începutul cărţii că pasajul din Ioan capitolul 1, a ajuns să fie interpretat în sens filozofic, cu toate că este evident că autorul acestei cărţi, Ioan, un adevărat evreu, inspirat fiind de Duhul Sfânt nu a avut nicio dorinţă de a da o astfel de conotaţie pasajului scris de el. Clement este unul dintre cei care au profanat acest pasaj prin identificarea Cuvântului cu logosul grecesc. Nici autorul celei de doua Evanghelii nu a scăpat de murdăriile acestor teologi. În 1945 s-a descoperit unul din textele gnostice, numit Evanghelia secretă a lui Marcu. Înainte de descoperirea acestei scrieri, cunoştinţele noastre despre existenţa şi conţinutul ei veneau de la Clement, dintr-o scrisoare pe care acesta o scrisese. Această scriere pe care Clement o amintea şi pe care o considera veritabilă şi apreciabilă, îl descria pe Isus efectuând ritualuri de iniţiere secrete. Clement o considera a fi o evanghelie mai spirituală pentru a fi folosită de acei care au fost perfectaţi, adică doar de cei care erau iniţiaţi în marile secrete. Una din teoriile mistice afirmă că unele adevăruri trebuie ştiute doar de cei iniţiaţi şi dezvoltaţi şi nu de oamenii obişnuiţi.

[27] *Dictionary of the Ecumenical movement*, Geneva: WCC Publications: Eerdmans Publishing, 1991, pagina 706-707.

Adică numai de gnostici. Clement asociază această teorie mistică Domnului Isus şi consideră că El şi-a iniţiat ucenicii în secretele tainice care nu erau descoperite tuturor.

De ce într-o astfel de situație biserica nu a ripostat? Ea nu mai avea această putere. Apropierea alegorică de Sfintele Scripturi, îndepărtarea poruncilor divine, precum şi considerentul că filozofia era un element prin care teologia creştină se poate dezvolta, au făcut imposibil ca biserica să înţeleagă drumul pe care se aşezase. Desigur, au fost voci care s-au împotrivit, dar erau puţine şi nu aveau autoritate. Era ca şi pe vremea idolatriei iudaice, când întregul popor căzuse pradă închinării idolatre, iar cele câteva voci care vedeau apostazia şi protestau, erau în cel mai bun caz tratate cu dispreţ, mergându-se până la persecuţie şi crimă. Influenţa filozofiei greceşti asupra minţii creştinilor a fost devastatoare. Ei, cu toate că citeau, sau chiar studiau Biblia, nu mai aveau capacitatea duhovnicească de a o înţelege. În mintea lor toate eforturile erau concentrate să demonstreze că nu este greşită o astfel de apropiere de filozofie, mai mult, că izvorul filozofiei este chiar Domnul Isus Hristos.

> *„Teologul cu cea mai mare autoritate care a susţinut această teză a fost Clement din Alexandria. Asemenea altor apologeţi, Clement a fost înfăţişat ca un elenist radical, care a adaptat credinţa creştină în aşa fel încât să se potrivească ideilor unei filozofii străine."*[28]

Dincolo de aspectul filozofic al gândirii lui Clement stă misticismul foarte profund şi gnoza care l-a influenţat. Gnosticismul (din grecescul γνῶσις gnōsis, cunoaștere), se referă la diverse mișcări religioase sincretice, constând in variate sisteme de

[28] Jaroslav Pelikan, *Tradiţia creştină, o istorie a dezvoltării doctrinei*, Vol. I *Naşterea tradiţiei universale*, Editura Polirom, Iaşi, 2004, pagina 68.

credințe, generalizat unite în învățătura că oamenii sunt suflete divine închise într-o lume materială, creată de un Dumnezeu imperfect, Demiurgul, care este frecvent identificat cu Dumnezeul lui Avraam. Acest Demiurg există alături de altă Ființă Supremă îndepărtată si incognoscibilă ce încorporează binele. Pentru a se elibera de lumea inferioară materială, este nevoie de gnoză, sau cunoaştere ezoterică spirituală disponibilă prin experiență directă sau cunoaștere a acestui Dumnezeu incognoscibil. Numai pneumaticii sau spiritualii obțin gnoza, materialiștii, deși oameni, sunt condamnați. Iisus din Nazaret este identificat de unele secte gnostice ca o încorporare a Ființei Supreme ce s-a încarnat pentru a aduce cunoașterea pe pământ. Gnosticismul avea învăţături secrete şi mistere, care erau disponibile doar iniţiaţilor. Chiar dacă arată că nu este de acord cu gnosticismul, Clement prezintă în gândirea lui o mulţime de elemente gnostice şi mistice. Acest fapt este văzut de specialiştii care i-au studiat gândirea.

> *„Este imposibil să nu simţim influenţa gnosticismului atunci când vorbim despre credinţa lui Clement într-o tradiţie secretă, care nu apare în Noul Testament şi nu este nici accesibilă oamenilor obişnuiţi; unul dintre termenii pe care îi foloseşte pentru a desemna această tradiţie secretă este ‚gnoza'."*[29]

Analizând sincretismul dintre filozofia elenă, mistere şi creştinism la Clement, profesorul Claudio Moreschini remarcă următoarele:

> *„Gnoza nu constă doar în revelaţia creştină şi în anumite concepţii generale în legătură cu Dumnezeu, ci mai ales în adevăr care coincide cu*

[29] Idem, pagina 116.

Logosul divin, adică reprezintă un sistem de doctrine ce poate fi cunoscut doar de câţiva. Maestrul acestei gnoze este Hristos, care este întruparea terenă a logosului. Hristos nu numai că a comunicat apostolilor doctrinele Sale, ci i-a şi învăţat interpretarea exactă a Scripturilor, care înseamnă ajungerea la adevăr. În concluzie, studiul filozofiei şi interpretarea Scripturilor sunt echivalente pentru a ajunge la gnoză. Aşadar, filozofia este ceva mai mult decât o tentă ce acoperă gândirea creştină; ea furnizează şi normele pentru interpretarea Scripturii înseşi."[30]

Limbajul scrierilor lui Clement demonstrează suficient de clar latura păgână a gândirii lui. O teologie care îmbină adevărul cu eroarea nu conduce spre Dumnezeu, dar este o teologie care place omului firesc. Este evident că teologii care au adoptat în teologia lor filozofia spuneau şi lucruri bune, dar acestea nu făceau altceva decât să întărească şi mai mult neadevărul. Limbajul lui Clement nu era necunoscut locuitorilor Alexandriei, care erau foarte bine informaţi în legătură cu misterele mistice şi ritualurile păgâne. Ce nu se potrivea însă era faptul că acesta încerca să îmbrace teoria creştină cu filozofii păgâne.

Spre exemplu în *Protrepticul* 118 cu 4 – 119 cu 1 şi 120 cu 1, Clement spune:

*„... atunci **vei contempla** pe Dumnezeul meu, vei fi **iniţiat în aceste sfinte mistere**, te vei desfăta de bunurile ascunse ale cerului... Vino, o omule lipsit de minte, nu sprijinit pe tirs, nici încununat cu iederă!... Îţi voi arăta logosul şi*

[30] Claudio Moreschini, *Istoria filozofiei patristice*, Editura Polirom, Iaşi, 2009, pagina 100.

*misterele logosului, **folosind imaginile tale**... O mistere cu adevărat sfinte! O, lumină cu totul curată! Torţele mă luminează pentru **a contempla** cerurile lui Dumnezeu, iar eu devin **sfânt prin iniţiere**[31] şi Domnul luminând pe cel iniţiat îl pecetluieşte..."*[32]

Aceste cuvinte ascund sub veşminte creştine o terminologie mistică a misterelor, fiind prezentă şi contemplarea platonică a Ideilor. Este vorba despre cele mai cunoscute mistere[33] ale grecilor, misterele de la Eleusis. În această înveşmântare Logosul lui Dumnezeu apare ca Mântuitor, iar creştinul devine un iniţiat în aceste mistere. Sincer, sună bine! Dar este fals. Dacă ar fi ca misterele şi iniţierea să facă parte din planul lui Dumnezeu de salvare a omului, atunci cu siguranţă El ar fi inspirat profeţii care au scris sub călăuzirea Duhului Sfânt, să spună şi să înveţe aceste lucruri în mod deschis. Prezenţa misterelor în religiile mistice demonstrează caracterul demonic al acestora. În spatele lor stă visul lui Lucifer. Acela de a vedea că oamenii nu i se mai închină lui Dumnezeu, ci în mod direct sau indirect lui.

Biserica creştină a ajuns în plasa demonului deoarece s-a despărţit de Sfintele Scripturi. Dorinţa teologilor de a dezvolta apologetica creştină nu ar trebui privită critic, de vreme ce scopul era unul nobil. Greşeala cea mare pe care au făcut-o însă, este aceea că au renunţat la o parte a Scripturii. Legătura centrală a Vechiului Testament cu Noul Testament este întruparea Fiului lui Dumnezeu, pe care ei încercau să o prezinte lumii. Însă ne-mai

[31] Comparați sfințirea Sfintelor Scripturi (vezi Ioan 17: 17), cu cea propusă de Clement în acest pasaj.

[32] Protrepticul 118.4 – 119.1 şi 120.1 – 2.

[33] *„În prezent, este recunoscut faptul că majoritatea misterelor antichităţii, precum cele de la Eleusis, erau de natură ocultă sau mistică..."* - Serena Roney-Dougal, *Ştiinţă şi magie*, Editura Elit, pagina 251.

având Scripturile iudaice, ei nu mai puteau lega pe Hristos şi lucrarea Lui, de argumente solide şi de o construcţie teologică serioasă, creându-se astfel necesitatea unor noi conexiuni şi exprimări. Pe fondul unor astfel de evenimente, desigur corelate cu altele, Lucifer a intervenit şi a atras minţile oamenilor spre misticism şi filozofie. Depărtarea de Cuvânt, face ca accesul demonului la mintea şi inima oamenilor să se facă uşor.

Este bine să ofer cititorului care nu are posibilitatea să se informeze asupra celor scrise de Clement, anumite pasaje din scrierile[34] lui, care scot în evidenţă cele spuse până acum. Este adevărat că ţinta filozofiei era căutarea înţelepciunii, dar metodele folosite şi gândirea care o caracteriza în mare parte erau stricate. Pe de altă parte Lucifer ştie că dacă nu amestecă într-o chestiune anume adevărul cu minciuna, rezultatele nu vor fi spectaculoase. Pe când, dacă sub o terminologie a binelui este ascuns un singur neadevăr, dar care este foarte greu de identificat, succesul îi este garantat. Ca şi creştini, indiferent de confesiunea religioasă pe care o avem, nu trebuie să credem că noi nu mai suntem expuşi niciunui pericol demonic şi că nu putem fi în aceeaşi condiţie spirituală ca şi Israelul din vechime. A crede aceasta ne pune într-o poziţie identică cu cea a evreilor din timpul Domnului Isus, care se considerau urmaşii lui Avraam şi ai Adevărului, dar nu erau în stare să îl recunoască pe Mesia.

În ceea ce priveşte filozofia, pe care desigur, nu o considera bună în întregime, dar din care a luat mult din ceea ce era stricat, Clement are următoarele păreri:

[34] Se va folosi opera *Stromatele* tradusă de pr. D. Fecioru şi apărută la Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti 1982. Referinţele citatelor nu vor fi după paginaţia cărţii amintite ci după numerotarea lor în operă pentru a fi mai uşor cititorului să le găsească în alte ediţii.

*„Alţii socotesc că filozofia este un rău; că a apărut în viaţă spre pierderea oamenilor, că este invenţia unui spirit rău. Dar, răul este prin însăşi natura sa rău şi nimeni nu poate face să răsară din el binele. Şi eu voi arăta, în toate Stromatele mele, că **filozofia este într-un oarecare fel opera proniei[35] dumnezeieşti**; că nu-i un rău."[36]*

„... o astfel de îndrumare[37] ne încredinţează că filozofia nu ne desparte de credinţă, că filozofia nu ne amăgeşte cu o artă înşelătoare, ci dimpotrivă, ca să spun aşa, filozofia ne dă mai multă tărie şi, într-un fel este un fel de exerciţiu intelectual pentru primirea credinţei"[38]

„... acum, însă, filozofia este folositoare pentru a ne conduce pe noi la evlavie."[39]

„nu văd cum poate fi diavolul descoperitorul filozofiei."[40]

„Filozofia barbară, pe care am îmbrăţişat-o noi, este cu adevărat desăvârşită şi adevărată."[41]

„După părerea mea omul este asemenea unui centaur, această făptură din Tesalia, alcătuit dintr-o parte raţională şi una iraţională, din suflet şi

[35] Providenţă.
[36] *Stromatele* I, 18, 2-4.
[37] Se referă în context la îndrumarea pe care o efectuează un autor.
[38] *Stromatele* I, 20, 2.
[39] Ibidem I, 28, 1.
[40] Ididem I, 44, 4.
[41] Ibidem II, 5, 1.

trup; trupul lucrează pământul şi se grăbeşte spre pământ; sufletul însă, tinde către Dumnezeu, dacă este instruit de filozofia cea adevărată."[42]

Sunt mult mai multe pasajele în care Clement vorbeşte despre valoarea filozofiei greceşti, dar cele amintite mai sus sunt suficiente pentru a demonstra, celor care vor să creadă că, Clement a fost modelat în gândire nu de Sfintele Scripturi, ci de filozofia

[42] Ididem IV, 9, 4. Clement încearcă în operele sale să demonstreze că adevărul se găseşte şi în filozofie. Conform spuselor lui, dacă cineva posedă adevărata filozofie, atunci trupul merge spre pământul de unde a fost luat, iar sufletul lui tinde spre Dumnezeu. Dacă filozofia, inclusiv a grecilor, vine de la Dumnezeu înseamnă că el are dreptate. Această dihotomie trup-suflet, de care vorbeşte în pasajul citat, nu se găseşte în Sfintele Scripturi, ci doar în gândirea păgână. Acest lucru este recunoscut în cele mai importante opere. Astfel Jaroslav Pelikan, un lutheran convertit la ortodoxie, spune: *„Probabil cele mai convingătoare indicii ale continuei influenţe a filozofiei greceşti asupra teologiei creştine sunt două doctrine creştine: doctrina nemuririi sufletului şi ...."*- Tradiţia Creştină, *O istorie a dezvoltării doctrinei*, vol. I, *Naşterea Tradiţiei Universale* (100-600), Editura Polirom, Iaşi 2004, pagina 72. *„Credinţa că sufletul îşi continuă existenţa după dizolvarea corpului este o chestiune de speculaţii filozofice şi teologice, mai degrabă decât o chestiune de credinţă simplă şi în consecinţă nu este învăţată expres pe paginile Sfintei Scripturi. Atâta timp cât sufletul a fost conceput să fie numai respiraţie şi legat inseparabil, dacă nu chiar identificat cu viaţa – sângele, nici o substanţă reală nu – i poate fi atribuită."* - *The Jewish Encyclopedia*, published by Funk and Wagnalls company between 1901 – 1906, (1910), New York and London,, vol. VI, pagina 564. *„Relatarea Mozaică despre crearea omului vorbeşte despre spiritul, sau respiraţia, cu care omul a fost înzestrat, dar acest spirit a fost conceput ca fiind unit inseparabil cu trupul, dacă nu chiar identic cu viaţa-sângele. Doar prin contactul evreilor cu gândirea persană şi greacă a luat fiinţă în iudaism ideea sufletului imaterial."* - *The Jewish Encyclopedia*, published by Funk and Wagnalls company between 1901 – 1906, (1910), New York and London, vol. XI, pagina 472.

păgână, care chiar dacă includea elemente corecte şi ţeluri nobile, precum binele sufletului, justeţea raţiunii şi curăţia vieţii, avea structura teoretică construită pe o bază păgână. Apropierea lui de ezoterismul păgân este vizibilă şi în aprecierea pe care o face în legătură cu adevărata filozofie care este dată doar iniţiaţilor:

> *„Filozofia are sarcina de a cerceta adevărul şi natura existenţelor – iar adevărul este acela despre care Domnul a spus 'Eu sunt adevărul'... Cei **iniţiaţi descoperă adevărata filozofie**; dar mai bine spus, primesc filozofia cea adevărată de la Însuşi Adevărul şi o posedă."*[43]

Gnoza nu este legată doar de secrete transmise celor iniţiaţi, de ezoterism, ci ea are legătură şi cu contemplaţia. Se poate ajunge la gnoză prin practicarea unei vieţii contemplative. Practica contemplaţiei îşi are originea în păgânism[44]. Ea solicită separarea de ceea ce este în jur şi în mod special de trup. O definiţie reală a celui mai profund nivel al acestei stări este: starea modificată a conştiinţei sau transă. Comparând scrierile lui Clement cu cele ale filozofilor păgâni ajungi la concluzia că gândirea lui Clement este legată de cea a „gânditorilor păgâni contemporani lui"[45], şi în ceea ce priveşte noţiunile legate de contemplarea divinului, naturii, etc.

Vorbind despre scopul pe care îl urmăreşte în scrierea *Stromatelor*, Clement din Alexandria afirmă:

> *„Scrierea aceasta va fi scrisă potrivit slăvitului şi sfântului îndreptar al **tradiţiei**..., va expune mai întâi*

[43] Ibidem I, 32, 4.

[44] Vezi Platon în *Phaidon*, *Banchetul* şi *Phaidros*. Vezi scrierile neoplatonice, budiste, hinduse, zen, etc.

[45] Claudio Moreschini, *Istoria filozofiei patristice*, Editura Polirom, Iaşi, 2009, pagina 111.

> *gândurile care sunt în strânsă legătură cu **contemplarea naturii**, înlăturând, în desfăşurarea ei, piedicile care îi stau în cale, ca să aibă pregătite urechile pentru **primirea tradiţiei gnostice**."*[46]

Din spusele lui reiese cu necesitate că structura gândirii Stromatelor este conform tradiţiei. Mai mult, contemplarea naturii pare o chestiune strâns legată de panteism[47] şi nu Adevărul Sfintelor Scripturi.

> *„**Pe bună dreptate** şi Platon spune că cel care poate **contempla ideile** va trăi ca Dumnezeu între oameni. Mintea este locul ideilor, iar **mintea este Dumnezeu**. Aşadar, după Platon, cel care poate contempla pe nevăzutul Dumnezeu este numit **dumnezeu viu între oameni**."*[48]

Viaţa contemplativă şi panteismul sunt două noţiuni cheie în teoria păgână. Acestea au fost introduse în teologia creştină de marii oameni ai vremii, iar viaţa contemplativă a fost preluată, redefinită şi dezvoltată, după cum vom vedea mai târziu, în sistemul monastic. Chiar dacă se aşează pe o poziţie din care declară că nu toată filozofia este bună, Clement se supune totuşi multor teorii de mistică grecească, învăţate de filozofie, sau nu, în ciuda faptului că Sfintele Scripturi nu pomenesc despre aşa ceva. Mai mult, el forţează Textul Sacru şi îl adaptează pentru a se potrivi gândirii sale. Clement este personalitatea bisericii care a reuşit să adune în scrierile sale gândirea multor personalităţi păgâne din antichitate. El a căzut în plasa filozofiei, şi a găsit soluţii la problemele sale în teoria celor două vieţi: cea activă şi cea contemplativă, teorie care a

[46] Ibidem, I, 15, 2.
[47] Doctrină filozofică care identifică divinitatea cu natura.
[48] *Stromatele* IV, 155, 2.

caracterizat şi gândirea lui Platon. A pus astfel bazele unei teologii creştine ştiinţifice. Dar cu ce preţ?

ORIGEN

Este unul dintre personajele cele mai importante ale istoriei bisericii creştine în ceea ce priveşte dezvoltarea teologiei creştine şi încercarea de a duce păgânilor creştinismul Biblic prin „modulaţie[49] filozofică".

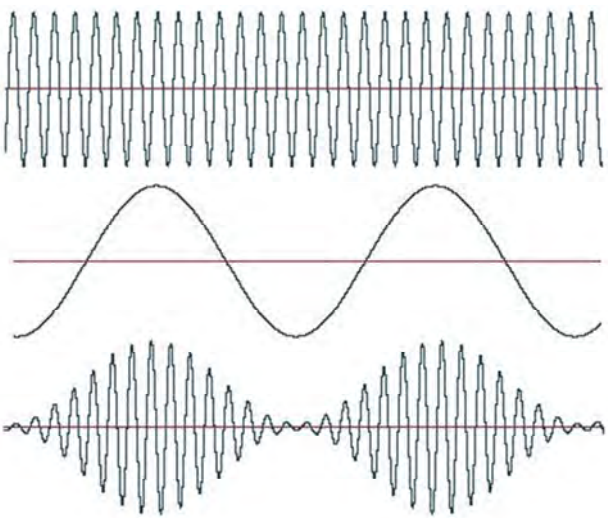

[49] Am folosit un termen din electronica telecomunicaţiilor deoarece descrie foarte clar ceea ce s-a întâmplat în teologia primelor veacuri. Modulația este un proces folosit în telecomunicații pentru a transmite informaţii, prin care se modifică unul sau mai mulți parametri ai unui semnal purtător, cu ajutorul altui semnal, numit modulator. O schemă a celor două semnale, care dau naştere celui de al treilea va clarifica şi procesul desfăşurat în teologia creştină. Primul grafic este numit semnalul purtător, acesta este modulat de al doilea semnal, iar cel de-al treilea semnal este rezultatul modulaţiei. Primul semnal păstrează după modulaţie anumite caracteristici avute iniţial, dar nu mai este acelaşi semnal.

Aprofundează filozofia profană sub Ammonius Saccas[50], a cărui metodă de lucru şi a cărui filozofie l-au ajutat[51] mult la elaborarea propriei sale teologii creştine. La şcoala lui Ammonius îl are coleg pe viitorul filozof Porfiriu, duşman neîmpăcat al creştinilor, care ne relatează că Origen îi studia pe Platon, pe Numenios, pe Cronios, pe Apolofan, pe Longin, pe Moderatus, pe Nicomah, pe pitagoreici, pe Chairemon stoicul si pe Cornutus. De la Ammonius a învăţat Origen interpretarea alegorică, pe care mai apoi a folosit-o în interpretarea Sfintelor Scripturi. Origen a fost unul din cei mai fecunzi scriitori bisericeşti şi unul dintre genialii cugetători pe care-i cunoaşte istoria creştinismului. În el, cercetătorii istoriei bisericeşti îl văd pe adevăratul creator al teologiei ştiinţifice în Răsărit. El uneşte într-o grandioasă sinteză invenţiile spiritului uman păgân sau creştin, de până la el, concentrându-le cu ajutorul Sfintelor Scripturi. El a exercitat o influenţă considerabilă asupra gândirii din vremea lui precum şi asupra secolelor următoare şi a teologilor care i-au urmat. Toţi marii teologi greci şi chiar unii latini din secolul al IV – lea şi al V – lea îi sunt debitori. Printre cei pe care i-a fecundat cu gândirea lui se numără şi călugării din deşertul egiptean.

Marele renume pe care şi l-a creat ne obligă să vedem care a fost gândirea lui. Şi vom începe prin a-i analiza viziunea pe care o avea despre Scriptură. Chiar dacă şi-a dedicat o mare parte din timp studierii Sfintei Scripturi, abordarea lui în studiu era efectuată prin prizma[52] filozofiei greceşti şi nu prin gândirea ebraică. Chiar dacă considera că toată Scriptura este Cuvântul lui Dumnezeu, adevărată şi folositoare, îşi permitea să afirme că anumite pasaje nu sunt

[50] Acesta va deveni mentorul lui Plotin, celebrul părinte al neoplatonismului, doctrină filozofică care a avut o influenţă covârşitoare asupre teologiei creştine.

[51] *„Nimeni nu contestă că filozofia greacă şi-a pus amprenta asupra gândirii lui Origen”* - George Celsie, *Gândirea creştin-filozofică a lui Origen în De principiis şi urmările ei până la jumătatea decolului al VI – lea*, Editura Limes, Cluj, 2002, pagina 64.

[52] Vezi *Istoria Bisericească* de Eusebiu 6.19.7.

benefice; cum ar fi predica de pe munte, care după părerea lui este o predică imposibil de ţinut, sau legea dată de Dumnezeu lui Moise. El ne sugerează o interpretare alegorică a acestor pasaje, declarând că au fost puse în Scripturi pentru ca orice cititor inteligent să îşi dea seama că există altceva în spatele lor, un altceva mai profund, descoperind astfel secretele mistice ale lui Hristos[53]. O altă problemă pe care Scriptura o ridică în mintea lui Origen, era descrierea din Geneza cu privire la creaţie. Concepţia platonistă pe care o poseda, nu-l putea ajuta să înţeleagă literar această descriere. El era adeptul preexistenţei[54] sufletului, considerând că sufletele au fost create înainte de trup, şi că învierea nu va fi în trupurile cunoscute, ci în altfel de trupuri[55]. Asemenea filozofilor greci, sau a păgânilor altor naţiuni, era de acord cu teoria nemuririi sufletului[56].

Vorbind despre împletirea dintre filozofie şi Biblie în gândirea lui Origen, Jaroslava Pelikan afirmă:

> *„doctrina biblică şi speculaţia filozofică sunt amândouă componente esenţiale ale concepţiei sale teologice."*[57]

O astfel de abordare în interpretarea Sfintelor Scripturi am întâlnit şi la Clement, care a fost profesorul lui Origen. Vedem astfel că printr-un element de educare teologică, cum a fost Şcoala din Alexandria, filozofia păgână şi misticismul au prins rădăcini serioase în creştinism şi s-au transmis fără probleme de la o generaţie la alta.

---

[53] Vezi *Contra lui Celsius* şi alte lucrări.
[54] Vezi *De principiis* 1.7.4. Pentru comparaţie vezi *Phaedro* scrisă de Platon.
[55] Vezi *Contra Celsus* 7.32.
[56] Ibidem 3.81.
[57] Jaroslav Pelikna, *Tradiţia Creştină, O istorie a dezvoltării doctrinei*, vol. I, *Naşterea Tradiţiei Universale (100-600),* Editura Polirom, Iaşi, 2004, pagina 71.

Dat fiind faptul că nu putea accepta anumite pasaje ale Scripturilor ne interesează să vedem cum îl percepea pe Dumnezeu, cel de la care sunt Scrierile Sfinte. O analiză a acestui aspect a făcut-o Jonathan Hill, care spune:

> *„Faptul că Origen gândeşte încă în limitele filozofiei platoniciene este arătat prin afirmaţia surprinzătoare că Dumnezeu nu este infinit."*[58]

Spuneam că Origen a fost instruit în tainele filozofiei de Ammonius Saccas, fondatorul neoplatonismului[59]. Ei priveau lumea ca fiind emanaţia lui „unul"[60], cu care sufletul fiinţei umane poate fi reunit prin anumite stări de transă sau extaz. Origen a acceptat această filozofie şi a încercat să îl identifice pe „unul" cu Dumnezeul Sfintelor Scripturi. A folosit şi alte idei neoplatonice pe care le-a amestecat cu creştinismul, a preluat, după cum afirmă el, cele mai bune idei din filozofia păgână şi le-a încorporat în gândirea creştină. Doar că acestea nu se potriveau şi nu puteau fi amestecate cu Adevărul. Iată câteva din convingerile cele mai năstruşnice ale lui Origen:

- Salvarea universală – în cele din urmă toţi vor fi salvaţi, inclusiv demonii şi chiar Lucifer,

> *„Există o înviere a celor morţi şi o pedeapsă există, dar nu este veşnică. Pentru că atunci când trupul este pedepsit, sufletul se purifică treptat şi*

[58] Vezi *De principiis*, 2.9.

[59] Este o şcoală de filozofie religioasă şi mistică, care a început să se dezvolte în secolul al III – lea. Ea a fost fondată de Plotin, care spune că a primit învăţăturile de la Ammonius Saccas. Structura neoplatonismului stă pe o construcţie de logică aristoteliană combinată cu mistică orientală.

[60] Nu este vorba de numărul unu, ci la reducerea formelor din platonism în două principii, unul şi diada.

revine la starea iniţială. Pentru toţii oamenii răi şi pentru demoni, de asemenea, pedeapsa are un sfârşit, pentru că atât cei răi, cât şi demonii vor fi restauraţi."[61]

- Salvarea prin apa botezului,
- Botezul copiilor pentru a fi salvaţi,
- Pentru a deveni curat trebuie să treci prin purgatoriu,
- Credea în transsubstanţiere[62],
- Învăţa transmigrarea şi reîncarnarea,
- Adam nu a fost un personaj real,
- Fiinţa umană este la origine bună, păcatul omului fiind faptul că acesta se consideră absolut, când este de fapt doar o imagine a absolutului.

Este adevărat că Origen a fost clasificat drept eretic pentru unele din părerile lui, dar a rămas considerat un părinte al bisericii. Spre exemplu, a fost criticat pentru teoria salvării universale, dar o parte creştină a acceptat teoria despre purgatoriu, salvarea prin botez, transsubstanţierea, etc., toate fără nicio bază scripturistică.

Origen considera că Dumnezeu Tatăl trebuie scris cu literă mare, iar Dumnezeu Fiul cu literă mică, deoarece îi este inferior. În ciuda faptului că se referea la persoana Domnului Isus ca Mântuitor, nu-L considera astfel, ci credea că întreaga creaţie joacă un rol în mântuirea noastră, Isus fiind o parte a planului divin de mântuire, nu planul în sine. Această teorie pusă lângă preexistenţa sufletelor, trasmigrare, reîncarnare, contemplaţie, şi alte elemente mistice, dovedesc caracterul ocult al gândirii lui, precum şi deplina dependenţă de lumea păgână. Sfinţirea vieţii, obţinută prin har şi

[61] *De principiis*, 2.10.3. Gândirea aceasta se va regăsi şi la unul din stălpii teologiei ortodoxe, Grigore de Nissa.

[62] Este teoria care consideră ca reală prefacerea miraculoasă a pâinii și a vinului din cuminecătură în trupul și sângele lui Isus Cristos.

demonstrată prin păzirea Cuvântului, nu este un lucru pe care să-l poţi atinge. Progresul omului spre starea cerută de Dumnezeu, trebuie privit ca fiind o succesiune de secvenţe eşec-succes, care descriu o traiectorie ce se apropie treptat de divinitate. Procesul durează mai mult de o viaţă şi de aceea există şi o succesiune de universuri. După ce trăim într-o lume, mergând spre o anumită direcţie, mergem într-o altă lume, având un trup nou şi o altă poziţie, acestea arătând cum ne-am descurcat în viaţa anterioară (reîncarnare).

Misticismul care a caracterizat gândirea lui Origen a fost remarcat şi de către Jaroslav Pelikan, care în contextul analizării gândirii lui Pseudo-Dionisie Ariopagitul[63], mirat fiind de faptul că Origen a fost criticat de biserică, iar Dionisie nu, spune:

> *„Putem discerne... o ironie teologică în coincidenţa cronologică dintre condamnarea lui Origen şi ascensiunea misticismului dionisian, căci cele mai multe dintre doctrinele în temeiul cărora cel de-al doilea Conciliu de la Constantinopol l-a anatemizat pe Origen, erau mult mai puţin periculoase pentru tradiţia ortodoxiei catolice decât cripto-origenismul din scrierile lui Dionisie Ariopagitul."*[64]

Când am început să vorbim despre Origen, spuneam că acesta a avut o influenţă deosebită asupra unor oameni cheie ai

[63] A fost un bărbat atenian convertit de Apostolul Pavel în Areopagul Atenei

[64] Jaroslav Pelikan, *Tradiția Creştină*, *O istorie a dezvoltării doctrinei*, vol. I, *Naşterea Tradiţiei Universale (100-600)*, Editura Polirom, Iaşi, 2004, pagina 355.

bisericii creştine. Putem aminti pe Pseudo-Dionisie[65], Augustin, Vasile al Cezarei, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nissa, precum şi sistemul mistic dezvoltat în mănăstirile creştine, unde în mod special s-a dezvoltat interpretarea alegorică a Sfintelor Scripturi şi metode păgâne de apropiere de Dumnezeu. Chiar şi în anumite puncte unde nu erau de acord cu el, aceştia îi urmau calea.

Gândirea celor care au fost numiţi primi teologi creştini a fost influenţată pe deplin de filozofie, în mod special de platonism, iar mai apoi de medio şi neoplatonism. Am amintit pe Iustin Martirul, Clement şi Origen. Aceştia au lăsat o puternică amprentă asupra celor care au urmat după ei: părinţii capodocieni, Augustin şi alţii. Din scrierile lor se poate distinge foarte clar că ei au preluat elementele filozofiei, printre care şi misticismul, în mod conştient şi deliberat. Doctrinele greceşti (deci păgâne) au modelat gândirea teologilor de frunte ai creştinismului. Prin ei, otrava spirituală a fost introdusă din ce în ce mai profund în trupul lui Hristos. Observând aceste lucruri putem întreba: cât de creştini au rămas aceşti oameni după ce au amestecat credinţa lui Hristos cu păgânism şi cât de creştini erau cei care le împărtăşeau vederile? Milioane de oameni, profesori, teologi, oameni simpli, biserici, spun că ei au rămas ceea ce doreau să fie, adică creştini. Aceştia afirmă că filozofia păgână, potrivită în aşa fel încât să se ataşeze mesajului creştin, nu a făcut rău, din contră, a ajutat la dezvoltarea creştinismului.

În opinia unor cercetători, nu neapărat religioşi în sens practic, filozofia, misticismul şi religia nu pot fi considerate nici măcar tangente. O astfel de opinie are şi Mihail Dragomirescu, care criticând lucrarea lui Marin Ştefănescu, *Filozofia Românească*, afirmă:

[65] Scriitor creştin anonim din secolul al V – lea, care a scris aşa numitele texte areopagite şi care în mod greşit, sau voit, i-au fost atribuite celui convertit de Pavel..

„... nu respectă demarcaţia precisă dintre filozofie, mistică şi religie, trei noţiuni absolut diferite, întrucât filozofia însemnează înţelegerea lumii prin raţiune, mistica, înţelegerea lumii prin sentiment, iar religiunea – înţelegerea lumii prin voinţă. Sistemele filozofice, fiind construcţii raţionale..."[66]

Spusele personalităţii româneşti citate mai sus, sunt desigur o încercare nereuşită de a face din filozofie ceea ce nu este. Desigur, filozofia are unele laturi care o disting de mistica popoarelor păgâne, sau de elementele religioase prezente la acestea, dar de multe ori ele interacţionează pe deplin, sau chiar se contopesc. Faptul că filozofia conţine pe alocuri elemente mistice este evident din scrierile marilor filozofi ai antichităţii. Nu cred că am greşi dacă am afirma că filozofia a fost la început o religie, despărţirea dintre ele făcându-se abia în vremurile moderne odată cu respingerea religiei, dar chiar şi acum, nu de către toţi cercetătorii. Mistica filozofiei elene s-a transmis dogmei şi practicii creştine din primele secole. Acest fapt este surprins şi de Charles Bigg, care afirmă că cei care au fost numiţi primii teologi ai creştinismului şi care au făcut din învăţătura creştină o teorie exoterică, dedesubtul propriei lor gnoze sau cunoştinţe care era un mister bine ascuns de ceilalţi, ar fi mai bine să fie numiţi *„primii francmasoni"*[67], făcând aluzie cel puţin la caracterul mistic al francmasoneriei.

Ca o dovadă a faptului că lumea filozofiei greceşti conţinea şi elemente de mistică, stau cuvintele unui vechi profesor de istorie a educaţiei de la Universitatea din Edinburgh:

[66] Mihail Dragomirescu, *De la misticism la raţionalism*, Tipografia Romane-Unite, Bucuresti, 1924.

[67] Charles Bigg, *The Christian Platonists of Alexandria*, Georg Olms Verlag, New York 1981, pagina 29.

„Mişcarea mistică din filozofie a culminat cu Plotin, care a murit în jur de anul 205."[68]

Utilizarea greşită a filozofiei a determinat crearea unui creştinism pervertit cu mistică păgână. Orice încercare de a separa mistica de filozofie şi filozofia de religie este, fie o opinie fără bază solidă, fie o încercare de a ascunde fapte. Clement şi Origen s-au ataşat exclusiv de teologia şi cosmologia platonică şi au deschis astfel mintea bisericii creştine spre noi aberaţii teologice, introduse prin asocieri cu noi doctrine filozofice, ca medio şi neoplatonismul. Despre neoplatonism putem spune că *„e un misticism impersonalist,* ***panteist, contemplativ, quietist*** *şi speculativ cu nesaţiu"*[69].

Lucifer era, în primele secole ale istoriei creştine, pe deplin angajat în planul de a determina o schimbare de paradigmă în închinare şi credinţă. A înţeles foarte bine că dacă ar încerca din exterior să abată mintea creştinilor de la Scripturi spre păgânism, nu ar fi reuşit. Astfel, a încercat să ascundă sub un limbaj creştin o teorie păgână, iar de aici au luat naştere în creştinism practici păgâne ascunse sub argumentul credinţei şi închinării adevărate. Apropierea uşoară de filozofia păgână a deschis calea pentru ca Lucifer să intre mai profund în biserică. Ajuns aici, şi-a început planul de a-i determina pe creştini, să se închine asemenea popoarelor care-i erau de mult supuse. Prin acte religioase considerate a fi o închinare la Dumnezeu, creştini practicau o închinare falsă, închinându-i-se marelui amăgitor fără să bănuiască falsul în care au intrat. Contemplaţia, asceza, exerciţiile spirituale, icoanele, şi alte practici mistice au fost înveşmântate în haine creştine şi introduse în biserică sub argumentul că reprezentau căi prin care omul păcătos se poate apropia de Dumnezeu.

[68] Laurie S.S., *The Rise of Early Constitution of Universities*, D. Appleton and Company, New York, 1887, pagina 7.

[69] Mircea Florian, *Misticism si credinţă*, Editura Minerva, Bucureşti, 1993, pagina 96.

PĂRINȚII DEȘERTULUI

Atitudinea faţă de filozofia greacă a primilor teologi creştini a fost marcată şi de respectul şi admiraţia pe care aceştia le-au arătat faţă de minţile filozofice ale elenismului. Apoi, acest respect şi admiraţia, au fost infuzate discipolilor lor care au transmis mai departe acceptul pentru utilizarea filozofiei pentru dezvoltarea doctrinei creştine. Folosirea ideilor din platonism şi neoplatonism, pentru a interpreta Sfintele Scripturi, a fost acceptată de biserica creştină. Păgânii „convertiţi" nu găseau noua religie aşa de ciudată, de vreme ce regăseau în ea cele mai multe idei din cultura lor, fie că veneau de la stoici, platonişti, neoplatonişti sau aristotelieni. Nivelul la care se discutau aceste aspecte era unul înalt. Participau la dezvoltarea teologiei creştine oameni învăţaţi, foarte bine pregătiţi intelectual în şcolile seculare, cu o capacitate de convingere şi manipulare foarte mare. Puterea oratorică a unora, sau arta literală a altora, precum şi zelul lor, au ajutat la dezvoltarea hibridului creştino-mistic, greşit numit, biserica creştină.

După moartea apostolilor, a oamenilor care cunoşteau Sfintele Scripturi, care au trăit lângă Domnul Isus Hristos şi care au trecut prin experienţa pogorârii Duhului Sfânt la Cincizecime, Lucifer a întrezărit noi victorii. Crearea unei tensiuni între iudei şi neamuri în rândul bisericii, ajutată de implementarea unui sistem de gândire care să amestece adevărul cu eroarea, aveau să-i aducă acestuia posibilitatea introducerii în creştinism a unui sistem de închinare falsă. Vechile popoare, precum babilonienii, fenicienii, egiptenii, asirienii, nu se închinau direct lui Lucifer. Se închinau soarelui, pietrelor, lemnului, omului, etc., dar Lucifer care stătea în spatele acestora privea cu mulţumire la cei care refuzau să se închine Dumnezeului cerului. Acum, ştia că nu va putea face biserica creştină să renunţe la Dumnezeu, dat fiind că aceasta fusese martora unor evenimente uimitoare, dar putea să o aducă într-o stare de închinare falsă, în care ştiind că se închină lui Dumnezeu, oamenii, de fapt, îi oferă închinarea demonului. Este foarte

important să înţelegem care au fost actele de închinare greşite ale primelor secole, cum au intrat în practica creştină şi care a fost relaţia acestora cu mistica păgână. Probabil că ceea ce l-a avantajat pe Lucifer în procesul de introducere a sistemului mistic în creştinism, a fost greşeala creştinilor de a privi la oamenii inteligenţi şi amabili cu admiraţie şi de a accepta sofismele lor fără opoziţie. Desigur, a existat opoziţie, dar era prea slabă şi de obicei venea din partea oamenilor simplii din biserică. Admiraţia pentru inteligenţă merge mână în mână cu lipsa dorinţei de schimbare a omului. Pregătirea intelectuală a primilor teologi platonicieni, a determinat o acceptare a teoriilor lor, care atunci când erau definite prin filozofie nu aveau niciun suport scripturistic şi deci nu puteau oferi o metodă de transformare corectă a fiinţei umane.

Cunoscând intenţiile lui Lucifer, ne aşteptăm să găsim elemente de ordin păgân, chiar în inima locurilor unde se spunea că este cea mai mare apropiere de Dumnezeu, în locurile unde se producea o redeşteptare religioasă, o nemulţumire faţă de felul de vieţuire al creştinilor şi o orientare spre spiritualitate şi relaţie adevărată cu Dumnezeu. Atunci când Domnul Isus Hristos a urcat la cer pentru a-şi împlini slujba de Mare Preot, conform epistolei după Evrei, El a lăsat în locul Lui prezenţa Duhului Sfânt, care să călăuzească biserica în îndeplinirea misiunii ei.

> *„Şi Eu voi ruga pe Tatăl, şi El vă va da un alt Mângâietor (greceşte: paraclet - apărător, ajutor.), care să rămână cu voi în veac; şi anume, Duhul adevărului, pe care lumea nu-l poate primi, pentru că nu-L vede şi nu-L cunoaşte; dar voi Îl cunoaşteţi, căci rămâne cu voi, şi va fi în voi.”*[70]

> *„Dar Mângâietorul, adică Duhul Sfânt, pe care-L va trimete Tatăl, în Numele Meu, vă va învăţa*

[70] Ioan 14: 16 – 17

toate lucrurile, şi vă va aduce aminte de tot ce v-am spus Eu."[71]

„Totuşi, vă spun adevărul: Vă este de folos să Mă duc; căci, dacă nu Mă duc Eu, Mângâietorul nu va veni la voi; dar dacă Mă duc, vi-L voi trimete. Şi când va veni El, va dovedi lumea vinovată în ce priveşte păcatul, neprihănirea şi judecata." [72]

„Când va veni Mângâietorul, Duhul adevărului, are să vă călăuzească în tot adevărul..."[73]

Duhul Sfânt nu a căzut în deplinătatea puterii peste ucenicii, decât atunci când aceştia au învăţat lecţiile Cuvântului lui Dumnezeu. Renunţarea la sine şi împlinirea poruncilor Cuvântului, erau esenţiale pentru ca trupul omenesc să devină un templu al Duhului Sfânt. Când ucenicii şi-au înţeles starea în care se aflau, şi când într-o adâncă pocăinţă au cerut eliberarea de sub robia păcatului şi a firii pământeşti, Duhul Sfânt s-a coborât peste ei la Cincizecime. Împlinirea acestor făgăduinţe a dat naştere unei stări deosebite în rândul ucenicilor. Lucrarea mergea înaintând, prin ei se făceau minuni, Numele Domnului Isus era predicat cu putere, în ciuda opoziţiei.

Pe lângă botezul cu Duhul Sfânt, mai exista un alt factor important care le dădea curaj şi putere; aşteptarea cu nerăbdare a revenirii Domnului Isus Hristos şi instaurarea Împărăţiei Sale.

„Să nu vi se tulbure inima. Aveţi credinţă în Dumnezeu, şi aveţi credinţă în Mine. În casa Tatălui

[71] Ioan 14: 26
[72] Ioan 16: 7
[73] Ioan 16: 13.

Meu sunt multe locaşuri. Dacă n-ar fi aşa, v-aş fi spus. Eu Mă duc să vă pregătesc un loc. Şi după ce Mă voi duce şi vă voi pregăti un loc, Mă voi întoarce şi vă voi lua cu Mine, ca acolo unde sunt Eu, să fiţi şi voi. Ştiţi unde Mă duc, şi ştiţi şi calea într-acolo."

Aceste două trăiri, au caracterizat biserica câtă vreme apostolii au fost încă în viaţă şi au inspirat pe cei pe care îi chemau la mântuire. După moartea lor, cele două elemente cheie încep să pălească, iar locul lor este luat de capacitatea umană de a amesteca sacrul cu profanul. Dispreţul faţă de Cuvânt şi de poruncile scrise în el, a făcut ca Duhul Sfânt să nu mai poată fi prezent în viaţa lor şi a bisericii. Apropierea de modelele de gândire caracteristice culturii elene a scăzut în intensitate dorinţa după revenire. Biserica a început să doarmă spiritual, dar să trăiască lumesc. Au fost totuşi unii care au înţeles starea în care s-a cufundat femeia îndrăgită de Dumnezeu şi au luptat pentru cauza nobilă, aşa cum cerea Dumnezeu. Dar alţii, în dorinţa de a revitaliza creştinismul, fără a folosi pentru aceasta doar Scriptura, s-au cufundat în practici păgâne, crezând astfel că slujesc lui Dumnezeu. În faţă, impresia pe care o generează o astfel de grupare este caracterizată de devoţiune faţă de Dumnezeu şi faţă de Cuvântul Lui, în spate este o acceptare parţială a Cuvântului şi o deplină cufundare în practici păgâne, în cazul de faţă, mistică. Pentru cercetătorul care nu pune preţ prea mare pe legea divină, acţiunile acestei grupe sunt o binecuvântare, dar omul fidel Sfintelor Scripturi nu poate accepta un sistem fie el 99% bun şi 1% rău. Marie Madeleine Davy, spre exemplu, apreciază pozitiv atitudinea celei de a treia grupe:

„... răspândirea creştinismului în lume, care tinde să-l identifice ca o societate creştină, şi accesul uşor la Evanghelie, provoacă o sărăcie a intensităţii credinţei. Recunoaşterea oficială a creştinilor în 313 înseamnă într-un anume sens sfârşitul escatologiei,

precum şi, prin pierderea dinamismului aşteptării, sfârşitul unităţii spirituale creştine. Cetatea devine oficial creştină, iar religia imperială. Treptat, pneumatismul autentic al bisericii primitive se va estompa şi, în diverse locuri, unii intelectuali vor pune în discuţie întruparea lui Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu... Ca o reacţie la această scădere a tensiunii escatologice, în deşerturi vor apare noi pneumatofori. De acum înainte, călugării îşi vor asuma aproape în totalitate elanul bisericii primitive, viaţa în Hristos... Vor dezvolta, în singurătatea pustiurilor, marile curente ale misticii creştine... Deşertul, apoi mănăstirea vor fi socotite singurele locuri ale sfinţeniei."[74]

Marie Madeleine Davy[75], împreună cu alţii, priveşte această mişcare iniţiată de călugării deşertului, o mişcare de dezvoltare a curentelor mistice creştine, ca pe o necesitate crucială, într-o societate creştină, care şi-a pierdut relevanţa. Este adevărat că în aceea perioadă cea mai mare parte a creştinismului nu era ceea ce trebuie, dar asta nu înseamnă că revitalizarea lui trebuie făcută prin elemente preluate din afara Sfintelor Scripturi. O astfel de atitudine nu este cu nimic mai bună, decât starea de apostazie. Este deci deosebit de important să aruncăm o privire în lumea monastică, deoarece mistica s-a dezvoltat extrem de bine în acel mediu.

„Ar fi o greşeală mare, ca în discuţia despre teologia mistică, să ne restricţionăm atenţia spre teologi. Rugăciunea este ceva făcut, mai degrabă

[74] Marie – Madeleine Davy, *Enciclopedia doctrinelor mistice* vol. I, Editura Amarcord, Timişoara, 1997, pagina 291.

[75] Specialistă în teologie mistică medievală. A scris numeroase cărţi cu caracter mistic.

decât ceva la care s-a gândit, şi în vreme ce toată teologia trebuie să interacţioneze cu rugăciunea, teologia mistică face acest lucru direct... Prin urmare noi găsim monasticismul – o viaţa dedicată peste toate, rugăciunii – ca având o contribuţie specială asupra teologiei mistice în perioada patristică."[76]

În cele ce urmează, vom vedea dacă acţiunile părinţilor deşertului în dezvoltarea misticii creştine, pot fi privite ca fiind de origine divină, sau au fost copiate din mistica popoarelor păgâne.

Scurt istoric

Părinţi ai deşertului, eremiţi sau cenobiţi[77], sunt numiţi acei oameni care au părăsit viaţa oraşelor sau satelor pentru a trăi o viaţă de solitudine şi ascetism în deşertul egiptean, sirian sau palestinian. Ei sunt iniţiatorii sistemului monastic vestic, dar au influenţat şi monasticismul răsăritean. Pavel din Theba este primul eremit despre care se spune că a stabilit tradiţia ascetismului monastic şi a contemplaţiei. Pahomie al Tebaidei este considerat fondatorul cenobitismului, sau sistemului monastic timpuriu.

Aceştia trăiau în comunităţi mici şi izolate având ca scop devotarea vieţii lor contemplării lui Dumnezeu, fără a fi distraşi de lucrurile lumeşti. Influenţa pe care în acele vremuri au exercitat-o asupra creştinismului a fost remarcabilă. De la ei se vor inspira în mod deosebit, marii mistici care au existat de la vremurile patristice până astăzi. Aceşti oameni căutau un drum spiritual spre Dumnezeu prin contemplaţie, asceză, meditaţie, imagine, psalmodiere, post,

[76] Andrew Louth, *The Origins of the Christian Mystical Tradition, from Plato to Denys*, Oxford University Press, New York 2007, pagina 95.

[77] Persoane retrase din societate și care trăiau singuri respectiv în comunități monahale.

memorarea Scripturilor, etc. Părinţii deşertului şi-au pus amprenta şi asupra dezvoltării creştinătăţii timpurii. Spiritualitatea răsăriteană, spre exemplu, datorează enorm de mult, acestor pustnici. Chiar dacă Pavel din Theba este considerat primul călugăr eremit care a mers în deşert, Antonie cel Mare este cel care a lansat mişcarea care a ajuns să fie cunoscută ca părinţii deşertului. El a plecat în pustie după ce a ascultat o predică despre părăsirea bogăţiilor şi urmarea lui Hristos. Solitudinea, austeritatea vieţii şi sacrificiile făcute în deşert au fost privite de Antonie ca fiind similare martiriului. Modelul lui Antonie este urmat de mulţi oameni, care vor trăi singuri sau în mici grupuri. Viaţa lor era caracterizată de un ascetism extrem, renunţare la tot ceea ce aparţine simţurilor, mâncare bogată, baie, odihnă şi tot ceea ce i-ar determina să aibă confort. Ei credeau că prin aceste practici vor obţine o transformare a vieţii lor şi se vor apropia profund de Dumnezeu.

Problematica care înconjoară părinții deşertului

Spuneam că părinţii deşertului au fost iniţiatorii sistemului monastic al bisericii creştine. Acum ne interesează cât de legitim este monahismul din punctul de vedere al textului Sfintelor Scripturi. Nici Vechiul Testament şi nici Noul Testament nu solicită trăirea unei vieţi monahale sau după sistemul instituit de părinţii deşertului sau cei care le-au urmat. Nu există nicio referire la oameni ai lui Dumnezeu care să fi adoptat o viaţă spirituală asemănătoare vieţii părinţilor deşertului. Din contră, sărbătoarea şi bucuria[78] erau asociate cu Dumnezeu, marile festivaluri religioase ale iudaismului erau însoţite de mese bogate[79], Isus Hristos se roagă Tatălui pentru ucenicii Săi cerându-i să-i păzească atâta vreme cât

[78] Deuteronom 12: 11 – 12.
[79] Deuteronom 14: 23.

erau în lume, fără a-i scoate[80] din lume, plăcerea actului sexual în cadrul familial primeşte atenţie deosebită în scrierile lui Pavel[81], cântecul era plin de veselie, nu de o linie melodică moartă, arătându-se astfel veselia care poate exista în viaţa unuia care îl cunoaşte pe Dumnezeu şi are o relaţie adevărată cu El. Desigur, postul, smerenia, umilinţa, rugăciunea, făceau parte din viaţa unui credincios, dar acestea mergeau împreună cu sărbătoarea. Dacă nu Sfânta Scriptură cere astfel de practici, de unde au venit ele oare?

Jonatan Hill ne sugerează un fir pe care să-l urmăm atunci când afirmă:

> *„Părinţii deşertului credeau că Dumnezeu poate fi găsit doar prin linişte şi calm. De la platonism ei au moştenit convingerea că pasiunile deranjează sufletul ca undele unui lac. De aceea, ei căutau să ajungă la apatheia (literal lipsa pasiunii), o stare a minţii atât de liniştită încât puteau să se concentreze asupra lui Dumnezeu."*[82]

Conform acestor cuvinte este posibil ca mişcarea pornită de părinţii deşertului să-şi aibă rădăcina în platonism, dar nu numai, deoarece şi stoici vorbeau despre *apatheia*. Se pare astfel că structura pe care construiau acest sistem monastic era împrumutată din filozofia platonică, iar argumentarea pentru ceea ce făceau era inspirată pe de o parte din Cuvânt, pe de altă parte din practica filozofilor. Elementele monastice ale practicii ascetice nu sunt caracteristice doar filozofiei elene. Ele sunt prezente şi în alte culturi religioase mistice.

[80] Ioan 17: 15.
[81] 1 Corinteni 7: 5.
[82] Jonathan Hill, *Ghid al istoriei creştinismului*, Casa Cărţii, Oradea 2008, pagina 88 – 89.

Monasticismul budist - Gautama Buddha, a organizat acum 2500 de ani o comunitate de călugări sau călugăriţe. Aceştia trebuiau să trăiască cu minimul de posesiuni, care să le fie oferite voluntar de comunitatea laică. De asemenea le ofereau zilnic de mâncare sau adăpost atunci când acesta era solicitat. La început sistemul a fost eremitic, apoi a devenit cenobitic. Celibatul era o condiţie a călugăriei. Rolul lor era de a păstra religia lui Budha şi de a oferi un exemplu pentru laici. Laicii primeau merite dacă ofereau călugărilor daruri şi suportul necesar. Călugării trăiau o viaţă austeră focalizată pe studiul doctrinei lui Budha, practicarea meditaţiei, incantaţii şi păzirea unui caracter moral.

Monasticismul hindus – viaţa monahală hindusă este caracterizată de simplitate şi celibat. Un element important al vieţii monahale îl constituie detaşarea faţă de lume şi contemplarea divinităţii. Unii călugări trăiesc în mănăstiri în vreme ce alţii merg din loc în loc. Dacă un laic oferă hrană sau altceva necesar unui călugăr, fapta aceasta este considerată un act plin de merite.

Forme de ascetism pot fi găsite şi în jainism, islamism, zoroastrism şi chiar în iudaism, dar doar în acele comunităţi unde a fost adoptată viziunea mistică a păgânismului[83].

Tăcerea Sfintelor Scripturi asupra acestei practici, asociată cu prezenţa formelor monahale în cultura popoarelor păgâne, este elocventă. Datorită faptului că viaţa ascetică s-a dezvoltat în culturile păgâne şi nu la cererea Sfintelor Scripturi, avem obligaţia să cercetăm caracteristicile acestei forme de apropiere de divinitate, pentru a vedea care din practicile ei îşi au originea în Cuvânt, şi care sunt derivate din mistica păgână.

Practicile Mistice ale părinților deşertului şi ale monasticilor

[83] Nici evreii nu au scăpat de influenţa misticismului. Cel mai cunoscut contemplativ evreu fiind Filon din Alexandria.

Se poate observa din analiza fiecărui sistem monastic, fie el păgân sau creştin, că există câteva elemente cheie la aproape fiecare dintre ele. Acestea sunt: ascetismul, contemplaţia, meditaţia, folosirea imaginilor, prezenţa maestrului spiritual pentru călăuzire, etc. În cele ce urmează vor fi analizate practicile prezente în viaţa monahală, fără ca acestea să fie practicate ca o îndatorire faţă de Cuvântul lui Dumnezeu. Suntem provocaţi de scriitori ca Origen, Ieronim, Ignaţiu, Ioan Crisostomul, sau Augustin, să cercetăm acestea, deoarece ei au fost aceia care au interpretat anumite texte ale Sfintelor Scripturi într-un mod alegoric, dându-le o conotaţie ascetică. Trebuie să ne întrebăm, dacă această interpretare este legitimă, sau este doar un produs al unor minţi sclipitoare influenţate de păgânism.

Ascetismul

Provine din cuvântul grecesc „askesis" care înseamnă practică, exerciţiu fizic, antrenare atletică. Părinţii deşertului şi cei care le-au urmat au adoptat semnificaţia acestui cuvânt la practicarea exerciţiilor spirituale ca postul, rugăciunea, citirea scripturii, meditaţia, etc. Scopul acestor exerciţii era obţinerea obiceiurilor virtuţii şi a chipului lui Dumnezeu, cu care omul a fost creat. Metamorfoza fiinţei. Ascetismul era privit ca un efort de a obţine perfecţiunea cerută de Dumnezeu, îndeplinind lucruri posibil de făcut pentru om, pentru a primi lucruri care nu pot fi făcute de om. Această învăţătură este străină de Sfânta Scriptură. Este adevărat că postul, rugăciunea şi studiul Scripturii sunt necesare vieţii de credinţă, dar ele nu sunt mijlocul prin care Dumnezeu lucrează transformarea în noi. Aceasta se realizează prin lucrarea Duhului Sfânt, care poate locui pe deplin doar în acei care se supun întregului Cuvânt şi păzesc lucrurile scrise în el. Atunci când părinţii deşertului au plecat din localităţile lor, au plecat din cauza nemulţumirii faţă de viaţa pe care o aveau şi pentru că doreau o comuniune cu Dumnezeu. Dar această comuniune nu se obţine prin

mijloace pe care Dumnezeu nu le-a poruncit. Ei erau dispuşi să sacrifice, dar nu să păzească Cuvântul, ori sacrificiul fără păzirea poruncilor lui Dumnezeu este fără valoare. Să nu uităm că Iustin sau Origen au suferit pentru gândirea lor, dar aceasta nu era în armonie cu Cuvântul, dimpotrivă era opusă lui. Mari oameni politici au fost ucişi pentru gândurile lor, dar asta nu înseamnă că au fost ucişi pentru adevăr. Adevărul este Unul singur, şi este prezent doar în Cuvânt. Aşezarea în deşert cu scopul apropierii de Dumnezeu era o capcană prin care diavolul avea să controleze creştinătatea. Primii monastici au căutat după prezenţa Duhului Sfânt într-o manieră în care nu putea fi găsit, pentru că Duhul nu vine acolo unde nu este ascultare. Lipsa Duhului Sfânt, pe care nu l-au găsit nici în pustie, a fost înlocuită cu practicarea exerciţiilor spirituale, crezând că aşa vor găsi comuniunea cu Dumnezeu. Practicarea acestor exerciţii seamănă foarte mult cu practicile din monasticismul păgân, ceea ce ne demonstrează că natura acestor exerciţii, de vreme ce nu ne este prezentată şi învăţată de Sfintele Scripturi, este de origine demonică, creată de Lucifer pentru a putea controla mintea şi sufletele oamenilor. Prin ceea ce spun, nu vorbesc împotriva postului, rugăciunii, studierii Cuvântului, sau oricărui alt lucru bun, pentru că ele sunt unelte pe care Dumnezeu le-a rânduit să lucreze spre binele sufletului nostru. Ele sunt esenţiale vieţii creştine autentice. Ceea ce susţin este că aceste lucruri trebuie să rămână ceea ce Dumnezeu a intenţionat să fie, nu să înlocuiască o lucrare pe care numai Duhul Sfânt o poate face – aceea de a ne schimba fiinţa şi de a-i satisface foamea după Dumnezeu. Ascetismul este astfel o practică care nu poate aduce o comuniune adevărată cu Dumnezeu, de vreme ce în spatele metodelor ascetismului se află învăţături păgâne, care oricât de frumos ar fi prezentate, nu pot depăşi ceea ce sunt – teorii păgâne.

„... exerciţiul religios principal al călugărilor a constat în hesychia – rugăciune solitară, recitarea psalmilor şi meditaţie în celula lor – care le va

curăţa mintea de distracţii şi-i va aduce mai aproape de Dumnezeu"[84]

CONTEMPLAȚIA

Este un element cheie în viaţa spirituală a părinţilor deşertului. În deşert s-a dezvoltat o mistică foarte profundă, iar contemplaţia practicată de sihaştrii este în strânsă legătură cu contemplaţia păgână. „Spiritualitatea deşertului se află în inima misticii"[85], iar mistica este străină de Cuvântul lui Dumnezeu. Rugăciunea contemplativă este considerată a fii o formă de rugăciune efectuată în tăcere sau cu voce scăzută, a cărei scop este acela de a pregăti omul să primească darul rugăciunii contemplative, precum şi să ajute omul să experimenteze prin simţuri prezenţa lui Dumnezeu, care să fie mai aproape decât respiraţia. Rugăciunea contemplativă este considerată a fi o relaţie cu Dumnezeu şi un exerciţiu spiritual, care să întărească această relaţie. Ea este diferită de rugăciunea obişnuită pe care o cunosc cu toţii şi este diferită în anumite aspecte şi de meditaţie.

Contemplaţia este o rugăciune mentală care utilizează practici mistice pentru a induce omului stări modificate ale conştiinţei, cu scopul de a-şi găsi adevăratul sine. Originea este panteistă, adică Dumnezeu este tot, şi panenteistică, adică Dumnezeu este în tot. Această concluzie derivă cu necesitate din faptul că sursele de inspiraţie ale creştinilor în ceea ce priveşte contemplarea, au fost panteiste şi panenteiste. Contemplaţia se poate întâlni în religiile păgâne orientale, dar şi în filozofia grecească şi a fost preluată de părinţii deşertului şi cei care le-au urmat.

[84] Marilyn Dunn, *The emergence of monasticism: from the Desert Fathers to the early Middle Ages,* Blackwell Publishers Ltd, 2003, pagina 14.
[85] Marie – Madeleine Davy, *Enciclopedia doctrinelor mistice* vol. Dumnezeu I, Editura Amarcord, Timişoara, 1997, pagina 333.

Originea păgână a acestei practici poate fi regăsită în scrierile misticilor creştini care nu se sfiesc să folosească terminologia păgână atunci când vorbesc despre contemplaţie: detaşare, transformare, golire, iluminare, trezire, etc. Rugăciunea contemplativă este încercarea de a obţine o legătură mistică cu Dumnezeu. În spatele ei se regăseşte mantra[86] din închinarea păgână.

Este foarte posibil ca aprecierea pentru Platon să-i fi ajutat pe părinţii deşertului în adoptarea contemplaţiei din filozofia acestuia. De asemenea, contemplaţia a avut un rol însemnat şi în filozofia lui Plotin, care considera contemplarea drept cea mai critică componentă, necesară în încercarea de a găsi uniunea cu ceea ce este fundamental în realitate[87]. Asemănarea dintre practica mistică păgână şi practica mistică creştină este izbitoare. În *Republica* lui Platon, Glaucon întreabă ce se înţelege prin filozofi, iar Socrate îi răspunde că *„Sunt îndrăgostiţi de adevărul pe care încearcă să-l contemple"*[88]. Pentru Marie – Madeleine Davy, misticul creştin este un filozof creştin, care *„este rânduit pentru contemplaţie"*[89], deoarece contemplaţia este considerată a fi calea cea mai bună pentru înţelegerea misticismului.

„Misticismul este cel mai bine descris ca teoria şi practica vieţii contemplative."[90]

[86] Originea cuvântului *mantră* este sanscrită. El vine din două cuvinte *man* (a gândi) şi *tra* (a fi eliberat de), defineşte deci o stare a minţii detaşată de gânduri. Adică stare modificată a conştiinţei.

[87] Henosis.

[88] *Republica*, cartea 5.

[89] Marie – Madeleine Davy, *Enciclopedia doctrinelor mistice* vol. I, Editura Amarcord, Timişoara, 1997, pagina 292.

[90] *Dictionary of the Ecumenical movement*, Geneva: WCC Publications: Eerdmans Publishing, 1991, pagina 707.

Meditația

Desigur că trebuie să medităm la Dumnezeu şi la tot ceea ce El a făcut pentru noi. Dar atunci când „a medita" este asociat cu practica păgână a meditaţiei, meditaţia la Dumnezeu şi la ceea ce El a făcut pentru noi devine o problemă serioasă. Meditația normală nu implică o stare de alterare a conștiinței, o legătură directă cu transcendentul, ci totul se realizează rațional. Meditaţia practicată de părinţii deşertului îşi are originea în stările de transă păgâne. Meditaţia este o stare prin care cel care o practică îşi antrenează mintea pentru a-şi induce o anume stare a conştiinţei, prin care să primească revelaţia lui Dumnezeu. Practica „creştină" a meditaţiei învaţă concentrarea pe anumite gânduri, scene biblice, sau imagini. Desigur, promotorii acestei practici nu recunosc originea ei mistică, dar faptul că practicarea meditaţiei aşa cum se efectuează ea în sistemul monastic, nu este învăţată expres pe paginile Sfintei Scripturi, trebuie să ne atragă atenţia. De vreme ce filozofia şi contemplaţia lui Platon, au intrat în practica creştină nu ar trebui să ne surprindă faptul că şi meditaţia creştină, dacă urmează tiparele meditaţiei mistice, are aceeaşi origine păgână.

> *„... exerciţiile religioase principale ale călugărilor constau în hesychia – rugăciune solitară, recitarea psalmilor şi meditaţie în celulele lor – care le vor curăţa mintea de la distracţii şi-i vor aduce mai aproape de Dumnezeu."*[91]

[91] Marilyn Dunn, *The emergence of monasticism: from the Desert Fathers to the early Middle Ages*, Blackwell Publishers Ltd, 2003.

Dacă aceste practici ar realiza o asemenea unire, trebuie că sunt întâlnite în mod explicit şi pe paginile Sfintelor Scripturi. Dar nu sunt[92].

Maestrul spiritual

Este un conducător care te ajută să te pregăteşti pentru viaţa spirituală, realizând libertatea pe care o are sufletul. El te călăuzeşte în practicarea exerciţiilor spirituale, a rugăciunii contemplative, a tăcerii, etc. Părinţii deşertului au folosit o formă de călăuzire spirituală, spre exemplu atunci când un eremit avea pe lângă el un discipol pe care îl învăţa tainele creştinismului mistic. Thomas Merton, aminteşte în scrierile lui despre acest subiect şi spune că maestrul spiritual din deşert lua locul episcopului din localitate. Această practică este de asemenea împrumutată de la păgâni. Ei aveau maeştrii care-i călăuzeau prin tainele spirituale şi le erau ghid în drumul spre divinitate. Sfânta Scriptură, recunoaşte doar un singur conducător de acest gen: Isus Hristos. Orice încercare de a aşeza în viaţa creştină ideea de a avea un conducător spiritual derivă doar din păgânism. Unul singur este învăţătorul nostru: Hristos.

Misticismul este foarte periculos. El se ascunde sub o terminologie creştină şi prezintă un scop nobil, apropierea de Dumnezeu. Dar există o problemă pe care o putem identifica uşor: ori de câte ori găsim o mişcare care încearcă să obţină cunoaşterea

[92] Ele aparţin lumii păgâne fiind o cale de unire a omului cu Lucifer. În legătură mistică cu diavolul nu poate intra oricine şi de la prima încercare, dar prin exerciţiu şi dăruire acest lucru este posibil. În şamanism „*intrarea în transă şi călătoriile în lumea cealaltă nu le pot face decât şamanii iniţiaţi şi consacraţi. Tehnicile de intrare în transă sunt multiple. Uneori transa este iniţiată printr-o meditaţie însoţită adesea de anumite manevre respiratorii sau mişcări ritmice, alteori este provocată de dansuri,... de cântece sau, mai ales, de bătăi bine ritmate de tobe.*" – Constantin Bălăceanu-Stolnici, *Gândirea magică*, Editura Nemira, pagina 47.

de Dumnezeu printr-o experienţă directă cu Dumnezeu pe calea simțurilor și a imaginației, dar evitând folosirea minţii, putem fi siguri că acolo este Lucifer. Ori de câte ori întâlnim termeni ca meditaţie, contemplare, imaginaţie, imagine, călăuzire spirituală, golire, simţirea prezenţei lui Dumnezeu, solitudine, tăcere, labirint, etc. trebuie să vedem care este scopul ultim al sfaturilor oferite. Dacă suntem chemaţi la o practică în care starea minţii este alterată – şi aceasta se face prin rostirea mantrelor, incantaţii, imaginaţie, vizualizare, etc. – trebuie să ne ferim să intrăm în această practică pentru că este un mijloc prin care Satana încearcă să obţină acces la mintea şi sufletul nostru, pe care nu trebuie să le lăsăm fără apărare, golindu-ne mintea așa cum ne învață misticismul. Sfintele Scripturi sunt pentru creştin o sursă sigură de informare despre cum trebuie să obţină o relaţie cu Dumnezeu. Părinţii deşertului, atraşi de filozofia grecească şi de teoriile păgâne, au crezut că pot folosi aceste practici pentru a se apropia de Dumnezeu, dar erau departe de El.

Ceea ce trebuie să înţelegem din această analiză a practicilor părinţilor deşertului este faptul că nu întotdeauna când cineva se decide să facă o schimbare radicală în viaţă şi să-L caute pe Dumnezeu îl şi găseşte. Aceasta pentru că Dumnezeu nu poate fi găsit decât prin căile Lui. Orice altă cale, preluată din alte filozofii, oricât de bună ar părea, nu este altceva decât o cale care se termină printr-o legătură a lui Lucifer cu mintea şi sufletul uman. Acesta este scopul urmărit de el de veacuri. Misticismul dezvoltat de Lucifer, îl putem găsi prezent în culturile păgâne ca cele ale grecilor, indienilor, chinezilor, egiptenilor, babilonienilor, etc. Religia acestor popoare diferă net de cele pe care le învaţă Scripturile. Dar demonul a ştiut să amestece aşa de bine adevărul cu eroarea încât oamenii au înghiţit minciuna fără nicio urmă de îndoială.

Se poate vorbi mult despre mistica creştină a părinţilor bisericii sau a părinților deşertului. Dar au făcut-o alţii şi nu este nevoie să se mai scrie din nou. Există o mulţime de cărţi de mare valoare informaţională pe care le putem studia. Cartea de faţă are

ca scop doar identificarea mişcării mistice din trecut, prezent şi viitor, o mişcare care a distrus frumuseţea femeii care îşi aşteaptă Mirele. Realitatea mistică adusă în creştinism de părinţi greci şi latini, izvorăşte din chiar fondul misterului creat de Lucifer, pe când îşi dorea Tronul cerului. Cât de divine sunt fiinţele create? Ţinta misticismului păgân şi prin extensie creştin, este una panteistă şi panenteistă – ajungerea de starea „de la început", cea divină. Chiar dacă nu toţi misticii creştini au curajul să afirme aceasta în mod deschis, fapta este evidentă:

> *„Problema mistică pusă de părinţii greci şi latini pătrunde în chiar fondul misterului omului. Pentru ei e vorba de posibilitatea îndumnezeirii sale."*[93]

Primul părinte bisericesc despre care ştim că a prezentat această idee panteistă a fost Clement al Alexandriei şi nu este de mirare ştiind care-i era filozofia. El a declarat: *„Cuvântul lui Dumnezeu s-a făcut om pentru ca tu, instruit de El ca om, să poţi deveni Dumnezeu"*[94]. Un alt teolog virusat de misticism a fost Irineu care a spus că *„... nu este nimeni numit Dumnezeu de către Scriptură, decât Tatăl tuturor, şi Fiul, şi cei care posedă adopţia"*[95]. Un altul, Teofil al Antiohiei afirmă: *„Pentru că dacă l-ar fi făcut nemuritor de la început, l-ar fi făcut dumnezeu... aşa că dacă ar înclina spre lucrurile imortalităţii, păzind poruncile lui Dumnezeu, ar trebui să primească drept recompensă de la El, imortalitatea, şi ar trebui să devină dumnezeu..."*[96]. Alte surse care atestă convingerea

[93] Marie – Madeleine Davy, *Enciclopedia doctrinelor mistice* vol. I, Editura Amarcord, Timişoara, 1997, pagina 292.
[94] Clement al Alexandriei, *Cuvânt de îndrumare către păgâni*, capitolul 1.
[95] Irineu, *Adversus haereses*, Cartea IV, Prefaţă, punctul 4. Aceeaşi idee poate fi întâlnită şi în capitolul 38, punctul 4.
[96] Teofil al Antiohiei, *Către Autolic*, Cartea 2, Capitolul 27.

mistică că omul poate fi Dumnezeu sunt: Origen în Contra lui Celsius, Cartea 3, Capitolul 28, Hipolit, Discurs despre sfânta teofanie, capitolul 8, Ioan Hrisostomul, Omilia 32 asupra Faptelor Apostolilor, etc.

Omul nu a fost şi nu va fi niciodată îndumnezeit. Lucifer nu a fost şi nu va fi niciodată divin. Divin este unul singur: Dumnezeu. Dacă afirmaţiile acestea sunt adevărate, rezultă cu claritate că mistica creştină nu-şi are sensul. Iar dacă sensul ei e legătura minţii şi a sufletului cu Lucifer, atunci mistica creştină îşi găseşte rostul în crearea unei prăpăstii între Dumnezeu şi om, în timp ce omul crede că s-a apropiat de Dumnezeu.

Mistica creştină s-a dezvoltat pe temelia filozofiei platonice. Contemplaţia, stăpânirea trupului, celibatul, etc. nu au fost clădite pe temelia Textului Sacru. Misticii şi teologii bisericii creştine din primele veacuri au fost modelaţi în gândirea lor de filozofia greacă. O asemenea stare de lucruri ar trebui să ne determine să regândim ceea ce am ştiut până acum, şi să ne aşezăm gândurile pe temelia sigură a Cuvântului lui Dumnezeu.

AUGUSTIN

Augustin este un nume mare al istoriei teologiei creştine, în mod special în teologia catolică. Datorită teologiei lui, misticismul a fost absorbit de către biserică ca şi cum l-ar fi avut dintotdeauna. Abordarea lui teologică, nu a fost pe deplin mistică, dar faptul că a fost un platonist l-a făcut să absoarbă şi elemente de mistică păgână. Este numit în anumite cercuri ştiinţifice, ca primul om modern, sau primul psiholog creştin.

I se oferă o educație școlară foarte bună dar, în timpul lecturării scrierilor lui Cicero, renunță din punct de vedere al gândirii (pentru că faptic nu o avea) la credința creștină pe care o moștenise de la mama sa. Devine apoi părtaș al învățăturilor maniheismului, o variantă a gnosticismului, gândire pe care o posedă peste 10 ani, timp în care este profesor de retorică. Întors acasă pentru a preda,

mama lui este șocată de credința lui și începe să se roage pentru el. Pe măsură ce Augustin studia și se familiariza din ce în ce mai mult cu filozofia, renunță la credința maniheistă, în mod special după întâlnirea cu un vestit episcop maniheist, care nu reușește să-i răspundă la întrebări. Lucrurile nu se schimbă în viața lui Augustin, are din nou ceva probleme legate de viața sentimentală, pentru ca în cele din urmă să-i mărturisească mamei sale că s-a predat lui Hristos. Renunță la carieră și la căsătoria care era plănuită și se retrage într-un locaș monastic împreună cu mama sa și câțiva prieteni.

Primul semn de întrebare ridicat în teologia lui Augustin este legat de Divinitate. Privea relația dintre cele trei persoane ale Dumnezeirii ca fiind de egalitate, dar considera că ele își au divinitatea de la aceeași sursă – divinitatea însăși, adică nicio persoană a dumnezeirii nu trebuie identificată cu divinitatea însăși, tot așa cum natura umană spre exemplu , nu este identică cu nicio ființă umană. Acesta este unul din clișeele gândirii lui, care l-au făcut să nu fie acceptat de creștinismul răsăritean, adică de ortodoxie. Aceasta, considera că prin faptul că Augustin aduce în discuție divinitatea ca sursă, el adaugă trinităţii un al patrulea membru.

> *„... Augustin a renunțat la carieră și căsătorie și s-a retras într-un mic locaș monastic împreună cu mama sa și câțiva prieteni. Aici a aprofundat filozofia și credința, care pentru el deveniseră acum nediferențiate – pentru că nu a încetat să fie neoplatonist când a devenit creștin; din contră, credea atunci că mare parte din credința creștină se putea regăsi în învățătura lui Plotin."*[97]

[97] Jonathan Hill, *Istoria gândirii creştine*, Editura Casa Cărţii, Oradea, 2007, pagina 83.

Formarea filozofică a lui Augustin este deci una platonică. Nu există nicio urmă de îndoială că ar fi altfel. Enciclopedia catolică afirmă următoarele:

> *„Treptat Augustin a devenit familiarizat cu doctrina creștină și în mintea lui a luat loc fuziunea dintre filozofia platonică și dogmele revelate. ”*[98]

De fapt, ceea ce spune enciclopedia catolică sau orice altă sursă, nu este altceva decât o expunere a confesiunilor pe care Augustin le-a făcut. Filozofia platonică se degajă vizibil din scrierile sale. Aceasta nu a reprezentat doar un element al gândirii și evoluției spirituale, care în cele din urmă l-au condus la acceptarea creștinismului, ci a fost sursa sau tezaurul cunoștințelor prin care s-a format gândirea sa.

Marie – Madeleine Davy spune:

> *„Întoarcerea la credința creștină îl va conduce de la filozofie la teologie printr-o asimilare a maeștrilor săi Platon și Plotin care l-au ajutat să descopere Persoanele divine din perspectiva apostolului Pavel. După modelul meditațiilor sale filozofice, va gândi el itinerariul spiritual al sufletului îndreptat spre Dumnezeu și va intelectualiza contemplația. Augustin e un contemplativ, iar importanța și influența lui nu pot fi minimizate... Înțelepciunea omului va fi imaginea perfecțiunii. Sufletul o dobândește prin contemplare, ea îl incită să se ridice și să reflecte în el divinul ”*[99]

---

[98] Articolul poate fi consultat şi online la adresa http://www.newadvent.org/cathen/02084a.htm.

[99] Marie - Madeleine Davy, *Enciclopeidia doctrinelor mistice*, vol. I, Editura Amarcord, Timişoara, 1997, pagina 323.

Este important de reținut ideea pe care Marie Madelaine Davy o amintește și anume că Augustin și-a construit itinerariul spiritual pe baza modelului meditațiilor filozofice. Deci, cu alte cuvinte, moștenirea contemplativă pe care a lăsat-o este de origine păgână, foarte probabil construită pe contemplarea Ideilor din filozofia platonică. Desigur, ea este îmbrăcată în straie creștine, care însă nu ascund pe deplin caracterul mistic al gândirii lui.

Pornind pe linia propusă de Marie – Madeleine Davy, vom încerca să descoperim urmele mistice ale celebrului teolog în operele pe care acesta le-a lăsat. Cuvintele sunt plăcute, iar ideile chiar provocatoare, dar în ele se găsesc urmele filozofiei mistice. Confesiunile lui Augustin sunt sursa cea mai importantă pentru înţelegerea misticismului augustinian, deoarece acestea conţin autobiografia şi trăirile lui.

În cartea a şaptea vorbeşte despre faptul că şi-a procurat nişte cărţi de-ale platoniştilor, traduse din greacă în latină[100]. Din acestea a aflat, cu alte cuvinte decât cele biblice, că la început a fost Cuvântul, Cuvântul a fost cu Dumnezeu şi Cuvântul era Dumnezeu. Apoi spune[101]:

> *„Şi fiind îndemnat din acest moment să mă întorc la mine însumi, am pătruns adânc înlăuntrul meu, sub oblăduirea Ta, şi am reuşit într-adevăr, fiindcă Tu ai devenit ajutorul meu. Am pătruns adânc şi am văzut cu ochiul inimii mele aşa cum era el, şi chiar dincolo de acest ochi al sufletului meu, deasupra minţii mele, am văzut deci lumina cea neschimbătoare, nu aceasta de rând şi vizibilă oricărui trup, şi nici o alta care ar fi fost de acelaşi*

[100] *Confesiuni*, cartea 7, capitolul 9, 13.

[101] Pentru *Confesiuni* am folosit cartea editată de Humanitas, în traducerea lui Gh. I. Şerban.

fel cu acesta, ci una mai mare, de parcă ar fi strălucit mai mult şi cu mult mai clar, şi ca şi cum cu măreţia ei ar fi descoperit totul."[102]

Cum pot nişte cărţi păgâne să cerceteze viaţa unui om al lui Dumnezeu? Uşor de spus: nu pot. Dar la Augustin a fost posibil pentru că el nu a fost un om al Sfintelor Scripturi, ci al filozofiei păgâne, după cum se observă destul de limpede din limbajul mistic pe care l-a folosit în pasajul redat mai sus. Un pasaj mult mai grăitor este:

„Dar atunci, după ce am citit cărţile platonicienilor şi după ce am fost îndemnat să cercetez adevărul neîntrupat, mi-am dat seama că cele nevăzute ale Tale au devenit inteligibile, prin cele care au fost făcute de Tine."[103]

„... încercând eu să aflu pe ce cale apreciez frumuseţea corpurilor, fie cereşti, fie pământeşti, şi ce anume aveam eu la îndemână pentru a gândi corect despre cele schimbătoare... încercând să aflu în baza cărui fapt judecam ori de câte ori judecam... aflasem că veşnicia cea adevărată şi neschimbătoare a adevărului se află deasupra minţii mele celei schimbătoare. În felul acesta m-am ridicat în mod treptat de la corpuri la sufletul care simte prin intermediul trupului, şi de aici la forţa interioară a acestuia, căruia simţurile trupului îi comunică ceea ce se întâmplă în afara sa... Într-adevăr atunci am întrezărit cele nevăzute ale Tale, înţelegându-le din cele care au fost făcute, dar nu

[102] *Confesiuni*, cartea 7, capitolul 10, 16.
[103] Ibidem, cartea 7, capitolul 20, 26.

am putut să-mi fixez privirea asupra lor, şi, după ce mi-am reprimat slăbiciunea devenind iarăşi apt pentru activităţile mele obişnuite, nu purtam cu mine decât o amintire scăldată în iubire."[104]

Misticismul învaţă că introvertirea este influenţată de stări de tăcere succesive ale facultăţilor minţii şi puterii sufletului şi în tăcerea astfel produsă se naşte relaţia cu realitatea ultimă, care este Dumnezeu. Această învăţătură se întâlneşte la Ioan al crucii, dar şi la Augustin. Acesta a pus un foarte mare accent pe contemplaţia platonică pe care a încercat să o implementeze adevărurilor creştine. Pentru Augustin cunoaşterea este mai mult decât o teorie speculativă, ea este întâlnirea sufletului cu Dumnezeu. Este o asimilare spirituală în Dumnezeu. Pentru Augustin, viaţa contemplativă apare din sinteza armonioasă a luminii naturale a raţiunii. Analizând teologia sa, Henry Chadwick afirmă trei lucruri care sunt perfect adevărate: *„aspiraţiile tuturor misticilor occidentali s-au aflat totdeauna sub influenţa sa!"*[105], *„a fost cel mai subtil platonician creştin, contribuind mult la crearea bazelor unei sinteze între creştinism şi teismul clasic provenit de la Platon şi Aristotel"*[106] şi *„Plotin, care a trăit în secolul al III – lea d. Cr., l-a influenţat decisiv prin sistematizarea făcută tradiţiei platoniciene"*[107].

Vorbind despre contemplaţia augustiniană, John Peter Kenney, spune:

„Textul din De quantiate animae este prima retrospectivă a lui Augustin asupra contemplaţiei şi asupra capacităţii sufletului de ascensiune

[104] Ibidem, cartea 7, capitolul 17, 23.
[105] Henry Chadwick, *Augustin*, Humanitas, Bucureşti 1998, pagina 10.
[106] Ibidem, pagina 11.
[107] Ibidem.

spirituală... Prin contemplare sufletul vine într-un loc în care se poate bucura de Dumnezeu, într-o stare stabilă de pace netulburată."[108]

Experienţa mistică a lui Augustin nu este legată de stări de extaz şi de viziuni, ci este definită mai degrabă de termeni intelectuali filozofici. Misticismul lui Augustin este pe deplin derivat din filozofia platonică şi neoplatonică[109], dar pe care le-a adaptat într-o manieră deosebită contextului creştin. El pune accentul pe căutarea sufletului după Dumnezeu, care este posibilă prin iluminare. Experienţa mistică cea mai cunoscută a lui Augustin este viziunea mistică de la Ostia, care face parte din cele mai remarcabile experienţe mistice ale bisericii latine, şi este un subiect care produce un deosebit interes filozofilor şi istoricilor creştini. La Ostia, era împreună cu mama sa, Monica. Privind pe fereastră la grădina lor, ei au început să discute cum este viaţa veşnică a sfinţilor. Urmând pas cu pas toate elementele corporale în cer, au simţit atingerea lui Dumnezeu, foarte uşor, şi au fost copleşiţi de o experienţă mistică extatică. Această experienţă l-a făcut să declare mai apoi că desfătarea cea mai mare pe care trupul o poate simţi, nu poate fi comparată cu bucuria vieţii spirituale. Pasul principal care duce spre o astfel de stare deosebită este concentrarea mentală asupra propriului suflet şi lăsarea în urmă a tot ceea ce este gând omenesc. Experienţa de la Ostia este descrisă în *Confesiuni*, cartea 9, iar reflecţiile lui asupra acelei experienţe sunt desfăşurate în cartea 10.

Modul în care Augustin şi-a exprimat experienţa spirituală mistică, însoţit de inteligenţa cu care şi-a expus teologia l-au făcut să devină făuritorul formei teologice a teologiei vestului. Fără nicio

[108] John Peter Kenney, *The mysticism of Saint Augustine: rereading The confessions*, Routledge, Oxon 2005, pagina 93.

[109] Neoplatonismul lui Plotin spunea că Dumnezeu poate fi cunoscut prin introspecţie personală şi prin unire mistică cu Unul.

îndoială Augustin a fost unul din părinţii misticismului creştin. Deosebit la el era aspectul intelectual al misticii sale, putem spune fără a greşi, chiar savant.

> *„În căutarea sa mistică, Augustin distinge o ierarhie a înţelepciunii: cea ascetică, punct de plecare al oricărei ascensiuni spirituale; cea apostolică... şi cea contemplativă, unde sunt unite ştiinţa speculativă şi ştiinţa divină şi unde omul gustă roadele drumului său către Dumnezeu, încorporând realităţi supranaturale ce-i sunt comunicate de acesta. Misticul Augustin se situează la acest nivel al divinei înţelepciuni. Contemplarea, forma cea mai elevată a înţelepciunii, ar consta în colocvii cu Dumnezeu, perceput şi prezent în fiinţa sa... Pentru ca Dumnezeu să fie atins şi gustat, Spiritul se interpune, dând inteligenţa acestuia intelectului uman... E o stare de receptivitate ce impune cunoaşterea, dar şi purificarea intelectuală ce îndepărtează de spirit orice imagine sau concept inferior... Teologia lui Augustin formulează... posibilitatea de a-l vedea pe Dumnezeu în stare de răpire, invazie a divinului ce întrerupe funcţionarea sensibilităţii şi adânceşte omul în starea de extaz."*[110]

Cuvintele lui Marie – Madeleine Davy sprijinesc includerea lui Augustin în rândul teologilor creştini care au introdus în creştinism misticismul luciferian. Starea în care omul este întrerupt de sensibil şi adâncit în extaz, este starea omului mistic care a intrat în legătură cu lumea spirituală întunecată. Greşeala lui Augustin şi a

[110] Marie – Madeleine Davy, *Enciclopedia doctrinelor mistice*, vol. I, Editura Amarcord, Timişoara, 1997, pagina 324.

celorlalţi teologi a fost că s-au lăsat foarte mult influenţaţi de filozofia vremii. Gândirea şi practica vieţii lor a devenit astfel pervertită. Cu toate acestea, biserica latină i-a acordat lui Augustin un loc de frunte, şi influenţa pe care acesta a răspândit-o se vede până în zilele noastre. Dorinţa după o relaţie cu Dumnezeu prin simţuri se va găsi şi la misticii medievali, dar şi la cei din zilele postmodernităţii.

Chiar dacă unii specialişti consideră filozofia ca fiind o concepţie ştiinţifică despre lume şi viaţă, aceasta nu este o opinie fundamental corectă care ţine seama de toate aspectele problemei, ci doar una părtinitoare. Ea ascunde în spate un sistem religios a cărui învăţături se vor transmite în creştinism şi se vor păstra până în zilele noastre. Astfel, unele practici adoptate de creştinism, şi mă refer aici la exerciţiile spirituale, nu reprezintă altceva decât o versiune „creştină" a celor din lumea greco-romană. Desigur, unii cercetători consideră că influenţa a venit în primele secole şi din partea popoarelor orientale. Nu negăm această idee, dar nu suntem interesaţi pentru analiza actuală de acest aspect. Ne interesează lumea greco-romană pentru că a fost lumea în care creştinismul s-a dezvoltat mai mult decât în celelalte părţi. Ceea ce am spus până acum, este faptul că exerciţiile spirituale nu au fost invenţia primilor teologi creştini, ci ele sunt cu mult mai vechi, existând deja în tradiţiile antichităţii greco-romane. În ceea ce priveşte natura ascetică a unor teorii filozofice m-am axat în special pe platonism şi neoplatonism, doar pentru că aceste curente filozofice au avut (şi au) o deosebit de mare influenţă asupra mentalităţii creştine. Dar aceasta nu înseamnă că alte doctrine filozofice nu conţineau elemente de transformare a vieţii prin practicarea exerciţiilor spirituale. Pieree Hadot, profesor emerit de istorie a gândirii eleniste şi romane la Collège de France, afirmă cu corectitudine următoarele:

„Exerciţiile spirituale pot fi cel mai bine observate în contextul şcolii de filozofie eleniste şi

romane. De exemplu, stoicii au afirmat explicit că filozofia, pentru ei, a fost un exerciţiu... Actul filozofic nu este situat doar la nivelul cognitiv, ci la acela al sinelui fiinţei... "[111]

Faptul că filozofia nu a acţionat doar la nivelul cognitiv, ci în mod special la sinele fiinţei ar trebui să ne dea de gândit. Sinele trebuie transformat. Omul se naşte moştenind natura umană care l-a caracterizat pe Adam după căderea în păcat, ori aceasta ne îndeamnă spre neascultare. Filozofia consideră că problemele cele mai mari ale oamenilor vin din faptul că aceştia sunt supuşi pasiunilor. Dumnezeu vorbeşte în Sfintele Scripturi despre o transformare a minţii:

„Să nu vă potriviţi chipului veacului acestuia, ci să vă prefaceţi, prin înnoirea minţii voastre, ca să puteţi deosebi bine voia lui Dumnezeu: cea bună, plăcută şi desăvârşită." – Romani 12: 2

Cuvântul pe care Dumitru Cornilescu l-a tradus prin „prefaceţi" este grecescul „μεταμορφόω" – metamorphoo – care înseamnă metamorfoză, adică o schimbare într-o altă formă, o transformare radicală. Şi omul, purtător al firii pământeşti are nevoie de o transformare. Modalitatea prin care aceasta se poate realiza, dată fiind problema păcatului, este doar aceea pe care Dumnezeu o dă în Sfintele Scripturi. Lumea păgână, desigur ca operă a lui Lucifer, oferă omului o cale de transformare diferită. Despre aceasta, Pierre Hadot spune:

[111] Pierre Hadot, *Philosophy as a way of Life*, Blackwell Publishing, pagina 82-83.

> *„Obiectivul exerciţiilor spirituale este tocmai acela de a aduce această transformare... Încetul cu încetul, ele fac posibilă indispensabila metamorfoză a sinelui nostru interior.”*[112]

Conform acestui expert al lumii eleno-romane, exerciţiile spirituale au avut ca scop transformarea omului supus pasiunilor. Astfel, asceza filozofiei elene urmărea binele fiinţei umane.

Asceza nu este doar abţinerea de la utilizarea anumitor alimente, băuturi, somn, haine, case şi avuţii. Ea este un exerciţiu, sau o sumă de exerciţii. Pe lângă lucrurile de mai sus, care pot fi şi excluse, asceza creştină seamănă cu cea a lumii filozofice greco-latine, prin practicarea unor activităţi interioare care acţionează asupra gândirii şi voinţei. Practicile comune filozofiei şi misticii creştine sunt: cititul, meditaţia, memorarea, terapia pasiunilor, amintirea lucrurilor bune, contemplaţia, solitudinea, etc.

Pe un ton deloc critic la adresa absorbirii elementelor de origine păgână în creştinismul timpuriu, acelaşi autor citat mai sus, vorbind despre tendinţa de a prelua elementele exerciţiilor spirituale de la lumea greacă, spune:

> *„Această tendinţă totuşi a existat; importanţa ei a fost considerabilă, şi rezultatul ei a fost introducerea exerciţiilor spirituale filozofice în creştinism. Împreună cu absorbţia exerciţiilor spirituale, creştinismul a dobândit un stil specific de viaţă, atitudine spirituală şi tonalitate, care au fost absente la creştinismul primitiv.”*[113]

[112] Pierre Hadot, *Philosophy as a way of Life*, Blackwell Publishing, pagina 84.

[113] Pierre Hadot, *Philosophy as a way of Life*, Blackwell Publishing, pagina 129-130.

Concluzii la Antichitate

Nu este nevoie de a continua cercetarea asupra misticismului din primele patru secole, deoarece clipele petrecute în studiul gândirii primilor teologi ne-au descoperit fascinanta atracţie a acestora spre modelele intelectuale de gândire ale vremii. Dacă ne-am aştepta ca sistemul prin care Lucifer încerca să-şi atragă oamenii de partea sa era unul simplu şi banal nu am avea aşteptări serioase. Lucifer, a fost totuşi o căpetenie însemnată a cerului. El nu-şi permite să vină cu lucruri de slabă calitate, ci dezvoltă un sistem foarte bine planificat şi realizat astfel încât mintea omului să fie fascinată de acest sistem şi să nu-i poată rezista. Păcatele prin care omul încalcă legea lui Dumnezeu, şi astfel pune un zid de despărţire între om şi Creator sunt doar un element din planul diabolic. Pentru cei care doresc o apropiere de Dumnezeu, dar fără ascultare deplină, a creat un sistem prin care invită omul să aibă o viaţă religioasă cu multe trăsături învăţate din religiile păgâne şi nu de pe paginile Sfintelor Scripturi. În spatele filozofiei greceşti a stat un complex intelectual de opoziţie faţă de Dumnezeu. Lucifer a ştiut cum să-l construiască înainte de naşterea creştinismului şi ulterior să-l implementeze în acesta. În planul lui a folosit societatea de atunci cu orice element al ei care putea da rezultate. Teoriile filozofice, chestiunile politice, viziunea păgânilor creştinizaţi, dar neconvertiţi, dar şi altele au ajutat ca drumul acesta să poată fi realizat. Nu trebuie să fie toţi de acord, dar trebuie să existe câteva elemente cheie – unitate în diversitate. *„Creştinătatea şi-a obţinut succesul în imperiu, în parte deoarece a răspuns bine la nevoia imperiului după o religie universală cu care să se poată identifica”*[114]. Derularea celor patru imperii din profeţiile lui Daniel, precum şi dorinţa celor care vor veni de a se uni într-un singur corp politic, nu urmăreşte altceva decât închinarea falsă – magie, ocultism, mistică, etc. Prin puterea acestor imperii, Lucifer urmărea

[114] Henry Chadwick, *The early church*, Penguin Books, 1977, pagina 72.

universalitatea religiei sale. În primele secole, prin aportul filozofiei elene, s-a început realizarea „universalităţii". În biserica oficială a secolului al IV – lea, spre exemplu, nu mai putem vorbi de creştinism autentic. Amestecul dintre filozofie şi anumite idei din Sfintele Scripturi, crease un sistem care trebuia să fie funcţional până la vremea sfârşitului. În felul acesta, creştinii se puteau considera urmaşi ai Domnului Isus, dar în esenţă ei nu mai aveau de-a face cu El. *„La rândul său, misticul isihast din creştinismul oriental efectuează o operaţie numită cardioscopie, care constă în a vizualiza spaţiul din inimă şi-n încercarea de a-i reda întreaga puritate şi transparenţă şi el se slujeşte de una sau mai multe formule şi de ritmuri respiratorii din ce în ce mai încetinite, ca şi yoghinul sau taoistul"*[115]. Practicile mistice ale păgânismului au fost adoptate pentru a sluji credinţei creştine şi dezvoltării spirituale a ucenicului Domnului Isus. Îl impresionează oare pe Dumnezeu, sinceritatea şi dorinţa inimii celui care se avântă cu dragoste în aceste practici?

Mistica izvorăşte din ceea ce este în om: dacă ea este o căutare a lui Dumnezeu, atunci căile ei sunt căile Lui, dacă drumurile misticii mele duc pe alte căi atunci acestea nu ajung la Dumnezeu, deci nici cel ce merge pe ele. Dorinţa inimii fiinţei create trebuie să răspundă chemării Lui, şi El strigă prin Cuvânt, nu prin practici păgâne.

La început a fost Cuvântul... dar apoi acesta nu a mai contat pentru o biserică care creştea absorbind nestingherită marile erori ale misticii elene. Dezvoltarea bisericii, prietenia cezarului, oprirea persecuţiilor, apariţia marilor teologi, prezentarea Evangheliei într-o manieră academică pentru aceea vreme, arătau celor fără Cuvânt că drumul pe care merg este sigur şi binecuvântările cerului îi însoţesc. Dar se înşelau. Dumnezeu nu mai mergea cu ei. Se oprise cu cei care nu ajunseseră pe aceste culmi, dar păstrau ce a fost de la început – Cuvântul.

[115] Ioan Petru Culianu, *Eros şi magie în Renaştere*, Editura Nemira, Bucureşti, 1999, pagina 181.

Uşurinţa cu care Sfânta Scriptură a fost lepădată începând cu secolul al II – lea, trebuie să fie o învăţătură pentru noi, cei care credem că stăm în picioare. Câte din gândurile noastre teologice sunt curate, şi câte sunt infestate?

Misticismul Evului Mediu

Perioada care a urmat dezvoltării teologiei creştine prin absorţia filozofie greceşti şi a elementelor de mistică păgână este o perioadă întunecată. Caracterul lumesc era din ce în ce mai prezent în viaţa bisericii, iar vieţile celor care se retrăseseră în pustie nu erau o sursă de lumină din Cuvânt, ci o iluminare în misterioasele taine ale religiei dezvoltate de Satana. Biserica creştină, urmând modelul Israelului se îndepărta cu fiecare veac care trecea de Dumnezeu şi de Sfânta Scriptură. Perioada cuprinsă între anii 400 şi 1100 nu va fi analizată, nu pentru că în aceea perioadă nu ar fi avut loc evenimente care ne-ar fi interesat, ci pentru că ele nu atrag în mod deosebit. Din secolul al 12 – lea se petrece însă, un fenomen care cere atenţia noastră deosebită. Înaintea de puternica lovitură dată de Reformaţiune bisericii apostaziate, aceasta începe să manifeste un interes deosebit pentru mistică, interes care părea că rămăsese uitat în mănăstiri. Este foarte interesant acest moment de timp datorită a tot ceea ce a însemnat „evoluţie spirituală". Încet, dar cu fermitate, din biserica apostaziată a Romei se ridică voci care îi contestă anumite valenţe politice şi spirituale. Înainte ca aceste voci să fie auzite de întreaga Europă catolică, precum şi concomitent cu dezvoltarea protestantismului, ca o măsură a contra-reformei, biserica latină pune un accent deosebit pe misticismul creştin. Cei mai importanţi piloni ai misticismului medieval, dar nu singurii, sunt franciscanii şi dominicanii. Interesul manifestat de aceştia faţă de misticism culminează în secolul al XVI–lea cu mistici ca Ignaţiu de Loyola, Teresa de Avila şi Ioan al crucii, care sistematizează misticismul ajuns până la ei. Toţi aceştia descriu în scrierile lor, paşii prin care omul putea să ajungă într-o stare de unire cu divinul. Spre finele evului mediu, atunci când reforma protestantă făcea ravagii în rândul bisericii romane, filozofia şi mistica sunt din nou aduse în prim planul creştinismului. Astăzi, studierea filozofiei creştine medievale şi a misticismului prezent în viaţa bisericii de atunci, face parte din serioase programe de cercetare universitară, studii de masterat şi doctorat.

În paginile care urmează vom analiza şi noi fenomenele cele mai importante ale Evului Mediu, dar ne vom concentra atenţia asupra misticii din biserica latină, lăsând neatinsă mistica bizantină, deoarece Biserica Catolică[116] urmează să joace un rol foarte important în legătură cu misticismul modern, după Conciliul Vatican II.

Misticismul de la sfârşitul evului mediu este strâns legat de franciscani şi dominicani, două ordine călugăreşti catolice. Misticismul a înflorit în multe ţări din Europa de la mijlocul celui de al XIII – lea secol până la mijlocul celui de al XV – lea. Printre ţările unde a intrat acest misticism putem aminti Germania, Italia, Anglia şi Ţările de Jos. În Germania cel mai important personaj a fost Meister Eckhart, un călăgăr dominican înzestrat cu deosebite daruri intelectuale. Foarte cunoscuţi mistici germani sunt şi doi studenţi de-ai săi, Johannes Tauler şi Henry Suso, de asemenea dominicani. Italia a fost marcată de misticismul lui Bonaventura, un franciscan, precum şi de flacăra mistică a Caterinei de Siena şi a Caterinei de Genova. În Anglia se disting Julian de Norwich, Richard Rolle, Walter Hilton, şi autorul anonim al operei *The Cloud of Unknowing – Norul necunoaşterii.* Să începem!

[116] Opinia este împărtăşită şi de William Ralph Inge, care spune: *„Am văzut că misticismul, ca multe alte tipuri de religie, îşi are leagănul în Est. Platonicienii creştini, despre care am vorbit în lecturile anterioare, au scris în greacă şi nu am avut nicio ocazie să menţionăm bisericile din vest. Dar după Pseudo-Dionisie, Estul a avut mai puţin de contribuit la gândirea creştină... Bisericile estice s-au scufundat repede într-o deplorabilă condiţie barbară, din care nu au mai ieşit niciodată. De aceea ne vom întoarce de la ţările vorbitoare de limbă greacă, şi vom trasa cursul misticismului la neamurile latine şi teutonice."* – *Christian Mysticism*, Forgotten Books, 2010, pagina 125.

Franciscanii

Franciscanii sunt membrii a trei ordine catolice, înfiinţate de Francisc de Assisi. Primul ordin a fost înfiinţat în anul 1209, al doilea în 1212, iar al treilea în 1221. Urmând regulile stabilite de Assisi, franciscanii se supuneau jurământului de castitate, ascultare şi sărăcie ca orice alţi călugări, mergeau doi câte doi predicând şi practicând cerşetoria. Francisc petrecea mult timp în solitudine şi rugăciune contemplativă. Practicarea acestor forme de misticism l-a adus mai aproape de diavol, dovadă fiind o viziune pe care a avut-o şi faptul că a fost stigmatizat[117]. În aceea viziune a văzut un înger cu şase aripi crucificat, care i-a dat stigmata – cinci răni ale lui Hristos. Viziunea unui înger crucificat nu putea veni de la Dumnezeu, pentru că ar fi fost o blasfemie la adresa Domnului Hristos, Dumnezeu care a fost crucificat. Pe de altă parte, Francisc era credincios doctrinei catolice referitoare la Maria, pe care o numea mama lui Dumnezeu. La un anumit moment în viaţa a început să predice animalelor şi chiar şi florilor. Împreună cu dominicanii, franciscanii au primit autoritatea papală de a persecuta pe cei care citeau Biblia. Dacă misticismul lui Francisc de Assisi venea de la Hristos, urmaşii săi nu ar fi ridicat niciodată mâna împotriva celor care citeau Sfântul Cuvânt şi doreau o transformare a vieţii lor prin puterea Cuvântului. Dacă practicarea rugăciunii contemplative te aduce în prezenţa lui Dumnezeu, atunci cu siguranţă nici măcar cu gândul, nu s-ar fi ridicat vreodată un franciscan împotriva unui cititor al Scripturilor. Mistica are o singură legătură cu Hristos – este împotriva Lui şi a lucrării Duhului Sfânt.

[117] Stigmata reprezintă în misticismul creştin un semn sau o cicatrice pe corp, precum şi dureri corespunzătoare celor lui Isus Hristos la crucificare. De cele mai multe ori actele de stigmatizare sunt asociate cu stări de extaz, foarte probabil posedare demonică. Din secolul al 14 – lea până în cel de-al 20 – lea mai mult de 300 de persoane au fost identificate ca fiind stigmatizate. Dintre ele peste 60 au fost declarate sfinte.

DOMINICANII

Fac parte dintr-un ordin catolic înfiinţat de Dominic de Guzman în 1215, şi aprobat de papa Honorius III pe 22 decembrie 1216. Ordinul mai este numit Ordinul Fraţilor Predicatori şi este un ordin al călugărilor cerşetori. Putem vedea câteva aspecte din viaţa religioasă a lui Dominic în lucrarea lui Leonard Patrick Hindsley, *The mystics of Engelthal: writings from a medieval monastery*. Acesta vorbeşte în cartea sa de misticismul de la Engelthal, şi despre unul dintre capelanii mănăstirii, Friedrich Sunder, care a copiat multe din elementele spirituale ale dominicanilor.

> *„Fiind asociat cu călugării şi fraţii dominicani, Friedrich a adoptat multe elemente ale spiritualităţii dominicane şi s-a identificat în mod particular cu fondatorul sfânt al Ordinului Predicatorilor... Friedrich Sunder îl imită de Dominic la rugăciune... Dominic obişnuia des să se roage aruncându-se la pământ... Friedrich Sunder imită cel de-al treilea din cele nouă moduri de rugăciune ale lui Dominic prin practicarea disciplinei. Practicarea disciplinei pentru dominicani era o imitare a practicii în rugăciunea personală a lui Dominic... Atât călugăriţele, cât şi călugării erau obligaţi de constituţie să practice disciplina."*[118]

> *„De aceea, a-l descrie pe Friedrich în termeni ca „arzând la rugăciune" îl face nu doar un imitator al rugăciunii lui Dominic, ci îl arată ca*

[118] Leonard Patrick Hindsley, *The mystics of Engelthal: writings from a medieval monastery,* St. Martin Press, New York, 1998, pagina 90 – 91.

practicând rugăciunea contemplativă în cele mai înalte forme”[119].

Din viaţa lui Dominic şi din cele relatate despre el nu se distinge că ar fi avut ceva deosebit în legătură cu mistica, faţă de ceea ce exista deja în biserica Romei. Trebuie însă specificată deviza pe care o aveau dominicanii: „a contempla şi a dărui şi altora fructul contemplării”. Prezenţa rugăciunii contemplative în ordinul dominican este un indiciu clar al influenţei misticismului păgân asupra lui Dominic şi a ordinului creat de acesta. Rezultatul modului lor de închinare se vede în felul în care i-au tratat pe cei care citeau Scripturile. Acţiunile lor arată că unirea spirituală a lor nu era cu Dumnezeu, ci cu cel care a minţit omul de la început[120].

Cele două ordine au avut în componenţa lor nume sonore dedicate trup şi suflet misticismului „creştin”. Pentru a avea o imagine mai detaliată vom aduce în discuţie cele mai importante personalităţi ale mistici medievale, franciscani, dominicani, precum şi alţi mistici remarcabili ai acelor vremuri.

Înainte de aceasta este nevoie să ştim că orientarea dominicanilor şi franciscanilor, dar şi a celorlalţi, spre o legătură mistică cu Dumnezeu a apărut ca o necesitate a acelor timpuri în urma formalismului existent în biserică. Acest lucru ne aminteşte de părinţii deşertului, pe care tocmai starea firească a bisericii din primele secole i-a determinat să ia drumul pustiei şi să dezvolte un complex de spiritualitate mistică.

„Exagerarea formalismului exterior a adus o interiorizare puternică a pietăţii la sfârşitul scolasticii. Ordinul dominican... este cel dintâi care

[119] Ididem, pagina 93.
[120] Ioan 8: 44.

se refugiază la adăpostul misticii contemplativ-speculative."[121]

Meister Eckhart

Pe numele real Johannes Eckhart, misticul german s-a născut în localitatea Hochheim în Thuringia. Descendent din familia nobilă Hochheim, Eckhart a intrat la vărsta de 15 ani în ordinul călugărilor dominicani din Erfurt. După câțiva ani de studii în teologie, filozofie, logică și retorică, este trimis să-și dezvolte educația la Colonia, la celebra școală fondată de Albert cel Mare, apoi la Strasbourg și Paris.

Fiind un călugăr dominican, şi datorită formării educaţionale primite, ne aşteptăm ca în scrierile lui să apară serioase elemente de mistică păgână. Din operele pe care le-a scris se înţelege cu claritate că Eckhart cunoştea foarte bine gândirea filozofilor păgâni, Platon şi Aristotel, dar şi a unor teologi creştini ca Augustin sau Dioniesie Areopagitul. Scrierile lui tratează cu interes subiectul vieţii interioare şi a libertăţii născute de această viaţă interioară. Misterul ocupă şi el un loc aparte în legătură cu detaşarea, Eckhart considerând că atunci când omul de desparte de lumea creată pătrunde în mister.

În realitate, pentru Eckhart, dacă nu fugi mai întâi din tine însuţi, oriunde alergi, vei găsi aceleaşi oprelişti şi aceeaşi stare de nelinişte. Cei care caută pacea în lucruri exterioare, în locuri sau moduri, în oameni sau lucrări, în ţări îndepărtate, toate acestea nu înseamnă nimic şi nu le aduc pacea. Cei care caută în acest fel, caută rău, se îndepărtează. Ei pot fi asemănaţi cu cel care a pierdut drumul: cu cât se îndepărtează, cu atât se rătăceşte. Atunci, ce trebuie să facă un om ? Trebuie mai întâi să se abandoneze pe sine

[121] N. Chiţescu, Isodor Todoran, I. Petreuţă, *Teologia dogmatică şi simbolică, manual pentru facultăţile teologice*, vol. I, Editura Renaşterea, Cluj Napoca, 2004, pagina 42.

însuşi şi, în acest fel, va abandona toate lucrurile. În realitate, dacă un om renunţă la o împărăţie sau chiar la lumea întreagă, dar se păstrează pe sine însuşi, el n-a părăsit nimic. Dar dacă un om se abandonează pe sine însuşi, chiar dacă îşi păstrează bogăţia, onoarea sau oricare alt bun, el va abandona toate lucrurile. Omul trebuie mai degrabă să-L găsească pe Dumnezeu în esenţa Sa, cu mult deasupra gândurilor omeneşti şi deasupra oricărei creaturi. Omul care îl are pe Dumnezeu în esenţa Sa, umblă cu Dumnezeu pretutindeni şi, pentru el, Dumnezeu străluceşte în toate lucrările. În el, Dumnezeu străluceşte tot timpul, se realizează o separare şi o renunţare totală şi imaginea Dumnezeului său preaiubit şi prezent se întipăreşte în el. Acest om este plăcut de Dumnezeu, căci toate lucrurile sunt pentru el mai divine decât sunt în sine. Într-adevăr, e nevoie de sârguinţă, de iubire, de o justă apreciere a interiorului omului şi de o cunoaştere vie, adevărată, chibzuită şi reală a intenţiei spiritului în legătură cu lucrurile şi oamenii. Omul trebuie să se pătrundă de prezenţa divină, să se formeze după forma Dumnezeului său preaiubit, în aşa fel încât prezenţa sa să-l poată lumina fără nici un efort şi, în afară de aceasta, să dobândească o detaşare faţă de toate lucrurile.

Analizând gândirea lui Eckhart, versiunea online a Enciclopediei Britanice spune:

> *„Pentru Meister Eckhart, identitatea cu Dumnezeu încă nu este suficientă; să abandonezi toate lucrurile fără a-L abandona pe Dumnezeu nu este încă abandonarea tuturor lucrurilor. Omul trebuie să trăiască «fără de ce». El nu trebuie să caute nimic, nici măcar pe Dumnezeu. Un astfel de gând duce în deşert pe om, anterior lui Dumnezeu. Pentru Meister Eckhart, Dumnezeu există ca Dumnezeu doar atunci când creaturile îl invocă. Eckhart numeşte Dumnezeirea originea tuturor*

lucrurilor care este dincolo de Dumnezeu. «Dumnezeu şi Dumnezeirea sunt la fel de diferite ca cerul şi pământul». Astfel, detaşarea îşi trage concluziile în descoperirea dincolo de Dumnezeu."

Afirmaţiile lui Eckhart că,

„Dacă eu nu aş fi fost, nici Dumnezeu nu ar fi fost. Eu sunt cauza faptului că Dumnezeu este Dumnezeu: dacă eu nu aş fi fost, atunci Dumnezeu nu ar fi Dumnezeu. Dar tu nu trebuie să şti asta"[122]

şi

„Pentru că înainte de a fi creaturi, Dumnezeu nu era Dumnezeu: El era acel ce era. Dar când creaturile au venit la existenţă şi şi-au primit fiinţa creată, atunci Dumnezeu nu a fost Dumnezeu în El însuşi – El a fost Dumnezeu în creaturi"[123]

sunt suficiente pentru a putea concluziona ce fel de misticism l-a caracterizat. Numele lui Eckhart este foarte cunoscut în lumea misticii medievale. Este considerat unul dintre cei mai buni mistici filozofi. A avut o gândire originală, iar originalitatea aceasta se vede în modul în care modelează panteismul filozofiei stoice, precum şi al celei neoplatonice, pentru a-l adapta la Dumnezeu şi la creaturile Lui, precum ideea că în orice om ar locui ceva divin, o scânteie

[122] Meister Eckhart, *Predica 87*.
[123] Meister Eckhart, *Predica 87*.

necreată a Dumnezeirii, făcând posibilă o uniune cu Dumnezeu precum şi o adevărată cunoaştere a naturii Lui.

> *„Mişcarea mistică a lui Eckhart caută unirea sufletului cu Dumnezeu printr-o serie de stadii: sufletul recunoaşte prima dată că a fi îi aparţine numai lui Dumnezeu, în vreme ce nu este nimic în el însuşi; în al doilea moment se descoperă pe sine, atunci când se uită pe sine, ca fiind imaginea lui Dumnezeu; al treilea, sufletul se recunoaşte ca fiind identic cu Dumnezeu."*[124]

Bonaventura

A fost un teolog medieval şi filozof născut în anul 1221 sub numele Giovanni di Fidanza în localitatea Bagnoregio, Italia. A făcut parte din ordinul Friars Minor al Franciscanilor în care a intrat în anul 1243 şi a fost episcop cardinal de Albano. Papa Sixtus IV, un franciscan, l-a canonizat în data de 14 aprilie 1482. A studiat la Paris, posibil sub îndrumarea lui Alexander de Hales, şi a lui John de Rochelle.

Pregătirea lui în domeniul filozofiei îl făcea să fie într-un contrast izbitor faţă de contemparanii săi, Roger Bacon sau teologul Toma d'Aquino. El a adus înaintea contemporanilor modul de speculaţie mistică şi platonică, care într-un anumit fel putea fi găsit şi la Victor Hugo, Richard de St. Victor şi Bernard de Clairvaux. A folosit autoritatea lui Aristotel, împreună cu Scriptura şi scrierile din filozofia patristică şi a considerat că erezia vremurilor sale se datora despărţirii filozofiei aristoteliene de teologia catolică. În multe din ideile filozofice pe care le exprima se vedea o asemănare deosebită

[124] José Alfredo Noratto Gutiérrez, *Theological Methods In The Middle Ages, Cuestiones Teológicas*, Vol. 36, No. 86, pagina 292.

cu marele teolog catolic Toma D'Aquino. Gândirea lui Augustin[125] a fost o deosebită sursă pentru Bonaventura, de asemenea şi misticul Pseudo-Dionisie Areopagitul, l-a influenţat enorm. A fost influenţat şi de ideea platonică că ideile nu există *in rerum natura*, ci ca ideal al fiinţei divine. Asemenea învăţaţilor din vremurile lui, vorbeşte despre relaţia dintre raţiune şi credinţă, în sensul că raţiunea poate discerne numai anumite adevăruri morale, care reprezintă doar munca depusă în pregătirea unui obiectiv mare, pe când celelalte adevăruri nu pot fi descoperite decât prim iluminare divină. Pentru a obţine această iluminare, sufletul trebuie să se implice în acţiuni adecvate, cum sunt rugăciunea, exercitarea virtuţilor, precum şi meditaţia care se poate ridica până la o uniune extatică cu Dumnezeu. Finalul suprem al vieţii trebuie să fie această uniune – uniunea în contemplare şi în absorbirea intensă a dragostei lui Dumnezeu, dar nu poate fi atinsă în această viaţă şi rămâne ca speranţă pentru viitor. Mintea, care se află în starea de contemplare a lui Dumnezeu, are trei aspecte distincte: a) simţurile, care dau cunoştinţă empirică; b) raţiunea, cea care examinează sufletul, adică imaginea fiinţei divine; c) inteligenţa, care într-un act transcedental înţelege fiinţa cauzei divine. Acestor trei stări ale minţii aflate în contemplaţie le corespund trei tipuri de teologii: teologia simbolică, teologia proprie şi teologia mistică. Fiecare stare din cele trei este subdivizată deoarece în contemplarea lumii de afară, noi ne putem folosi simţurile sau imaginaţia. Ne putem ridica la cunoştinţa lui Dumnezeu *per vestigia* şi *per imaginem.* Bonaventura aduce în discuţie în operele sale şi ideea fiinţei absolute, care este cea mai mare dintre toate şi perfectă. În cea mai înaltă formă de activitate mintea se odihneşte în contemplarea bunătăţii infinite a lui

[125] Este vorba de părintele bisericesc Augustin, căruia i se datorează multe din ereziile bisericii creştine de astăzi, printre care şi ideea păcatului originar definit într-o formă teologică, din cauză căreia rezultă că un copil nou născut se află sub condamnare, în ciuda faptului că el un are niciun păcat. Augustin a fost caracterizat de o gândire profund platoniciană.

Dumnezeu, care este înţeleasă de cea mai înaltă facultate, *apex mentisor synderesis*[126]. Scânteia iluminării divine se găseşte în toate filozofiile mistice, dar Bonaventura îi adaugă elemente creştine.

> *„Bonaventura dădea exemplul binecunoscutului nostru părinte Francisc, care fusese dus dincolo de el însuşi, devenind în felul acesta un model de contemplaţie desăvârşită."*[127]

Richard Rolle

Este un eremit şi scriitor religios englez. S-a născut în anul 1290 într-o mică familie de fermieri. Şi-a făcut studiile la Univeritatea Oxford. A devenit eremit, temându-se să nu greşească în viaţă, iar la un moment dat a mers la Sorbona, la Paris. Şederea lui în capitala Franţei, l-a făcut să dea o foarte mare însemnătate contemplaţiei. Despre viaţa contemplativă a spus la un moment dat:

> *„Sunt mulţi oameni activi mai buni decât unii contemplativi, deşi cei mai buni contemplativi sunt mai buni decât cei mai buni din cei activi."*[128]

Experienţa sa mistică seamănă foarte mult cu experienţele mistice ale orientalilor şi a celor care au experienţe în apropierea morţii, cel puţin în primul punct amintit mai jos. El descrie

[126] Termen folosit în filozofie pentru conştiinţa morală nenăscută, care distinge binele şi răul.

[127] Jaroslav Pelikan, Tradiţia creştină, o istorie a dezvoltării doctrinei, vol. III, Evoluţia teologiei medievale, Editura Polirom, Iaşi 2006, pagina 326.

[128] Citat în *English Mystics of the Fourteenth Century*, T. W. Coleman, pagina 77.

experienţa mistică în opera „The Fire of Love" – „Focul dragostei", şi o împarte în trei categorii: a) o căldură fizică în corp, b) un simţ al dulcelui, c) o muzică cerească. O astfel de descriere nu se găseşte pe paginile Sfintelor Scripturi, dar lumea mistică păgână este plină de experienţe similare, lucru care ar trebui să ne determine să chestionăm mai serios natura fenomenelor mistice pătrunse în creştinism.

Walter Hilton

A fost un mistic augustinian, născut undeva între 1340 şi 1345. A studiat la Cambridge. Scrierile lui au avut o mare influenţă în secolul al XV – lea în Anglia. Cea mai renumită scriere este *Scale of Perfection – Scara perfecţiunii*, scrisă în două volume. Lumea a apreciat foarte mult această scriere, considerând-o plăcută din cauza complexităţii expresiilor şi a felului în care cerea construirea imaginilor mentale[129]. Primul volum al operei este adresat unei femei recent convertite la ancoritism[130]. Aici i se dau sfaturi despre cele mai bune exerciţii spirituale. Cartea tratează problematica extirpării imaginii poluate a păcatului printr-o serie de meditaţii asupra a şapte păcate mortale. Cel de-al doilea volum se ocupă de reformarea sufletului doar în credinţă, necesară pentru salvare, şi în credinţă şi sentiment. Sentimentul este descris ca o călătorie spirituală spre Ierusalim, sau pacea în meditaţie.

Limbajul folosit dovedeşte puternice valenţe de mistică păgână.

[129] Vă rog reţineţi acest aspect pentru că îl vom mai întâlni în această carte.

[130] O practică monahală ce include ascetism, solitudine, tăcere, contemplaţie, etc, dezvoltată în timpul Evului Mediu.

Julian de Norwich

S-a născut pe 8 noiembrie 1342 şi este considerată una dintre cele mai mari mistice engleze, fiind canonizată de Biserica Catolică. Viziunile ei au început pe când era în vârstă de 13 ani. Este venerată de bisericile luterane şi anglicane. Conform scrierilor ei Dumnezeu este atât Tata, cât şi mama noastră. Mişcarea nu este nouă, de vreme ce popoarele păgâne îndrumate de diavol, de mult vorbiseră de viziunea androgină a divinităţii, viziune care a ajutat la dezvoltarea mişcării feministe şi la excluderea diferenţelor dintre sexe. Julian considera păcatul ca un aspect necesar în viaţa omului datorită faptului că aduce omul la cunoştiinţa de sine, care duce la acceptarea rolului lui Dumnezeu în viaţă. Oamenii păcătuiesc pentru că sunt naivi, nu pentru că sunt răi. Chiar dacă am face tot posibilul să îndulcim opiniile ei, se vede limpede că structura fundamentală a gândirii ei este păgână. Nu putem vorbi despre Dumnezeu ca fiind mama noastră, dacă El întotdeauna s-a identificat ca fiind Tatăl. Viziunea androgină permite însă existenţa mascul-femelă în fiinţa divină. Omul nu este naiv, este rău prin faptul că a moştenit tendinţele spre păcat ale lui Adam – firea pământească. El nu a moştenit păcatul lui Adam, de acesta este vinovat doar Adam, urmaşii primului om au moştenit natura schimbată şi degenerată a lui Adam de după cădere.

Caterina de Siena

S-a născut pe data de 25 martie 1347 în localitatea Siena, din Toscana, Italia. A murit în anul 1380 şi a fost canonizată de Biserica Catolică, prin Papa Pius II, în anul 1461. Caterina a devenit o membră a ordinului dominican, dar a depus un jurământ simplu, astfel încât să poată rămâne în afara mănăstirii. Este unul din patronii Italiei, împreună cu Francisc de Assisi. La vârsta de 5 sau 6 ani a pretins că a avut prima viziune în care Domnul Isus Hristos i-a zâmbit, a binecuvântat-o şi a lăsat-o în extaz. În jurul anului 1366

intră într-o relaţie mistică cu „Isus”, care îi spune să renunţe la viaţa sa şi să se dedice ajutorării celor săraci şi a celor bolnavi, având grijă de ei la spital sau acasă. Începând din copilărie a practicat o viaţă de austeritate extremă, de la 16 ani practicând în casa tatălui ei exemplul vieţii unor ancoriţi[131]. După trei ani de vizite cereşti şi convorbiri familiare cu „Isus”, a intrat în experienţa mistică cunoscută ca „logodnă spirituală”[132]. A început să adune în jurul ei femei şi bărbaţi ca discipoli, care formau o grupare spirituală, unită cu ea prin legăturile dragostei mistice. În timpul verii din anul 1370, a avut o serie de manifestaţii a misterelor divine, care au culminat cu o stare modificată a conştiinţei (transă), un fel de moarte mistică, în care a avut o viziune a iadului, purgatoriului şi paradisului. Din scrierile ei se simte o încercare de a-şi conduce cititorii la cele mai înalte nivele ale contemplaţiei mistice. A spus că atunci când are viziunile şi este luată într-o altă lume, îi este greu să se întoarcă în temniţa care este trupul uman, semn al influenţei platonice în ceea ce priveşte dihotomia trup-suflet. Contemplaţia pe care o promovează este o atmosferă rarefiată în care numai câteva spirite privilegiate pot spera să ajungă. Caterina de Siena este cunoscută în lumea mistică, nu numai datorită viziunilor şi extazelor ei, ci şi prin stigmatele pe care le-a purtat şi momentele de levitaţie, toate acestea fiind însă străine de experienţa scriitorilor Sfintelor Scripturi.

[131] Eremiţi care au îmbrăţişat cea mai grea formă de monasticism, retrăgându-se în deşert şi trăind o viaţă fără contacte sociale şi în care se auto-mortificau.

[132] Nume dat de scriitorii mistici pentru a defini unirea mistică dintre Dumnezeu şi anumite suflete iubite ridicate la cel de-al nouălea grad al contemplaţiei. Unirea, care este numită logodnă, este spirituală, pentru că sufletul este unit cu Spiritul Divin.

Caterina de Genova

Născută la Genova în 1447 sub numele Caterina Fieschi, este o mistică a Bisericii Catolice şi a fost numită sfântă. La o vârstă fragedă a vrut să se călugărească, probabil inspirată fiind de sora ei care făcea parte din ordinul augustinian, dar nu a fost primită din cauza vârstei. După acest refuz a renunţat complet la idee şi a fost căsătorită de părinţii ei la vârsta de 16 ani cu un nobil genovez. Căsătoria a fost un dezastru, iar după 10 ani de căsătorie a avut prima experienţă mistică (22 martie 1473). Primii cinci ani de căsătorie i-a petrecut în melancolie şi tăcere în supunere faţă de soţul ei, următorii cinci şi i-a petrecut consolându-se în lume. După zece ani simte nevoia redeşteptării dorinţei pe care a avut-o în copilărie şi se roagă pentru acest lucru, primind o revelaţie pe care o identifică ca fiind răspunsul la rugăciune. În timp ce se afla în confesional, a simţit o rază divină pătrunzându-i în suflet. Experienţa a fost aşa de copleşitoare încât şi-a pierdut cunoştiinţa şi a intrat într-o stare de extaz. Această experienţă a marcat începutul unei vieţi dedicate misticii.

Scrierile ei au fost analizate de „sfântul scaun" şi s-a considerat că acestea conţin suficiente doctrine care să demonstreze sfinţenia Caterinei. Acestea au devenit surse de inspiraţie şi pentru alte persoane, cum ar fi Robert Bellarmine[133], Francisc de Sales sau Henry Edward Manning[134].

Timp de zece ani, înainte de moartea ei, a scris *Trattato del Purgatorio - Tratatul Purgatoriului*, în care şi-a expus opiniile despre purgatoriu. A scris de asemenea ceea ce va deveni prima parte a *Dialogo Spirituale – Dialog spiritual*, o conversaţie ce conţine conflictul intern dintre ţintele ei spirituale şi dorinţele trupeşti. Aceste cărţi conţin revelaţiile pe care le-a primit ca urmare a vieţii

[133] Iezuit Italian şi cardinal al bisericii catolice, fiind una din figurile cele mai de seamă în Contra-Reformă.

[134] Arhiepiscop de Westminster şi cardinal.

mistice pe care a trăit-o. Tot în această perioadă a fost de acord să primească pe cineva ca şi maestru spiritual.

În *Tratatul Purgatoriului*, Caterina de Genova spune:

> *„Cred că nicio fericire nu poate fi mai vrednică de comparat cu cea a sufletelor din purgatoriu, decât cea a sufletelor din paradis; şi zi după zi această fericire creşte în vreme ce Dumnezeu curge în sufletele lor."*
>
> *„Sufletele din purgatoriu sunt atât de intime cu Dumnezeu şi atât de schimbabile în faţa voinţei Lui, că în fiecare lucru sunt de acord cu poruncile Sale cele mai sfinte."*
>
> *„Văd sufletele celor care suferă durerile purgatoriului având în faţa ochilor două lucrări ale lui Dumnezeu... Cea de-a doua lucrare pe care o văd este fericirea pe care o simt în timp ce contemplă poruncile lui Dumnezeu şi dragostea şi mila cu care El lucrează asupra sufletului."*
>
> *„Îmi văd sufletul din acest trup ca într-un purgatoriu, format aşa cum este adevăratul purgatoriu... Închisoarea în care mă aflu este lumea, lanţurile mele sunt trupul meu"*

De vreme de doctrina purgatoriului este o invenţie a bisericii latine apostaziate, fără a avea nicio bază Scripturistică, rezultă cu necesitate că viziunile pe care Caterina de Geneva le-a avut, sunt de la diavol. O astfel de concluzie se poate sprijini şi pe faptul că aceasta a fost o mistică, iar Dumnezeu nu învaţă misticismul în Sfânta Sa Carte, precum şi pe faptul că doctrina

platonică a trupului care este un impediment pentru unirea sufletului cu divinul se găseşte şi la această femeie. Dar poate oare Lucifer să facă şi bine? De ce Caterina şi-a dedicat viaţa ajutorării bolnavilor, dacă experienţa ei mistică este de la diavol, în vreme ce noi nu reuşim să ne sacrificăm pentru alţii? Faptul că un om face bine şi se jertfeşte nu este o dovadă a dependenţei totale de Dumnezeu. O mulţime de oameni s-au jertfit pentru ideile lor fără să fie interesaţi de Dumnezeu. O mulţime de oameni buni la suflet, refuză să aibă o relaţie cu Dumnezeu. Dincolo de aceasta, credibilitatea pe care Lucifer doreşte să o confere misticismului, este mai mare dacă acesta este însoţit de anumite aspecte ale Legii şi Evangheliei, şi anume acelea care încântă sufletul uman. Acolo unde nu este tot adevărul, nu este Adevărul, oricât de plăcut ar suna în inima noastră nerenăscută.

Teresa de Avila

Teresa de Avila a fost născută în Spania pe 28 martie 1515. Pe numele ei real de Teresa Sánchez de Cepeda y Ahumada, a fost o mistică de renume a bisericii catolice şi călugăriţă carmelită.

Din scrierile ei se simte o miasmă puternică de misticism. Pentru ea ascensiunea sufletului spre divin se face în patru etape. Prima etapă este „rugăciunea mentală". Este vorba de o concentrare sau contemplare puternică a credinciosului sincer şi despre o mutare a sufletului din nimic. A doua etapă este „rugăciunea tăcerii", în care voinţa umană este pierdută în faţa celei a lui Dumnezeu, printr-o stare carismatică, supranaturală, dată de „Dumnezeu", în vreme ce memoria, imaginaţia şi raţiunea sunt încă supuse lumescului. A treia etapă este cea a unei stări extatice. Această stare este caracterizată de pace profundă. Raţiunea este absorbită în „Dumnezeu" şi numai memoria şi imaginaţia sunt libere. Ultima stare este aceea de „devoţiune a extazului sau răpire", o stare pasivă, în care conştienţa fiinţei dispare. Simţurile dispar, memoria şi imaginaţia sunt absorbite în „Dumnezeu". Teresa

a fost văzută levitând de mai multe ori în timpul desfășurării ritualurilor religioase corelate cu ultima cină a Domnului Isus.

Ea este unul dintre cei mai influenţi scriitori din misticismul creştin în ceea ce priveşte rugăciunea mentală, iar poziţia ei printre teologii mistici este unică. Scrierile ei sunt folosite pentru scopuri didactice în rândul bisericii catolice. Definiţia pe care ea a dat-o rugăciunii contemplative este folosită de catehismul catolic:

> *„Rugăciunea contemplativă, în opinia mea, nu este altceva decât un schimb între prieteni."*[135]

Francisc de Sales

S-a născut pe 21 august 1567. A fost episcop de Geneva şi a fost declarat sfânt al Bisericii Catolice. A muncit foarte mult pentru a-i aduce înapoi pe protestanţii care părăsiseră biserica Romei. Formarea spirituală şi academică a primit-o prin Societatea lui Isus, adică prin iezuiţi. Este foarte cunoscut pentru scrierile lui în domeniul călăuzirii spirituale şi a formării spirituale pe care le-a învăţat de la iezuiţi. Pe lângă scrierile care l-au făcut patronul scriitorilor şi jurnaliştilor, a lăsat una intitulată *Introduction à la vie dévote – Introducere la viaţa devotată*, care este cea mai faimoasă operă a sa şi o alta profund mistică *Traité de l' Amour de Dieu – Tratat asupra dragostei lui Dumnezeu*.

Ioan al crucii

Pe numele real San Juan de la Cruz s-a născut pe 24 iunie 1542. Adolescent fiind a fost educat de iezuiţi, fiind orfan de tată de la vârsta de 3 ani. A devenit un mistic de frunte al apostaziei

[135] *Catehismul catolic*, paragraful 2709 (se poate consulta şi versiunea online pe site-ul vatican.va).

creştine şi o personalitate marcantă în Contra-Reformă. În 1568, Teresa de Avila l-a invitat să se alăture ordinului carmelit cu scopul de crea şi un ordin carmelit al bărbaţilor. A fost preocupat de contemplare şi este foarte cunoscut pentru lucrarea literală *Noaptea întunecoasă a sufletului* – un poem – plină de tehnici de imaginaţie şi misticism. El narează călătoria sufletului de la despărţirea de trup până la unirea cu Dumnezeu. Ideea centrală a poemului este experienţa dureroasă pe care o îndură oamenii în timp de încearcă să crească la maturitate spirituală şi în uniune cu Dumnezeu. A mai scris patru tratate asupra teologiei mistice. Papa Ioan Paul al II – lea şi-a scris dizertaţia teologică asupra teologiei mistice a lui Ioan al crucii.

Ca şi părinţii deşertului, sau călugării vremii, Ioan vorbeşte despre trecerea dincolo de facultăţile, pasiunile şi poftele noastre. Pentru el, raza divină a contemplării atinge sufletul contemplativului cu o lumină care copleşeşte. Aceasta întunecă lumina raţiunii normale şi ne lasă în întuneric sau ne privează de lumina noastră naturală – adică de raţiune. Pentru el acest lucru este necesar, altfel omul nu ar putea simţi satisfacţia rezultată la trecerea la un nou nivel al înţelegerii spirituale. Mistica lui Ioan al Crucii a fost analizată prin comparaţie cu cea hindusă de către Siddheswarananda Swami, un călugăr al misiunii Ramakrishna, o mişcare cu ţinte spirituale globale. Acesta a prezentat câteva lecturi la Sorbona, apoi le-a pus într-o carte din care voi cita:

> *„Subiectul pe care îl vom trata acum este asceza şi sādhanā în conformitate cu spiritualitatea lui Ioan al Crucii şi cea hindusă. Asceza şi sādhanā sunt două cuvinte care, luate în sensul lor larg, conţin aceeaşi idee: viaţa spirituală – mai exact, maniera în care viaţa spirituală este practicată. De ce să practici ascetismul? De ce să practici sādhanā? Omul, aşa cum este el, se găseşte într-o stare de*

dezordine şi dezechilibru; el înţelege că trebuie să îmbunătăţească. Ţinta ascetismului este o adevărată transformare a fiinţei. Transformarea începe când omul nu mai poate rămâne în condiţia în care se găseşte."[136]

Sādhanā, este un termen provenit din sanscrită, şi înseamnă „un mijloc de realizare a ceva". Este o practică spirituală şi include exerciţii (sau discipline) din tradiţiile hindusă, budistă sau sikhism. Acestea sunt practicate pentru a obţine anumite obiective spirituale şi rituale. Dintre acestea amintim: psalmodierea numelui divinităţii, meditaţia, yoga, citirea cărţilor spirituale. Faptul că un expert în mistică hindusă socoteşte că asceza carmelită, care este ca oricare altă asceză creştină, diferind doar în nuanţe, se aseamănă cu asceza indiană, trebuie să ridice un semn de întrebare asupra corectitudinii practicării ascezei în creştinism şi asupra misticii, pentru că asceza este doar o parte a misticii.

„... sādhanā, previne atât excesul de lumesc, cât şi modelează mintea şi dispoziţia într-o formă care dezvoltă cunoaşterea detaşării şi neataşării. Sādhanā este un mijloc prin care sclavia devine eliberare."[137]

Ţinând cont de acestea, dacă se face o comparaţie între cele două, singura diferenţă ar fi că în creştinismul mistic, apar elemente creştine în terminologie, precum şi ideea de ataşare de Dumnezeu, în vreme ce ataşarea nu apare în hinduism. În ambele cazuri starea

[136] Siddheswarananda Swami, *Hindu Thought and Carmelite Mysticism*, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi 1998, pagina 21.

[137] Bhattacharyya, N. N., *History of the Tantric Religion*, Second Revised Edition. Manohar: New Delhi 1999, pagina 174.

mentală şi spirituală este aceeaşi, deci practicantul este pe tărâmul celui rău.

Ignațiu de Loyola

Pe Ignaţiu de Loyola l-am lăsat pe ultimul loc. Nu pentru că a fost cel mai semnificativ şi nici pentru că ar fi adus ceva deosebit în teologia mistică, ci pentru că a dat naştere unui ordin cu o deosebită pregătire mistică, ordin care avea cu timpul, să mărture din temelii teologia academică protestantă şi odată cu ea, însăşi raţiunea de a fi a protestantismului. Noi asociem astăzi cuvântul protestant cu cineva care este împotriva altcuiva şi protestează. La origine, acest cuvânt este cu totul diferit de ceea ce ştim noi. Cuvântul de origine latină (protestari) este compus din două cuvinte „pro" şi „testor". „Pro" înseamnă pentru, în favoarea, în conformitate, iar „testor" înseamnă, care dă mărturie, care mărturiseşte, care aduce ca probă. Deci protestantismul este o mărturie pentru, nu împotriva, este o mărturie pentru Dumnezeu, şi reprezintă purtarea unei mărturii publice în favoarea adevărului.

Loyola s-a născut în Spania, în anul 1491, în castelul familiei sale nobile din provincia bască Guipúzcoa. În anul 1506 a intrat în serviciul unei rude, Juan Velázquez de Cuéllar, trezorier al împărăţiei Castiliei[138]. Unsprezece ani mai târziu devine cavaler în serviciul unei alte rude, Antonio Manrique de Lara, duce de Najera şi vicerege de Navarre, care l-a angajat pentru acţiuni militare şi diplomatice. Pe 20 mai 1521, în timp ce apăra fortăreaţa Pamplona împotriva francezilor, a fost rănit la ambele picioare. Acest eveniment a pus capăt primei perioade a vieţii sale, perioadă care l-a antrenat pentru a doua. Prima parte a vieţii a dedicat-o vanităţilor lumeşti, având ca primă desfătare practicarea exerciţiilor marţiale.

După câteva săptămâni de convalescenţă este dus acasă. Aici starea de sănătate s-a înrăutăţit, încât se credea că va muri. Dar

[138] Una din împărăţiile medievale din Peninsula Iberică.

şi-a revenit, şi chiar a ales să fie operat pentru a repara o greşeală comisă atunci când osul unui picior a fost pus prima dată la loc. După operaţie a avut o perioadă de câteva săptămâni de convalescenţă. În această perioadă a citit o serie de materiale religioase despre viaţa lui Isus şi a oamenilor pe care biserica din care făcea parte, îi considera sfinţi. Citind aceste scrieri a fost cuprins de dorinţa de a avea o viaţă plină de renunţare şi de a imita vieţile marilor monastici, pentru a face penitenţă pentru păcatele sale. Printre persoanele care l-au marcat în mod deosebit a fost şi misticul Francisc de Assisi. În această perioadă a citit şi *De Vita Christi*, de Ludolph de Saxonia. Această carte a fost rezultatul a 40 de ani de muncă ai autorului. Ea reprezintă a biografie a vieţii Mântuitorului şi comentarii asupra Evangheliilor, cu extrase din peste 60 de părinţi bisericeşti. Cartea cuprinde tehnici de vizualizare (contemplaţie simplă, sau tehnică de a construi mental anumite evenimente[139]) care vor ocupa un loc foarte important în procesul desfăşurării exerciţiilor spirituale ale cărţii *Exerciţiile Spirituale*, scrisă de Loyola. După convalescenţă a părăsit castelul unde locuia şi a plecat la mănăstirea Santa Maria de Montserrat. Aici, în faţa unei statui, care o reprezenta pe Maria, şi-a agăţat sabia, renunţând la cariera militară. De aici a plecat spre Manresa, Catalonia, unde şi-a petrecut câteva luni trăind în peşteră, loc în care a avut sentimente de iluminare interioară. Aici a practicat un ascetism riguros şi a schiţat celebra lui lucrare *Exerciţiile Spirituale*, la care, în timp, a mai adăugat câteva lucruri minore. Aceste modificări le-a făcut până la terminarea studiilor în teologie şi latină de la Paris, pe care le-a încheiat în anul 1535. Licenţa în teologie şi-a luat-o în 1534.

Loyola a început să se distingă ca lider religios în perioada contra-reformei. A manifestat o loialitate desăvârşită faţă de biserică, faţă autoritatea ei ierarhică, şi după cum era de aşteptat,

[139] Spre exemplu în *De vita Christi*, Ludolph, propune cititorului şi-şi imagineze scena cu locul naşterii lui Isus.

faţă de Pontifex Maximus[140], adică de papă. Din motive de sănătate, părăseşte Parisul în anul 1535. A petrecut peste şase luni în ţara natală după care a plecat în Italia, la Bolonia şi Veneţia, unde a studiat în particular. A fost hirotonit pe data de 24 iunie 1537. În perioada următoare a avut o viziune în care l-a văzut pe Isus cu o cruce pe umeri, iar deasupra Lui l-a văzut pe Dumnezeu, care a spus către Isus *„Doresc să-l iei pe acest om în slujba Ta”,* iar Isus l-a luat şi a spus *„Voia Mea este ca tu să ne slujeşti”.* Loyola nu a avut numai viziuni, ci se spune despre el că a avut momente de levitaţie însoţite de luminarea corpului său. În ziua de Crăciun a anului 1538, Loyola a ţinut prima sa mesă la o biserică din Roma.

Partea finală a vieţii lui o petrece la Roma şi în împrejurimile acestui oraş. În anul 1539 hotărăşte împreună cu câţiva prieteni, care-i împărtăşeau viziunea, să formeze o societate permanentă, care să aibă un superior ales de ei şi căruia trebuia să i se facă un jurământ de credinţă. Acest jurământ era adăugat jurămintelor de sărăcie, castitate şi ascultare faţă de pontif. Papa Paul al III – lea este de acord cu înfiinţarea acestui ordin. Loyola este propus de colegi ca general superior al ordinului. Ordinul se numea Societatea lui Isus, iar cei care aderau la el se numeau iezuiţi. Scopul principal al iezuiţilor era întoarcerea celor despărţiţi de Roma la biserica mamă şi convertirea necreştinilor. Acest lucru avea să se facă prin toate mijloacele posibile, cel mai rafinat. şi unul dintre cele mai eficiente, fiind sistemul de educaţie.

Sub Loyola iezuiţii s-au dezvoltat enorm. Pentru ei, el a fost un foarte talentat maestru spiritual, unul dintre cei mai mari călăuzitori spirituali în domeniul mistici creştine şi a exerciţiilor spirituale. Iezuiţii, au fost şi sunt antrenaţi într-un mod deosebit. Ţara lor este Roma, suveranul lor este Papa, iar legile sunt

[140] Acest titlu era purtat de împăraţii romani păgâni, dar a fost adoptat de episcopul Romei.

comenzile generalului lor[141]. Loyola şi-a trimis colegii ca „misionari" în toată Europa pentru a crea şcoli, colegii şi seminare. Aceste instrumente aveau să ajute Biserica Catolică în contra-reformă. Însă misiunea lor nu s-a limitat doar la Europa, ci au mers mai departe spre India, China, Japonia, America şi alte părţi ale lumii, având acelaşi scop – convertirea acelor oameni la o credinţă despărţită de Scripturi, dar impregnată de mistică păgână.

> *„Introducerea catolicismului în Japonia a fost de asemenea rezultatul Contra-Reformei împotriva lui Luther."*[142]

Nu îmi propun aici o analiză a istoriei iezuiţilor, există suficient de multe informaţii despre acest subiect. Sunt interesat de mistica lui Loyola prezentă în exerciţiile spirituale pe care le-a dezvoltat pentru propria lui dezvoltare spirituală precum şi a iezuiţilor. Scopul exerciţiilor pe care Loyola le propune, este acela de a ajuta pe practicant să ajungă la stare de spiritualitate contemplativă şi pentru a-L simţi pe „Isus" prezent în viaţa sa, precum şi a-l ajuta pe acesta să devină un urmaş al lui „Isus". Ele reprezintă un set de meditaţii, rugăciuni, exerciţii mentale, tehnici de vizualizare, divizate pe patru săptămâni tematice, care trebuie efectuate într-o perioadă de 28 spre 30 de zile. Temele propuse sunt: păcatul, viaţa lui Isus, suferinţele lui Isus şi învierea Lui. Ignaţiu nu a dorit ca aceste practici să rămână doar pentru cei care fac un jurământ în faţa lui Dumnezeu, ci pentru orice persoană care doreşte o apropiere de Dumnezeu. Exerciţiile fac parte din programul de antrenament al iezuiţilor. Imediat după formarea ordinului iezuit, exerciţiile au devenit componenta centrală a

[141] Nicolini G. B., *History of the Jesuits: their origin, progress, doctrines, and designs*, Londra, 1854, pagina v.

[142] Mark R. Mullins, *Handbook of Christianity in Japan*, Koninklijke Brill NV, Leiden, Olanda, 2003, pagina 3.

programelor de antrenament pentru novici. În general acestea erau învăţate în primul an, din cei doi de noviciat. Loyola considera trecerea examenului ca fiind cea mai importantă cale de a continua practicarea şi trăirea exerciţiilor spirituale şi după terminarea pregătirii. Dacă un laic dorea să practice aceste exerciţii trebuia să o facă sub călăuzirea unui maestru spiritual.

În *Exerciţiile Spirituale*, Loyola prezintă pe Dumnezeu şi pe Satana ca fiind activi în lume şi în sufletul omului. Unul din scopurile exerciţiilor este acela de a dezvolta în sufletul omenesc discernământul de a putea distinge între spiritele bune sau rele. Discernământul creează o legătură directă între gândurile individuale ale practicantului şi Harul lui Dumnezeu. Discernământul devine astfel o acţiune care scoate în evidenţă experienţa mistică a credinciosului. Prin exerciţiile pe care le-a propus, Loyola nu a făcut altceva decât a introdus mistica prezentă deja în biserica Romei (părinţii deşertului, Augustin, Francisc de Assisi, etc.) într-un program select, destinat nu doar monasticilor, ci oricărui om doritor de unirea cu divinul. Loyola chiar a fost acuzat că exerciţiile nu sunt creaţia lui, ci că le-a luat de la stareţul mănăstirii Monteserrat, Garcia Cisneros, care ar fi scris pentru instruirea călugărilor săi un material intitulat *Exercitatorio de la vida esperitual – Exerciţiile vieţii spirituale* (1500). Problema a fost ridicată de un bibliotecar de la Vatican, Dom Constantine Cajetan, sau de cineva care i-a preluat numele, în anul 1641, într-un tratat publicat la Veneţia. Disputa aceasta a fost oarecum finalizată prin explicarea diplomatică, uneori corectă, că un scriitor nu poate fi învinuit pentru că a studiat şi a cercetat, dacă ceea ce a scris poartă identitatea sa şi punctul lui de vedere. Această discuţie apărută dovedeşte încă o dată, că nu Loyola a inventat aceste practici. Ele aparţineau deja de multă vreme creştinismului apostaziat.

Experienţa senzorială şi tehnica vizualizării joacă un rol extrem de important în exerciţii. Loyola, bine antrenat de scrierile celor peste 60 de părinţi bisericeşti, şi devotat trup şi suflet celei căreia balaurul îi dăduse puterea lui, scaunul de domnie şi o

stăpânire mare[143], a înţeles că pentru a ridica un om spre un ideal trebuie să devi stăpânul[144] imaginaţiei lui.

Nu este nicio greşeală ca în fiecare zi să petreci timp pentru a revedea viaţa lui Isus din leagăn până la cruce. Putem merge pas cu pas şi să lăsăm imaginaţia să înţeleagă fiecare scenă. Nu este nicio greşeală să contemplăm în acest fel. Problema este alta: Dumnezeu defineşte dragostea în felul Lui, diavolul are acelaşi cuvânt, dar dragostea lui este altceva, Dumnezeu înţelege prin redeşteptare ceva, diavolul altceva, etc. Este o diferenţă între „a contempla" în sensul normal al cuvântului şi „a contempla" în sensul mistic al cuvântului. La fel este diferenţă între imaginaţia corectă şi imaginaţia mistică. Loyola şi misticii nu au promovat contemplaţia şi imaginaţia corecte, ci practicile lor sunt identice cu cele păgâne. Imaginea mentală vie a lucrului dorit, este ţinută în minte şi totul se concentrează asupra ei. În mistica păgână, se consideră că mijlocul cel mai puternic pentru realizarea detaşării de lumea fizică şi intrare în dimensiunea spirituală, este tehnica vizualizării. Imaginaţia este una, iar metoda de creare a unei imagini mentale clare destinate producerii unui efect asupra lumii fizice sau omului este alta. Prima este normală, a doua este o unire cu lumea spiritelor demonice. Crearea ghidată de imagini mentale, vizualizare, sau imaginaţie în sensul nepotrivit, a fost o metodă foarte puternică şi eficientă prin care lumea mistică intra în legătură cu lumea spirituală a demonilor, cu scopul de a dobândi puteri supranaturale, cunoştinţă şi vindecare. Tehnica lui Loyola şi a celorlalţi mistici este derivată din această tehnică.

Michael Harner, antropolog la academia de ştiinţe din New York, consideră că tehnica vizualizării, despre care am vorbit mai sus, poate fi aşezată în capul listei metodelor psiho-spirituale, despre care consideră că sunt o trezire în lumea modernă a

[143] Apocalipsa 13: 2.

[144] Tehnică pe care pseudo-ştiinţa numită psihologie şi-a însuşit-o.

şamanismului sau magiei. De asemenea, recunoaşte vizualizarea ca fiind o stare de alterare a conştiinţei[145].

Tehnica mistică a vizualizării este recomandată a fi efectuată în linişte, în relaxare, stare similară meditaţiei sau rugăciunii contemplative. Misticii păgâni simţeau în timpul vizualizării că cereau prezenţa unei puteri mai înalte ca divinitatea, marele sine, sau un spirit călăuzitor pentru a-i ajuta să-şi îndeplinească obiectivele.

Dacă ne uităm la exerciţiile spirituale propuse de iezuit, observăm un proces interesant, identic ca structură cu ceea ce se întâmpla în mistica păgână. O activitate numită compoziţie, se ocupă în imaginaţie de crearea vizuală a unui loc. O persoană îşi imaginează locul sau scena unde se află obiectul la care vor să contemple. Apoi acest obiect devine fix şi imaginaţia devine realitate. Această tehnică de meditaţie nu este realizată în deplină stare de conştienţă. Dacă iezuiţii practicau această tehnică, cine le stăpânea mintea în timpul exerciţiului şi, ca efect după exerciţiu? Practicile mistice dau rezultate uimitoare, cu multe valenţe pozitive, dar aceasta nu înseamnă că experienţa este conformă Cuvântului lui Dumnezeu. Dacă toate acţiunile lui Lucifer ar avea numai efecte nedorite de om, acesta ar începe să fie reticient.

> *„Prima introducere este compunerea locului; şi aici trebuie luat aminte că, în contemplarea sau meditarea celor vizibile... compunerea va fi să văd cu văzul imaginaţiei locul fizic în care se află lucrul pe care vreau să-l contemplu... În cele nevăzute, cum este aici cea a păcatelor, compunerea va fi să văd cu văzul*

[145] Vezi Michael Harner, *The Way of the Shaman, a Guide to Power and healing,* Bantam Books, Toronto, New York, London, Sydney, 1982, paginile 25-26, 64 şi 174-179.

imaginaţiei şi să-mi înfăţişez sufletul întemniţat în trupul supus stricăciunii...”[146]

„înaintea fiecărei contemplaţii sau meditaţii trebuie să se facă mereu rugăciunea pregătitoare.”[147]

„Primul punct va fi să văd cu văzul imaginaţiei focurile cele mari şi sufletele ca (şi cum s-ar afla) în nişte trupuri de foc.”[148]

„Prima introducere este să-mi înfăţişez istorisirea celor pe care le am de contemplat... A doua introducere. Compunerea vizuală a locului...”[149]

O altă problemă a exerciţiilor spirituale este aceea că păstrează în ele penitenţele părinţilor deşertului, ceea ce arată o salvare a omului prin fapte şi nu prin har. Vorbeşte despre trei aspecte, mâncarea, somnul pe ceva tare şi durerea provocată.

„Pocăinţa poate fi interioară şi exterioară. Cea interioară este suficientă pentru păcatele făcute, hotărârea statornică de a nu le mai face nici pe acelea nici altele. Cea exterioară, care este rodul celei dintâi, este pedeapsa pentru păcatele făcute şi poate fi ispăşită îndeosebi în trei feluri. Primul este cel

[146] Ignaţiu de Loyola, *Exerciţii spirituale*, Editura Humanitas, Iaşi 2007, pagina 202.
[147] Ibidem.
[148] Ibidem, pagina 207.
[149] Ibidem, pagina 213.

privitor la mâncare... al doilea cel privitor la somn... al treilea fel pedepsirea trupului, provocându-i durere sensibilă, care poate fi resimţită purtându-se cilicii, sau frânghii, sau cătuşe de fier pe piele, biciuindu-l sau lovindu-l, sau prin alte moduri de mortificare."[150]

Pe lângă contemplaţia mistică, tehnici de vizualizare, penitenţe, Loyola promovează şi alte aspecte nebiblice cum ar fi: jurământul de castitate, sărăcie, venerarea oaselor celor morţi, venerarea imaginilor, supunere faţă de Roma, etc.

„Să cinstim voturile religioase, de ascultare, de sărăcie, de curăţie... Să cinstim moaştele sfinţilor, cinstindu-le şi rugându-ne sfinţilor; lăudând lăcaşurile sfinte, pelerinajele, indulgenţele, jubileele, cruciadele şi lumânările aprinse în biserici... Să cinstim podoabele şi clădirile bisericilor; la fel icoanele... să cinstim toate poruncile bisericii... Trebuie să fim mai pregătiţi să încuviinţăm şi să lăudăm prescripţiile, îndemnurile, ca şi obiceiurile mai-marilor noştri, pentru că, deşi unele nu sunt sau nu ar fi astfel (de lăudat), a vorbi împotriva lor... ar da naştere mai degrabă la murmur şi scandal decât la folos."[151]

Pe 22 aprilie 2006 Benedict XVI adresează ordinului iezuit următoarele cuvinte:

[150] Ibidem, pagina 209.
[151] Ibidem, pagina 272.

„... sfântul Ignaţiu de Loyola a fost un om al lui Dumnezeu, care l-a pus pe Dumnezeu pe primul loc... A fost un profund om al rugăciunii, de la care sărbătorirea publică a împărtăşaniei a fost inima şi punctul de încoronare a zilei lui. De aceea el a lăsat urmaşilor săi o moştenire spirituală preţioasă, care nu trebuie pierdută sau uitată. În mod precis, deoarece a fost un slujitor al lui Dumnezeu, sfântul Ignaţiu a fost un servitor credincios al bisericii, în care a văzut şi venerat, mireasa Domnului şi mama creştinilor. Jurământul special de supunere faţă de papă, pe care el însuşi l-a descris ca „prima şi principala fundaţie" (MI, seria III, I., p. 162), a fost născut din dorinţa sa de a servi biserica în cel mai benefic mod posibil. Această caracteristică eclezială, atât de specifică Societăţii lui Isus, trăieşte în voi şi în activităţile voastre apostolice, dragi iezuiţi, astfel încât să întâmpinaţi cu credincioşie nevoile urgente de astăzi ale bisericii... În mod natural, efortul de a promova o cultură inspirată de valorile Evangheliei într-o colaborare cordială cu alte realităţi ecleziale, cer un intens antrenament spiritual şi cultural. Datorită acestui motiv, sfântul Ignaţiu a dorit ca tinerii iezuiţi să fie formaţi pentru mulţi ani în viaţa spirituală şi în studiu. Este bine ca acest obicei să fie menţinut şi consolidat, dându-se complexitatea şi vastitatea culturii moderne. O altă mare preocupare a sa a fost educaţia creştină şi formarea culturală a tinerilor: de aici importanţa pe care a dat-o fondării colegiilor,

care după moartea sa s-au răspândit în Europa şi în toată lumea. Continuaţi dragi iezuiţi, acest minunat apostolat, păstrând neatins spiritul fondatorului vostru...”[152]

Observăm că după sute de ani, Loyola ocupă o poziţie însemnată în Biserica Catolică, iar viziunea sa este încă în planul papei. De asemenea şi mistica din spatele exerciţiilor, este foarte apreciată de papă, care-şi manifestă dorinţa ca exerciţiile să devină un instrument pentru creşterea spirituală a oamenilor:

„Exerciţiile sunt fântâna spiritualităţii voastre şi matricea constituţiei voastre, dar sunt, de asemenea, un dar pe care Duhul Domnului l-a făcut întregii bisericii: trebuie să continuaţi să faceţi din ele un instrument precis şi eficace pentru creşterea spirituală a sufletelor.”[153]

Spuneam că ţinta supremă a iezuiţilor a fost declarată în mod deschis ca fiind aducerea oamenilor la supunerea în faţa bisericii Romei şi distrugerea protestantismului. Acesta a fost scopul existenţei lor, pentru aceasta au fost creaţi, şi instruiţi prin nişte tehnici care dau rezultate deosebite. Dacă se depărtează de *„minunatul apostolat”* lăsat de Loyola, ei nu mai sunt iezuiţi.

Exerciţiile spirituale ale lui Loyola, împreună cu scrierile părinţilor bisericeşti, cele ale părinţilor bisericii, precum şi a altor mistici creştini, vor fi folosite de către bisericile protestante ca metode de creştere şi formare spirituală. Această practică a înflorit

[152] Cuvânt adresat de Benedict XVI părinţilor şi fraţilor din Societatea lui Isus, pe 22 aprilie 2006 la Vatican.

[153] Cuvânt adresat de Benedict XVI la cea de-a 35 – a adunare generală a Societăţii lui Isus. Sursa: S.J. Press Office, Roma, Italia.

exploziv imediat după Conciliul Vatican II. Ignațiu nu a fost inventatorul exercițiilor spirituale. El le-a moștenit prin misticii catolici de la lumea păgână:

> *„Aici cititorul nostru poate spune, «Bine, accept expresia exerciţii spirituale. Dar noi vorbim de exerciţiile spirituale ale lui Ignaţiu de Loyola. Ce relaţie este între meditaţiile lui Ignaţiu şi programul lui Friedmann în care păşind în afara timpului... înseamnă a deveni etern prin transcenderea sinelui» Răspunsul nostru, simplu, este că exerciţiile spirituale ale lui Ignaţiu nu sunt altceva decât versiunea creştină a tradiţiei Greco-Romane... atât ideea cât şi terminologia exerciţiilor spirituale sunt atestate în biserica latină timpurie, cu mult înainte de Ignaţiu de Loyola, şi ele corespund termenului grec-creştin asceză."*[154]

Toma d'Aquino

Din cercetările efectuate asupra scrierilor lui d'Aquino şi informaţiilor scrise despre el, se poate trage concluzia că acesta nu este numai un mistic, ci este şi un teolog mistic. Tratatele sale filozofice şi teologice sunt surse bogate în chestiuni mistice. Este prezentă în operele sale experienţa umană în transcendent şi a unirii mistice a omului cu Dumnezeu. Aquino abordează în scrierile lui idea platonică a vieţii contemplative şi a celei active, găsind la fel ca Platon, că cea contemplativă este superioară celei active. În opera *Summa theologiae*, la întrebarea 182 se poate citi despre modul în care vedea el contemplaţia.

[154] Pierre Hadot, *Philosophy as a way of Life*, Blackwell Publishing, pagina 82.

> *„... viaţa contemplativă este mai excelentă decât cea activă: şi filozoful dovedeşte aceasta prin opt motive."*

şi citează apoi din opera lui Aristotel, *Etica Nicomahica*, capitolul X, 7 – 8. Pentru Aquino, viaţa contemplativă prezintă o contemplaţie supremă, o stare acordată de Dumnezeu şi care permite viziunea esenţei sale.

Observăm astfel că Toma a preluat ideea vieţii contemplative din filozofia grecească şi a adaptat-o, la fel ca ceilalţi mistici, creştinismului. Se pare că Aristotel l-a impresionat foarte mult pe Toma. Scrierile teologului sunt pline de referinţe la gândirea filozofului grec. Desigur, şi Platon a avut o mare influenţă asupra teologului catolic.

> *„Moştenirea filozofică şi teologică a lui Toma d'Aquino, a avut oarecum de suferit fiind prezentată ca o caricatura generalizată, un fel de aristotelism botezat. Fără îndoială Aquino a fost puternic influenţat de gândirea lui Aristotel, şi a găsit în lucrările Stagiritului, o metodă filozofică destul de eficientă pentru tratarea problemelor teologice... operele enorme pe care le-a scris în scurta sa viaţă descoperă o viziune filozofică şi teologică ce acoperă o gamă largă de surse antice, clasice şi medievale... Aquino demonstrează uneori o surprinzătoare cantitate de simpatie pentru filozofia platonică."*[155]

[155] Daniel Gallagher, *The Platonic-Aristotelian Hybridity of Aquinas's Aesthetic Theory*, *Hortulus: The Online Graduate Journal of Medieval Studies,* Vol. 2, No. 1, 2006.

Este numai normal ca un teolog al Bisericii Catolice să fi citit şi să fi fost influenţat de literatura teologică a bisericii latine. Şi cum aceasta era plină de mistică, este de înţeles că şi d'Aquinas avea o predispoziţie spre misticism. Orientarea mistică i-a parvenit şi de la celebrul său profesor, Albertus Magnus, sau Albert cel Mare, un remarcabil filozof îndrăgostit de filozofia aristoteliană, călugăr dominican, alchimist şi mistic, precum şi de la Augustin, pe care l-a studiat în mod constant, acesta fiind o sursă importantă pentru filozofia teologică a lui Toma.

> *„Filozof, exeget, teolog, mistic, Toma d'Aquino abordează toate domeniile şi, în pofida secolelor, a rămas unul din stâlpii centrali ai gândirii teologice occidentale... Moşteneşte de la Aristotel încrederea infinită în capacitatea minţii omeneşti care, în opinia sa, este capax Dei (capabilă de a-L înţelege pe Dumnezeu)... Vocabularul mistic al lui Toma d'Aquino cuprinde trei cuvinte esenţiale: beatitudine, contemplaţie, iubire. Omul înţelept are o dorinţă înnăscută de a-L cunoaşte pe Dumnezeu... Adânc înrădăcinată în om, această dorinţă nu poate fi împlinită doar cu forţele proprii. Numai Dumnezeu poate acorda o asemenea favoare; în schimb omul trebuie să se pregătească prin asceză; doar aşa vor fi posibile renaşterea din starea unde l-a aruncat păcatul originar şi regăsirea unei stări asemănătoare cu beatitudinea."*[156]

[156] Marie – Madeleine Davy, *Enciclopedia doctrinelor mistice*, vol. II, Editura Amarcord, Timişoara, 1998, pagina 125.

Din cele relatate de Marie – Madeleine Davy, Toma prezintă transformarea spirituală a omului ca fiind realizabilă prin trăirea unei vieţi ascetice. Renaşterea omului şi refacerea acestuia se fac prin antrenament şi exerciţii. Cu cât lupta ascetică va fi mai dură, este de părere Toma, cu atât mai multă bucurie va aduce victoria. Această teorie pune accentul pe ceea ce poate face omul pentru a primi favoarea lui Dumnezeu şi minimizează sau anulează lucrarea Duhului Sfânt, prin care se realizează transformarea spirituală în fiinţa umană. Teologia lui Toma, prezintă urmele gândirii mistice a antrenării fiinţei umane pentru a primi darul lui Dumnezeu. Aceste exerciţii posibil de realizat de om, ajută la primirea lucrurilor pe care omul nu le poate face. Şi la Toma, după cum ne-am putea aștepta, imaginaţia ocupă un rol important în contemplare, dar vederea esenţei lui Dumnezeu nu se face prin imagine:

> *„În mod evident, cele ce sunt văzute de cei care intuiesc esenţa Dumnezeirii se desfăşoară prin reprezentări, deci imagini... Dacă, deci, inteligenţa unei fiinţe alese, care îl contemplă pe Dumnezeu prin esenţa Lui, înţelege prin intermediul Dumnezeirii creaturile umane, trebuie să fie informată prin imaginea sau similitudinea acestor creaturi... Răspunsul meu e acesta: trebuie să afirmăm că acei care-L văd pe Dumnezeu prin esenţa Sa, nu văd ceea ce contemplă prin mijlocirea imaginilor intermediare, ci prin însăşi esenţa divină unită cu inteligenţa umană."*[157]

[157] Thoma De Aquino, *Summa theologiae, despre Dumnezeu*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti 2000, pagina 172-173.

Concluzii

Analizând marile personalităţi teologice ale primelor secole creştine şi marii mistici ai bisericii latine dintr-o perioadă a Evului Mediu, precum şi teologi ai acesteia, am observat că în spatele unui limbaj creştin stătea o gândire mistică. Aceste personalităţi bisericeşti au fost oameni de renume, unii din ei au făcut sacrificii pentru alţii, au fost plini de dragoste, aveau o viaţă de rugăciune cum mulţi dintre noi nu avem, şi-au dedicat timpul lui Dumnezeu, unii au fost persecutaţi pentru ceea ce au crezut, dar toate aceste lucruri bune, nu scuză şi nu şterg greşeala pe care au făcut-o – aceea că nu au stat pe deplin la ceea ce stă scris, şi s-au lăsat cuceriţi de închinarea luciferiană, desigur ascunsă. Dacă Lucifer ar fi vorbit deschis, nu ar fi câştigat atât de mult, dar el a amestecat minciuna cu adevărul, iar cei naivi, care au preferat mai degrabă să asculte de vocea teologilor decât de ceea ce spune Dumnezeu, au fost prinşi în capcană. Credeau că se închină lui Dumnezeu, că îi sunt credincioşi şi că împlinesc voia Lui. E cel mai teribil rău, să crezi că eşti al lui Isus, dar Isus să nu te recunoască.

> *„Soarele filozofiei greceşti posibil a apus, dar a apus la Atena pentru a răsări din nou peste creştinătate. Prin Victorinus, care a îmbrăcat neoplatonism rafinat în frazeologie creştină şi prin Augustin, care nu a trecut neafectat prin stagiul de gândire neoplatonic; prin Pseudo-Dionisie sau Erigena, prin Eckhart şi urmaşii săi, neoplatonismul a găsit în biserică o casă plăcută, şi, ar mai putea fi adăugat, de durată."*[158]

[158] Fleming W. K., *Mysticism in christianity*, Fleming H. Revell Company, New York – Chicago, 1913, pagina 61.

Această influenţă deosebită a lumii elene asupra celei creştine nu trebuie să ne surprindă. Şi nu trebuie să fim surprinşi nici de faptul că misticismul nu a mai fost îndepărtat niciodată din creştinism.

> *„Departe de a fi ostilă creştinismului, a format un fel de «praeparatio evangelica».”*[159]

Nu filozofia păgână trebuia să fie ostilă creştinismului, ci creştinismul trebuia să fie „ostil” filozofiei. Niciodată, biserica nu ar fi trebuit să accepte ca filozofia să fie o metodă de pregătire a lumii pentru a primii Evanghelia. Prezenţa misticii în creştinism de la apariţia filozofiei patristice până la sfârşitul Evului Mediu dovedeşte că nu pregătirea teologică a marilor oameni ai bisericii ne va salva de închinarea falsă, ci rămânerea la Cuvânt. Mai mult, studiile teologice care lasă la o parte revelaţia conduc oamenii spre moarte. Odată intrată în lumea creştină, filozofia şi mistica ei, nu vor mai ieşi decât la revenirea Domnului Hristos. Se poate însă să nu fie caracteristică şi vieţilor noastre.

[159] Ibidem, pagina 62.

Duşmanul la porți

Am ales pentru analiză două momente de timp în care am observat fenomenul mistic care a pătruns în biserica creştină. Prima dată am analizat primele patru secole creştine şi am observat că în aceea perioadă s-a născut ceea ce astăzi se numeşte filozofie patristică. Teologia creştină s-a dezvoltat pe suport păgân. Misticismul a intrat în biserică prin influenţa filozofilor greci, filozofi care şi-au pus amprenta intelectuală asupra teologilor şi şcolilor creştine din primele patru veacuri. Cel de-al doilea moment analizat, a fost perioada cuprinsă între secolele al XIII – lea şi al XVI – lea, când din nou elementul mistic este în prim planul vieţii bisericii. Primele patru secole erau momentul de timp în care a început dezvoltarea bisericii creştine. Era numai normal ca Lucifer să atace şi să încerce să corupă biserica, încercând să o atragă într-o formă de închinare falsă, în timp ce aceasta credea că îi slujeşte lui Dumnezeu. A reuşit. Ultimele secole ale Evului Mediu erau din nou în centrul atenţiei sale, deoarece Dumnezeu pregătea o mişcare prin care erorile teologice şi influenţa păgână trebuiau eliminate progresiv.

> *„Protestantismul nu este rezultatul progresului uman; nu este principiul perfectibilităţii moştenit în umanitate... Nu este nici produsul raţiunii individuale, nu este nici rezultatul unirii gândiri şi energiilor speciilor. Protestantismul este un principiu care îşi are originea în afara societăţii umane: este o lucrare divină grea asupra naturii intelectuale şi morale a omului... Într-un cuvânt, Protestantismul este creştinism revitalizat."*[160]

[160] J. A. Wylie, *The History of Protestantism*, vol. I, Casel & Company, London, Paris, New York.

Conflictul

Pentru diavol, acest adevăr însemna o pierdere uriaşă şi nu-şi putea asuma un astfel de risc. Şi-a dat seama destul de devreme ce va urma şi a pregătit atacul. Prin acţiuni care păreau experienţe cu Dumnezeu i-a condus pe oameni la o apropiere şi mai mare de persoana sa. A folosit din nou mistica. Dacă prin părinţii deşertului a introdus mistica sugerând că este o cale de relaţionare cu Dumnezeu, spre finele Evului Mediu readuce acelaşi misticism, având acelaşi scop: „apropierea de Dumnezeu". Protestantismul a dat o puternică lovitură sistemului mistic creştin. Evanghelia i-a făcut din nou pe oameni să sufere de foame, dar nu ca penitenţă; i-a făcut să caute o unire cu Divinitatea, dar nu în sensul panteist şi mistic, i-a făcut să suporte suferinţele, dar fără a fi practicanţi ai ascetismului, solitudinii sau tăcerii; au suferit sărăcia, fără să fi depus vreun jurământ că vor să devină călugări cerşetori. Au făcut faţă scaunului de tortură, temniţei şi rugului, pentru religia lui Hristos pe care începeau să o descopere. Lucifer trebuia să distrugă Protestantismul. A folosit multe unelte externe, dar din experienţa primelor secole ştia că va ieşi biruitor doar dacă va ataca intern. În acest sens a pregătit o armată bine organizată şi instruită în tehnici mistice şi i-a trimis la lucru ca misionari în Europa şi în întreaga lume. Aveau un singur scop, care trebuia atins cu orice mijloc – distrugerea protestantismului şi restabilirea dominaţiei papale. Şi-au croit drum în funcţii de stat, au devenit consilieri ai regilor, conducând astfel politica naţiunilor. Au înfiinţat şcoli pentru copiii nobilimii şi pentru copiii oamenilor de rând, au creat un sistem de educaţie în care copiii protestanţilor erau atraşi şi distraşi de la adevăr, iar libertatea pentru care părinţii lor muriseră să fie distrusă. Profesorii protestanţi nu au fost capabili să facă faţă atacurilor perfide realizate intern, fie pentru că au fost prea slabi, fie pentru că nu au bănuit vreodată ce se întâmpla. Au intrat în şcolile de teologie protestantă şi le-au distrus credinţa şi doctrina.

Unul dintre cele mai mari şi esenţiale adevăruri pe care reforma protestantă le-a descoperit şi în care orice protestant a crezut la început a fost anihilat prin şcolile de teologie protestantă.

Luther, unul dintre cei mai reprezentativi oameni ai reformei şi fondatorul lutheranismului, spunea:

> *„Vă voi trimite ceea ce am scris, pentru a putea judeca dacă am presupus corect, că antihristul despre care vorbeşte Sfântul Pavel domneşte acum la curtea Romei."*[161]

Despre el, un predicator irlandez, foarte cunoscut în trezirea evanghelică şi care a predicat în timpul redeştepării din Ulster, a spus:

> *„Luther nu s-a simţit niciodată puternic şi liber să lupte împotriva apostaziei papale până nu l-a recunoscut pe papă ca fiind antihristul."*[162]

Un anumit doctor în vârstă, care locuia lângă Sodbury, îi spune lui Tyndale:

> *„Ştii că Papa este cu adevărat antihristul despre care Scriptura vorbeşte? Dar ai grijă ce spui... te-ar putea costa viaţa."*[163]

Richard Hun

---

[161] D'Aubigne J.H. Merle, *History of the Reformation of the Sixteenth Century*, vol. I, cartea 4, pagina 154.

[162] Grattan Guinness, *Romanism and the reformation, from the standpoint of the prophecy*, Toronto, pagina 250.

[163] D'Aubigne J.H. Merle, *History of the Reformation of the Sixteenth Century,* vol. V, cartea 18, pagina 742.

„Clerul a prevăzut ce treabă serioasă va fi pentru ei această treabă nefericită, şi pentru a se justifica au examinat Biblia lui Hun (versiunea Wickliffe) şi citind în prefaţă «oamenii săraci şi proşti au adevărul Sfintelor Scripturi mai mult decât o mie de prelaţi şi oameni religioşi şi profesorii din şcoli», iar mai departe «papa trebuie numit antihrist», episcopii Londrei, asistaţi de episcopii de Durham şi Lincoln, l-au declarat pe Hun vinovat de erezie."[164]

Sir John Oldcastle, aflat în faţa regelui Henry V, spune:

„În ceea ce-l priveşte pe papă şi spiritualitatea lui, nu le datorez nici slujbă, nici serviciu, pentru că îl cunosc din Scripturi ca fiind marele antihrist."[165]

O comisie formată din protestanţi şi catolici analiza diferenţele dintre ei în contextul reformei lui Luther. Cancelarul Bruck a fost singurul care a avut curajul să fie credincios adevărului pe care îl credea. El a scris pe marginea unui document:

„Nu-l putem recunoaşte pe papă, deoarece noi spunem că este antihristul..."[166]

Acesta era gândul reformatorilor. Ei s-au deosebit în teologia pe care au dezvoltat-o fiecare, dar erau cu toţii la unison când venea vorba de caracterul Romei şi identificarea antihristului.

[164] Ibidem, vol. V, cartea 17, pagina 726.
[165] Ibidem, pagina 713.
[166] Ibidem, vol IV, cartea 14, pagina 586.

„Prima predică a lui Knox, cea care l-a lansat în misiunea sa ca reformator, avea ca temă profeţiile referitoare la papalitate. Reformatorii au introdus interpretările profeţiilor în mărturisirea lor de credinţă, iar Calvin în Institutele sale. Toţi reformatorii erau la unison în această chestiune, chiar şi blândul şi prudentul Melanchton era sigur de aceste înţelesuri antipapale ale acestor profeţii, precum a fost Luther însuşi."[167] Cu timpul lucrurile s-au schimbat, astfel încât în anii 1800, liantul care unea reformaţiunea – identificarea papei ca antihrist – era aproape uitat.

> *„Reformaţiunea secolului al XVI–lea care a dat naştere protestantismului, a fost bazată pe Scriptură. A dat lumii Biblia înapoi. A învăţat Scripturile; a expus erorile şi corupţia Romei, folosind sabia Duhului. A aplicat profeţiile şi a acceptat călăuzirea lor practică. O asemenea lucrare de reformă trebuie făcută din nou. Am permis ca adevărul profetic anti-papal să fie uitat prea mult. Această generaţie e periculos de liberală în vederi – indiferentă faţă de adevăr şi minciună în punctele în care Scriptura este extrem de hotărâtă şi în mod absolut clară."*[168]

> *„Rezultate cu mult mai serioase au apărut prin aruncarea mărturiei distinctive a creştinătăţii evanghelice împotriva practicilor şi doctrinelor romaniste. O apostazie a avut loc în însăşi biserica reformată a Angliei, şi mulţi membri ai ei, neinstruiţi cu privire la adevărata natură şi istorie a bisericii*

[167] Grattan Guinness, *Romanism and the reformation, from the standpoint of the prophecy*, Toronto, pagina 250.
[168] Grattan Guinness, *Romanism and the reformation, from the standpoint of the prophecy*, Toronto, pagina viii.

Romei, şi ignoranţi în învăţăturile profetice ale Scripturilor despre ea, s-au bucurat de întoarcerea la multe din doctrinele şi practicile corupte, pentru a căror abolire părinţii lor au murit. Credinţa noastră reformată este astfel ameninţată şi din afară şi dinăuntru şi poate fi apărată doar printr-o întoarcere fermă la mărturia adevărată dată de sfinţii şi martirii din vechime. Trebuie să învăţăm din nou din profeţia divină, felul în care Dumnezeu evaluează caracterul bisericii Romei, pentru a putea din nou să fim motivaţi să fim martori pentru Hristos, împotriva acestei mari apostazii."[169]

Astăzi, aproape toate bisericile protestante nu îşi mai menţin viziunea pe care au avut-o la început. Cele mai multe denominaţiuni protestante aşteaptă un antihrist în viitor, altele îl văd în trecut în persoana lui Antioh, sau Nero. Dacă noi avem dreptate, atunci pionierii protestantismului au murit degeaba şi au pornit o redeşteptare în van. Dacă ei au avut dreptate, şi într-adevăr antihristul este la Roma, atunci noi suntem într-o încurcătură mare. Încurcătura rezultă din faptul că biserica latină a ripostat atacurilor reformaţiunii implementând două idei teologice. Prima idee îi aparţine unui iezuit, doctor în teologie, Francisco Ribera, care în anul 1585 a început să scrie un comentariu asupra Apocalipsei. Pentru a scăpa papalitatea de acuzaţiile aduse de toţi liderii protestanţi, acesta a propus ca primele capitole ale Apocalipsei să fie aplicate Romei păgâne, iar pe celelalte le-a limitat la o perioadă de 3 ani şi jumătate în viitor, imediat după a doua venire. A propus că antihristul este un singur individ[170], care va persecuta pe sfinţi, va reclădi templul din Ierusalim, va aboli religia creştină, se va pretinde a fi Dumnezeu, va cuceri lumea, etc. Alţi catolici care au aşezat

[169] Ibidem, pagina 4.

[170] Cea ce este o opinie care contravine hermeneuticii şi bunului simţ.

antihristul în viitor: cardinalul Robert Bellarmine, unul dintre cei mai cunoscuţi apologeţi iezuiţi, Michael Walpore, un iezuit englez, Manuel de Lacunza, un iezuit din Chile; el scrie o lucrare sub un pseudonim evreiesc, pentru a primi aprobare în rândul cititorilor protestanţi, în care propune ideea că antihristul nu este la Roma, ci va veni în viitor. O altă idee a contra-reformei, care intenţiona să scape Roma de acuzaţia de a fi antihristul a fost formulată de iezuitul spaniol, Luis de Alcazar (1554-1613). Teoria lui aşeza întreaga carte a Apocalipsei pe vremea Romei păgâne şi a primelor şase secole creştine.

Propun fiecărui cititor să cerceteze în scrierile vechi ale bisericii sale şi să identifice felul în care era percepută biserica latină. Apoi să compare ceea ce găseşte, cu teologia modernă. De ce nu mai credem ce au crezut reformatorii? Sunt posibile două răspunsuri: a) am descoperit că au greşit, dar atunci nu mai putem fi protestanţi, b) prin misiunea iezuiţilor protestantismul a fost redus la tăcere.

Personal cred în cea de-a doua variantă. Există o istorie scrisă care demonstrează acest fapt. Dar dacă este aşa, înseamnă că mai sunt şi alte elemente pe care iezuiţii le-au strecurat în protestantism. Să fie oare şi misticismul printre ele?

New Age – Era nouă

Lăsarea gărzii în jos în ceea ce priveşte influenţa modelelor de gândire născute în afara Sfintelor Scripturi, stare care a caracterizat creştinismul de-a lungul secolelor, ar trebui să trezească în noi „instinctul conservării". În contextul multitudinii de factori care stau ca o ameninţare la adresa creştinismului de astăzi, ştiind ce s-a petrecut în trecut, trebuie efectuată o analiză serioasă a creştinismului pe care îl practicăm, iar această cercetare trebuie să compare creştinismul meu cu adevărul fundamental al Sfintelor Scripturi fără nicio influenţă socială, culturală, teologică, sau orice altceva care poate devaloriza Cuvântul.

Vorbeam de ameninţările la adresa creştinismului. La fel ca iudaismul, cu mâhnire trebuie să recunosc faptul că, creştinismul nu se mai inspiră în niciun domeniu din Izvorul Adevărului. De aceea este nevoie de o corecţie a paragrafului anterior; nu ameniţări la adresa creştinismului, acesta e pierdut de mult. Ci ameninţări la adresa acelora care doresc să fi astăzi oameni ai Sfintelor Scripturi, oameni care îndrăznesc să fie creştini, altfel decât creştinii de duzină.

Prima ameninţare este mişcarea Era Nouă. Este o mişcare spirituală de culoare vestică şi estică, dar şi metafizică, destul de greu de încadrat în religie, dar totuşi pe undeva religioasă. Dezvoltarea cea mai mare a fost realizată în ultima jumătate a secolului al XX – lea. De unde a pornit? După unii specialişti, originea Erei Noi este în preajma secolului al XVIII – lea şi a fost pornită de autori ezoterici ca Emanuel Swedenborg, Franz Mesmer, Helena Petrovna Blavatsky, Henry Steel Olcott, William Quan Judge, sau George Gurdjieff, apoi s-a dezvoltat absorbind elemente de metafizică şi psihologie.

Împărtăşesc convingerea că originea este mai veche şi este aceeaşi ca şi în cazul apostaziei creştinismului. Mistica păgână. Era nouă a apărut ca un răspuns la căutările spirituale ale unei generaţii care nu-L mai dorea pe Dumnezeu, dar care dorea spiritualitate. Existenţa ei va răspunde astfel căutărilor unui societăţi moderne, care se îndrepta spre postmodernism, în încercarea de a ieşi de sub incidenţa Sfintelor Scripturi. Anii ‘80 arătau că această mişcare nu va produce niciun rău denominaţiunilor creştine, însă prin anii ‘90 această opinie începe să se schimbe, foarte multe elemente ale religiei Era Nouă începând să se regăsească şi în denominaţiuni protestante şi neoprotestante serioase.

Mişcarea Era Nouă îmbină elementele spirituale ale religiilor vechi, adică păgâne. În această mişcare găsim panteism şi panenteism, ateism şi politeism, astronomie, ecologie, spiritism, luate din diverse culturi religioase ca budism, taoism, creştinism, hinduism, islamism, iudaism, etc.

Era Nouă este o mişcare de esenţă mistică, adică în spatele ei stă dorinţa lui Lucifer de a primi închinarea oamenilor. Viziunea de a integra omul în natură este derivată din panteism şi este o caracteristică principală a Erei Noi. Concepţia aceasta s-a materializat prin crearea mişcărilor care promovează păstrarea şi ocrotirea mediului înconjurător. E ceva rău în asta? Nu e rău să păstrezi mediul. Problema este legată de faptul că mişcările mondiale ecologice sunt pornite, în general de la viziunea holistică a Erei Noi. În spatele unei griji pentru natură, nu stă grija pentru natură, ci panteismul luciferian, care atrage lumea prin acţiuni corecte la un sistem religios greşit. Era nouă a dezvoltat şi o sănătate holistică cu accent pe naturism, nu pe natural. Mişcarea pune un accent deosebit pe capacităţile deosebite ale fiinţei umane. Aproape orice om doreşte de la sine ceva mai bun şi mai mult. Era nouă îţi spune că ai în tine capacităţi deosebite, că ai puteri nelimitate, că armonia şi progresul însoţesc cunoaşterea. Gnosis, grecescul gnosis!

În ceea ce priveşte divinitatea, ideea de dumnezeu este abstractă, înţeleasă în multe feluri. Mai mult, Isus se găseşte pe acelaşi nivel cu invenţiile minţii luciferiene. Omul poate fi condus spre divin prin dumnezei, îngeri, maeştrii care au avansat anterior, spirite, dacă omul li se deschide şi se lasă călăuzit. Găsim în Era Nouă şi ideea prezentă în India, Egipt, Grecia, sau chiar creştinism că sufletele se reîncarnează. Nu există dogme şi orice om este conectat prin Dumnezeu şi participă la aceeaşi energie. Există o ţintă cosmică şi fiinţele existente, fie că ştiu, fie că nu, participă la împlinirea acesteia. Printre elementele care caracterizează viaţa spirituală a adepţilor Era Nouă, amintim meditaţia, yoga şi feng shui. La prima vedere această mişcare nu este compatibilă cu creştinismul. Este evident că e o mişcare păgână, opusă Sfintelor Scripturi, aşa a şi fost percepută la început de cercurile creştine. Am putea spune, dacă am vorbi de gradul de periculozitate la adresa creştinismului, că se încadrează în aceeaşi categorie cu gnosticismul. Dar privind în istoria trecutului, gnosticismul pe care unii teologi îl respingeau, le

influenţa teologia şi prin ei determina viaţa spirituală a altora. Era Nouă luptă pentru a fi recunoscută de creştinism. S-au creat religii hibride care îl pun pe Isus lângă zeităţile păgâne. Cunoscând ceea ce s-a întâmplat în primii ani ai creştinismului şi în Evul Mediu, ar trebui să observăm dacă am putea găsi elemente comune între Era Nouă, creştinismul de astăzi, neopăgânismul, misticismul modern, etc.

Haideţi să deschidem Cutia Pandorei.

Psihologia

Cu toate că, aproape la unison, marile denominaţiuni creştine îşi unesc vocile pentru a condamna mişcarea Era Nouă[171], elemente caracteristice acesteia se regăsesc în rândul acestor biserici, fără ca acest fapt să fie recunoscut sau înţeles aşa cum trebuie. Primele secole erau martorele construirii unui creştinism definit prin filozofie. Ultimele secole, cele pe care le trăim noi, sunt martorele unui creştinism definit prin psihologie. De aceea am introdus în această carte acest subiect. Religia celor mai mulţi oameni este o religie psihologică. Psihologia nu a dat la o parte stricăciunea religioasă existentă până la ea, ci construieşte pe lângă aceasta sau chiar pe unele noţiuni ale ei, un sistem de închinare centrat pe om. Spre exemplu, într-un context în care există posibilitatea ofensării unui om, datorită păzirii poruncii divine, alegem să nu ofensăm omul şi să greşim faţă de Dumnezeu, considerând că El se uită la inimă şi la intenţie, nu la ceea ce am făcut, fiind incapabili să realizăm că felul în care ne raportăm la Cuvânt este o oglindă a ceea ce este în suflet.

Chiar dacă au vorbit împotriva gnosticismului, unii din părinţii bisericeşti aveau idei gnostice, reamintesc doar una – misterul. În consecinţă, chiar dacă astăzi vorbim împotriva Erei Noi, este foarte probabil să avem elemente comune. Şi unul dintre acestea este psihologia.

[171] Sau oricare altă mişcare păgână.

Dacă v-ar întreba cineva care este legătura dintre psihologie şi magie/mistică ce i-aţi răspunde? Puteţi fi de acord cu afirmaţia:

> *„Ideea pe care omul modern şi-o face despre magie e foarte stranie: el nu vede în magie decât o îngrămădire rizibilă de reţete şi de metode ce ţin de o concepţie primitivă, neştiinţifică, despre natură. Din nefericire, puţinii specialişti care îndrăznesc explorarea acestui domeniu transportă în el, ca singure instrumente ale voiajului lor, aceleaşi prejudecăţi. Operele care rup cu această tradiţie persistentă pot fi numărate pe degete. Fireşte, ar fi dificil de susţinut că metoda magiei are ceva de-a face cu metoda ştiinţelor naturii din zilele noastre. Structura materiei este complet ignorată, iar fenomenele fizico-chimice sunt atribuite unor forţe oculte activând în cosmos. Şi totuşi, nu pe acest plan a continuat magia să existe, râzându-şi de toţi cei care o credeau dispărută de multă vreme. Ştiinţele psihologice şi sociale de astăzi sunt cele ce derivă direct din ea... Nu doar strămoşul îndepărtat al psihanalizei poate fi recunoscut în ea, ci şi, în primul rând, acela al psihologiei aplicate şi al psihologiei maselor."*[172]

Este destul de greu să crezi o astfel de opinie, nu? Cum să fie psihologia derivată din magie, de vreme ce ea este folosită în viaţa bisericii? Tehnicile de consiliere pastorală sunt bazate pe psihologie, consilierea familială din biserică are aceeaşi bază, pastorii participă la cursuri de NLP[173] pentru a fi mai buni

[172] Ioan Petru Culianu, *Eros şi magie în Renaştere*, Editura Nemira, Bucureşti, 1999, pagina 19-20.

[173] Programare Neuro-Lingvistică (NLP – Neuro Linguistic Programming)

ascultători, omiletica se inspiră din aceste tehnici, conducătorii noştri au participat la cursuri de management fondate pe descoperiri psihologice, cum poate fi psihologia ceva rău în vreme ce viaţa bisericii se axează şi pe ea? Comunitatea ştiinţifică o aşează la rangul de ştiinţă şi o aşează deasupra Scripturii.

Cum s-a născut această „ştiinţă"? Să-l luăm ca exemplu pe Carl Gustav Jung, care nu a avut surse diferite de ale lui Freud.

> *„În Elveţia legătura cu lumea spiritelor era ceva foarte obişnuit în rândurile celor de la ţară. Jung o socotea pe mama lui drept sumbră şi imprevizibilă, cu rădăcini adânc înfipte într-un tărâm misterios. Ea cunoştea un univers misterios şi putea deveni înspăimântătoare şi ciudată...* ***Aceste duble influenţe religioase, protestant elveţiene şi păgâne, s-au reflectat în dualismul lui Jung****. El era convins că are două personalităţi total diferite pe care le-a supranumit Numărul 1 şi Numărul 2...* ***Jung asocia dimensiunea Numărului 2 lumii stranii a mamei sale****."*[174]

> *„Datorită vastei sale gândiri, influenţa lui Jung se extinde dincolo de teoria şi practica psihologiei analitice. El a construit* ***un pod în lumea ştiinţelor*** *(prin testarea teoriilor în mod empiric, prin observaţiile clinice),* ***pentru a o lega cu clarviziunea*** *(tărâmul spiritelor, al premoniţiilor, al imaginaţiei mitopoetice)."*[175]

[174] Maggie Hyde, Michael Mcguinness, *Câte ceva despre Jung*, Editura Curtea Veche, 1999, pagina 11-13.

[175] Maggie Hyde, Michael Mcguinness, *Câte ceva despre Jung*, Editura Curtea Veche, 1999, pagina 168.

Desigur, se poate afirma că acestea sunt spusele altora despre Jung, şi că nu ar putea fi adevărate, că ele vor doar să înnegrească dezvoltarea pe care Jung a adus-o psihologiei. Poate acestea vor fi mai convingătoare:

> *„Curând după această fantasmă, un alt personaj a răsărit din inconştient... L-am numit Philemon. Philemon era un păgân şi a adus cu sine o atmosferă egipteano-elenistică de tonalitate gnostică. Figura lui mi-a apărut mai întâi în vis... Philemon şi alte plăsmuiri ale imaginaţiei mi-au deschis ochii asupra faptului, de o importanţă decisivă, că există lucruri în suflet pe care nu eu le fac, şi care au viaţa lor proprie... Din punct de vedere psihologic, Philemon reprezenta o înţelegere superioară. Era pentru mine o figură plină de mister. Uneori aproape că mi se părea că are realitate fizică. Mă plimbam cu el prin grădină încoace şi încolo şi el era pentru mine ceea ce indienii numesc guru... Mai târziu, Philemon a fost relativizat prin apariţia unui alt personaj, pe care l-am numit Ka... Philemon are un picior paralizat, este însă un spirit înaripat, în timp ce Ka reprezenta un fel de demon al pământului sau metalului."*[176]

Cine oare o fi fost Philemon, dacă nu era real şi Jung este un mare om al psihologiei şi care nu este considerat ieşit din minţi? Dar Ka? Carl Gustav Jung a fost numit de specialişti unul din marii trei; ceilalţi doi Freud şi Adler. Unul din marii trei a creat astfel o punte

[176] Carl Gustav Jung, *Amintiri, vise, reflecţii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008, pagina 217-219.

între lumea empirică şi tărâmul spiritelor. De acolo a primit el unele învăţături care stau azi la baza psihologiei[177].

Unul din experţii mondiali în ocultism şi istorie a ocultismului (a se înţelege pe undeva şi mistică), Manly Hall, mi-a atras atenţia asupra unei prime probleme psihologice incluse în creştinism.

> *„Există din belşug dovezi că în multe din formele gândirii moderne – mai ales în cea numită psihologia prosperităţii – s-a făcut apel la magia neagră care a trecut doar printr-o metamorfoză. Chiar dacă numele ei s-a schimbat, natura ei rămâne aceeaşi."*[178]

Atitudinea mentală pozitivă

Acest ocultist afirmă că elementele de psihologie a prosperităţii sunt de origine ocultă, numele doar s-a schimbat, esenţa a rămas aceeaşi. Adică, sub o terminologie ştiinţifică se ascund tehnici oculte. Se pare astfel că noţiuni ca succes, motivaţie, dezvoltare de sine, gândire pozitivă, imaginaţie, stimă de sine, etc. (caracteristice psihologiei prosperităţii), pot avea conexiuni cu lumea întunecată. Desigur, pot fi găsite în această teorie şi lucruri bune, însă ne trebuie informaţii serioase, astfel încât să putem identifica ceea ce este bine şi ceea ce este rău. În lumea creştină de

---

[177] Editorul cărţii *Psihologia fenomenelor oculte* observă acest aspect şi spune: *„Sunt fenomenele oculte, astrologia, alchimia incompatibile cu ştiinţa? Lucrarea de doctorat a lui Jung, care constituie principala piesă a celui de-al doilea volum, conţine un net răspuns negativ. Astfel manifestările stranii ale mediumului spiritist de cincisprezece ani şi jumătate din această lucrare primesc de fiecare dată o surprinzătoare explicaţie psihologică."*

[178] Manly P. Hall, *Masonic, Hermetic, Qabbalistic and Rosicrucian Symbolical Philosophy*, pagina CI, CIL.

astăzi s-a dezvoltat aşa numita Evanghelie a prosperităţii. Ea mai poate fi întâlnită sub denumirile de teologia prosperităţii, Evanghelia sănătăţii şi bogăţiei, sau doctrina prosperităţii. Oricare din aceşti termeni pe care îi veţi întâlni într-un anumit context, fac referire la acelaşi lucru. Originea acestui termen „teologic" este psihologică şi derivă din psihologia prosperităţii. Această evanghelie îmbină elemente psihologice cu versete biblice şi promovează un standard plăcut, dar nebiblic. Se bazează pe credinţa că Dumnezeu doreşte prosperitate financiară şi sănătate pentru orice slujitor al Lui. A fost „descoperită" de Oral Roberts şi a devenit foarte populară după 1990. Ceea ce este şocant, este faptul că această evanghelie este predicată şi în ţările sărace din Africa şi este şi acceptată, cu toate că nivelul prosperităţii oamenilor de acolo rămâne acelaşi. Teologia prosperităţii a prins foarte puternic în bisericile carismatice şi penticostale, dar nu este limitată la acestea.

Printre promotorii acestei idei se numără Kenneth Copeland, Jesse Duplanits, Kenneth Hagin, Benny Hinn, Joel Osteen, precum şi alţii.

O analiză atentă a cărţilor scrise despre teologia prosperităţii dă în vileag tehnici de manipulare a minţi întâlnite în psihologie-vrăjitorie. Prosperitatea se dă în funcţie de decizia lui Dumnezeu, nu ca răspuns la practici spirituale sau rugăciuni efectuate timp de 30 sau 40 de zile. Prosperitatea nu este oferită de Cer pentru că ai credinţă în evanghelia prosperităţii şi pentru că o vezi împlinindu-se în imaginaţia minţii.

O altă idee psihologică care controlează viaţa creştină este gândirea pozitivă. Atenţie! Nu contest faptul că, *„o inimă veselă este un bun leac"*[179], sau *„orice lucru veţi cere când vă rugaţi, să credeţi că l-aţi şi primit şi-l veţi avea"*[180], sunt adevărate, ci contest noţiunea de gândire pozitivă aşa cum este ea adaptată din psihologie în teologie. Aceasta afirmă că pentru a avea succes în viaţa trebuie să

[179] Proverbe 17: 22.
[180] Marcu 11: 24.

înţelegi că, la tine este cheia, şi că această cheie este gândirea pozitivă. Destinul creştinilor depinde de gândurile lor. Lucrul dorit trebuie creat cu ajutorul imaginaţiei şi a atitudinii mentale pozitive şi astfel va fi obţinut. Omul are valoare şi capacităţi interioare deosebite, care dacă sunt puse în valoare de o gândire pozitivă, rezultatele vor fi spectaculoase. De vreme ce ar fi oarecum uşor de identificat elementul magic din aceste cuvinte, atunci când se adresează publicului creştin, autorii şi promotorii gândirii pozitive identifică aceste capacităţi umane cu talanţii oferiţi de Dumnezeu, de aceea pericolul este foarte mare. Ceea mai mare parte a acestor teorii derivă din ocultism. Pentru creştini a fost schimbat şi adaptat mesajul astfel încât să poată fi uşor acceptat. Vorbind despre istoricul gândirii pozitive prin detalierea unor experimente, Lidia Şlesar, afirmă:

> *„Această teorie a autosuficienţei (vorbind despre sentimentul autosuficienţei), a eficienţei în general, este o viziune ştiinţifică a empiricului – puterea gândirii pozitive, puterea tehnicilor orientale Yoga, Zen."*[181]

Vedem astfel că pentru Şlesar, puterea gândirii pozitive este identică cu puterea ocultă. Teologi de frunte, intelectuali ai bisericii, creştini de renume mondial promovează gândirea pozitivă. Pentru a putea face diferenţa între cine vorbeşte adevărul şi cine spune minciuna, trebuia să fim foarte atenţi la sursele bibliografice folosite, la contextul celor spune. De asemenea sunt importante şi persoanele de care se lasă apreciat şi recomandat. Pot fi spuse şi lucruri adevărate prin aceiaşi termeni, de aceea spuneam că trebuie înţeleasă întreaga filozofie a unui autor şi văzut pe cine apreciază şi de cine este apreciat. Dintre promotorii gândirii pozitive, dar

[181] Lidia Şlesar, *Gândirea pozitivă*, Editura Paralela 45, Piteşti 2000, pagina 28.

magice, amintesc pe Robert Schuller[182], Tony Campolo, Norman Vincent Peale[183], Henri Nouwen.

Viziunea lui Peale, spre exemplu, se poate observa limpede din scrierile lui:

> *„Aplicaţi o metodă autosugestivă care constă în a repeta, cu glas tare, cuvinte liniştitoare. Cuvintele au mare putere, este suficient să le rostiţi, pentru a şi declanşa forţa lor de sugestie."*[184]

> *„Obişnuiţi-vă ca în timpul zilei să vă aduceţi în memorie scene liniştitoare – o vale scăldată în lumina înserării, un clar de lună strălucind peste valuri sau o plajă cu nisip fin, dezmierdată de apele mării... Aceste imagini mentale vor acţiona asupra cugetului asemenea unui balsam."*[185]

> *„Se spune, în mod curent, că gândurile sunt entităţi dinamice. Şi dacă luăm în considerare influenţa lor, nici nu-i greu de crezut. Astfel, prin simpla putere a gândirii ne putem îmbolnăvi sau dimpotrivă, vindeca. Orientarea unui gând creează condiţii necesare împlinirii acelui gând... Gândind*

[182] *„Nu cred că s-a făcut ceva în Numele lui Cristos sau sub stindardul creştinismului care să se fi dovedit mai distrugător pentru personalitatea omenească, şi care deci, să aibă atâtea efecte contrare eforturilor de evanghelizare, ca strategia adesea brutală, grosolană şi necreştină, prin care se încearcă să se facă oamenii conştienţi de starea lor de păcătoşi pierduţi."* – Citat apărut în revista *Time*, din 18 martie 1985.

[183] Pastor, autor şi strămoşul direct al gândirii pozitive. Din scrierile lui se observă foarte clar originea ocultă a gândirii pozitive.

[184] Norman Vincent Peale, *Puterea gândirii positive*, Editura Colosseunm, Bucureşti 1995, pagina 32.

[185] Ibidem.

pozitiv, punem în mişcare vibraţii sănătoase care atrag succesul. Gândurile pozitive realizează, în jurul persoanei care le cultivă, o aură propice reuşitei."[186]

„Imaginea mentală pe care ne-o facem despre succes ori despre eşec tinde să se materializeze."[187]

„Toate resursele de care aveţi nevoie sunt în mintea dumneavoastră. Ele se află în conştiinţă aşteptând să apelaţi la ele."[188]

Comparaţi aceste declaraţii cu cele găsite în psihologie sau în ocultism şi veţi vedea aceleaşi idei: folosirea autosugestiei, repetarea cuvintelor, există putere în cuvinte, folosirea imaginaţiei, gândirea pozitivă pune în mişcare vibraţii care vor atrage succesul, ceea ce îţi imaginezi devine realitate. Iată câteva exemple:

„Secretul reuşitei este însă, în noi înşine, în atitudinea noastră mentală."[189]

„Este o putere magică, o reală forţă creatoare în eforturile tale să ajungi ceea ce crezi că ar trebui să fi."[190]

„Gândurile sunt o putere, o putere mare..."[191]

[186] Ibidem, pagina 215.
[187] Ibidem, pagina 64.
[188] Norman Vincent Peale, *Spune pot şi vei putea*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2001, pagina 179.
[189] Sweet Orison Marden, *Minunile gândului*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, pagina 54.
[190] Ibidem.

„Am văzut un om de vigoare mijlocie, aşezat cu capul şi călcâiele pe câte un scaun, iar pe o scândură, pusă de-a curmezişul pe pântecele lui, şase oameni sau un cal. Aceste isprăvi sunt mentale... oricine le poate realiza sub stăpânirea hipnozei. De unde vine puterea care face posibil ceva atât de extraordinar? Desigur, nu de la hipnotizator... Asemenea isprăvi ne dau o idee despre imensele puteri ce zac în noi... De unde vine puterea...? Vine din străfundul fiinţei... Noua filozofie încearcă să înveţe pe oameni cum să descopere şi cum se foloseşte aceea minunată putere ascunsă... "[192]

„Credinţa, atitudinea pozitivă şi constructivă nasc puterea, îndemânarea şi energia necesare pentru a acţiona."[193]

„Strategia gândirii care vă guvernează inteligenţa este cu mult mai importantă decât puterea de fapt a creierului."[194]

Gândirea pozitivă şi imaginaţia

„O altă modalitate (pentru dezvoltarea gândirii pozitive) este antrenarea imaginii ideale prin exerciţii de concentrare a atenţiei pe o imagine

[191] Ibidem, pagina 55.
[192] Ibidem, pagina 88-89.
[193] David Joseph Schwartz, *Puterea magică a gândului*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 1998, pagina16.
[194] Ibidem, pagina 35.

pozitivă a propriei noastre persoane... Subiectul îşi imaginează că este aşezat confortabil într-un fotoliu. Apoi îşi imaginează că are în faţă o oglindă mare, iar în spate o oglindă mică."[195]

„Atunci când voinţa intră în conflict cu imaginaţia, învingătoare iese întotdeauna imaginaţia."[196]

„... o altă metodă de identificare şi explorare a materialului reprimat: tehnica imaginii ghidate... În ceea ce mă priveşte recurg la ea în cazul pacienţilor care au dificultăţi fie cu intrarea în starea de hipnoză, fie cu rememorarea evenimentelor din copilărie. În loc de a fi hipnotizat, pacientul este ajutat să se relaxeze... pacientului i se cere să-şi imagineze un fragment de peisaj..."[197]

Introduc în discuţie o legătură între ezoterism şi parapsihologia care converg cu psihologia în capacitatea de a controla subconştientul:

„Majoritatea tradiţiilor ezoterice şi a experimentărilor recente din parapsihologie împărtăşesc concepţia potrivit căreia o conştienţă sporită a subconştientului şi o capacitate de a controla mai bine funcţionarea acestuia, ne vor permite, în final, să trăim la un nivel psihic la care

[195] Lidia Şlesar, *Gândirea pozitivă*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2000, pagina 101.
[196] Verg Peiffer, *Gândirea pozitivă*, Editura Teora, Bucureşti, 1998, pagina 11.
[197] Ibidem, pagina 163.

putem folosi capacităţile noastre şi printr-o formă de control conştient, de pildă prin siddhis în Orient şi prin magie în Occident."[198]

Iar acum o opinie despre păgânism şi imaginaţie:

„Iluzia, semnificaţia sa şi rolul pe care îl joacă în dezvoltarea înţelegerii, constituie un aspect important al păgânismului european şi al învăţăturilor magice; rolul iluziei în aceste domenii este de a determina o stare de spirit printr-un fenomen aparent miraculos faţă de realitatea fenomenelor, care par la rândul lor miraculoase, nefiind supuse legilor fizice. Nu trebuie niciodată uitat că într-un ritual iluzia este simbolică. Cercetarea parapsihologică a acceptat recent această concepţie, în special prin lucrările lui Batcheldor. Totul ţine de psihic! Iluzia hrăneşte imaginaţia, iar imaginaţia disciplinată este necesară ajungerii la noi stadii şi niveluri de experienţe... Probabil că motivul pentru care atât de mulţi parapsihologi au avut dificultăţi în obţinerea unor rezultate clare şi concludente... constă în faptul că au lucrat cu persoane nepregătite să-şi folosească imaginaţia în mod disciplinat. Ideea de bază a acestor metode este că reprezentarea exterioară declanşează forţa de manifestare a fenomenului imaginat... chiar dacă nu imediat, prin exerciţiu se ajunge cu timpul la obţinerea lucrului dorit. La crearea iluziei... contribuie ritmul, vibraţiile tam-

[198] Serena Roney-Dougal, *Ştiinţă şi magie*, Editura Elit, pagina 43. Citatul prezentat este aşezat sub un titlu foarte incitant: *Magia şi psihicul subliminal: Legăturile dintre ştiinţă, ocultism şi misticism.*

tamurilor, tobele, dar şi ale poeziei şi cântecului. Poate acesta este motivul pentru care poezia, incantaţia şi cântecul au fost întotdeauna asociate ritualurilor şi magiei."[199]

Iar acum o dovadă a legăturii lui Peale cu partea întunecată:

„Potrivit vrăjitoriei, şi cuvântul rostit are forţă,... cât cuvântul este rostit cu un anumit scop şi cât o intenţie odată exprimată este îndeplinită... Aşadar, ar trebui să învăţăm cu toţii să fim atenţi la cuvintele pe care le folosim şi la gândurile noastre, aşa cum ne îndeamnă scripturile budiste."[200]

Programarea Neuro-Lingvistică

O altă provocare a psihologiei este tehnica NLP. Dincolo de ceea ce se spune despre NLP, rezultatul obţinut nu este diferit de cel obţinut prin hipnoză[201], ceea ce ne arată că NLP este o nouă tehnică de hipnoză, adică de control al minţii, ascunsă în ştiinţă. NLP este despre cum să te conduci pe tine şi pe alţii.

NLP-ul a fost creat pentru cei care nu reuşesc să obţină ceea ce vor de la viaţă. A fost dezvoltat studiindu-se persoane care au obţinut ceea ce au dorit în viaţă, adică au avut succes. A fost dezvoltat prin anii 1970 de Richard Bandler şi John Grinder. NLP-ul îţi promite că prin el poţi învăţa să excelezi în viaţă, să dezvolţi rapoarte bune cu alţii, să-ţi îmbunătăţeşti comunicarea şi să obţii

[199] Ibidem, pagina 285.
[200] Ibidem, pagina 285-286.
[201] *„O altă forţă tradiţională a vrăjitoriei este mesmerismul sau, aşa cum i se spune acum, hipnotismul"* - Serena Roney-Dougal, *Ştiinţă şi magie*, Editura Elit, pagina 283.

răspunsuri bune de la alţii, să-i asişti pe alţii făcând schimbări în comportament, gândire şi sentimente. NLP este despre cum să-ţi conduci tu mintea şi nu ea pe tine.

NLP-ul este legat şi de gândirea pozitivă. ÎN NLP, pentru a crea un dialog intern pozitiv este bine să foloseşti afirmaţii pozitive. Repetând constant, pentru tine, aceste afirmaţii, dai naştere gândurilor inconştiente pozitive. Gândurile noi, pozitive, se vor regăsi în mod automat în viaţa ta şi de fiecare dată când se vor relua, vor întări noua imagine interioară pozitivă pe care o ai despre tine, despre viaţa ta şi despre viaţă în general. Înlocuind vechile gânduri negative, care nu te ajută să urci în viaţă, cu gânduri pozitive noi, vei fi capabil să accesezi resurse nelimitate de energie pozitivă şi totodată vei influenţa şi realitatea din jurul tău.

Energia pozitivă şi posibilitatea influenţării realităţii pe cale mentală sunt elemente de ordin ocult. Acum fac parte din „ştiinţa" numită psihologie. NLP-ul te invită apoi, nu doar să rosteşti afirmaţii pozitive, ci chiar să le simţi, să le trăieşti. Un aspect ciudat al practicilor NLP este că te învaţă să foloseşti aceste afirmaţii pozitive pentru 30 de zile sau mai mult. Vă reamintiţi de exerciţiile lui Loyola? Ideea este că în 30 de zile prin influenţarea creierului acesta poate fi setat spre altceva. La cursurile de NLP eşti învăţat să te relaxezi prin folosirea de afirmaţii ca „mă simt calm şi relaxat", „respir rar şi profund", „cu fiecare respiraţie devin tot mai relaxat", „mă simt complet lipsit de griji", „mă simt eliberat", etc. NLP-ul este legat de succes. Dacă mergeţi într-o librărie creştină câte cărţi despre succes veţi găsi? Faptul că noi cumpărăm astfel de cărţi din librăriile creştine nu garantează faptul că Lucifer nu are niciun amestec. Nu uitaţi: pe cât de uşor s-a strecurat prin filozofie, cu tot aşa de multă uşurinţă o face şi acum, folosind psihologia. Şi o face printr-o „ştiinţă" care este intenţionată, cu adevărat, să vrea binele omului. Doar că acest bine are în spate tehnicile satanice de control mental şi spiritual.

Am amintit şi despre această tehnică pentru că foarte mulţi pastori din diverse denominaţiuni creştine participă la cursuri de

NLP în scopul dezvoltării profesionale. Oare să fie din cauză că Scripturile nu mai sunt relevante în acest domeniu în timpurile noastre?

Vizualizarea

O altă metodă terapeutică folosită în psihologie şi intrată în practica creştină este vizualizarea despre care am vorbit deja. Se încearcă să se folosească vizualizarea în consiliere şi predicare. Partea comică este că cei care ştiu ce se ascunde în spatele acestei tehnici au succes în ceea ce fac, adică controlează masele, iar alţii care îşi doresc succesul lor încearcă să-i imite, dar pentru că nu ştiu cum să lucreze cu această tehnică nu le prea iese partea cu succesul. Nu mai repet ceea ce am spus în paginile trecute, aduc doar în discuţie noutatea psihologică a vizualizării. Totuşi e mult spus noutate, deoarece psihologia fiind magie, obligatoriu rezultă că nu poate fi ceva nou, dar Mariei i s-a schimbat pălăria şi este greu de recunoscut. Ceea ce nu am spus atunci când am vorbit prima dată de imaginaţia ghidată este că aceasta nu este altceva decât o tehnică hipnotică. Încumetare să afirmi aşa ceva?

> *„De multe ori terapeuţii nu sunt nici măcar conştienţi că ceea ce fac este hipnoză. Ei fac ceea ce numesc imaginaţie ghidată sau meditaţie ghidată, care sunt cu adevărat tehnici hipnotice principale."*[202]

[202] Michael Yapko, citat în *False Memory Syndrome Foundation Newsletter*, august-septembrie, 1993, pagina 3. Yapko este un psiholog renumit la nivel internaţional pentru munca sa în depresie şi psihoterapie. A avut un interes special, care se întinde pe parcursul a trei decenii, în complexitatea tratamentului scurt, aplicaţiile clinice ale hipnozei şi a altor metode directive, şi tratarea strategică a tulburărilor de depresie majoră. Mai multe informaţii despre vizualizare şi imaginaţie ghidată ca tehnici de

Specialiştii spun că nu toată lumea poate fi hipnotizată. Iar cei mai susceptibili la tehnici de hipnoză sunt cei care pot intra foarte uşor în fantezie şi imaginaţie. Cu alte cuvinte cei care se angajează în fantezii şi imagini vii sunt foarte uşor de hipnotizat, iar cei care nu sunt înclinaţi spre imaginaţie, sunt mai greu de hipnotizat. Starea hipnotică permite ca subiectului să i se facă sugestii la nivel de minte. Aceste sugestii vin prin oameni, sau prin spirite. Cărţile despre hipnoză sunt asociate cu imaginaţia şi fantezia. Scopul vizualizării, atât în mistică, cât şi în psihologie, este acela de a induce subiectului o stare de alterare a conştiinţei.

„Fundamental pentru studiul nostru este faptul că dezvoltarea imaginaţiei prin exerciţii de vizualizare este una dintre cele mai vechi şi răspândite tehnici oculte pentru deschiderea minţii şi deschiderea sufletului spre noi arii de cunoştiinţă."[203] Înţelegând acest aspect trebuie să fim atenţi la orice încercare verbală sau scrisă de a fi atraşi spre practicarea acestor tehnici de vizualizare. Dacă vizualizarea este însoţită şi de rostirea în tăcere a unei mantre[204], este clar care este scopul acelei vizualizări.

Teoria gândirii pozitive din psihologia modernă a fost construită pe teoriile urmaşilor lui Mesmer[205], plecându-se de la

---

hipnoză puteți găsi în cartea lui Yapko, *Trancework: an introduction to the practice of clinical hypnosis.*

[203] Alan Morrison, *The Serpent and the Cross: Religious Corruption in an Evil Age*, Birmingham, UK: K & M Books, 1994, pagina 426.

[204] Mantrele pot fi şi creştine, spre exemplu repetarea unei rugăciuni de mai multe ori, până când simţi schimbări la nivelul minţii. Aceste schimbări apar ca urmare a atingerii unei stări de transă. *„Îi spun numele din nou şi din nou... Isus este mantra mea, cum ar spune unii."* – Tony Campolo, Letters to a Young Evanghelical, Basic Books, 2006, pagina 26.

[205] Franz Anton Mesmer, medic vienez care a introdus idea magnetismului animal. A fost promotorul hipnozei, terapiei prin cuvinte şi a gândirii pozitive.

teoria că mintea este deasupra materiei. Destul de controversate[206] la aceea vreme, principiile şi concluziile sale au fost supuse cercetărilor şi infirmate.

> *„Controversele referitoare la validitatea ştiinţifică a terapiei mesmeriene au culminat cu analiza acesteia de către comisia regală numită de Ludovic al XVI-lea (1784), din care făceau parte, între alţii, Benjamin Franklin, chimistul Lavoisier, astronomul Bailly. Comisia a infirmat existenţa „magnetismului animal" şi a evidenţiat intervenţia unor mecanisme şi procese psihologice,* ***precum imaginaţia*** *şi imitaţia,* ***în provocarea fenomenelor descrise de Mesmer****. Deşi teoria lui Mesmer a fost infirmată, mulţi bolnavi continuau să se vindece practicând metodele propuse de acesta, fapt care demonstra că fenomenul există, deşi explicaţiile furnizate nu erau în acord cu exigenţele ştiinţei."*[207]

> *„După ce în 1841 a asistat la o demonstraţie de mesmerism, James Braid, un chirurg englez, şi-a propus să descopere cauzele fiziologice ale acestui fenomen... Braid s-a interesat de componentele fiziologice ale atenţiei, dar a ignorat condiţiile antecedente care au condus la fixarea atenţiei. În ciuda acestui fapt, el a sesizat, încă de la începutul cercetărilor sale, nu numai importanţa deosebită a atenţiei,* ***ci şi a imaginaţiei*** *şi aşteptărilor. Braid a fost printre primii care a recunoscut că*

[206] Multe din idei erau de origine ocultă şi mistică.

[207] Ion Dafinoiu, Jeno-Laszlo Varga, *Hipnoza clinică Tehnici de inducţie. Strategii terapeutice*, Editura Polirom, Iaşi, 2003, pagina 14.

hipnotizabilitatea este o trăsătură a subiectului şi nu a hipnotizatorului."[208]

Reiese de aici că în psihologie este recunoscut faptul că imaginaţia induce anumite stări în mintea oamenilor. Cel care este hipnotizat *„poate deveni foarte implicat în rol şi poate utiliza o serie de strategii pentru a ajunge la comportamentele dorite (de exemplu : imaginaţia, focalizarea atenţiei etc.)."*[209]

„... hipnotizabilitatea este influenţată de angajarea imaginativă a persoanei (Hilgard, 1979) în special în forma imageriei mintale provocate (Sheehan, 1982)."[210]

„Deoarece s-a constatat - spun pacienţilor - că hipnotizabilitatea se află într-o strânsă relaţie cu imaginaţia, este util ca, înainte de a începe inducţia hipnotică, să trăiască unele experienţe imaginative."[211]

„Sugestiile terapeutice trebuie să utilizeze resursele imaginative ale pacientului, reprezentările sale cu privire la natura fenomenului hipnotic, ideile referitoare la cauzele şi evoluţia bolii, credinţele magice ale acestuia. Astfel, dacă pacientul crede în „mitul energetic" al hipnozei, atunci sugestiile cu privire la diversele „energii" pe care transa hipnotică

[208] Ibidem, pagina 15.
[209] Ion Dafinoiu, Jeno-Laszlo Varga, *Hipnoza clinică Tehnici de inducţie. Strategii terapeutice*, Editura Polirom, Iaşi, 2003, pagina 20.
[210] Ibiedem, pagina 36.
[211] Ibiedem, pagina 40.

le poate mobiliza în pacient s-ar putea dovedi foarte eficiente."[212]

Îmi dau seama că este destul de dificil la prima vedere, să legi magia şi misticul de psihologie, dar prin cele spuse până acum vă provoc la cercetare. Să nu înţelegeţi cumva că nu este nimic bun în psihologie. Sunt şi lucruri bune. Dar ascunderea ocultismului, misticii şi magiei într-o disciplină ştiinţifică cu multe elemente bune şi adevărate, ajută minciuna să se ascundă mai uşor şi astfel mintea noastră să fie controlată de Lucifer.

De fapt, când au de-a face cu anumite categorii de pacienți, chiar și psihologii își ascund instrumentele cu care lucrează:

„Din moment ce nu am niciun atașament real pentru cuvântul hipnoză, în cazul în care utilizarea tuturor acelor principii și tehnicii, sub un nume diferit, mult mai acceptabil, servește terapiei, voi face așa. În cazul în care un pacient cu cancer se teme de hipnoză, dar vrea să experimenteze beneficiile anticipate ale tehnicilor de vizualizare, de ce să-i țin o lecție despre cum vizualizarea este un tip specific de tehnică hipnotică. Ar putea crea o rezistență fără rost. În loc ca să dezvolte un sentiment pozitiv față de hipnoză, el sau ea ar putea dezvolta un sentiment negativ despre vizualizare."[213]

Nu voi mai continua lista cu probleme din psihologie, deoarece există material suficient pentru cine doreşte să se informeze. Aş dori însă să acordaţi atenţie în cercetările

[212] Ibiedem, pagina 52.

[213] Michael Yapko, *Trancework: an introduction to the practice of clinical hypnosis*, Brunner-Routledge, New York, 2003, pagina 247-248.

dumneavoastră subiectelor dezbătute mai sus precum şi psihoterapiei, meditaţiei, mărturisirii pozitive, gândirea în posibilităţi, manipularea maselor (spre exemplu PR), levitaţia[214] în stare hipnotică, etc. Aş dori să reamintesc de exerciţiile spirituale ale lui Ignaţiu de Loyola în care acesta foloseşte foarte mult imaginaţia. Scopul este intrarea într-o stare de alterare a conştiinţei. În cărţile pe care le citiţi, sau în predicile pe care le ascultaţi, daţi mare atenţie momentului în care sunteţi rugaţi să vă imaginaţi ceva – poate fi un lucru corect, dar dacă depăşeşte anumite bariere şi seamănă cu exerciţiile spirituale sau metodele hipnotice, scopul nu este unul curat, chiar dacă cel care vă invită într-o astfel de călătorie nu ştie ce face.

A fi sau a nu fi emergent?

Elementele antice păgâne ale misticii şi ocultismului prezente în biserica primară, precum şi în cea medievală au fost regăsite şi în două ipostaze moderne. În mişcarea New Age şi în tehnicile psihologice ca gândirea pozitivă, vizualizarea ghidată şi psihologia succesului. Însă piaţa de desfacere a acestor „produse" este foarte mare şi aproape în orice ai „cumpăra" poţi găsi într-o măsură mai mare sau mai mică elemente de mistică şi ocultism. Este cazul muzicii, desenelor animate, filmelor, documentarelor, teatrului, ziarelor, activităţi de team building[215], etc. Un alt produs al pieţei demonice destinat consumatorului creştin, este biserica emergentă. Termenul este relativ nou, viziunea din spatele acestei mişcări este, pe undeva, nouă, însă practicile spirituale ale mişcării emergente nu sunt noi.

[214] Ion Dafinoiu afirmă că un exerciţiu bun pentru determinarea gradului de sugestibilitate este levitaţia braţului. *Op. Cit.,* pagina 45.

[215] Team building este un nume dat unor activităţi diverse folosite de companii pentru a-şi menţine loiali angajaţii, în ciuda exploatării acestora la maxim, şi a-i determina să lucreze în echipă.

Recunosc că e greu să spui ce înseamnă biserică emergentă. Nu pentru că nu ştii, sau nu ai avea ce spune, ci pentru că nu ştii de unde să începi şi unde să termini. Trebuie să spui cum s-a născut, de ce s-a născut, de unde vine, unde se duce, ce scopuri are, dar valori, etc.

Biserica emergentă a apărut spre sfârşitul secolului al XX – lea şi s-a răspândit rapid. Adepţi ai viziunii emergente se găsesc în cele mai renumite biserici cu moştenire protestantă. Mişcarea a pornit ca o necesitate, plecând de la dorinţa tinerei generaţii (aşa ar suna oficial) de a comunica valorile Evangheliei într-o societate postmodernă. Se poate spune că s-a plecat de la textul din 1 Corinteni 9: 20-21.

> *„Cu Iudeii, m-am făcut ca un Iudeu, ca să câştig pe Iudei; cu cei ce sunt sub Lege, m-am făcut ca şi când aş fi fost sub Lege (măcar că nu sunt sub Lege), ca să câştig pe cei ce sunt sub Lege; cu cei ce sunt fără Lege, m-am făcut ca şi cum aş fi fost fără lege (măcar că nu sunt fără o lege a lui Dumnezeu, ci sunt sub legea lui Hristos), ca să câştig pe cei fără lege."*

Interpretarea pe care adepţii bisericii emergente au dat-o acestui text este aceea că ei trebuie să fie ca şi lumea postmodernă pentru a putea câştiga pe cei postmoderni. Mişcarea a început să câştige adepţi în multe zone dezvoltate ale lumii: Europa, America de Nord, Australia şi Noua Zeelandă. Întorcându-ne la punctul lor de plecare, la textul din 1 Corinteni, constatăm că bisericile în care aceşti oameni să găseau nu mai făceau faţă cerinţelor societăţii postmoderne. Viaţa bisericii era seacă, misiunea era uitată prin cămăruţele sufletelor celor bătrâni care erau cam demodaţi pentru societatea de acum şi nu puteau veni în întâmpinarea ei, spiritualitatea murise, iar închinarea devenea din ce în ce mai plictisitoare. În consecinţă era nevoie de o revitalizare şi de o

schimbare a închinării, misiunii, vieţii sociale din biserică, precum şi o revitalizare a spiritualităţii. Adepţii s-au pus pe treabă şi, asemenea celor care au plecat în deşert fugind de decăderea bisericii de atunci şi preluând misticismul ca bază a spiritualităţii lor, au preluat elemente de închinare dintr-o largă varietate de religii istorice creştine ca, tradiţia catolică, ortodoxă, anglicană, precum şi din tradiţia mistică celtică, budistă, hindusă, etc. De la acestea au preluat elemente de închinare ca liturghia, icoanele, maeştrii spirituali, labirintul, lectio divina, rugăciunea contemplativă, meditaţia, utilizarea lumânărilor în închinare, precum şi altele. O parte din aceste elemente vor fi analizate în această carte. Era postmodernă este caracterizată de un lucru aparte – lipsa adevărului absolut. Acesta a fost înlocuit cu pluralism, relativism, interpretare, necesitatea de a contextualiza.

Observăm pentru a treia oară o greşeală fatală a credincioşilor. În dorinţa de a revitaliza viaţa de credinţă se îndreaptă spre elemente străine Cuvântului lui Dumnezeu, doar pentru că ele ascund o teorie plăcută simţurilor. Trebuie însă să recunosc că nu se poate altfel. Dacă un creştin doreşte o redeşteptare religioasă are o singură opţiune – să trăiască în totul totului tot după Cuvântul lui Dumnezeu. Dacă nu doreşte aceasta, dar doreşte totuşi o revitalizare a religiozităţii lui, există o a doua opţiune – spiritualitatea luciferiană.

Filozofia postmodernă a bisericii emergente amestecă Cuvântul lui Dumnezeu cu cultura în aşa fel încât cu greu mai poţi spune din acel amestec ce e Scripturistic şi ce e uman, ce este bine şi ce este rău, cum e corect să te închini, ce ai voie să faci, cum să te îmbraci, cum să te porţi, cum să te comporţi la închinare, etc.

Nu se mai pune accentul pe raţiune şi logică, ci pe sentimente, intuiţie şi experienţă. O astfel de societate cere oamenilor să nu mai considere Sfintele Scripturi ca fiind adevăr absolut, ci o scriere compusă într-un anumit context social. Schimbându-se cultura, se schimbă totul. Astfel, primele două capitole din Geneza, sunt interpretate alegoric, Dumnezeu a creat

totul, dar nu în şapte zile cum spune Moise, ci în milioane de ani. Moise a spus şase zile pentru că atât a fost capabil să priceapă, dat fiind contextul cultural de atunci. E de înţeles că Dumnezeu nu putea spune adevărul, deoarece acesta nu ar fi fost înţeles de nişte sclavi. Când Biblia spune că Dumnezeu i-a împietrit inima lui Faraon, de fapt nu i-a împietrit-o, aceasta fiind doar o exprimare a unui om care nu-L putea înţelege mai mult pe Dumnezeu. Când Biblia spune că Dumnezeu a ucis pe cineva este iarăşi supusă gradului scăzut de percepţie a adevărului din mintea celui care a scris; Dumnezeu nu ucide pe nimeni, şi continuaţi lista cu tot ceea ce citiţi prin cărţi sau auziţi prin predici. Interpretarea aceasta alegorică a ajutat la apariţia ideii că Dumnezeu, care transcede tot universul şi este separat de el, nu mai există. A fost înlocuită cu ideea că Dumnezeu este definit ca fiind în interiorul creaţiei. Aceasta a dus la distrugerea diferenţei dintre sacru şi profan. Adică poţi cânta şi asculta muzică rock creştină în biserică şi în afara ei. Sau poţi fi un fan al Hip-Hop-ului şi totuşi creştin. Sau poţi să te închini în biserica ta creştină cum se închină budistul în templul său. Mai mult, poţi folosi icoana ortodoxă în biserica ta protestantă. Adoptarea în biserica emergentă a elementelor de închinare caracteristice mai multor culturi nu alterează teologia fundamentală a acestei mişcări. Aceasta deoarece teologia fundamentală a mişcării emergente este aceea că formele de închinare sunt condiţionate doar cultural. Problema este la tine dacă nu poţi face ca budistul. El dacă are o viaţă dedicată religiei lui este în drumul spre cer, tu s-ar putea să ai ceva probleme pentru că nu poţi vedea că el este într-o legătură cu Dumnezeu, chiar dacă nu se închină ca tine.

Plecând de la astfel de idei, precum şi de la altele, biserica emergentă a „reinventat" creştinismul. Acum, trăind ca lumea seculară, ei pot face misiune, şi fac cu un zel fanatic, se simt liberi să cheme oamenii la biserică pentru că aici se pot simţi bine, oricine poate veni, nu contează cum e îmbrăcat sau cum se poartă, sunt toleranţi faţă de aproape orice ar cataloga Scriptura ca fiind rău.

Să apăsăm puţin degetul în rana creştinului de astăzi, care crede că prin gândirea lui îl cinsteşte pe Dumnezeu. Observă acesta faptul că prin biserica emergentă, dar nu numai, se creează o compatibilitate perfectă între catolicism şi protestantism, sau între ortodoxie şi protestantism, sau între toate acestea şi mistică? Observă acesta, că mişcarea New Age, biserica emergentă, şi alte mişcări religioase hibride combinând creştinism cu păgânism, sau păgânism cu creştinism, s-au dezvoltat uimitor după jumătatea celui de-al XX – lea secol? Mesajul central al filozofiei emergente, care a virusat şi persoane care nu s-au amestecat în această mişcare, este acela că doctrina nu este importantă, ci discuţiile despre Dumnezeu, adevărul nu este absolut şi că totul poate fi adaptat contextului social. Acesta se schimbă, deci teologia trebuie să se schime odată cu el. Ei au realizat o schimbare de paradigmă în existenţa bisericii: în cea veche se spunea că cei care deţin adevărul şi învăţătura cea dreaptă îl vor experimenta pe Dumnezeu, în noua paradigmă dacă îl experimentezi pe Dumnezeu, ai adevărul şi învăţătura adevărată[216]. Practicile prin care Dumnezeu este experimentat sunt practicile mistice ale contemplaţiei, meditaţiei, labirintul, lectio divina, staţiile crucii, care au pătruns în creştinismul de astăzi şi prin filiera catolică dezvoltată după Conciliul Vatican II.

Dacă sunteţi membru al unei biserici protestante, vă rog, faceţi o comparaţie între ce a fost şi ceea ce este în propria denominaţiune. Între scrierile celor care au fondat religia voastră şi scrierile teologilor moderni. Denominaţiunea din care faceţi parte este deschisă la astfel de opinii, sau este vehement împotrivă, desigur în spiritul Domnului Hristos? Noi, tineri sau bătrâni, suntem martorii unei lumi creştine care se schimbă. E clar, ceva trebuie să se schimbe, dar contează cum!

E nevoie astăzi de o repetare a ceea ce s-a întâmplat la sfârşitul Evului Mediu. E nevoie de o întoarcere la Sfintele Scripturi. Această întoarcere e cerută cu glas de tunet de ceea ce se întâmplă

[216] Vezi spre exemplu Leith Anderson, *A Church for the 21st Century*.

astăzi în bisericile noastre. De multe ori se prezintă ideea că rugăciunea este cheia care va face să se simtă prezenţa Duhului Sfânt, dar rugăciunea fără pocăinţă nu valorează nici cât un câine mort. Experienţele spirituale învăţate din alte surse, nu conduc spre Dumnezeu. Dar nu contează, spun unii, importantă este unitatea în diversitate.

Vatican II

Cu câteva pagini mai în urmă am deschis vorba despre un conflict apărut între reforma protestantă şi mişcarea de contra-reformă. Acel conflict nu s-a încheiat şi nu vorbesc aici despre luptele duse între credincioşi ca în Irlanda. Biserica apostaziată nu va renunţa niciodată la teologia falsă şi întotdeauna Dumnezeu îşi va avea oamenii Lui în lume. Între aceste două entităţi nu poate exista incluziune şi în consecinţă există un conflict, nu unul al războiului fizic, ci al celui spiritual.

Unul din subiectele importante discutate la Conciliul Vatican II a fost ecumenismul. Ca să poţi aşeza la un loc oameni care gândesc diferit, trebuie să ai un numitor comun. Haideţi să spunem că dragostea ar putea fi acest numitor comun. Ca şi creştini cu toţii suntem chemaţi să iubim. Poate că dragostea ne va uni în ciuda diferenţelor noastre. Sau poate că ar fi justiţia socială. Noi toţi trebuie să fim o mână de ajutor pentru cei în nevoie. Poate că unindu-ne mâinile între noi ca denominaţiuni creştine, apoi cu reprezentanţii Cezarului, poate vom fi şi noi uniţi. Sau dacă ar fi toleranţa, nu la asta ne cheamă Biblia, să-i înţelegem pe ceilalţi, să luăm ce e bun de la ei? Sau poate că va fi mistica. Ea include dragostea, justiţia socială, toleranţa, vindecarea, şi mai presus de orice, reducerea la tăcere a ceea ce Stă Scris! Ecumenism şi mistică – o combinaţie interesantă, pentru unii neputând exista ecumenism şi pace fără misticism[217].

[217] Vezi Matthew Fox, *The Coming of the Cosmic Christ*.

*„Promovarea **REFACERII UNITĂŢII între toţi creştinii este unul din principalele ţeluri ale sfântului Conciliu Ecumenic Vatican II**. Cristos Domnul a întemeiat o singură Biserică şi totuşi mai multe Comunităţi creştine se înfăţişează oamenilor ca adevărata moştenire a lui Cristos: toţi afirmă că sunt ucenicii Domnului, însă ei nu simt la fel şi umblă pe căi diferite, ca şi cum Cristos însuşi ar fi împărţit. Această împărţire contrazice pe faţă voinţa lui Cristos şi este un scandal pentru lume, constituind chiar o piedică pentru cauza preasfântă a vestirii Evangheliei la toată făptura."*[218]

Organizaţia care a creat o armată teribilă pentru înăbuşirea reformei protestante, care a ucis oameni pentru că îşi permiteau să citească Scripturile, care a torturat şi persecutat pe sfinţi, cheamă astăzi protestantismul la unitate. Cum este posibil? Thomas Keating spune că această biserică s-a întors cu 180^0 după Vatican II şi a început să recunoască că Duhul Sfânt este prezent la lucru şi în alte biserici, precum şi în alte religii. Papa Ioan Paul al II – lea şi-a cerut iertare public pentru greşelile bisericii din trecut. Se pare astfel că Biserica Catolică s-a schimbat. Poate doar dacă reformatorii, care au identificat-o ca fiind fiara din Apocalipsa 13 au greşit. Pentru că fiara continuă să existe până la venirea lui Hristos.

*„Stăpânul veacurilor, care Îşi urmăreşte cu înţelepciune şi răbdare planul harului Său faţă de noi, păcătoşii, **în vremurile de pe urmă a început să reverse mai îmbelşugat asupra creştinilor despărţiţi între ei părerea de rău lăuntrică şi***

[218] Decretul despre ecumenism al Conciliului Vatican II - *UNITATIS REDINTEGRATIO.*

***dorinţa de unire**. Nenumăraţi oameni au fost pretutindeni îndemnaţi de acest har şi, sub acţiunea Duhului Sfânt, a apărut şi între fraţii noştri despărţiţi o mişcare din zi în zi mai largă pentru restabilirea unităţii tuturor creştinilor. La această mişcare pentru unitate, numită ecumenică, participă aceia care Îl invocă pe Dumnezeu Întreit şi Îl mărturisesc pe Isus - Domn şi Mântuitor: şi nu e vorba numai de persoane izolate, ci şi adunate în comunităţi în care li se vesteşte Evanghelia şi pe care le numesc, fiecare dintre ei, Biserica sa şi a lui Dumnezeu. Însă aproape toţi, deşi în mod diferit, **aspiră la Biserica lui Dumnezeu una şi vizibilă, - care să fie cu adevărat universală** şi trimisă către lumea întreagă pentru ca lumea să se întoarcă la Evanghelie şi astfel să fie mântuită spre slava lui Dumnezeu.”*[219]

*„În această Biserică unică şi unitară a lui Dumnezeu au apărut încă de la începuturi anumite sciziuni pe care Apostolul le condamnă cu asprime; în secolele următoare s-au ivit dezbinări mai mari, iar comunităţi considerabile ca număr s-au despărţit de comuniunea deplină a Bisericii catolice, uneori nu fără vina unor oameni de ambele părţi. **Însă cei care se nasc acum şi sunt instruiţi în credinţa lui Cristos în astfel de comunităţi nu pot fi acuzaţi de păcatul despărţirii**, iar Biserica catolică îi îmbrăţişează cu respect şi iubire frăţească.”*[220]

„Întrucât astăzi, în mai multe părţi ale lumii, sub inspiraţia harului Duhului Sfânt, se fac multe eforturi

[219] Ibidem.
[220] Ibidem.

prin rugăciuni, cuvânt şi faptă pentru a ajunge la acea plinătate a unităţii voită de Isus Cristos, Conciliul îndeamnă pe toţi credincioşii catolici ca, ***recunoscând semnele timpurilor, să ia parte în mod activ la opera ecumenică****.*

Prin „mişcare ecumenică" se înţeleg ***activităţile şi iniţiativele suscitate şi organizate, în funcţie de diferitele necesităţi ale Bisericii şi după împrejurări,*** *în favoarea unităţii creştinilor."*[221]

„... în dialogul ecumenic, ***teologii catolici, rămânând credincioşi învăţăturii Bisericii****, trebuie să înainteze în cercetarea, împreună cu fraţii despărţiţi,* ***a misterelor divine****, cu dragoste de adevăr, cu iubire şi cu umilinţă. În compararea învăţăturilor să nu uite că există o ordine sau "ierarhie" a adevărurilor învăţăturii catolice, în funcţie de legătura lor cu fundamentul credinţei creştine. Astfel se va pregăti calea pe care cu toţii, prin această emulaţie frăţească, vor fi împinşi spre o cunoaştere mai profundă şi o manifestare mai limpede a nepătrunselor bogăţii ale lui Cristos."*[222]

Consiliul Mondial al Bisericilor (World Council of Churches-WCC) a fost creat cu scopul de a aduce împreună în lucrare bisericile creştine. Această comunitate de biserici este vizibil angajată pe drumul unităţii religioase şi al împărtăşaniei comune. Pe lângă aceste ţinte comune mai este unul:

„Misticismul poate avea o mare semnificaţie pentru spiritualitatea timpurilor

[221] Ibidem.
[222] Ibidem.

noastre, în mod special pentru mişcările de creştere şi reînnoire spirituală personale... Misticismul nu este în niciun caz limitat la creştinism, şi în anii recenţi creştinii au descoperit bogăţiile spiritualităţii altor credinţe, deseori cufundate în misticism. O întâlnire a WCC asupra Spiritualităţii în Dialogul Interconfesional (Kyoto 1987) a explorat câteva aspecte a unei asemenea spiritualităţi şi semnificaţia lor pentru relaţiile interconfesionale."[223]

Răsfoind cărţile de istorie a bisericii creştine, constaţi că persecuţia asupra creştinilor din fazele de început, făcea ca numărul acestora să crească, iar credinţa lor să fie răspândită în toată lumea. Ce fericire a fost pentru Constantin ce Mare, să dea libertate de închinare creştinilor, stabilizând într-un sens imperiul, şi mai apoi religia lor să devină religie oficială a Imperiului Roman. Imperiul Roman păgân, devenea astfel Sfântul Imperiu Roman Creştin. Doar că atunci când Imperiul Roman a devenit creştin şi sfânt, creştinismul nu mai era creştin, şi nici sfânt. Absorbise prin teologii platonicieni, orice teorie filozofică care putea fi ascunsă sub o argumentaţie creştină şi nu numai. Lucifer înţelesese că nu putea opri planurile lui Hristos dacă va ataca biserica din exterior. I-a propus un armistiţiu, apoi pacea, Pax Romana[224]. În această perioadă biserica s-a dezvoltat enorm, a acumulat bogăţie, în apus se implica în politic, în răsărit politicul se implica în biserică. Apostaziase. Câteva sute de ani mai târziu o mişcare din rândul bisericii latine, emergea promovând Scriptura în defavoarea

[223] *Dictionary of the Ecumenical movement*, Geneva: WCC Publications: Eerdmans Publishing, 1991.

[224] O lungă perioadă de pace relativă şi expansiune militară minimă experimentată de Imperiul Roman. Acesta îţi oferea pacea cu condiţia supunerii faţă de ei.

teologiei corupte. Lucifer nu putea lăsa ca acest lucru să se dezvolte. Protestanţii trebuiau opriţi. Oamenii erau torturaţi, arşi pe rug, sau închişi. Însă reforma se dezvolta şi părea că nu putea fi oprită. Atunci diavolul a acţionat din interior.

Educaţia iezuită

Prinsă oarecum pe neaşteptate de repeziciunea cu care se răspândea „ciuma" protestantă, papalitatea a reacţionat extrem de crud. Cu o ură imensă, fiara căruia balaurul îi dăduse scaunul său de domnie, s-a aruncat în forţă lovind oriunde apuca în Reforma protestantă. Însă cruzimea ei, în mod special afişată prin inchiziţie, făcea ca Reforma să înainteze, iar ea se ostenea degeaba, pierdea teren în întreaga Europă şi îşi cheltuia finanţele fără rezultat. Nicio acţiune brutală de întoarcere a Reformatorilor la credinţa moartă a Romei nu dădea roadă. După ce a constatat că prin cruzime nu vor putea face nimic, au folosit o altă tehnică. Au căutat punctele vulnerabile al Reformaţiunii. Aş dori să discutăm puţin despre unul dintre ele – educaţia tineretului. Tinerii sunt cheia, pentru că ei pot duce mai departe moştenirea spirituală a părinţilor lor, sau pot deveni indiferenţi faţă de ea. Dacă aceştia ar fi educaţi în aşa fel încât să piardă din vedere marile valori ale Reformei protestante, atunci generaţiile de creştini protestanţi care se vor naşte nu vor mai fi protestanţi, nu îşi vor găsi o identitate în protestantism şi vor fi deschişi influenţelor externe. Ceea ce a realizat sistemul de educaţie iezuit este fenomenal: *„a avut un succes remarcabil, şi pentru un secol cei mai importanţi oameni ai creştinătăţii au ieşit din şcolile iezuite."*[225]

> *„În interiorul bisericii catolice educaţia a fost promovată în principal de iezuiţi. Acest ordin,*

[225] Johann Karl Friedrich Rosenkranz, *The Philosophy of Education,* D. Appleton and Company, New York, 1886, pagina 271.

> *creat de Ignaţiu de Loyola, şi-a găsit misiunea specială în combaterea Reformaţiunii. Ca cea mai eficientă metodă de închidere a Protestantismului, el a ţintit la controlul asupra educaţiei, în mod particular printre cei bogaţi şi nobili."*[226]

De ce printre cei bogaţi şi nobili? Pentru că aceştia aveau resursele necesare să se dezvolte intelectual mergând la şcolile cele mai prestigioase, apoi prin autoritatea dată de studiile efectuate şi de posesiunile materiale, puteau influenţa pe cei mai mici, precum şi pe cei mari.

> *„În rivalitate faţă de şcolile ţărilor protestante, el (ordinul iezuit) a dezvoltat o imensă activitate educaţională şi a câştigat pentru şcolile lui o mare reputaţie. Acestea erau lăudate, sau chiar patronate de Protestanţi."*[227]

Cine nu şi-ar dori să meargă la o şcoală de prestigiu? Îmi imaginez, văzând chiar și astăzi cât de mult influenţează un nume de universitate, cu ce uşurinţă copiii Protestanţilor au fost trimişi în acele şcoli. Educaţia te formează, sistemul de educaţie poate fi spre bine sau spre rău, şi nu vorbesc din punct de vedere al capacităţii intelectuale, ci al celei morale. Când vezi un profesor de prestigiu, cu o capacitate intelectuală mare şi un dar deosebit al împletirii cuvintelor, eşti dominat de el. Aceşti tineri care mergeau acolo nu aveau prea multe şanse. Sistemul de educaţie era în aşa fel realizat, încât trebuia să şteargă orice urmă de protest. Principala armă educaţională era emulaţia, adică inducea în elevi sentimente, dorinţe, eforturi de a egala şi de a întrece pe alţi elevi şi chiar pe

[226] Painter F.V.N., *A History of Education*, D. Appleton and Company, New York, 1886, pagina 166-167.
[227] Ibidem, pagina 167.

profesori. Au introdus în sistemul de educaţie premierea în momente solemne pentru cei mai buni elevi. Cine controlează tehnica emulaţiei este stăpân. Elevii deveneau mândri, începeau să concureze unii cu alţii, pentru prestigiu îşi aşezau mintea în faţa unor cărţi cu influenţă nocivă pentru spiritualitatea lor. În felul acesta Dumnezeu nu mai avea acces la mintea şi sufletul tânărului protestant. Chiar dacă rămânea în continuare luteran, el nu mai era capabil să fie şi un om al lui Dumnezeu. Memoria era cultivată cu scopul de a distruge libera activitate a gândirii şi claritatea judecăţii. Metoda de disciplină era neîncrederea, spionajul şi informarea. Nu urmăreau dezvoltarea armonioasă în toate aspectele fiinţei umane: minte, trup, suflet. Aproape toate activităţile din şcolile iezuite dezvoltau un caracter pe care Dumnezeu nu-l mai putea folosi spre bine. *„Iezuiţii au combinat maximul de libertate lumească cu aparenţa unei mari evlavii”*[228], în felul acesta reuşind să ascundă sub declaraţii de credinţă excepţionale, un întreg sistem de distrugere a credinţei adevărate.

Sistemul de educaţie promovat de iezuiţi, *„mai mult ca oricare altă acţiune a oprit progresul Reformaţiunii”*[229]. Şi nu numai că l-a oprit, a desfiinţat complet Reformaţiunea. Nu consider că e o încumetare să fac această afirmaţie, pentru că dovezile care ne înconjoară sunt de netăgăduit. Nu vor crede în dovezi aceia care nu mai vor Scripturi, ci preferă mistică, orientare teologică de stânga, distracţie, plăcere, pasivitate, şi continuaţi lista. *„În 1710 ordinul avea nu mai puţin de 612 colegii, 157 de şcoli normale şi 24 de universităţi”*[230], ceea ce înseamnă mii de elevi pregătiţi într-un sistem educaţional corupt. Nu orice profesor putea intra acolo, ci doar acela care era de acord cu generalul suprem al iezuiţilor. Totul

[228] Johann Karl Friedrich Rosenkranz, *The Philosophy of Education*, D. Appleton and Company, New York, 1886, pagina 269.
[229] Painter F.V.N., *A History of Education*, D. Appleton and Company, New York, 1886, pagina 168.
[230] Ibidem.

era controlat de la Roma; chiar şi planul de studiu în cele mai mici detalii – conţinea chiar şi tehnica emulaţiei şi cum trebuia implementată.

> *„Originalitatea şi independenţa minţii, dragostea de adevăr, puterea de a gândi cu grijă şi de a-ţi forma judecăţi corecte, nu erau neglijate, erau oprimate în sistemul iezuit.”*[231]

Acest sistem a pregătit generaţii întregi de Protestanţi. La un moment dat sistemul educațional a căzut, dar lucrarea iezuită continuă şi astăzi în şcolile protestante laice sau teologice, sistemul de educație fiind cel schimbat. Rezultatele nu.

Marii Reformatori au intrat în pământ şi nu au mai fost decât puţini oameni capabili din punct de vedere spiritual să ducă Reforma mai departe. Aceste biserici nu s-au mai dezvoltat. Acesta este adevărul oricât de greu ar suna: au rămas la nivelul (în cazul cel mai fericit) la care au fost aduşi de fondatorul bisericii lor. Dar ei trebuiau să crească în cunoaşterea Sfintelor Scripturi. Dumnezeu avea pentru ei toată lumina ascunsă de sutele de ani de dominaţie papală. Nu a mai fost nimeni care să vrea lumina aceasta. Bucuroşi că au trecut de la eroare la adevăr, s-au oprit aici, neştiind şi nedorind să ştie că adevărul e mai mare. Au început să se dezvolte, să-şi creeze manuale şi crezuri, au adoptat gândirea lumească, dacă nu în predicare, în purtare cu siguranţă. S-au instituţionlizat, au devenit biserici care au adevărul, singurele care au adevărul. Apoi încetul cu încetul au început să semene Romei. Punctul culminant se desfăşoară astăzi, după Vatican II, când Roma îşi cheamă acasă fiicele îmbătate de misticism.

[231] Ibidem, pagina 173.

În continuare aş vrea să urmărim împreună elementele comune din închinarea catolică şi protestantă, elemente mistice, dar nu numai, care vor ajuta cele două tabere să-şi finalizeze frăţia.

Formarea spirituală

Acest termen este foarte des întâlnit în creştinismul postmodern, atât în bisericile protestante, cât şi în catolicism şi se doreşte a fi un complex de elemente care să determine o dezvoltare spirituală în viaţa creştină. Ea urmăreşte creşterea spirituală a întregii fiinţe umane, prin orientarea intenţionată asupra vieţii spirituale interioare, interacţiuni cu alţi oameni în viaţa de zi cu zi şi practicarea disciplinelor spirituale. Ideea din spatele formării spirituale este aceea că noi avem nevoie de anumite practici şi discipline pentru a putea fi ca Isus, şi a avea Chipul Lui Divin. Iată câteva definiţii ale formării spirituale aşa cum este înţeleasă aceasta de cei ce o practică şi o promovează:

> *„transformarea spirituală nu înseamnă a încerca mai mult, ci a te antrena înţelept”*[232]

> *„Formarea spirituală în Hristos este un proces ordonat... El ne invită să ne lăsăm poverile la o parte, în special cele religioase, şi să luăm asupra noastră jugul antrenamentului cu El... Dificultatea intrării complet în lumea divină şi viaţa ei, este din cauza eşecului nostru să înţelegem că drumul spre ea este drumul transformării interiorului...”*[233]

[232] John Ortberg, *Viaţa pe care ţi-ai dorit-o dintotdeauna, discipline spirituale pentru omul de rând*, Majesty Press, Arad, 2007, pagina 43.
[233] Dallas Willard, *Renovation of the heart*, Inter-Varsity Press, 2002, pagina x.

Formarea spirituală este foarte apreciată în majoritatea bisericilor protestante de astăzi precum şi în rândul adepţilor bisericii emergente. Cele mai de renume universităţi de pregătire teologică, a celor mai cunoscute denominaţiuni protestante, au cursuri de formare spirituală, precum şi programe de masterat. Cei mai renumiţi autori creştini, precum şi cei mai apreciaţi teologi sau pastori, apreciază formarea spirituală şi o promovează în biserica din care fac parte. Dacă cele mai renumite universităţi creştine, şi cei mai renumiţi teologi, autori şi pastori folosesc formarea spirituală, înseamnă oare că aceasta este o cale deosebită de a merge pe drumul transformării fiinţei omeneşti după Chipul Divin?

Biserica catolică însă, a învăţat formarea spirituală cu mult mai devreme de a se naşte vreun protestant. Pe undeva, în ea s-a născut formarea spirituală în versiune creştină. Era pe vremea când Şcoala din Alexandria punea bazele teologiei creştine înrădăcinând aproape orice teorie în filozofia platonică și mai apoi neoplatonică. Părinţii deşertului o dezvoltă la nivel de practică, dezvoltând experimental contemplaţia platonică despre care a vorbit Clement, Origen şi Augustin. Adaugă practicii lor solitare, exerciţii precum postul, rugăciunea, memorarea Scripturii, tăcerea, toate cu scopul de a-i aduce mai aproape de o viaţă interioară capabilă să ajungă la unirea cu Dumnezeu precum şi la restaurarea chipului Său în om. Astfel, vechile practici mistice ale păgânilor au început să fie prezente în creştinism. Uitată parcă în negura vremurilor şi în mănăstiri, această practică „minunată” prinde iarăşi viaţă, în epoca medievală. Apreciind enorm valoarea formării spirituale, Ignaţiu de Loyola, impune practicarea acesteia în rândurile celor care urmau să plece în teribila misiune de a ucide Reformaţiunea. Ce armă teribilă – formarea spirituală!

Ea este în esenţă spiritualitate contemplativă. Exact ceea ce a fost preluat din mistică. Astăzi aceasta este adaptată în aşa fel încât să poată fi practicată şi de omul de rând. Formarea spirituală este întâlnită la adepţii bisericii emergente, precum şi la creştinii obişnuiţi ai multor denominaţiuni.

Folosindu-se de ignoranţa noastră istoria se repetă. În vreme ce Cuvântul lui Dumnezeu devine din ce în ce mai neimportant în viaţa bisericii, experienţa mistică se ridică şi ameninţă încă odată, pentru ultima dată, pe cei ai lui Dumnezeu.

„Şi balaurul, mâniat pe femeie, s-a dus să facă război cu rămăşiţa seminţei ei, care păzesc poruncile lui Dumnezeu şi ţin mărturia lui Isus Hristos.”[234] Războiul acesta va ţine până la sfârşit. Cei mai mulţi au fost biruiţi. Acum e rândul nostru să biruim, sau să fim biruiţi. După toate probabilităţile, elementul mistic va fi numitorul comun al închinări globale în faţa antihristului. *„I s-a dat să facă război cu sfinţii şi să-i biruiască. Şi i s-a dat stăpânire peste orice seminţie, peste orice norod, peste orice limbă şi peste orice neam. Şi toţi locuitorii pământului i se vor închina, toţi acei a căror nume nu a fost scris de la întemeierea lumii* [235]*, în cartea vieţii Mielului, care a fost înjungheat.”*[236] Mistica este întâlnită în hinduism, budism, taoism, zen, islamism, iudaism, New Age, organizaţii păgân-creştine şi creştin-păgâne, biserica emergentă, ortodoxie, catolicism, protestantism. Există o singură grupă de oameni care nu au mistică – cei scrişi în cartea vieţii Mielului. O altă caracteristică a puterii spirituale este aceea că lucrează cu gândul, iar gândul, atunci când nu este în supunere faţă de lui Dumnezeu creează probleme. Puterea gândului[237] este una din tehnicile prin care Lucifer şi-a supus popoarele păgâne, apoi biserica primelor secole, iar acum protestantismul.

[234] Apocalipsa 12: 17.

[235] Traducerea KJV, împreună cu alte traduceri spun: *„... a căror nume nu sunt scrise în cartea vieţii Mielului înjunghiat de la întemeierea lumii.”*

[236] Apocalipsa 13: 7-8.

[237] Cu referinţă la şamanism, magie, mistică, psiholigie, etc.

> *„Formarea spirituală efectivă în Hristos necesită o înţelegere realistică şi o utilizare cu grijă a puterii gândului.”*[238]

În cele ce urmează vom încerca să facem anatomia formării spirituale analizând cele mai importante organe de mistică încorporate în ea.

Disciplinele spirituale

Disciplinele spirituale[239] sunt practici destinate pentru buna formare spirituală a creştinilor. Scopul declarat este că, prin practicarea lor caracterul omului se transformă în bine şi îl va reprezenta pe Dumnezeu. Iată câteva idei despre aceste discipline luate de la promotori:

> *„disciplina este orice activitate pe care pot să o fac printr-un efort conştient, care **mă va ajuta să fac** ceea ce nu pot îndeplini acum nici măcar prin efort conştient”*[240]

> *„disciplinele sunt importante pentru simplul motiv că **ne ajută să facem, ceea ce nu putem realiza numai cu ajutorul voinţei noastre**”*[241]

[238] Dallas Willard, *Renovation of the heart*, Inter-Varsity Press, 2002, pagina 81.
[239] Disciplinele cele mai comune sunt postul, studiul Scripturii, meditaţia, rugăciunea contemplativă, lectio divina, tăcerea, solitudinea, etc.
[240] John Ortberg, *Viaţa pe care ţi-ai dorit-o dintotdeauna, discipline spirituale pentru omul de rând*, Majesty Press, Arad, 2007, pagina 47.
[241] Ibidem, pagina 48.

*„disciplina spirituală... **ne ajută să trăim o viaţă plină de roada Duhului**... mă întăreşte să trăiesc viaţa aşa cum m-a învăţat şi trăit Isus”*[242]

*„Disciplinele clasice ale vieţii spirituale ne îndeamnă să depăşim superficialitatea pentru a ne putea cunoaşte adevărata profunzime a trăirii. Ele ne invită să explorăm adâncurile tărâmului spiritual, ne îndeamnă să fim soluţia pentru o lume lipsită de conţinut... Să nu rămânem cu impresia că disciplinele sunt sortite exclusiv titanilor credinţei sau că sunt rezervate doar **firilor contemplative, care-şi dedică tot timpul rugăciunii şi meditaţiei**...”*[243]

*„**Dumnezeu ne-a dat disciplinele spirituale ca mijloc prin care putem primi harul Său**. Disciplinele ne permit **să ne înfăţişăm înaintea lui Dumnezeu** pentru ca El să ne poată transforma”*[244]

*„Disciplinele spirituale sunt hărăzite spre binele nostru. Ele sunt **mijlocul de a aduce plinătatea lui Dumnezeu** în vieţile noastre.”*[245]

*„Disciplinele spirituale **îşi propun transformarea totală a individului**. Ele urmăresc să înlocuiască deprinderile vechi şi nocive, cu altele noi, dătătoare de viaţă”*[246]

[242] Ibidem, pagina 48.
[243] Richard Foster, *Disciplinele Spirituale*, Discipolul, 2008, pagina 11.
[244] Ibidem, pagina 16.
[245] Ibidem, pagina 18.
[246] Ibidem, pagina 80.

> *„Doar pentru că dorim, nu putem să transformăm ideile şi imaginile, sau informaţia şi modelul gândurilor pe care le avem. Dar dacă ne antrenăm, adoptăm discipline sigure, noi vom progresa şi vom fi capabili să facem aceasta."*[247]

Citind aceste declaraţii pline de farmec despre disciplinele spirituale, întreb:

- ce nu pot face eu, dacă Scriptura spune că „pot totul în Hristos" (adică prin Hristos) „care mă întăreşte"?
- dacă disciplina e folosită să mă ajute să fac ceea ce nu pot face eu, Duhul Sfânt ce rol mai are în sprijinirea păcătosului?
- dacă disciplina mă ajută să trăiesc o viaţă plină de roada Duhului, unde este Duhul în toată treaba asta şi de ce Biblia vorbeşte de roada Duhului şi nu de roada ascezei?
- harul vine prin practicarea disciplinelor, sau a venit pentru că Isus a ales să moară pentru păcătosul care încalcă Legea?
- cine ne permite accesul înaintea Tatălui, Isus, ca mijlocitor, sau practicarea disciplinelor?
- Disciplinele ne aduc plinătatea lui Dumnezeu, sau Duhul Sfânt, care face din trupul nostru, în condiţia ascultării, un templu pentru El?

Uitându-ne cu atenţie la teologia protestantă, observăm că marii reformatori au respins ideile de mai sus, punând chiar aceste întrebări. Ei au observat că practica bisericii latine pune accent pe faptul că dezvoltarea spirituală este rezultatul exerciţiilor spirituale, al ascezei, şi nu al lucrării lui Hristos şi a Spiritul Sfânt. Din citatele

[247] Dallas Willard, *Renovation of the heart*, Inter-Varsity Press, 2002, pagina 80.

de mai sus, reiese clar că Duhul Sfânt nu mai are cu ce să ne ajute în dezvoltarea caracterului, iar Isus poate să lipsească, pentru că disciplinele ne aduc în faţa Tatălui. Aveţi impresia că merg prea departe? Că acele citate nu spun aşa ceva? Nu spun aşa ceva în mod direct, ci indirect. Ceea ce învaţă promotorii disciplinelor spirituale nu este altceva decât practică creştină ascetică antică şi medievală adaptată creştinului de astăzi. Ignaţiu de Loyola este de asemenea folosit ca o sursă serioasă de informaţie pentru crearea disciplinelor spirituale moderne, în fapt exerciţiile lui au fost adaptate protestantismului modern.

Autorii de mai sus, precum şi alţii îi datorează lui Loyola şi altor mistici ceea ce ei scriu, predică, sau predau, după caz.

> *„Am învăţat despre această cale de a avea o experienţă a naşterii din nou citind misticii catolici, în special Exerciţiile spirituale ale lui Ignaţiu de Loyola. Ignaţiu, un fondator al ordinului iezuit, a fost odată un soldat şi doar după ce şi-a petrecut un timp pe patul spitalului recuperându-se după o bătălie, şi-a concentrat mintea şi inima spre Dumnezeu. Ca mulţi mistici catolici a dezvoltat o imensă dorinţă de a experimenta ce înseamnă să fi una cu Dumnezeu. Încetul cu încetul el a ajuns să simtă o dorinţă intensă după un tip de puritate spirituală despre care credea că îl va face capabil să experimenteze plinătatea prezenţei lui Dumnezeu în el.”*[248]

[248] Tony Campolo, *Letters to a Young Evanghelical*, pagina 30. Despre Campolo am discutat şi la gândirea pozitivă, pe care a învăţat-o probabil, prin psihologie, din ocultism. Campolo este profesor emerit de sociologie la Eastern Univeristy, fondator şi preşedinte al Evanghelical Association for the Promotion of Education.

Acest autor protestant, nu numai că priveşte cu plăcere şi admiraţie la experienţa mistică a lui Loyola, dar ne şi recomandă să ne întoarcem la mistica iezuitului. Richard Foster este unul dintre cei mai renumiţi promotori ai disciplinelor spirituale şi al formării spirituale preluate de la mistici catolici. El spune în cartea sa că le-a descoperit de la Dallas Willard[249]. La rândul său, Foster a avut şi ucenici. Unul dintre ei este John Ortberg, care împărtăşeşte împreună cu cei doi amintiţi mai sus filozofia mistică a disciplinelor spirituale. Foster nu numai că încurajează practicarea exerciţiilor iezuitului, el încearcă să dea misticii catolice o deosebită importanţă pentru buna dezvoltare a spiritualităţii.

> *„După Reformaţiune, noi protestanţii am lăsat în urmă mult din ceea ce ne-a deranjat din romano-catolicismul secolului al XV – lea. Sunt convins că am lăsat în urmă prea mult. Metodele de rugăciune oferite de Ignaţiu au devenit preţioase pentru mine. Cu ajutorul unor sfinţi catolici, viaţa mea de rugăciune s-a adâncit."*[250]

Disciplinele spirituale sunt practici prin care omul postmodern descoperă în lumea socială aceleaşi exerciţii spirituale pe care le-au avut părinţii deşertului. În prima parte a acestei cărţi am văzut că originea acestora este păgână. Astăzi misticismul este din nou promovat în creştinism, de data aceasta prin protestanţi care nu mai sunt de partea corectă a baricadei. Faptul că există o întoarcere spre mistica creştină a primelor secole nu este un secret. Toată chestiunea este legată de modul în care percepem mistica: ca

[249] *„Prin prietenia şi sfaturile lui Dallas Willard, mentorul meu timp de mulţi ani, am descoperit pentru prima dată înţelesul şi necesitatea disciplinelor spirituale."* - Richard Foster, *Disciplinele Spirituale*, Discipolul, 2008, pagina 9.

[250] Ibidem, pagina 31.

fiind în armonie cu Scriptura sau în dezacord. Neutralitatea nu există în această chestiune.

Biserica emergentă, sectele New Age, creştinii care au adoptat formarea spirituală, doresc un dumnezeu pe care să-l simtă, să-l audă, să se scufunde în el. Misticismul care a fost odată aruncat de protestanţi la coşul de gunoi este acum, într-o măsură mai mare sau mai mică, centrul spiritualităţii protestante.

Una dintre cele mai renumite reviste creştine americane, recunoaşte acest fapt. Pe 8 februarie 2008, Chris Armstrong a scris un articol remarcabil despre aceste fapte. Articolul purta titlul *Viitorul stă în trecut – de ce evanghelicii se leagă de biserica primară în timp ce păşesc în secolul al XXI – lea*, şi a fost scris ca urmare a unei conferinţe ţinute în anul 2007 în centrul Billy Graham de la Wheaton College. Voi reda părţile care au legătură cu subiectul acestei cărţi.

Referindu-se la ceea ce s-a întâmplat la aceea conferinţă, autorul aminteşte în articol de cuvintele lui Thomas Oden, spuse cu 15 ani înainte de acea conferinţă:

> *„**Fiii şi fiicele modernităţii redescoperă frumuseţea neglijată a învăţăturilor clasice creştine**. Este un moment de bucurie, să vezi iarăşi ceea ce a fost aproape uitat, să îmbrăţişezi un copil pierdut."*
>
> *„D.H. Williams, autor al Evanghelicals and Tradition* (Evanghelicii şi tradiţia), *a certificat la conferinţă despre recenta creştere a interesului evanghelic pentru patristică..: «**Cine s-ar fi gândit acum o decadă, că la începutul secolului al XXI – lea, unul dintre cele mai vibrante şi serioase câmpuri de studiu creştin vor fi părinţii bisericeşti antici**»."*

Citându-l pe Robert Webber, cel care a fost în spatele acestei conferinţe, chiar dacă nu a fost prezent din cauza convalescenţei, autorul spune:

> *„Argumentul meu este că timpul bisericii primare (100-500), şi în mod particular al doilea secol, conţine* ***lucruri pe care evanghelicii trebuie să le recupereze****."*

> *„Mişcarea pare că a explodat într-o perioadă de 24 de luni între 1977 şi 1979, perioadă care a văzut publicaţia bestselling–ului lui Richard Foster, «Celebration of Discipline: The Path to Spiritual Growth»* (tradusă în româneşte sub titlul Disciplinele spirituale) *şi a lui Robert Weber «Common Roots: A Call to Evangelical Maturity»* (Rădăcini comune: O chemare la maturitate evanghelică)*."*

> *„****Opriţi dezbaterile fără sfârşit*** *şi publicitarea creştinătăţii, şi doar reprezentaţi-o.* ***Trăiţi-o cu credincioşie în comuniune cu alţii****... Preluaţi* ***simbolurile şi sacramentele****.* ***Dialogaţi*** *cu celelalte două confesiuni istorice: catolicismul şi ortodoxia...* ***Ardeţi lumânări şi candele****. Rugaţi-vă utilizând* ***lectio divina****. Da-ţi drumul să curgă la toată bogăţia tradiţiei creştine pe care o găsiţi"*

> *„De la Dallas Willard, Richard Foster,... de la călugării şi călugăriţele practicante, ei trebuie să înveţe atât tăria cât şi limitele* ***discipinelor istorice ascetice.*** *De la Tom Oden, D.H. Williams,... de la fraţii şi surorile practicanţi din biserica est*

răsăriteană şi catolică, ei trebuie să înveţe atât puterea cât şi limitele angajamentului cu toată tradiţia întregii bisericii – singură, sfântă, catolică şi apostolică."

„Acesta este drumul spre maturitate."

„Şi pentru că se întâlnesc şi învaţă de la creştini din cele două mari confesiuni, Romano-Catolice şi Ortodoxă, este motiv de bucurie în puterea dragostei."

Din anii '70 tendinţa acceptării acestor idei este crescătoare. Practicile mistice ale estului s-au întâlnit cu cele ale vestului chiar în bisericile protestante. Din ce în ce mai multe denominaţiuni creştine folosesc, mai ales în programele de tineret, labirintul rugăciunii, stațiile crucii, candelele, beţişoarele parfumate, precum şi rozariul, rugăciunea taize, rugăciunea contemplativă, lectio divina, etc. Sigur că de multe ori acestea sunt promovate sub o altă denumire sau, pur și simplu fără nici un nume. Doar ni se spune că prin practicarea acestora ne întâlnim cu Dumnezeu într-un mod nou, profund şi unic.

În prezentarea cărţii *Disciplinele spirituale*, Elton Trueblood spune despre carte următorul adevăr:

„Scopul nu este sectar, ci din contră, ***unul profund ecumenic****."*[251]

Conciliul Vatican II s-a încheiat în anul 1965. Unul din subiectele principale aduse în discuţie în acest conciliu a fost relaţia catolicilor cu celelalte religii şi cu ecumenismul. Declaraţia din Unitas Redintegratio despre care am amintit mai devreme, prin care era exprimat visul de a vedea protestantismul întors din nou la

[251] Richard Foster, *Disciplinele Spirituale*, Discipolul, 2008, pagina 7.

Roma, devenea realitate în doar câţiva ani. Prin oameni cheie din protestantism, acesta a fost întors la ceea ce lepădase. Christianity Today a observat această atitudine şi a salutat-o cu bucurie. Am devenit mândri că fiii şi fiicele noastre au întors spatele lui Dumnezeu şi au apucat pe calea creştinilor platonicieni, în mod special cei din secolul al II – lea. Haideţi să spunem că este o coincidenţă faptul că Vatican II a avut loc cu doar câţiva ani înainte. Haideţi să spunem că nu datorită sistemului iezuit de educaţie s-au produs schimbări în protestantism. Haideţi să spunem că nu iezuiţii au lucrat la aceasta. Haideţi să spunem orice. Totuşi, de ce s-a ajuns aici? Lucifer şi dorinţa inimii lui. Cu atât mai mult cu cât acum trăim ultimele clipe ale acestui pământ. Totuşi nu sunt împăcat cu presupunerile făcute. Ar mai fi câteva coincidenţe, legate şi de cuvintele Apocalipsei care spun că Lucifer a dat fiarei scaunul lui de domnie, putere şi stăpânire[252].

TRAPIŞTII

Începuturile acestei mari schimbări de paradigmă s-au produs undeva între ani 1960-1970. Sunt specialişti care au analizat fenomenul şi aduc în discuţie influenţa pe care mişcarea New Age a avut-o, prin absorbţia şi emisia de mistică budistă şi hindusă.

Pentru unii o astfel de apropiere, nu numai că era corectă, dar era şi necesară.

> *„... omul, în mod natural religios, tinde spontan să evadeze din condiţia sa terestră, îngrădită în finitudinea timpului şi a spaţiului. Or, iată că **budismul şi hinduismul i se oferă ca nişte portiţe de scăpare**. Metodele lor de **meditaţie** traduc strădania omului de a atinge infinitul, absolutul, divinitatea. Tentative care există dintotdeauna.*

[252] Apocalipsa 13: 2.

> *Impactul actual cu budismul Zen, cu yoga, cu sufismul sau cu taoismul nu se produce fără a reaminti de seducţia* ***metodelor de contemplare a elenismului neoplatonician*** *din primele secole ale creştinismului"*[253]

O astfel de apreciere nu poate fi corectă, de vreme ce umanităţii Dumnezeu i-a oferit cel mai mare dar posibil, jertfa Domnului Hristos, prin care harul putea să se desfăşoare, prin care noi putem fi aduşi la starea de la început.

Alţii vorbesc despre lupta socială dintre modernism şi postmodernism, şi consideră că nevoia tinerilor de a scăpa de modernitate şi dorinţa de a se desfăşura spiritual în postmodernism i-a ajutat să fie deschişi influenţelor non-creştine. Alţii aduc în discuţie slăbirea bisericilor evanghelice. Unii dintre aceştia mai aduc în discuţie un alt factor. Influenţa unor călugări catolici care au avut relaţii foarte strânse cu mistica estică. Aş vrea să cercetăm acest fir, fără a le nega pe celelalte.

Doi călugări catolici trapişti, Thomas Keating şi William Meninger au fost invitaţi de un maestru zen, Roshi Sasaki, pentru a-i învăţa meditaţia. După aceea, undeva în anul 1974, aceştia descoperă un ghid pentru contemplaţia meditativă datând din secolul al XIX – lea. Apropierea de mistica estică i-a fascinat pe aceşti doi călugări. Ceva mai târziu unul dintre ei, Thomas Keating, publică împreună cu un alt călugăr trapist, Basil Pennington, o carte intitulată *Finding Grace at the Center*, în care afirmă:

> *„Nu trebuie să ezităm să luăm fructul* ***vechii înţelepciuni*** *a estului şi să o 'capturăm' pentru Hristos. Într-adevăr, aceia dintre noi care sunt în slujire trebuie să facă efortul necesar să ne obişnuim*

[253] Jean Vernette, *Secolul XXI va fi mistic sau nu va fi deloc*, Corint, Bucureşti, 2003, pagina 81.

*pe noi înşine cu cât mai mult posibil din aceste **tehnici estice**. Mulţi **creştini care îşi iau în serios viaţa de rugăciune au fost mult ajutaţi de Yoga, Zen, meditaţia transcedentală**, şi practici similare..."*[254]

Un alt călugăr trapist care este asociat cu introducerea misticismului în societatea noastră este Thomas Merton. Acesta a manifestat aceeaşi apropiere de mistica estică.

„Dacă există cineva care ar trebui să fie deschis faţă de tradiţiile mistice orientale şi interesat de ele, acesta e cu siguranţă călugărul contemplativ aparţinând ordinelor monastice occidentale"[255]

*„...la o privire mai atentă, marile tradiţii contemplative ale Orientului şi ale Occidentului, deşi diferă uneori radical în formularea scopurilor şi în conceptualizarea propriilor metode, se întâlnesc totuşi în convingerea că, **prin intermediul disciplinelor spirituale, omul îşi poate schimba în mod radical viaţa**... Cele două tradiţii împărtăşesc credinţa că o anumită «purificare» a voinţei şi a inteligenţei poate deschide spiritul omului către o înţelegere mai profundă, iluminată, a sensului şi a finalităţii vieţii, sau chiar a esenţei înseşi a fiinţei. "*[256]

[254] M. Basil Pennington, Thomas Keating, Thomas El Clarke, *Finding Grace at the Center,* Petersham, MA: St. Bede's Publ., 1978, pagina 5-6.
[255] Thomas Merton, *Misticii creştini şi maeştri Zen*, Humanitas, 2003, vol. 1, pagina 5.
[256] Ibidem, pagina 6.

> *„Departe de a privi cu suspiciune tradiţiile mistice orientale, călugării catolici contemplativi au fost în măsură să aprecieze,* ***începând cu Conciliul Vatican II****, bogăţia experienţei acumulate în cadrul acestor tradiţii. Cărţi precum cea a lui Dom Aelred Graham, Catolicismul Zen, au arătat că spiritualitatea Zen are ceva de spus nu numai cărturarului iscoditor, poetului şi estetului, ci şi creştinului de rând care priveşte cu seriozitate creştinismul.* ***Iezuiţii ajunşi în Japonia au avut perioade de retragere în mănăstiri Zen****..."*[257]

Papa Paul VI, în *Evangelii Nuntiandi*[258], a adresat episcopatelor, clerului şi membrilor bisericii catolice următoarele cuvinte:

> *„Biserica respectă şi stimează aceste religii necreştine pentru că ele sunt expresia vie a sufletului unui vast grup de oameni. Ei duc în interiorul lor ecoul a mii de ani de căutare după Dumnezeu, o cercetare care este incompletă, dar deseori făcută cu mare sinceritate şi neprihănire a inimii. Ei posedă un patrimoniu impresionant de texte religioase profunde.* ***Ei au învăţat generaţii de oameni cum să se roage****."*[259]

Aceste religii necreştine trebuie aduse la Dumnezeu şi la vestea bună a Scripturii. Credeţi că va fi greu ca ei să dea mâna cu

[257] Ibidem, pagina 6-7.
[258] Acest document a fost publicat pe 8 decembrie 1975 şi are ca subiect vestirea religiei catolice la toţi oamenii.
[259] Paul VI, *Evangelii Nuntiandi*, 53.

papalitatea? Va fi tot la fel de uşor să converteşti pe aceşti oameni, cum a fost cu convertirea păgânilor prin dezvoltarea teologiei folosind filozofie. Cine nu a acceptat aşa, în cele din urmă a fost convertit cu forţa. Nu cred că primii teologi se gândeau să folosească sabia, atunci când au propus folosirea filozofiei. Poate că nici astăzi nu se va folosi sabia, dacă poate fi folosită mistica. Este cert un lucru, biserica latină va face tot ceea ce poate pentru a-şi desăvârşi universalitatea.

> *„... biserica ţine spiritul misionar în viaţă, şi chiar doreşte să-l intensifice în aceste momente ale istoriei în care trăim. Ea se simte responsabilă pentru toţi oameni. Ea nu are odihnă, până ce nu a făcut totul ca să proclame vestea bună a lui Isus Salvatorul. Ea întotdeauna pregăteşte noi generaţii de apostoli."*[260]

Se pare că după Vatican II clerul catolic a trebuit să aprecieze spiritualitatea mistică a estului, dar nu a estului ortodox, ci a religiilor pe deplin păgâne. Mai mult, călugări catolici au mers în templele zen pentru a învăţa de acolo aceste practici. Aceşti călugări au observat elemente care unesc cele două tipuri de mistică – disciplinele spirituale, cu ajutorul cărora omul, zice Merton, îşi poate schimba radical viaţa. Mistica estică nu-L are pe Hristos, normal că are nevoie de practici pentru transformare. Dar creştinismul îl are pe Domnul Hristos. De ce are nevoie de dicipline? Ca să aibă cu ce să-L înlocuiască! Dorinţa misionară a bisericii catolice de astăzi, nu trebuie despărţită de dorinţa misionară a bisericii catolice din evul mediu, s-a schimbat doar politica de PR. Pentru ce să persecuţi, când rezultatele bune se obţin prin pace?

În vreme ce încearcă realizarea unui numitor comun cu lumea protestantă, catolicii se îndreaptă în semn de acceptare spre

[260] Ibidem.

mistica estică. Ceea ce s-a realizat în ultimi 50 de ani a fost construit cu grijă încă din perioada Contra-Reformei. Datorită unei politici excepţionale de PR, imaginea bisericii latine s-a schimbat mult, în special prin politica dusă de Papa Ioan Paul al II – lea. Scopul principal al activităţii ei, făcut public nu mai este uciderea „ereticilor", ci evanghelizarea acestora şi a necreştinilor, pentru ca biserica să poată fi una. Din păcate, industria PR-ului este astăzi foarte bine dezvoltată în toate domeniile şi purtătorii de cuvânt ne spun doar ceea ce ar trebui să auzim, nu adevărul. Viitorul doar, va fi acela care va da dreptate reformatorilor, pe care urmaşii lor i-au uitat atât de repede, şi nu doar că l-au uitat, ci s-au întors pe deplin de la învăţăturile lor la practicile mistice.

Ca rezultat al misiunii celor menţionaţi mai sus, a scrierilor lor, precum şi a influenţei a multe alte persoane şi instituţii, cele mai multe denominaţiuni sunt prinse în vraja misticii şi a ecumenismului, unele pe deplin scufundate în acestea altele care acum încep să guste vinul tare al Babilonului. Evident, nu trebuie să înţelegem că aceste denominaţiuni sunt pe de-a-ntregul cuprinse de mistică. Există în fiecare o măsură mai mare sau mai mică de misticism. Există oameni şi organizaţii în fiecare din acestea care sunt mâhniţi de ceea ce se întâmplă în bisericile şi instituţiile lor, inclusiv universităţile pe care le patronează denominaţiunea din care fac parte. Dificultatea în care ne găsim este aceea că Lucifer a reuşit să strecoare otrava sa exact în cele mai influente biserici, nu contează în care mai mult sau în care mai puţin.

Cred că suntem surprinşi ori de câte ori citim Scripturile de necredinţa lui Israel, de cât de uşor cădeau şi se îndreptau spre idoli. Poate că ne surprinde şi uşurinţa cu care biserica de-a lungul timpului a căzut în faţa lumii. Acum este timpul nostru. Noi suntem astăzi în aceeaşi situaţie în care s-a găsit Israelul, în aceeaşi situaţie în care s-a găsit biserica primelor secole, la fel ca în epoca medievală – suntem vecini cu păgânătatea. Pe de o parte New Age, de cealaltă parte ocultismul, apoi ne învecinăm cu postmodernismul, psihologia, biserica emergentă şi alţi vecini influenţi. Mai mult, în

mijlocul nostru sunt oameni care ar deschide porţile pentru ca religia vecinilor noştri să devină a noastră, a tuturor. Suntem într-o situaţie delicată. E mai simplu dacă duşmanul ar fi în afara porţilor, dar e cu noi, lângă noi, la porţi, dar pe interior. Calul Troian e deja introdus în cetate.

> *„Budismul Zen şi Yoga, Baghavad Gita şi scrierile sufiste pot, aşadar, să se dovedească fecunde pentru o autentică reîntoarcere mistică în creştinism. Aceste căi şi aceste texte pot îmbogăţii adeseori contemplarea creştină."*[261]

În paginile următoare vom vorbi despre unele discipline spirituale, pe care aceşti călugări le-au găsit comune păgânilor şi creştinilor şi care apoi prin autori, teologi, profesori şi pastori s-au strecurat în practica bisericilor.

Contemplația

Unul dintre cele mai importante elemente ale disciplinelor spirituale este contemplaţia. Subiectul este foarte vast, dar voi încerca să-l rezum pe scurt, dar cu suficiente informaţii pentru a vă putea face o idee despre această disciplină. Contemplaţia este o metodă folosită în spiritualitatea mistică care te ajută să intri într-o stare a conştiinţei în care gândurile încetează, iar practicantul atinge o stare a minţii numită „tăcere", „locul liniştit", sau „linişte", unde se crede că se poate simţi prezenţa lui Dumnezeu şi auzi glasul Său. Această stare de contemplaţie se obţine prin aşa numita rugăciune care ajută mintea să se focalizeze. Este rugăciunea contemplativă, sau rugăciunea centrată (concentrată). Catehimsul catolic are un şir de definiţii pentru rugăciunea contemplativă:

[261] Jean Vernette, *Secolul XXI va fi mistic sau nu va fi deloc*, Corint, Bucureşti, 2003, pagina 83.

„Rugăciunea contemplativă este o simplă privire asupra lui Dumnezeu în tăcere şi în iubire. Este un dar al lui Dumnezeu, un moment de credinţă pură, în timpul căruia cel care se roagă în caută pe Hristos, se supune voinţei iubitoare a Tatălui şi îşi reculege fiinţa sa sub acţiunea Duhului Sfânt.”[262]

„Rugăciunea contemplativă este expresia cea mai simplă a misterului rugăciunii... Rugăciunea contemplativă este o împărtăşanie în care Sfânta Trinitate face ca omul, imaginea Sa, să fie asemenea Lui.”[263]

„Rugăciunea contemplativă este auzirea Cuvântului lui Dumnezeu.”[264]

„Rugăciunea contemplativă este tăcere, «simbolul lumii care va veni», sau «dragoste tăcută». Cuvintele din acest tip de rugăciune nu sunt vorbire; sunt ca lemnul uscat care hrăneşte focul dragostei.”[265]

„Rugăciunea contemplativă este o unire cu rugăciunea lui Hristos încât ne face participanţi la misterul Lui.”[266]

[262] *Catehismul catolic*, 571.
[263] Ibidem, 2713.
[264] Ibidem, 2716.
[265] Ibidem, 2717.
[266] Ibidem, 2718.

Munca depusă de călugării trapişti după Vatican II a dat rezultate. Munca lor a fost un răspuns la prevederile Conciliului Vatican II de a deveni apropiaţi de alte religii şi de a revitaliza rugăciunea contemplativă în propria biserică, pentru a ajuta catolicii care au părăsit biserica să o experimenteze în propria religie. Plecând de la acei călugări pe care i-am amintit, practica rugăciunii contemplative s-a răspândit foarte repede în biserici. Cum se practică această rugăciune pentru a ajunge în acel loc al minţii numit tăcere?

Thomas Keating propune desfăşurarea acestei contemplaţii în patru[267] paşi simpli. Prima dată trebuie să alegi un cuvânt ca simbol al intenţiei tale de a consimţii ca Dumnezeu să fie prezent şi să acţioneze înlăuntrul tău. După alegerea cuvântului trebuie să-ţi alegi o poziţie confortabilă în care să te aşezi cu ochii închişi începând să rosteşti cuvântul sacru ales ca simbol al consimţământului prezenţei şi lucrării lui Dumnezeu în tine pe toată durata contemplaţiei. Dacă cumva revii din nou într-o stare în care ai gânduri, trebuie să te reîntorci la acel cuvânt. La sfârşitul contemplaţiei rămâi în tăcere cu ochii închişi câteva minute.

După cum se vede, rugăciunea contemplativă, care îţi oferă darul contemplaţiei, este o practică meditativă, asemenea unei mantre în care cel care o practică se concentrează asupra unui cuvânt pe care-l rosteşte în mod repetitiv tot timpul cât durează rugăciunea. Analizând contemplaţia în diferite culturi religioase observi că există unele deosebiri, dar de asemenea şi multe aspecte comune. De obicei rugăciunea contemplativă include alegerea unui loc liniştit, o aşezare confortabilă, ochii închişi, vorbire tăcută sau foarte înceată, respiraţie controlată. Dacă cumva în timpul acestui proces apar din nou gânduri, închinătorul trebuie să se concentreze din nou la cuvântul pe care îl tot spune.

[267] Pentru mai multe informaţii despre contemplaţia catolică din zilele noastre se pot studia lucrările lui sau accesa site-ul www.centeringprayer.com, precum şi www.contemplativeoutreach.org.

Această tehnică a rugăciunii contemplative se poate întâlnii acum la multe denominaţiuni protestante. Voi lua spre exemplu un prezbiterian, John Ortberg, care l-a avut ca maestru spiritual pe Richard Foster. Acesta în cartea „Viaţa pe care ţi-ai dorit-o dintotdeauna, discipline spirituale pentru omul de rând", promovează practicarea exerciţiilor spirituale. El aduce în discuţie o experienţă de-a lui Merton, pentru ca apoi să introducă câteva sfaturi despre cum trebuie să ne pregătim pentru rugăciune. Iată câteva idei:

> *„Henri Nouwen*[268] *a spus odată că atunci când ne pregătim să ne rugăm, gândurile încep să sară înaintea noastră aşa cum sar maimuţele în jurul bananierilor. Astfel, înainte de a ne ruga, este important să aşteptăm câteva momente până când maimuţele se liniştesc. Poţi să faci lucrul acesta* ***respirând adânc de câteva ori*** *şi încetinind ritmul gândurilor tale. Poate vei avea nevoie de* ***un obiect pe care să-l priveşti****, ca o floare sau* ***o lumânare aprinsă****. Poţi pur şi simplu să rosteşti în şoaptă* ***de câteva ori Tatăl nostru****, până când mintea e pregătită să se roage."*[269]

Chiar dacă în cartea mai sus amintită, Ortberg nu promovează elementele mistice atât de deschis precum Richard Foster, orientarea lui este totuşi evidentă. Ceea ce este interesant este că asociază povestirilor emoţionante, experienţelor, sau

[268] Un mistic catolic modern ale cărui cărţi sunt folosite atât în lumea catolică cât şi cea protestantă. A fost o personalitate având aceeaşi orientare ca şi călugării trapişti amintiţi în legătură cu Vatican II.

[269] John Ortberg, *Viaţa pe care ţi-ai dorit-o dintotdeauna, discipline spirituale pentru omul de rând*, Editura Majesty Press, Arad, 2007, pagina 106.

adevărului, anumite erori care nu sunt sesizate, mintea omului fiind captivată de celelalte aspecte. E ca şi cum iei un medicament amar cu o linguriţă de miere. Instrucţiunile lui cu privire la pregătirea minţii pentru a intra în rugăciune seamănă foarte mult cu instrucţiunile date de Dr. Julian Melgosa[270], în ceea ce priveşte tehnica meditaţiei:

> *„Meditaţia este o stare mintală care permite unei persoane să nu se gândească la treburile zilnice... Meditaţia este, poate, procedeul cel mai vechi şi, fără îndoială, unul dintre cele mai eficiente pentru **a obţine pacea mintală**... Este foarte important să alegem locul şi momentul pentru a medita. Ideal ar fi să meditezi zilnic în acelaşi loc şi la aceeaşi oră... Poziţia la meditaţie trebuie să fie comodă, dar nu excesivă. Metodele tradiţionale sugerează **aşezarea pe un covor sau pe o rogojină cu picioarele încrucişate**. Unii se simt însă prea orientali în această poziţie. Pentru aceştia se recomandă să se aşeze pe un scaun sau pe un fotoliu... Alegerea punctului asupra căruia să te concentrezi este la fel de importantă. Este vorba de a alege obiectul sau experienţa spre care se va concentra meditaţie. Anumite tradiţii sugerează o **mantra** (un cuvânt sau o frază scurtă care se repetă continuu), altele preferă **mandala** (un desen cu o **figură geometrică** asupra căreia se concentrează privirea), iar altele, un perete complet alb asupra căruia să te concentrezi. Noi recomandăm o experienţă care are cele mai mari posibilităţi de a fi, în acelaşi timp, profundă şi plină de conţinut*

[270] Doctor în psihologie, fost profesor la Open University şi Newbold College şi autor de studii biblice.

semnificativ: este vorba de alegerea unui ***scurt pasaj***[271] ***din Sfintele Scripturi ca punct de concentrare al meditaţiei****."*[272]

Ne oprim puţin din derularea cărţii pentru o paranteză necesară. Mandala (este un cuvânt sanscrit care înseamnă cerc) nu este întotdeauna doar o simplă figură geometrică. În vest, spre exemplu, cuvântul este folosit pentru a desemna lumea personală. Ea are o însemnătate spirituală deosebită. Zeno Gozo, doctor în filozofie şi lector universitar în cadrul Facultăţii de Psihologie a Universităţii Tibiscus din Timişoara spune: *„Eul ca centru al personalităţii este înconjurat de opt aspecte pentru a forma o mandala."*[273]

Autorul citat mai sus prezintă apoi grafic un cerc care are un punct central, punct care reprezintă eul notat în schiţa aceasta prin EU SUNT. În budism şi hinduism mandala are o semnificaţie spirituală şi rituală însemnată. În anumite tradiţii mistice este folosită pentru concentrarea atenţiei aspiranţilor sau adepţilor pentru stabilirea unui spaţiu sacru. De asemenea ajută practicantul să intre în stare de transă, spre exemplu în lamaism şi yoga yantrică este folosită ca instrument al contemplaţiei. Pentru unii mandala poate ajuta la accesarea nivelelor progresive mai profunde ale inconştientului, asistând meditatorul să experimenteze un sens mistic de unitate şi identificare cu unitatea ultimă din care apare cosmosul în toate formele multiple[274].

---

[271] Introducerea subtilă a Lectio Divina (vezi în această carte ce este Lectio Divina).

[272] Julian Melgosa, *Fără stres*, Editorial Safeliz şi Casa de Editură Viaţă şi Sănătate, Bucureşti, 2000, pagina 145-148.

[273] Gozo Zeno, *O incursiune în educaţia adulţilor*, Editura Augusta, Timişoara 2009, pagina 24.

[274] Fontana David, *Meditating with Mandalas*, Duncan Baird Publishers, London, 2005, pagina 10.

Chiar şi Carl Jung a folosit mandala, aceasta reprezentând pentru el autoreprezentarea proceselor psihice de centrare pe sine. Mandala pentru Zeno Gozo are în centru sinele, pe eu sunt, şi poate nu e întâmplătoare această asociere de vreme ce Dumnezeu se numeşte pe sine EU SUNT, de vreme ce Lucifer prin misticism orientează omul spre ideea că există ceva în sine de origine divină.

> *„Între anii 1918 şi (aproximativ) 1920 mi-a devenit limpede că ţinta dezvoltării psihice este sinele. Nu există nicio dezvoltare lineară, ci numai o apropiere circulară, o circumambulaţie a sinelui... Ştiam că atinsesem, prin mandala ca expresie a sinelui, punctul ultim la care îmi era dat să ajung."*[275]

Pentru Thomas Merton fiinţa umană este unită cu Dumnezeu în mod direct. Prin practica rugăciunii contemplative, omul ajunge la conştienţa legăturii pe care o are. Keating are aceeaşi opinie, privind rugăciunea contemplativă ca pe un proces prin care omul devine conştient despre cât de profundă este unirea lui cu Dumnezeu, pământul sau creaţia. În anul 1977 s-a format Dialogul Monastic Interreligios (MID - Monastic Interreligious Dialogue). Este o organizaţie a călugărilor benedictini şi trapişti devotaţi cultivării şi îngrijirii dialogului interreligios şi intermonastic la nivelul practicii şi experienţei spirituale între monasticismul catolic nord-american şi practicanţi ai contemplaţiei din diverse religii. Scopul acestuia este promovarea misticismului estic în tradiţia catolică, dar prin extensie şi în cea protestantă. Promotorii acestui dialog consideră că metodele de concentrare utilizate în alte religii pot fi utile pentru îndepărtarea obstacolelor care stau în calea unui contact adânc cu Dumnezeu. Acest dialog a fost cerut în mod

[275] Carl Jung, *Amintiri, vise, reflecţii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008, pagina 233.

expres de către Secretariatul pentru religii necreştine. Deci de Vatican. Pentru mai multe informaţii legate de acest dialog vă rog accesaţi site-ul oficial la adresa http://monasticdialog.com. Dialogul Monastic Interreligios recunoaşte deschis imensa contribuţie a lui Thomas Merton în dialogul mistic cu alte religii. Merton a murit în 1968 şi nu a apucat să-şi vadă rodul muncii. Dar cu zece ani mai târziu, şi la un an după formarea MID, unul dintre cei mai influenţi mistici creştini moderni, Richard Foster, a scris o carte care a adus visul mistic în lumea evanghelică, o carte care se studiază în cele mai „bune" seminare teologice.

Vă prezint câteva noţiuni despre rugăciunea contemplativă luate din această carte a lui Richard Foster:

> *„Formele orientale de meditaţie subliniază necesitatea de a te detaşa de lume, urmărind pierderea personalităţii şi a individualităţii, urmată de unirea cu Mintea Cosmică. Există o dorinţă fierbinte de a te elibera de grijile şi suferinţele acestei vieţii în impersonalitatea Nirvanei*[276]*. Astfel, identitatea personală se pierde, personalitatea fiind considerată iluzie supremă. Această formă de meditaţie este un mod de a te desprinde de roata nefericită a existenţei... Scopul suprem al religiilor orientale este detaşarea. Meditaţia creştină depăşeşte cu mult noţiunea de detaşare.* ***Există şi aici nevoia de detaşare*** *– «un sabat al contemplaţiei», cum o numeşte Pierre de Celles, un călugăr benedictin din secolul al XII – lea. Dar este periculos a lua în considerare doar detaşarea... Detaşarea nu este suficientă, ea trebuie urmată de*

[276] Stare mistică de fericire, presupusă a fi realizată prin eliberarea de grijile vieţii, de suferinţe şi prin contopirea sufletului cu esenţa divină, cu ajutorul contemplaţiei şi ascezei. Prezentă în budism şi hinduism.

ataşare... Meditaţia creştină ne conduce spre plenitudinea interioară necesară pentru a ne dărui de bunăvoie lui Dumnezeu."[277]

„Rugăciunea contemplativă este un mod de viaţă"[278]

„Ce putem spune despre locul în care meditǎm?... Căutaţi un loc liniştit... Ce putem spune despre poziţie? Într-un sens poziţia nu contează deloc. Dintr-un alt punct de vedere însă, poziţia este de cea mai mare importanţă... Lui Richard Rolle, îndrăgitul mistic din secolul al XIV – lea, îi plăcea cel mai mult să stea aşezat... Sunt de acord cu el... Puneţi-vă mâinile pe genunchi, ***cu palmele orientate în sus*** *într-un gest de primire..., este bine să meditǎm* ***asupra unui portret al Domnului*** *sau să* ***privim nişte copaci sau flori frumoase****. Indiferent cum o facem, scopul este acela de a ne* ***concentra*** *trupul, emoţiile, mintea şi spiritul asupra slavei lui Dumnezeu pe faţa lui Isus Hristos"*[279]

„Altă formă de meditaţie este cea pe care contemplativii Evului Mediu o numeau ‚re-culegere' şi ceea ce quakerii numeau adesea ‚concentrare'. Este un timp de linişte, de ***intrare într-o tăcere recreativă****, pentru a permite minţii noastre fragmentate să se adune şi să se* ***concentreze asupra unui singur lucru****. În continuare este*

[277] Richard Foster, *Disciplinele spirituale*, Editura Discipolul, 2008, pagina 32.
[278] Ibidem, pagina 38.
[279] Ibidem, pagina 38-39.

prezentat un exerciţiu scurt, care vă va ajuta să vă ‚re-culegeţi'; el se numeşte simplu, «palmele jos, palmele sus». Începeţi prin a întoarce palmele în jos, ca o indicaţie simbolică a dorinţei de a vă încredinţa grijile lui Dumnezeu. Vă puteţi ruga astfel:... Orice greutate sau grijă ai avea, spune ‚palmele jos' – dă-le drumul din mâini. ***Eliberează-te****. S-ar putea chiar* ***să simţi o senzaţie de eliberare în mâini****. După câteva momente de renunţare întoarce palmele în sus, ca simbol al dorinţei de a primi ceva de la Dumnezeu... Al treilea fel de rugăciune contemplativă este meditaţia asupra creaţiei... Priveşte cu atenţie ordinea din creaţie. Uită-te la copaci, fă-o cu atenţie. Ia o floare şi lasă ca frumuseţea şi simetria ei să-ţi pătrundă adânc în minte şi în inimă. Ascultă păsările... Priveşte minusculele fiinţe... Acestea sunt acte simple, fără îndoială, dar prin ele, Dumnezeu ne atinge profund, dacă ne liniştim astfel încât să putem auzi. Există o a patra formă de meditaţie care, din anumite puncte de vedere, este complet opusă celei de dinainte. Este meditaţia asupra evenimentelor timpului nostru... Avem obligaţia spirituală de a înţelege sensul adânc al evenimentelor... Thomas Merton scria că omul ‚... care a meditat asupra patimilor lui Hristos, dar nu a meditat asupra lagărelor de exterminare... nu a pătruns încă pe deplin în experienţa creştinismului contemporan'. Această formă de meditaţie se realizează cel mai bine cu Biblia într-o mână şi cu ziarul în cealaltă."*[280]

[280] Ibidem, pagina 41-42.

> *„Meditaţia este în cea mai mare măsură, o disciplină pasivă, fiind caracterizată mai mult de reflectare decât de studiu,* ***de ascultare decât de gândire, de detaşare decât de încordare****. În cadrul disciplinei meditaţiei, mai puţin suntem noi cei care acţionăm, cât, mai degrabă,* ***ne deschidem pentru a ne lăsa modificaţi****."*[281]

Dacă vorbim despre mistica contemporană din denominaţiunile protestante şi o asociem cu mistica catolică sau cea orientală, suntem obligaţi să ne reamintim începuturile mistice în creştinism. În primă fază, după cum rezultă din documentele existente, misticismul a intrat în creştinism prin filozofia lui Platon. Lui i se datorează înclinaţie spre contemplaţie a primilor teologi şi părinţi ai deşertului. Practicarea acestor tipuri de meditaţie este în directă opoziţie cu învăţăturile lui Dumnezeu. Dacă practicarea contemplaţiei ar fi avut un aşa spectaculos rezultat, cum este prezentat de misticii creştini, ea ar fi fost învăţată de Sfintele Scripturi, dar acestea nu pomenesc nimic despre detaşare, schimbare interioară, tăcere, repetiţia unui cuvânt, imaginea, imaginaţia, etc.

În hinduism disciplina spirituală care seamănă cu rugăciunea contemplativă este tehnica „Japa". În practicarea ei se repetă o mantră sau numele unui zeu şi este identificată ca fiind o practică contemplativă. In islamism se numeşte „salah" şi constă în predarea gândurilor şi îndreptarea întregii concentrări numai pe Allah. La stoici se contempla moartea şi alte lucruri negative. Prin contact cu mistica păgână, evreii au adoptat şi ei astfel de practici sub numele de „kavannah" în care inima este doritoare să obţină gânduri contemplative.

[281] Ibidem, pagina 43.

> *„Impactul actual cu budismul Zen, cu yoga, cu sufismul sau cu taoismul nu se produce fără a reaminti de seducţia metodelor de contemplare a elenismului neoplatonician din primele secole ale creştinismului ”*[282]

Am reamintit de acest lucru, deoarece misticii de astăzi, fie catolici, fie din afara catolicismului, îndeamnă la o întoarcere la scrierile patristice şi medievale. Spre exemplu Foster recomandă ca:

> *„Pe lângă studierea Bibliei, e bine să nu neglijăm studiul unor cărţi din* **literatura creştină clasică***. Începeţi cu Confesiunile sfântului Augustin, după care treceţi la Imitatio Christi de Thomas a Kempis. Nu neglijaţi Practicarea prezenţei lui Dumnezeu de fratele Laurenţiu. Pentru a vă delecta şi mai mult, citiţi Floricelele Sfântului Francisc de fratele Ugolino...* ***Nu trebuie să uităm nici literatura valoroasă a scriitorilor aflaţi pe căi ale vieţii diferite de ale noastre****. Mulţi dintre aceştia au dat dovadă de o cunoaştere deosebit de adâncă a condiţiei umane... Lao-tse din China, Zarathusta din Persia...”*[283]

Vă aduceţi aminte de faptul că atunci când am vorbit de magia psihologiei am spus că persoanele care sunt firi contemplative şi intră în jocuri de imaginaţiei uşor, sunt mai predispuse să intre în stare hipnotică? Există oare vreo legătură între imaginaţie şi contemplaţie? Vorbind despre tehnica meditaţiei, pe care o consideră o coborâre a minţii în inimă, Richard Foster

[282] Jean Vernette, *Secolul XXI va fi mistic sau nu va fi deloc*, Corint, Bucureşti, 2003, pagina 81.
[283] Richard Foster, *Disciplinele spirituale*, Discipolul, 2008, pagina 89.

aduce în discuţie acest subiect şi amestecând ceea ce a făcut Isus cu greşelile imaginaţiei din mistică prezente la Teresa de Avila şi Francis de Sales, spune:

> *„Prin intermediul imaginaţiei, ne e cel mai uşor să coborâm cu mintea în inimă. E posibil ca unii oameni – extrem de puţini – să se poată apropia de Dumnezeu prin intermediul contemplaţiei abstracte; cei mai mulţi dintre noi trebuie însă să ne bizuim mai mult pe simţuri."*[284]

Spre finalul părţii dedicate meditaţiei Foster aduce în discuţie tehnicile de vizualizare ale lui Loyola:

> *„Urmând sfatul lui Ignatius de Loyola, încearcă să-ţi foloseşti toate simţurile... Încearcă să vezi povestea... încearcă să auzi... încearcă să simţi... Încearcă apoi, în imaginaţia ta, să priveşti mulţimea plecând şi pe Isus retrăgându-se în munţi."*[285]

Vorbind despre rugăciune, Foster reaminteşte valoarea tehnicilor de vizualizare învăţate de la mistici medievali.

> *„La fel ca şi în cazul meditaţiei, imaginaţia este un instrument puternic în lucrarea de rugăciune... Adesea, imaginaţia deschide uşa către credinţă."*[286]

[284] Ibidem, pagina 36.
[285] Ibidem, pagina 44.
[286] Ibidem, pagina 54, 55.

Meditaţia şi contemplaţia par a avea asemănări. Totuşi, pentru mistici acestea diferă. În viziunea bisericii de răsărit, meditaţia este activitatea unui spirit de a citi, sau altceva, în vreme ce contemplarea este o activitate spontană a acelui spirit. În meditaţie, puterea gândirii şi imaginaţiei omului, exercită un anumit efort. Contemplaţia urmează apoi, pentru a-l elibera pe om de efort. Contemplaţia este privită de biserica de răsărit ca fiind viziunea sufletului spre interior şi simplul repaus al inimii în Dumnezeu. Procesul de meditaţie ajută astfel intrarea în stare de contemplaţie.

Spre finalul materialului dedicat rugăciunii contemplative am avansat două noţiuni: cea de meditaţie şi lectio divina. Trebuie să aruncăm o privire şi la acestea.

Lectio divina

„Lectio divina" este numele în latină a unei practici catolice monastice. Acest termen este tradus în general ca „citire sfântă", sau „lectură sfântă", dar traducerea cea mai potrivită este "citire divină", de vreme ce este folosit cuvântul „divina". Practica aceasta a fost creată, spun unii, de către Benedict şi Papa Grigore I, cu toate că elemente asemănătoare acestei practici găsim şi la creştinii secolului al II - lea. Ea a devenit o practică obişnuită în mănăstirile din secolul al VI – lea. Benedict o practica. Printre cei care au practicat un fel de lectio divina în primele secole putem aminti pe Pahomie, Vasile şi Augustin. Ea a fost practicată în comunităţile monastice, dar în ultimii zeci de ani a fost adoptată şi în viaţa spirituală a laicilor, precum şi a celor din afara bisericii catolice. Se pare că în zilele noastre lectio divina a fost adoptată în general de aceia care fuseseră deja iniţiaţi în practicarea rugăciunii contemplative.

Pentru practicarea acesteia este nevoie de alegerea unui loc liniştit. Te aşezi pentru rugăciune în orice poziţie plăcută ţie. Momentul acesta de timp poate fi o rugăciune vorbită, o relaxare plăcută care se axează pe respiraţie, cântat sau incantaţii, ori câteva

minute de linişte pentru a te elibera de gânduri, imagini şi emoţii. Apoi încet, vei începe să citeşti un pasaj biblic ca şi când ceea ce este scris ar fi scrisoarea de dragoste mult aşteptată de tine. Apropie-te de text într-un mod plin de evlavie şi doritor, savurând fiecare cuvânt şi frază. Citeşte acel pasaj până auzi un cuvânt sau o frază care te atinge, te atrage, rezonează, sau chiar te deranjează. După acest moment, ia în considerare acest cuvânt sau frază pentru câteva minute. Îl laşi să se scufunde încet şi adânc, până te odihneşti în el. Ai grijă la ceea ce îţi spune pasajul în acest moment şi ceea ce îţi cere. Apoi când te simţi pregătit trebuie să te rogi lui Dumnezeu liber şi deschis. După rugăciunea acesta, stai în linişte cu Dumnezeu pentru un timp, rămânând deschis la plinătatea lui Dumnezeu. Pe scurt, sunt 4 paşi ai acestei meditaţii: lecturarea, meditarea, rugăciunea, contemplarea (în latină sunt lectio, meditatio, oratio, contemplatio).

Lectio divina este de doua feluri, monastică şi educaţională. Practica educaţională a fost dezvoltată în Evul Mediu şi implică cei patru paşi menţionaţi. În practica monastică lectio, meditatio, oratio, contemplatio, sunt privite ca momente şi nu paşi. Astfel, interacţiunea dintre momente este dinamică.

„Rugaţi-vă utilizând lectio divina”, era îndemnul din celebra revistă protestantă Christianity Today. *„Recomand tradiţia antică a lectio divina”*, spunea Benedict al XVI – lea. De ce această recomandare? Pentru că există convingerea că prin lectio divina se va aduce bisericii o nouă „primăvară spirituală”.[287] Doar că după primăvară vine iarna, şi iarna se va vedea bine care copac este verde şi care se usucă.

În scrierile lui, Thomas Keating prezintă această practică meditativă ca fiind practica de bază a călugărilor benedictini şi cistercieni. El spune că la început această practică era finalizată cu o stare de contemplare, dar de-a lungul timpului intrarea în această

[287]http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2005/september/documents/hf_benxvi_spe_20050916_40-dei-verbum_en.html.

stare a fost uitată. El a înţeles că felul în care călugării din vremea lui practicau lectio divina nu ducea spre contemplaţie.

Readucerea la viaţă a lectio divina datorează mult Conciliului Vatican II şi „redescoperirii" misticii contemplative. Chiar dacă lectio divina este astăzi practicată în mai multe feluri, ea are acelaşi scop declarat: intrarea în conversaţie cu Dumnezeu şi primirea darului contemplării. Se pare că Vatican II a avut mare succes, nu numai pentru că a adus lectio divina tuturor oamenilor dar, prin specialişti, a reuşit să facă din lectio divina ceea ce fusese ea la început. Intrarea în lumea mistică a lui Lucifer.

Desigur, unii se încăpăţânează să susţină că există diferenţe între meditaţia estică şi cea vestică. Mă întreb de ce? Dacă cred din sinceritate acest fapt, înseamnă că sunt neinformaţi. Este adevărat că există unele diferenţe, dar nu sunt cele de fond. Şi asta o spun călugării trapişti şi alţii care practică astăzi misticismul. O spun foarte deschis şi chiar se mândresc cu asta, după cum am văzut atunci când am discutat de călugării trapişti. Din categoria celor „care se fac că plouă", dar care promovează misticismul în cursurile sale, face parte şi Jon Dybdhal care spune:

> *„Există multe metode potenţiale pentru meditaţie, dar vreau să scot în evidenţă două mari posibilităţi pentru a da un exemplu a ceea ce puteţi face... Primul (exemplu) este o variaţie a unei metode creştine antice numită lectio divina."*[288]

Apoi continuă vorbind de cele amintite: găsirea unui text biblic, aşezarea într-un loc liniştit şi o poziţie confortabilă care să nu-ţi ceară să te mişti, recomandând apoi aşezarea cu ambele picioare astfel încât acestea să atingă pământul, iar mâinile să fie aşezate pe

[288] Jon Dybdhal, *Hunger: Satisfying the Longing of the Soul*, Autumn Publishing House, a division of Review and Herald Publishing Association 2008, pagina 62.

ele. Mai departe nu vă mai povestesc, pentru că deja puteţi intui ceea ce urmează.

Labirintul rugăciunii

Pornită, se spune, într-un război spiritual cu Lucifer, creştinătatea vremurilor noastre îşi pune toată armura, astfel încât să reziste sabiei cu două tăişuri, iar aceasta să nu-i poată pătrunde în inimă. Armura aceasta este compusă dintr-un aliaj foarte bine gândit. În această carte ne-am propus analizarea unui singur material folosit la realizarea armurii – misticismul. Ne apropiem de finalul studiului, menţionând că nu a fost deloc comprehensiv, ci s-a dorit a fi doar un stimul pentru cercetări ulterioare.

Un alt proces prin care lumea creştină mistică doreşte să se apropie de Dumnezeu este labirintul rugăciunii. Labirintul este o construcţie plană, şi ca orice labirint cunoscut este compus dintr-o singură cale care duce din afară înspre centrul acestuia şi înapoi afară. Creştinismul foloseşte acest labirint pentru facilitarea rugăciunii, meditaţiei, transformării spirituale, sau unitate globală. Labirintul a fost folosit în biserica catolică cu multe secole în urmă[289], astăzi acesta fiind adoptat de o mulţime de denominaţiuni protestante şi neoprotestanete. Este folosit de asemenea de sectele New Age, biserica emergentă şi de adepţii neopăgânismului. Există o multitudine de dovezi că labirintul a făcut parte din cultura popoarelor păgâne ca grecii, egiptenii şi scandinavii. Labirinte antice au mai fost găsite pe teritoriul Cretei, Italiei şi Americii de Nord. Acestea erau compuse din şapte inele sau circuite. Cercetările

[289] În timpul evului mediu, biserica catolică a adoptat labirintul, dar i-a adus câteva modificări arhitecturale. Era compus din 11 inele şi patru pătrate, acesta fiind modelul medieval al labirintului. În catolicism labirintul simbolizează ascensiunea mistică spre iluminare şi salvare, pelerinajul spre Ierusalim, sau drumul greu spre Dumnezeu.

istorice şi arheologice au scos la iveală faptul că multe labirinte păgâne au fost închinate anumitor zeităţi şi au fost folosite în dansuri rituale.

Scopul labirintului este acela de a aduce mintea în tăcere, de a avea o viaţa echilibrată, te ajută în procesul meditaţiei, cercetării interioare, reduce stresul, şi te ajută să descoperi noutatea şi sărbătoarea. Există trei stagii: eliberarea, obţinută prin mersul din exterior spre centrul labirintului, în care participantul lasă la o parte viaţa comună şi îşi deschide mintea şi inima; iluminarea este primită în centrul labirintului prin meditaţie şi rugăciune şi, al treilea stagiu, unirea, care se realizează la ieşirea din labirint.

Dincolo de aspectul unirii mistice există şi alte conexiuni cu lumea întunecată a lui Lucifer. Foarte multe labirinturi au în centrul lor simbolul feminin, care simbolizează unirea cu femininul sacru şi nevoia de a-L vedea pe Dumnezeu ca pe un „el" şi ca pe o „ea"[290]. Nu aş vrea să vorbesc prea mult despre însemnătatea labirintului în creştinism, deoarece există o mulţime de cărţi şi site-uri care o fac. Cert este faptul că labirintul a fost împrumutat din cultura mistică păgână.

Scopul labirintului este ajungerea în centru, iluminarea divină şi plinătatea spirituală. El este o punte între om şi Dumnezeu. Iluminarea divină este ţinta finală a filozofiei ezoterice. Una din învăţăturile ezoterice este şi convergenţa, iar punctul central al labirintului este punctul convergenţei. Iluminarea divină este strict legată de iniţiere, iar pentru unii iniţierea este legată de labirint.

[290] Viziunea androgină a lui Dumnezeu este o teorie prezentă în foarte multe popoare păgâne. Dumnezeu este văzut ca având caracteristici masculine şi feminine. În lumea modernă teoria aceasta a fost inclusă în practica modei unisex şi a inversării vestimentaţiei. De cele mai multe ori când Scripturile se referă la ceva ca fiind o urâciune, o fac cu referire la idolatrie, fiind astfel posibil ca porunca din Deuteronom 22: 5 să implice o legătură cu această teorie.

„Da, mă gândeam la acest titlu în urma experienţei mele, nu a dialogului, ci a înregistrării, care face ca între noi să fie mereu prezentă «maşinăria» aceasta, ceea ce pentru mine este o încercare, o «încercare iniţiatică», fiindcă, nu sunt obişnuit. Acest titlu este: încercarea labirintului. Deoarece pentru mine, pe de o parte, este o încercare, această necesitate în care mă aflu de a-mi aduce aminte de lucruri aproape uitate, şi apoi faptul că merg şi revin şi iarăşi o pornesc, îmi aminteşte de un drum prin labirint. Iar eu cred că labirintul este imaginea prin excelenţă a iniţierii ... Pe de altă parte, consider că orice existenţă omenească este alcătuită dintr-o serie de încercări iniţiatice..."[291]

„C.H.R. — Aţi comparat adesea viaţa, viaţa dumneavoastră, cu un labirint. Ce aţi spune astăzi despre sensul acestui labirint?
M.E. — Un labirint este uneori apărarea magică a unui centru, a unei bogăţii, a unui înţeles. Pătrunderea în el poate fi un ritual iniţiatic, după cum se vede în mitul lui Tezeu[292]*. Acest simbolism este modelul oricărei existenţe care, trecând prin numeroase încercări, înaintează spre propriul său centru, spre sine însuşi, Atman, ca să folosesc termenul indian"*[293]

[291] Mircea Eliade, *Labirintul*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1990, pagina 30.
[292] Tezeu este personajul din mitologia cretană care l-a înfruntat pe Minotaurul care locuia în labirint.
[293] Ibidem, pagina 157.

Plecând de la opinia lui Eliade că labirintul trebuie înţeles ca o iniţiere, aş vrea să vedem la care din religiile care includ mistere şi iniţiere este prezent într-un fel sau altul labirintul. Dacă luăm spre exemplu francmasoneria vom observa în cărţile scrise de masoni ideea că unul din simbolurile labirintului este legat de iniţiere, adică procesul de transformare interioară. De asemenea şi literatura esoterică este bogată în astfel de idei. Pentru adepţii religiilor care includ în teoria lor misterul şi iniţierea, dezvoltarea spirituală a unui individ nu este posibilă dacă acesta nu a trecut prin iniţiere, iniţierea fiind, repet, procesul de transformare interioară. Astfel iniţierea este o cale, o călătorie, spre plinătate mistică. Când candidatul masonic îşi începe iniţierea el este dus de la „staţie" la „staţie" prin camera lojei. Fiecărei staţii, fiecărui punct din această călătorie îi este atribuită o semnificaţie. După ce termină staţiile el merge în mijlocul camerei unde îngenunchează în faţa unui altar. Rosicrucienii folosesc labirintul, biserica catolică foloseşte labirintul, adepţi New Age folosesc labirintul, neopăgânismul de asemenea. Astăzi idea labirintului este îmbrăţişată de foarte multe denominaţiuni, chiar dacă nu legat de iniţiere. Dar din moment ce utilizarea lui se regăseşte la biserica emergentă, la practicanţii formării spirituale, este foarte posibil ca acesta să fi intrat pe linie catolică, la fel ca disciplinele, rugăciunea contemplativă, meditaţia, studiu filozofiei patristice, etc.

În lumea creştină de astăzi există o multitudine de instituţii şi biserici care sunt pregătite să te conducă la o deschidere mai mare faţă de Dumnezeu, prin intermediul labirintului. Acestea îţi oferă o mulţime de programe şi resurse astfel încât să poţi avea o viaţă contemplativă eficientă în care să simţi prezenţa lui Dumnezeu şi călăuzirea Lui. Datorită faptului că face parte din programe de antrenare în formarea spirituală, fără a avea vreun suport biblic, putem înţelege că labirintul rugăciunii trebuie privit, până la proba contrarie, cel puţin cu suspiciune. Partea tristă legată de labirintul rugăciunii este aceea că acest exerciţiu a fost copiat de multe bisericii şi practicat la ieşirile în aer liber, în taberele tineretului, în

şcolile de clasă, etc. Staţiile crucii, un joc folosit în special la tineri, este o copie a labirintului şi a iniţierii din ocultism, intrat în practica modernă prin mistica catolică. În Evul Mediu labirintul era un înlocuitor pentru cei care nu puteau merge în pelerinaj[294]. Stațiile crucii erau un înlocuitor pentru pelerinajul la Ierusalim, la locul patimilor Mântuitorului. Se schimbă doar cuvintele care trebuie rostite şi obiectele folosite. Unii dintre noi le practicăm pentru că le-am văzut la alţii şi ne-au plăcut, alţii pentru că citim că sunt benefice. De fapt le practicăm pentru că Lucifer are un plan – întoarcerea creştinilor spre mistică. Poate că pare un joc banal, dar cunoscându-i însemnătatea mistică, precum şi tendinţa tot mai puternică de absorbţie a misticismului, ar trebui să te gândeşti de două ori dacă îţi poţi permite să poţi face astfel de jocuri în biserică, în tabere, excursii, licee sau universităţi creştine.

Rugăciunea Taize

Foarte pe scurt atrag atenţia asupra unei alte practici catolice care a trecut în practica protestantă – rugăciunea Taize. Aceasta este o liturghie însoţită de cântec, Scriptură şi meditaţie. Sanctuarul este luminat de lumânări, creând un spaţiu pregătit pentru tăcere meditativă şi cântec. Muzica Taize este repetitivă. Melodiile simple unite cu textele simple, te ajută să intri cu uşurinţă în rugăciune şi să intri într-un loc de meditaţie profundă. Aceasta este explicaţia pentru rugăciunea Taize oferită de Universitatea Loyola din Chicago[295], şi pe care biserica emergentă a adoptat-o.

Aş adăuga la tot ceea ce am spus mai sus cuvântul „ecumenic". Taize este ecumenică, la fel ca mişcarea emergentă. În

[294] Cei care promovează pelerinajul, consideră că în pelerinaj Dumnezeu și omul se caută reciproc și se întâlnesc în mod spontan și misterios. Pentru ei pelerinajul cuprinde și un act de pocăință și este practicat pentru a intensifica rugăciunea și viața spirituală.

[295] http://www.luc.edu/sacramental_life/taize_prayer.shtml

1940 Roger Louis Schutz-Marsauche a fondat comunitatea Taize, un ordin monastic ecumenic. Conform BBC, comunitatea Taize a devenit unul din locurile cele mai importante pentru pelerinaj. Şi într-adevăr închinarea în stil Taize a devenit o practică des întâlnită în noua spiritualitate.

> *„Ceea ce mă emoţionează când vin la Taize este să intru în această imensă **biserică a Reconcilierii** şi să văd aceste mii de priviri, aceste mii de feţe. Cum se explică oare faptul că, în fiecare an, zeci de mii de tineri din cele cinci continente vin la Taize în pelerinaj neîntrerupt, săptămână după săptămână. ”*[296]

La Taize, spiritul reconcilierii declanşat după Vatican II este viu. Să afirmi că reconcilierea e o greşeală a creştinismului de astăzi, te aruncă într-o situaţie deloc confortabilă. Dar cum poate fi reconcilierea privită cu ochii buni, când reconcilierea între oameni e făcută doar pentru a se despărţi împreună, şi mai mult de Dumnezeu. Reconcilierea e o forţă care strigă cu putere că nu mai avem nevoie de adevăratul Dumnezeu, îl avem pe cel al misticii, şi ne este de ajuns.

Alte elemente

Încetul cu încetul practicarea mantrelor creştine folosind mătăniile este din ce în ce mai prezentă.

> *„Scopul poruncii era să le dirijeze mintea în mod repetat şi regulat spre anumite tipare de gândire cu privire la Dumnezeu şi la relaţiile dintre*

[296] Olivier Clément, *Taizé, un sens al vieţii*, Editura Anastasia, 1998, pagina 23.

oameni. Mătăniile sau alte obiecte destinate rugăciunii au acelaşi scop."[297]

În cercurile celor care practică formarea spirituală în sensul mistic se poate observa o apropiere de ideea lui Ioan al crucii

*„Dacă vom practica cu seriozitate disciplina solitudinii atunci, în pelerinajul nostru spiritual, vom intra la un moment dat, sau de mai multe ori, în ceea ce Sf. Ioan al Crucii descrie foarte plastic drept ‚noaptea neagră a sufletelor'. «Noaptea neagră» la care ne cheamă el nu are nimic malefic. Dimpotrivă, este o experienţă la fel de binevenită ca o operaţie pe care bolnavul o doreşte fiindcă îi va aduce vindecarea şi starea de bine. Scopul întunericului nu este să ne pedepsească său să ne întristeze, ci să ne elibereze. Este, de fapt, o întâlnire cu divinitatea, un prilej deosebit de a ne apropia de Centrul Divin. Sfântul Ioan o numeşte «adevăratul har»... Noaptea întunecată este una din căile prin care Dumnezeu ne aduce la calmul şi liniştea în care EL poate realiza transformarea sufletului nostru... **Trupul, mintea şi spiritul trebuie aduse într-un fel de suspendare a activităţii**, înainte ca această lucrare adâncă a lui Dumnezeu asupra sufletului să aibă loc. Este ca în cazul unei operaţii când,... trebuie făcută anestezia. Făcând asta, ne **vom simţi cuprinşi de linişte interioară, pace şi calm**. În astfel de momente, nimic nu ne va mai mişca sau stimula, **nici măcar citirea Bibliei**... În încheierea călătoriei noastre în noaptea întunecată a sufletului, să cântărim cuvintele pline de putere ale mentorului nostru*

[297] Richard Foster, *Disciplinele spirituale*, Discipolul, 2008, pagina 81.

spiritual: ‚O, suflet spiritual, atunci când îţi vei vedea poftele întunecate, aptitudinile uscate şi facultăţile incapabile să facă vreun exerciţiu interior, nu te mâhni: gândeşte-te că acesta este un har, fiindcă Dumnezeu te eliberează de tine însuţi şi de ceea ce faci'."[298]

Aceste practici pe care le-am prezentat până acum pot fi întâlnite în viaţa ascetică a păgânilor sau ca călugărilor catolici. În ultimii ani ascetismul este introdus în bisericile noastre într-un mod aşa de plăcut, încât o mulţime de oameni, chiar absolvenţi de institute teologice nu reuşesc să observe aceasta.

„Dacă nu există nici un element de ascetism în vieţile noastre... ne va fi foarte greu să ne formăm pentru a-L sluji pe Hristos."[299]

Un alt lucru care m-a şocat enorm, este întoarcerea la abominaţia teologică a bisericii catolice, în ceea ce priveşte capacitatea omului de oferi iertare de păcate.

„Cum se face că mărturisirea este inclusă în rândul disciplinelor comunităţii? Am crezut că este vorba de o problemă personală, între individ şi Dumnezeu'... Suntem cât se poate de recunoscători învăţăturii biblice, mult accentuată în timpul reformei, că ‚este un singur mijlocitor între Dumnezeu şi oameni: Domnul Isus Hristos'. De asemenea suntem recunoscătorii învăţăturii biblice redescoperite în zilele noastre, care ne îndeamnă: ‚Mărturisiţi-vă unii altora păcatele şi rugaţi-vă unii

[298] Ibidem, pagina 124-127
[299] Ibidem, pagina 159.

pentru alţii... Ambele învăţături se găsesc în Scriptură şi una nu o exclude pe cealaltă... Mărturisindu-ne unii în faţa altora declanşăm o putere vindecătoare prin care, omenescul din noi nu mai este negat, ci transformat. Adepţilor lui Isus li s-a dat autoritatea de a asculta mărturisirea păcatelor şi de a acorda iertare în Numele Lui... Ce privilegiu extraordinar!... Dacă nouă ni s-a dat autoritatea... de a-i elibera pe alţii, cum ne putem încumeta să nu oferim acest dar măreţ? Dietrich Bonhoeffer a scris: ‚Fratele nostru... ne-a fost dat să ne ajute. El aude mărturisirea păcatelor noastre ca şi Hristos şi ne iartă păcatele noastre în Numele lui Hristos. El păstrează secretul mărturisirii noastre la fel cum o face Dumnezeu. Când merg înaintea fratelui meu să fac o mărturisire, merg înaintea lui Dumnezeu. O asemenea autoritate nu reprezintă deloc o ameninţare pentru valoarea şi eficacitatea mărturisirii personale... Nu trebuie să uităm nici faptul că, atunci când a fost introdus în biserică sistemul confesional, acesta a declanşat o adevărată trezire spirituală şi o înnoire a evlaviei şi sfinţeniei personale ale oamenilor... Scriptura ne învaţă că toţi credincioşi sunt preoţi înaintea lui Dumnezeu... În timpul reformei protestante aceasta s-a numit preoţia universală a tuturor credincioşilor... Isus ne dăruieşte nouă preoţia Lui... Cuvântul iertării se face auzit şi prinde rădăcină în vieţile noastre prin vocea fraţilor şi a surorilor noastre… Deşi citisem în Biblie despre lucrarea de mărturisire în comunitatea creştină, nu o experimentasem până când am păstorit prima mea biserică... am urzit un plan. Mi-am împărţit viaţa în trei perioade: copilărie, adolescenţă, maturitate. Am

scris orice lucru din copilăria mea care mi-a venit în minte... În ziua următoare am făcut acelaşi exerciţiu pentru perioada adolescenţei şi a treia zi pentru anii de maturitate. Cu hârtia în mână am mers la un frate drag în Hristos. Aranjasem acest lucru cu o săptămână înainte... am citit ce pusesem pe hârtie, adăugând numai explicaţiile necesare pentru a arăta clar care era păcatul. Când am terminat eram gata să pun hârtia în servietă, dar, plin de înţelepciune, consilierul şi confesorul meu m-a oprit cu blândeţe şi mi-a luat hârtia. Fără să spună un cuvânt, a luat un coş de hârtii şi în faţa mea a rupt hârtia în sute de bucăţele şi le-a aruncat în coş. Această puternică expresie nonverbală a iertării a fost urmată de o absolvire simplă. Am ştiut că păcatele mele sunt atât de departe ca răsăritul de apus. După care, prietenul meu, punându-şi mâinile peste mine, a spus o rugăciune de vindecare de toate durerile şi rănile trecutului... Mi s-a părut că am fost eliberat ca să explorez zone ale Spiritului, noi şi necunoscute pentru mine."[300]

Aţi participat vreodată la un joc în care aţi fost rugaţi să scrieţi păcatele pe o foaie de hârtie? Apoi după ce le-aţi scris bileţelele au fost adunate şi arse în foc. Sau aţi fost rugaţi să scrieţi anumite păcate pe un bileţel roşu în formă de picătură de sânge pe care apoi să-l lipiţi pe o cruce? V-aţi întrebat vreodată de unde vine aceste practici? Chiar dacă este uneori nevinovată, această practică provine din noua spiritualitate a bisericii emergente sau a practicanţilor formării spirituale. La început această idee este introdusă sub formă de joc, dar ea poate avea serioase efecte

[300] Ibidem, pagina 173-178.

adverse dacă este legată şi de fundamentul teologic al iertării. Jocul banal, poate deschide uşa pentru un sistem întreg de erezii.

Concluzii finale

Vremurile pe care le trăim[301], sunt o provocare pentru orice om care ia în serios chemarea la o viaţă plină cu roada Duhului Sfânt. Cu disperare, este nevoie de o schimbare radicală în relaţia noastră cu Dumnezeu, prin îmbunătăţirea vieţii spirituale. Fecioarele, care au luat untdelemn în vase, trebuie să se trezească. Infuzia redeşteptării false este prezentă pretutindeni şi la toate nivelurile. Cine crede că el nu este atins pentru că se găseşte în poporul lui Dumnezeu, tocmai acela trebuie să aibă grijă – pentru că acesta este locul unde îi place diavolului să locuiască. Istoria tristă a bisericii primelor veacuri ne arată că Isus nu s-a putut întoarce, nu pentru că nu ar fi dorit, ci pentru că biserica a căutat o apropiere de El prin practica mistică a filozofiei greceşti. Lucrurile au degenerat aşa de mult, încât această biserică a început să persecute pe sfinţii Celui Prea Înalt, şi a schimbat vremurile şi legea (Daniel 7: 25). Misticismul Evului Mediu, dovedeşte că nu are nicio putere în a apropia omul de Dumnezeu, de vreme ce unii dintre acei mistici, au lucrat la distrugerea sistemului care încerca să reorienteze lumea spre Sfintele Scripturi, au avut experienţe demonice, la fel ca cei de dinainte şi au persecutat pe cei care foloseau Sfintele Scripturi ca singură sursă de credinţă. Oare vor avea misticii de azi aceeaşi atitudine în viitorul apropiat faţă de cei care vor îndrăzni să rămână credincioşi Scripturii? Cu toate că răspunsul este sigur, să spunem: vom vedea! Până atunci, trebuie să înţelegem că cei mai renumiţi mistici creştini moderni, nu se sfiesc să recunoască influenţele externe asupra spiritualităţii lor. Ceilalţi, care au învăţat de la ei, nu prezintă cu claritate acest adevăr, fie pentru că nu au avut capacitatea să discearnă că sunt pe o cale greşită, fie pentru că şi-au

[301] Vezi 2 Timotei 3: 1-5 şi 2 Timotei 4: 3-4.

dat seama că dacă ar spune direct acest lucru greşeala care în care se află ar fi demascată.

În ceea ce priveşte unirea cu Dumnezeu, prezentă şi la scriitori care nu au avut ca dumnezeu pe Dumnezeu, misticul modern care este folosit în aproape orice seminar teologic spune:

> *„Cu mult timp înainte de naşterea lui Isus, câteva şuvoaie de tânjire după eternitate s-au unit pentru a ne vorbi despre Dumnezeul necunoscut. Aceşti scriitori au ajutat la realizarea unei înţelegeri mai bune a lui Dumnezeu. Noi nu suntem întotdeauna siguri dacă ştim ce să facem cu regulile precreştine sau necreştine. Cu toate acestea, Scriptura ne învaţă că anumite scrieri şi personalităţi care nu fac parte din Scriptură contribuie la cunoaşterea lui Dumnezeu... Convergenţa acestor şuvoaie a ajutat la formarea multor impresii despre Dumnezeu, însă niciunul nu a slujit această cauză mai bine decât perioadele dominante din viaţa iudaică şi epoca de aur a filozofiei greceşti."*[302]

Putem alege să credem aceasta, pentru că aceste cuvinte pot împăca nelegiuirea cu o stare în care ne facem că îl căutăm pe Dumnezeu, iar pe cei care caută o apropiere scripturistică de cer, să-i numim fanatici, legalişti, rămaşi în urmă, etc. Însă omul lui Dumnezeu va înţelege că Maestrul, nu a avut cum să descopere prin cărţile nesfinte că mistica este cu adevărat o cale de transformare şi un drum spre ceruri, când cartea Lui păstrează tăcerea. Şi nu doar atât, învaţă doar căile Sale şi face apeluri nesfârşite prin care cere poporului să nu meargă după păgâni. Ultimul apel este adresat

[302]Richard J. Foster, Gayle D. Beebe, *Tânjirea după Dumnezeu, şapte căi ale devoţiunii creştine*, Editura Casa Cărţii, Oradea, 2009, pagina 281.

sfinţilor care trăiesc ultimele momente ale istoriei păcatului: ieşiţi din Babilon poporul Meu[303].

Şi pentru că Foster ne-a prezentat cu plăcere faptul că epoca de aur a filozofiei greceşti a slujit cunoaşterii de Dumnezeu, ar fi potrivit să-l citim mai departe.

> *„În această perioadă timpurie, trei filozofii-cheie de viaţă au influenţat gândirea creştină timpurie şi continuă să joace un rol în concepţiile noastre de astăzi: (1) stoicismul... (2) o formă puternic spiritualizată de platonism şi (3) filozofia creştinizată a lui Aristotel. Stoicismul a avut o influenţă enormă asupra gândirii creştine timpurii. Această influenţă a venit în două moduri principale: (1) prin concepţia stoicilor despre providenţă şi (2) prin accentul pus de ei pe disciplinarea pasiunilor şi a emoţiilor de către raţiune. Această influenţă se resimte până în prezent şi este utilă pentru viaţa noastră astăzi când discernem natura acestei influenţe... Noţiunea stoică de apatheia i-a determinat pe primii părinţi din deşert să promoveze practicile ascetice ale spiritualităţii creştine. Aceşti călugări care s-au retras în pustiul egiptean, credeau că trebuie să se împotrivească diavolului în acelaşi fel în care a făcut-o Isus pentru a-şi dovedi devotamentul complet faţă de Dumnezeu... Asemenea stoicismului, învăţătura lui Platon şi o formă puternic spiritualizată a ei erau folosite de primii creştini pentru a se apăra împotriva oponenţilor lor. Acest neoplatonism este influent chiar şi în prezent... Pe lângă Platon, nicio altă influenţă necreştină asupra gândirii creştine nu*

[303] Apocalipsa 18: 4.

a fost mai mare decât cea a lui Aristotel... Pentru Aristotel, scopul vieţii spirituale este contemplarea eternă a mişcătorului nemişcat... impactul deplin al influenţei lui Aristotel nu avea să fie resimţit decât abia în secolul al XIII – lea, odată cu venirea lui Toma d'Aquino..."[304]

La finele cărţii citate mai sus, autorii mulţumesc studenţilor lor despre care spun că au fost primii beneficiari ai celor spuse. Şi oare câţi altor copii cu mintea fragedă, trimişi de părinţii lor să înveţe teologia, nu li s-a predat din Foster. Întrebaţii, dragi părinţi, şi dacă e un lucru de care trebuie să fugiţi, fugiţi. Iar dacă găsiţi că e bun şi că asta cere Dumnezeu...

A-L experimenta pe Dumnezeu înseamnă a avea o experienţă vie cu El, nu una mistică, în care Dumnezeu să fie gustat, simţit, mirosit. Pentru a fi un creştin adevărat nu trebuie să fi un mistic creştin adevărat. Nu trebuie să-l miroşi pe Dumnezeu, să-l simţi, sau să-L atingi[305]. Nu trebuie să te detaşeze de gândurile raţionale intrând în stări de alterare a conştiinţei.

În anumite cercuri creştine, fenomenul utilizării elementelor New Age, psihologiei, şi misticismului sunt foarte bine cimentate. În altele, acestea sunt introduse subtil, în primă fază obişnuind omul cu aceste elemente, un citat bun din Richard Foster, sau Rick Warren, sau un semiadevăr din Jung sau Freud, însoţite de citarea Sfintelor Scripturi. Apoi, după ce aceste noţiuni vor trece fără a trezi

[304] Richard J. Foster, Gayle D. Beebe, *Tânjirea după Dumnezeu, şapte căi ale devoţiunii creştine*, Editura Casa Cărţii, Oradea, 2009, pagina 281-287.

[305] Julie B. Sevig, *Ancient New, The Lutheran*, September 2001, citându-l pe Leonard Sweet, un mistic şi emergent modern: *„Postmodernii doresc un Dumnezeu pe care îl pot simţi, gusta, atinge, auzi şi mirosi – o imersiune senzorială totală în divin."* Citatul a fost preluat din cartea lui Sweet, *Soul Tsunami: Sink or Swim in New Millennium Culture* (Zondervan, 1999).

simţurile credincioşilor, vor fi introduse noi erezi, dar din pricina depărtării de Cuvânt acestea nu vor mai fi sesizate.

Se va deschide astfel, calea spre o mişcare spirituală, care va părea că are ca singur scop închinarea la Dumnezeu, oricine îşi va permite să vorbească împotriva acestor născociri va avea serioase probleme.

Calul Troian a fost primit în dar. Va veni vremea, sau poate deja a venit, când cei ascunşi în el vor deschide larg porţile pentru ultima bătălie. Pentru că nu noi suntem responsabili cu conducerea cetăţii unde este acum calul Troian, nu putem decide nimic. Dar putem sta treji şi să veghem, iar atunci când Lucifer va fi lăsat să intre cu totul, să putem purta pentru ultima dată pe acest pământ întunecat steagul Prinţului Emanuel.

Bibliografie selectivă

ADDISON, Charles Morris, *The theory and practice of mysticism,* E.P. Dutton and Company, New York, 1918.
ALEXANDRIAN, Sarane, *Istoria filozofiei oculte*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1994.
ANDERSON, Leith, *A Church for the 21st Century*, Bethany House Publishers, 1992.
AQUINO, Thoma de, *Summa theologiae*, *despre Dumnezeu*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 2000.
ARSENIEV, Nicolae, *Mistica şi biserica Ortodoxă*, Editura Iri, Bucureşti, 1994.
AUGUSTINUS, Aurelius, *Confesiuni*, traducere, studiu introductive şi note de Gh. I. Şerban, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998.
Autor necunoscut, *Norul Necunoaşterii sau cum este unit sufletul cu Dumnezeu*: o carte despre contemplaţie, traducere, cuvânt înainte şi note de Gh. Fedorovici, Editura Herald, 2004.
BĂLĂCEANU-STOLNICI, Constantin; BERESCU, Magdalena, *Gândi-rea magică. Geneză şi evoluţie*, Editura Nemira, Bucureşti, 2009.
BHATTACHARYYA, N. N., *History of the Tantric Religion*, Second Revised Edition, Manohar, New Delhi, 1999.
BIGG, Charles, *The Christian Platonists of Alexandria*, Georg Olms Verlag, New York 1981.
BORCHERT, Bruno, *Mysticism: its history and challenge,* Samuel Weiser, York Beach, 1994.
BUTLER, Dom Cuthbert, *Western Mysticism: Augustine, Gregory, and Bernard on Contemplation and the Contemplative Life,* Dover Publications, New York, 2003.
CAMPENHAUSEN, Hans von, *Părinţii latini ai bisericii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2005.
CAMPOLO, Tony, *Letters to a Young Evanghelical*, Basic Books, 2006.

CELSIE, George, *Gândirea creştin-filozofică a lui Origen în De principiis şi urmările ei până la jumătatea decolului al VI-lea*. Editura Limes, Cluj, 2002.
CHADWICK, Henry, *Augustin*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998.
CHADWICK, Henry, *The early church*, Penguin Books, 1977.
CHIŢESCU N., TODORAN Isodor, PETREUŢĂ I., *Teologia dogmatică şi simbolică, manual pentru facultăţile teologice*, vol. I, Editura Renaşterea, Cluj Napoca, 2004.
CLEMENT, *Cuvânt de îndrumare către păgâni* – diverse variante
CLÉMENT, Olivier, *Taizé, un sens al vieţii*, Editura Anastasia, 1998.
CLEMENT, *Stromatele*, tradusă de D. Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982.
COLEMAN, T. W., *English Mystics of the Fourteenth Century,* Kessinger Publishing, 2004.
COOKE, Bernard; MACY, Gary, *Christian Symbol and Ritual, An Introduction*, Oxford University Press, 2005.
CULIANU, Ioan Petru, *Eros şi magie în Renaştere*, Editura Nemira, Bucureşti, 1999.
CUSANUS, Nicolaus, *Pacea între religii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.
DAFINOIU, Ion; VARGA Jeno-Laszlo, *Hipnoza clinică. Tehnici de inducţie*. *Strategii terapeutice,* Editura Polirom, Iaşi, 2003.
D'AUBIGNE, J.H. Merle, *History of the Reformation of the Sixteenth Century,* vol. I, Hartland Publications, 2006.
D'AUBIGNE, J.H. Merle, *History of the Reformation of the Sixteenth Century,* vol. II., Hartland Publications, 2006.
DAVY, Marie – Madeleine, *Enciclopedia doctrinelor mistice*, vol. II, Editura Amarcord, Timişoara, 1998.
DAVY, Marie–Madeleine, *Enciclopedia doctrinelor mistice*, vol. I, Editura Amarcord, Timişoara, 1997.
DRAGOMIRESCU, Mihail, *De la misticism la raţionalism*, Tipografia Romane-Unite, Bucuresti, 1924.
DUNLAP, Knight, *Mysticism, Freudianism and Scientific Psychology,* Kessinger Publishing, 2003.

DUNN, Marilyn, *The emergence of monasticism: from the Desert Fathers to the early Middle Ages*, Blackwell Publishers Ltd, 2003.
DYBDHAL, Jon, *Hunger: Satisfying the Longing of the Soul*, Autumn Publishing House, a division of Review and Herald Publishing Association, 2008.
DYBDHAL, Jon, BAUMGARTNER, Erich, MOYER, Bruce, *Passport to mission*, Institute for Word Mission, Andrews University, 1999.
ELIADE, Mircea, *Aspecte ale mitului,* Editura Univers, Bucureşti, 1978.
ELIADE, Mircea, *Labirintul,* Editura Dacia, Cluj Napoca, 1990.
ELIADE, Mircea*, Morfologia religiilor*, Editura Jurnalul Literar, 1993.
ELIADE, Mircea; CULIANU, Ioan Petru, *Dicţionar al religiilor,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1993.
ELIADE, Mircea, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase,* vol. I: *De la epoca de piatră la misterele din Eleusis,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981.
ELIADE, Mircea*, Încercarea labirintului*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007.
ELIADE, Mircea, *Misterele şi iniţierea orientală,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1998.
ELIADE, Mircea, *Naşteri mistice,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1995.
ELIADE, Mircea, *Psihologia meditaţiei indiene,* Editura Jurnalul Literar, 1992.
ELIADE, Mircea, *Şamanismul şi tehnicile arhaice ale extazului,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1997.
FĂRCAŞ, Daniel, *Meister Eckhart: misticul din căuşul ochiului*, Editura Polirom, Iaşi, 2010.
FILORAMO, Giovanni, *Istoria religiilor*, vol. IV, Editura Polirom, Iaşi, 2010.
FLEMING, William Kaye, *Mysticism in Christianity,* Fleming H. Revell Company, New York, 1913.
FLORIAN, Mircea, *Misticism si credinţă,* Editura Minerva, Bucureşti 1993.

FONTANA, David, *Manual de meditaţie*, Editura Teora, Bucureşti, 1999.
FONTANA, David, *Meditating with Mandalas*, Duncan Baird Publishers, London, 2005.
FOSTER, Richard J., *Disciplinele Spirituale*, Discipolul, 2008.
FOSTER, Richard J.; BEEBE, Gayle D., *Tânjirea după Dumnezeu, şapte căi ale devoţiunii creştine,* Editura Casa Cărţii, Oradea, 2009.
GOZO, Zeno, *O incursiune în educaţia adulţilor*, Editura Augusta, Timişoara, 2009.
GUINNESS, Grattan, *Romanism and the reformation, from the standpoint of the prophecy,* S.R. Briggs, Toronto.
GUTHRIE, W. K. C., *A History of Greek Philosophy,* vol. IV – *Plato The Man and His Dialogue: Earlier Period*, Cambridge University Press, 1989.
GUTHRIE, W. K. C., *A History of Greek Philosophy,* vol. VI – *Aristotle, an Encounter*, Cambridge University Press, 1990.
GUTHRIE, W. K. C., *O istorie a filozofiei greceşti*, vol. 1, Editura Teora, Bucureşti, 1999.
GUTHRIE, W. K. C., *O istorie a filozofiei greceşti*, vol. 2, Editura Teora, Bucureşti, 1999.
HADOT, Pierre, *Ce este filozofia antică,* Editura Polirom, Iaşi, 1997.
HADOT, Pierre, *Philosophy as a way of Life*, Blackwell Publishing, 1999.
HALL, Manly P., *Masonic, Hermetic, Qabbalistic and Rosicrucian Symbolical Philosophy*, an şi editură necunoscute.
HARNER, Michael, *The Way of the Shaman*, *a Guide to Power and healing,* Bantam Books, Toronto, New York, London, Sydney, 1982.
HARVEY, Andrew, *Teachings of the Christian Mystics*, Shambhala, Boston & London, 1998.
HILL, Jonathan, *Ghid al istoriei creştinismului*, Editura Casa Cărţii, Oradea, 2008.
HILL, Jonathan, *Istoria Gândirii Creştine*, Editura Casa Cărţii, Oradea, 2007.

HINDSLEY, Leonard Patrick*, The mystics of Engelthal: writings from a medieval monastery*, St. Martin Press, New York, 1998.
HOPKINS, Marilyn, Enigma cavalerilor templieri, istorie şi legături mistice, Editura Art, Bucureşti 2008.
HYDE, Maggie; MCGUINNESS, Michael, *Câte ceva despre Jung*, Editura Curtea Veche, 1999.
INGE, William Ralph, *Christian Mysticism,* The Echo Library, Teddington Middlesex.
INGE, William Ralph, *Personal Idealism and Mysticism, The Paddock Lectures for 1906, delivered at the General Seminary New York,* Longmans, Green and Co, New York, Bombay, Calcutta, 1907.
IRINEU, *Adversus haereses* – diverse variante
JUNG, Carl Gustav, *Aion, Contribuţii la simbolistica sinelui*, Editura Trei, Bucureşti, 2005.
JUNG, Carl Gustav, *Amintiri, vise, reflecţii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.
JUNG, Carl Gustav, *Opere complete Mysterium Coniunctionis*, Editura Trei, Bucureşti, 2006.
JUNG, Carl Gustav, *Psihologia fenomenelor oculte*, Editura Trei, Bucureşti, 2004.
JUNG, Carl Gustav, *Psihologia religiei vestice şi estice*, Editura Trei, Bucureşti, 2010.
KENNEY, John Peter, *The mysticism of Saint Augustine: rereading The confessions,* Routledge, Oxon 2005.
KOCH, Philip, *Solitude: a Philosophical Encounter*, Open Court Publishing Company, Illinois, 1994.
LAURENŢIU al învierii, *Viaţa cu Dumnezeu, practicarea prezenţei divine în rutina cotidianului,* Editura Discipolul, Cluj, 2002.
LAURIE, S.S., *The Rise of Early Constitution of Universities,* D. Appleton and Company, New York 1887.
LÉVY-BRUHL, Lucien, *Experienţa mistică şi simbolurile la primitive,* Editura Dacia, Cluj, 2003.
LOSSKY, Nicholas (editor), *Dictionary of the Ecumenical movement*, Geneva: WCC Publications: Eerdmans Publishing, 1991.

LOSSKY, Vladimir, *Teologia mistică a bisericii de răsărit*, Editura Anastasia, Bucureşti, 1990.
LOUTH, Andrew, *The Origins of the Christian Mystical Tradition, from Plato to Denys,* Oxford University Press, New York, 2007.
LOYOLA, Ignaţiu de, *Exerciţii spirituale*, Editura Humanitas, Iaşi, 2007.
MANOLESCU, Anca, *Europa şi întâlnirea religiilor*, Editura Polirom, Iaşi, 2005.
MARDEN, Sweet Orison, *Minunile gândului*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001.
MARQUETTE, Jacques de, *Mistica: Hinduism-Budism-Grecia-Israel-Creştinism–Islam*, Editura Herald, Bucureşti, 2003.
MAY, Gerald G., *Will and Spirit: a Contemplative Psychology,* HarperCollins Publishers, New York, 1982.
McGUCKIN, John Anthony (selecţie şi introducere), *Cartea capitolelor mistice: meditaţii asupra ascensiunii sufletului: preluate de la părinţii deşertului şi de la alţi învăţători ai creştinismului timpuriu,* Editura Mix, Braşov, 2005.
McLEISH, Kenneth, *Aristotle*, Phoenix, 2001.
MELGOSA, Julian, *Fără stres*, Editorial Safeliz şi Casa de Editură Viaţă şi Sănătate, Bucureşti, 2000.
MERTON, Thomas, *Misticii creştini şi maeştri Zen*, vol. 1, Editura Humanitas, Bucureşti, 2003.
MINULESCU, Mihaela, *Introducere în analiza jungiană*, Editura Trei, Bucureşti, 2001.
MORESCHINI, Claudio, *Istoria Filozofiei Patristice*, Editura Polirom, Iaşi, 2009.
MORRISON, Alan, *The Serpent and the Cross: Religious Corruption in an Evil Age*, Birmingham, UK: K & M Books, 1994.
MULLINS, Mark R., *Handbook of Christianity in Japan*, Koninklijke Brill NV, Leiden, Olanda, 2003.
MUNTEAN, Vasile, *Istoria creştină generală*, vol. I, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2008.

MUNTEAN, Vasile, *Istoria creştină generală*, vol. II, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2008.
NICOLINI G. B., *History of the Jesuits: their origin, progress, doctrines, and designs*, Londra, 1854.
ORTBERG, John, *Viaţa pe care ţi-ai dorit-o dintotdeauna, discipline spirituale pentru omul de rând,* Majesty Press, Arad, 2007.
OTTO, Rudolf, *Mysticism East and West: A Comparative Analysis of the Nature of Mysticism,* Quest Books, 1987.
PAINTER, F.V.N., *A History of Education*, D. Appleton and Company, New York, 1886.
PALMER, Michael, *Freud şi Jung despre religie*, Editura Iri, Bucureşti, 1999.
PAUL, Adrian Ghe., *Viaţa, personalitatea şi învăţătura ascetico-mistică a Sfântului Macarie Egipteanul*, Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2005.
Părinţii Apostolici, *Scrieri I*, Editura Polirom, Iaşi, 2010.
PEALE, Norman Vincent, *Puterea gândirii positive*, Editura Colosseunm, Bucureşti, 1995.
PEALE, Norman Vincent, *Spune pot şi vei putea*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2001.
PEIFFER, Verg, *Gândirea pozitivă*, Editura Teora, Bucureşti, 1998.
PELIKAN, Jaroslav, *Tradiţia Creştină, o istorie a dezvoltării doctrinei,* vol. I – *Naşterea tradiţiei universale,* Editura Polirom, Iaşi, 2004.
PELIKAN, Jaroslav, *Tradiţia Creştină, o istorie a dezvoltării doctrinei,* vol. II – *Spiritul creştinătăţii răsăritene,* Editura Polirom, Iaşi, 2005.
PELIKAN, Jaroslav, *Tradiţia Creştină, o istorie a dezvoltării doctrinei,* vol. III – *Evoluţia teologiei medievale,* Editura Polirom, Iaşi, 2006.
PENNINGTON, M. Basil; KEATING, Thomas; CLARKE, Thomas El, *Finding Grace at the Center,* Petersham, MA: St. Bede's Publ., 1978.
POTTER, John Philips, The mysticism of Plato, or, Sincerity rested upon reality, Taylor Printer, London, 1732.
PRAAG, H. van, *Cele opt porţi ale misticii*, Editura Saeculum Vestala, Bucureşti 1996.

ROLAND, Paul, *How to Meditate*, Hamlyn, London, 2001.
RONEY-DOUGAL, Serena, *Ştiinţă şi magie*, Editura Elit, Ploieşti, an necunoscut.
ROREM, Paul, *Pseudo-Dionysius: a commentary on the texts and an introduction to their influence, Oxford University Press, Oxford, New York, 1993.*
ROSENKRANZ, Johann Karl Friedrich, *The Philosophy of Education*, D. Appleton and Company, New York, 1886.
RUUSBROEC, Jan van, *Podoaba nunţii spirituale sau Întâlnirea interioară cu Cristos*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995.
SCHWARTZ, David Joseph, *Puterea magică a gândului*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 1998.
SCOTT, Major W., *Aspects of Christian Mysticism,* John Murray, London, 1907.
SCRIMA, André, *Teme ecumenice*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2004.
STANNARD, Russell, *The God experiment*, Faber and Faber, London, 1999.
STEINER, Rudolf, *Creştinismul ca fapt mistic şi misterele Antichităţii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1993.
SUZUKI, Daisetz Teitarō, *Mysticism: Christian and Buddhist,* Forgotten Books, 2007.
SWAMI, Siddheswarananda, *Hindu Thought and Carmelite Mysticism*, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi, 1998.
ŞLESAR, Lidia, *Gândirea pozitivă*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2000.
TEOFIL al Antiohiei, *Către Autolic*, - diverse variante
The Jewish Encyclopedia, published by Funk and Wagnalls company between 1901 – 1906, (1910), New York and London, vol. XI.
TOZER, A.W, *În căutarea lui Dumnezeu*, Editura Logos, Cluj, 1993.
UNDERHILL, Evelyn, *Mistica: studiu despre natura şi dezvoltarea conştiinţei spirituale a omului*, vol. I, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj 1995.
VALEA, Ernest, Creştinismul şi mistica indiană, Editura Ariel, Timişoara, 1993.

VERNETTE, Jean, *Secolul XXI va fi mistic sau nu va fi deloc*, Editura Corint, Bucureşti, 2003.
WARREN, Rick, *The purpose driven life*, Zondervan, 2002.
WILLARD, Dallas, *Renovation of the heart*, Inter-Varsity Press, 2002.
Williams, Bernard, *Plato,* Phoenix, 2001.
WYLIE, J. A., *The History of Protestantism*, vol. I, Casel & Company, London, Paris, New York, an necunoscut.
YAPKO, Michael, *Trancework: an introduction to the practice of clinical hypnosis,* Brunner-Routledge, New York, 2003.

Articole de specialitate

ANTONACCIO, Maria, *Asceticism and the Ethics of Consumption,* Journal of the Society of Christian Ethics, 26,1 (2006): paginile 79-96.
ANTONACCIO, Maria, Contemporary Forms of Askesis and the Return of Spiritual Exercises, The Annual of the Society of Christian Ethics, 1998, paginile 69-92.
BRUTEAU, Beatrice*, FROM DOMINUS TO AMICUS: Contemplative Insight and a New Social Order*, Cross Currents, Fall 1981.
DRIVER, Steven David, *The Reading of Egyptian Monastic Culture in John Cassian*, teză de doctorat, 1994.
GALLAGHER, Daniel, *The Platonic-Aristotelian Hybridity of Aquinas's Aesthetic Theory*, Hortulus: The Online Graduate Journal of Medieval Studies, Vol. 2, No. 1, 2006.
GUTIÉRREZ, José Alfredo Noratto, *Theological Methods In The Middle Ages*, Cuestiones Teológicas, Vol. 36, No. 86.
Journal of the Transactions of the Victoria Institute on Philosophical Society of Great Britain, vol. LXXXII, 1950.
ROSEN, F., *Contemplation and virtue in Plato,* Religious Studies, Vol. 16, No. 1, martie 1980.
Yapko Study: Therapists' Understanding of Memory, FMS Foundation Newsletter Vol. 2, No. 8, August 30, 1993.

Site-uri

www.archive.org
www.ccel.org
www.centeringprayer.com
www.contemplativeprayer.net
www.contemplative-prayer.org
www.didaskalia.ro
www.dwillard.org
www.earlychristianwritings.com
www.fmsfonline.org
www.johnortberg.com
www.labyrinth.org.uk
www.merton.org
www.mertoninstitute.org
www.newadvent.org
www.oikoumene.org
www.quakerinfo.com
www.renovare.org
www.richardjfoster.com
www.sacred-texts.com
www.springfieldop.org
www.thelutheran.org
www.vatican.va
www.yapko.com

Cuprins

Prefață **3**
Introducere **5**

La început a fost Cuvântul... **7**

Platon [13], Neoplatonismul [15], Iustin Martirul [16], Școala din Alexandria [22], Pantenus [26], Clement din Alexandria [27], Origen [38], Părinții deșertului [47], Ascetismul [56], Contemplația [58], Meditația [60], Maestrul spiritual [61], Augustin [64], Concluzii la antichitate [75]

Misticismul Evului Mediu **79**

Franciscanii [83], Dominicanii [84], Meister Eckhart [86], Bonaventura [89], Richard Rolle [91], Walter Hilton [92], Julian de Norwich [93], Caterina de Sienna [93], Caterina de Genova [95], Teresa de Avila [97], Francisc de Sales [98], Ioan al crucii [98], Ignațiu de Loyola [101], Toma D'aquino [112], Concluzii [116]

Dușmanul la porți **119**

Conflictul [121], New Age [127], Psihologia [130], Atitudinea mentală pozitivă [134], Gândirea pozitivă și imaginația [139], Programarea Neuro-Lingvistică [142], Vizualizarea [144], A fi sau a nu fi emergent [149], Vatican II [154], Educația iezuită [159], Formarea spirituală [163], Disciplinele spirituale [166], Trapiștii [174], Contemplația [180], Lectio Divina [193], Labirintul rugăciunii [196], Rugăciunea Taize [200], Alte elemente [201], Concluzii finale [206]

NOTE

NOTE

Siguranța și bucuria pe care le are un tată care își vede copilul dormind nu sunt cele care caracterizează emoțiile lui Dumnezeu când își vede copiii dormind. Un bebeluș crește atunci când dorme. Dar un copil al lui Dumnezeu nu crește dormind. Unul din pericolele cele mai mari care amenință siguranța spirituală a celor care numesc cerul acasă, este misticismul. În ceea ce privește acest subiect se poate spune că lumea creștină este foarte adânc cufundată în somn. Un somn la care iau parte chiar și aceia care cred că sunt treji și se pregătesc pentru eternitate.